

979

100

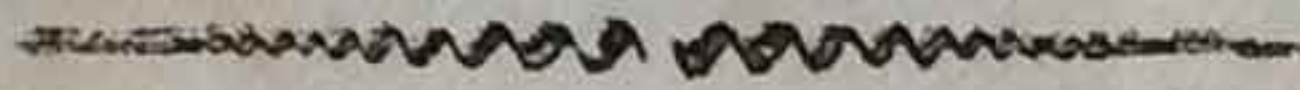

3 1/2

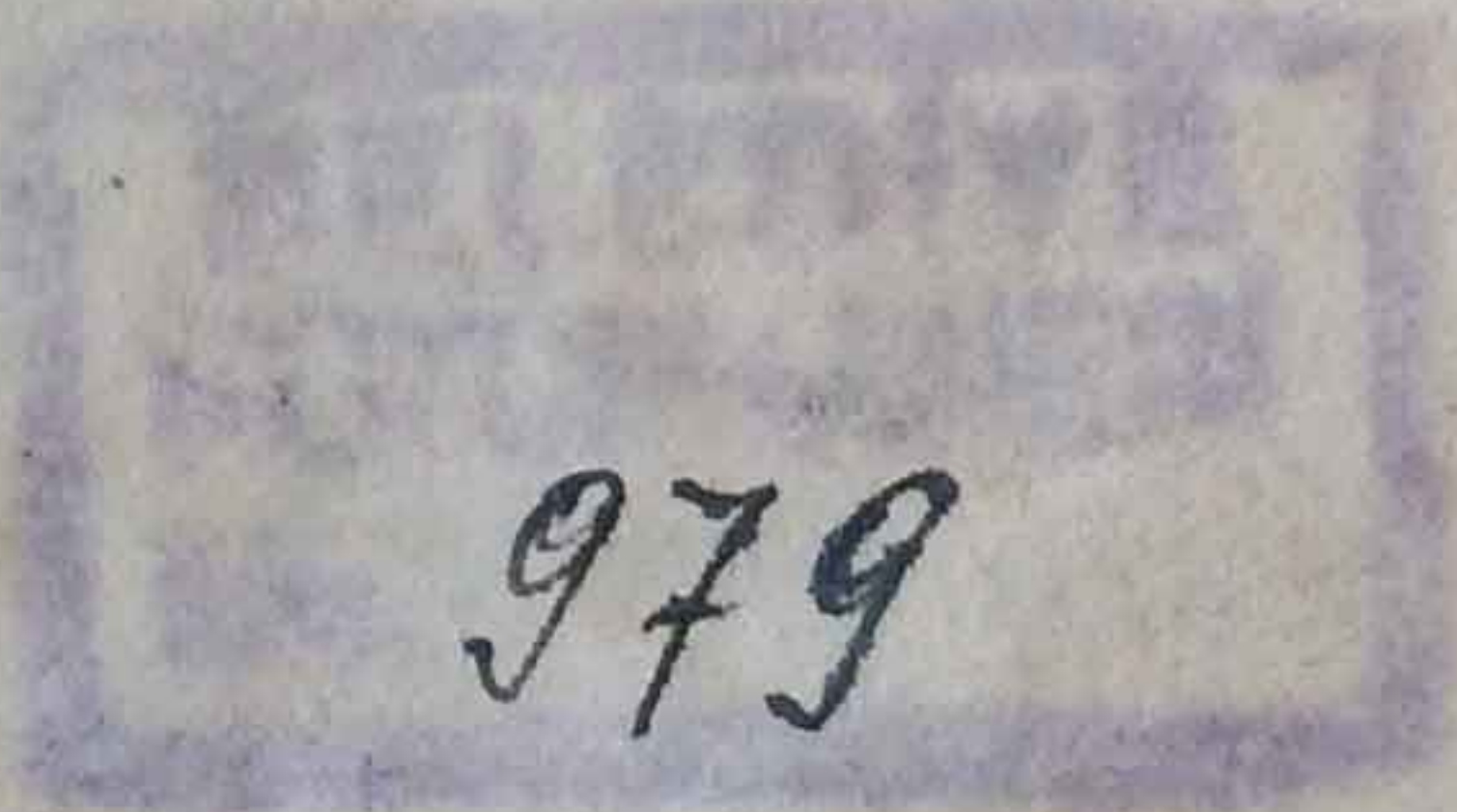
ՏՆՌ

ՀՈԳԻՒՅՆ ՍՐԲՈՅ

ԳՈՐԾՔԻՆ ՎՐԵՅՈՎ,

Հոգիին պտուղը աս է . սէր , խնդուծիւն , խաղաղութիւն ,
երկայնամտութիւն , քաղցրութիւն , բարութիւն , հաւատարմութիւն ,
հեղութիւն , ժուժկալութիւն : Գաղ . Խ . 22 , 23 :

Ի ԶՄԻՒՆԻՄ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ԿՈՒԼԵԿԼՄՈՍ ԿՐԻՖՖԻԹԻ

1850

3/2

134

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS DEPARTMENT
UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILLINOIS

PHYSICS DEPARTMENT

UNIVERSITY OF CHICAGO

134

ՀՈԳԻՒՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ԳՈՐԾԻՔ

ԳԼՈՒԽ Ե

ՆԵՐՇԵՑ ՈՒԹԻՒՒՆ

Թէ որ մէկ տան մը մէջ հինգ կամ վեց ան-
ձինք մի և նոյն մահաբեր ախտէ բռնուած ըլլան ,
ու իրենց չքաւորութեանը պատճառով՝ իրենց
տրտում և յուսահատ վիճակին մէջ՝ թէ որ յան-
կարծ մէկ վարպետ բժիշկ մը ներս մտնէ , և կարե-
կից ըլլալով խոստանայ թէ ինքը ձրի պիտի բժշկէ
զանոնք , և նոյն ատենը ջանայ համոզել թէ իր
տուած դեղը շատ յարմար է անոնց հիւանդու-
թիւնը բժշկելու . արդեօք ի՞նչ մեծ ցնծութիւն
պիտի ունենան ան հիւանդները , և ի՞նչ շնորհա-
կալու սրտով պիտի ընդունին բժշկին տուած դե-
ղը , և անմիջապէս պիտի առնեն որ շուտով ա-
ռողջանան . ասոր տարակոյս չկայ : Բայց դիցուք
թէ՝ բժշկին գալէն քիչ մը ատեն ետքը անոնց
մէկ բարեկամը այցելութեան գալով՝ տեսնայ թէ
հիւանդները դեռ դեղը չառած՝ ան դեղին ի՞նչ բնու-
թիւն ունենալը քննել ու իմանալ ուզելով , իրենց
կարծիքներուն տարբերութենէն մէջերնին վիճարա-
նութիւն ծագեր է , և բանը ան աստիճանը հասեր
է որ դեղը մէկդի ձգած և իրենց մահուան վտանգն
ալ մոռցած՝ սաստիկ կրկուռին մէկզմէկու հետ .

որչափ մեծ պիտի ըլլայ ան բարեկամին զարմանքը ,
 ու ըսէ թէ ասի՞նչ անխելքութիւն է աս հիւանդ-
 ներուն ըրածը . աս վտանգաւոր ատենս որը աւելի
 հարկաւոր էր իրենց , դեղին բնութիւնը քննելը
 թէ անմիջապէս զանիկայ առնելով առողջանալը :

Ահա՛ դժբաղդաբար մարդիկ շատ անգամ աս
 անյարմար կերպովս կը քննեն հաւատոյ վարդապե-
 տութիւնները : Աստուած մէկ խիստ երևելի նպա-
 տակի համար յայտնեց աս վարդապետութիւննե-
 րը . բայց արդեօք ի՞նչ բան էր ան նպատակը .
 ինչո՞ւ համար անոնք մեզի յայտնուեցան . միթէ
 անոնց բնութիւնը քննելու համար . չէ՞ որ մանա-
 լանդ անոնցմով դժոխքէն ազատ մնալու համար :
 Աստարակոյս անոնց բնութիւնը քննել սորվելն ալ
 հարկաւոր է . բայց Աստուած անոր համար յայտ-
 նեց զանոնք , որ երկնից ճամբան ցուցրնէ մեզի , և
 անոր մէջը առաջնորդէ մեզի . սակայն մարդիկ
 ինչպէս գործածեցին աս վարդապետութիւնները .
 ՚ի վաղուց հետէ անոնք ետեւէ եղան անոնց բնու-
 թիւնը հետազօտելու , ու մէկը մէկալին հետ ինչ
 յարմարութիւն ունենալը քննելու : Աս քննու-
 թիւնները պատճառ եղան սաստիկ վիճաբանու-
 թիւններու . զատ զատ ընկերութիւններ հաստա-
 տուեցան . աս ընկերութիւնները մէկզմէկ անիծե-
 ցին , բանադրեցին , ու մինչև անգամ պատե-
 րազմեցան , ու մէկզմէկ սպաննեցին : Աւ հիմա ի՞նչ-
 պէս է բանը . մէկ եկեղեցին մէկալը կատէ . մէկ
 քրիստոնեան մէկալին դէմ կը հակառակի . որ այս-
 պէս բոլորովին կը կործանի քրիստոնէական փոխա-
 դարձ սէրը . ասկից մեծ պատճառ մը կը ծագի
 երկբայելու՝ թէ անոնք ամենևին քրիստոնեայ չեն :
 Ես նոյն միջոցին աս վարդապետութեանց նախնա-
 կան նպատակը , կամ անոնց բուն միտքը ինչ ըլ-

լալը մեծապէս անյայտ եղաւ անոնց, կամ լաւ ևս է ըսել թէ անոնցմէ ծածկուեցաւ մնաց. անանկ որ շատերը ան սաստիկ վիճաբանութեանց ենթակայ եղած նիւթերուն մէկ քանիին վրայօք բնաւ չեն կրնար ըսել, թէ անոնք մեր փրկութեանը ինչ վերաբերութիւն ունին, կամ թէ անոնք բնաւ վերաբերութիւն մը ունին՝ թէ չէ. քանզի բուն իրենք չեն հասկընար ըսածնին: Աւ զանոնք փոխանակ իրենց հոգիներուն օգտին համար գործածելու, քրիստոնեայ չեղողներուն գրեթէ ամէն չար ընթացքին և սովորութիւններուն կը հետևին: Արգարեւ չես կրնար տարբերել զանոնք Հեթանոսներէն և Հրէաներէն, բայց միայն իրենց հանդերձներուն և արարողութեանցը նայելով. վասն զի փոխանակ ան հոգևոր դեղը առնելու, զանիկայ մէկդի թողուցած են իրենց վիճաբանութեանց և հակառակութեանց պատճառովը. և փոխանակ խոնարհ սրտով շնորհակալութիւն մատուցանելու անիկայ տուողին, շարունակ անոր դէմ կը մեղանչեն, ու իրենց հոգիներուն փրկութեանը համար ամենևին հոգ չեն ըներ:

Ահա՛ այսպէս եղաւ Աւետարանին ամենէն հարկաւոր վարդապետութիւններուն. օրինակի աղաքաւ՝ ա՛ռ Արրորդութեան վարդապետութիւնը: Արջափ վէճեր և կռիւներ ծագեցան եկեղեցիին մէջ՝ մէկ Աստուածութեան մէջ երեք անձանց միաւորեալ բնութիւնը բացայայտելու ջանքեր ընելէն. հերետիկոսութիւններ երևան ելան, ժողովներ եղան, նզովքներ հրատարակուեցան, արիւններ թափուեցան, և հերձուածներ հաստատուեցան. մինչև անգամ հիմա ալ՝ մէկ կողմիները սորված են մէկալ կողմիները ատելու և անիծելու. բայց երկու կողմէն ալ՝ որչափ քիչերը կան՝ որ կըր-

նան ըսել թէ Արրորդութեան վարդապետութիւնը
 ինչ կապակցութիւն ունի հոգիին փրկութեանը
 հետ: Աստուածաշունչին մէջ ինչ որ աս վարդա-
 պետութեան վրայ ըսուած է, ուղղակի աս նիւ-
 թիս կը վերաբերի, բայց աւանդ որ մեծապէս մոռ-
 ցուած գացած է ան վէճերուն պատճառովը՝ որ աս
 վարդապետութեանս բնութեանը վրայօք կը լլայ:
 Իարձեալ քրիստոնեայ ժողովրդոց շատերը բաժ-
 նուած են հիմա Քրիստոսի աստուածութեան և
 մարդկութեան միաւորութեանը վրայօք. անոնք ընդ-
 հանրապէս կը հաւատան Քրիստոսին Աստուած և
 մարդ ըլլալուն. բայց աս երկու բնութիւնները ինտոր
 միաւորած ըլլալուն վրայով չեն միաբանիր իրարու
 հետ: Աս նիւթիս համար քրիստոնէից մէջ ծա-
 գած անմիաբանութիւնը այնքան մեծ է որ մէկզմէ-
 կու դէմ պատերազմներ եղան, և հիմա երկու
 հակառակ կողմեր չեն կրնար մէկզմէկ քրիստոնեայ
 սեպել: Աւ սակայն աս մէկմէկու դէմ ատելու-
 թիւն և թշնամութիւն ունեցողներուն որքան քի-
 չերը կարող են ըսել, թէ իրենց տարբեր գաղա-
 փարները ինչ վերաբերութիւն ունին հոգիին փրկ-
 կութեանը, որ ամենէն մեծ բանը ան է, և որ Ա-
 ւետարանին մէջ Փրկչին մերոյ Քրիստոսի վրայօք
 բոլոր ըսուածները ուղղակի անոր կը վերաբերին:

Արբոր արեգակին լոյսը կը մեկնի ու խաւարը
 երկրիս վրայ կը տարածի, անատենը ճամբորդը ու-
 ըիշ բան չտեսներ, միայն թէ իր ճամբուն քովերը
 եղած փշոտ մացառները, ժայռերը և խորխորա-
 ները. գիշերը մինչև առտու ըլլալը ճամբորդին
 միտքը գլխովին զբաղած կը լլայ աս բաներովս. իր
 չորս կողմը եղած ամէն բաներէն աւելի անոնց վրա-
 յօք կը մտածէ. և շատ անգամ խաւարը զանոնք
 իրենց եղածէն աւելի մեծ կը ցուցնէ, կամ մինչև

անգամ թուփերը ու քարերը անանկ կերևցրնէ՝ թէ
 գողեր են կամ վայրենի գազաններ : Բայց որ ա-
 տեն արևը նորէն կը ծագի , և ճամբորդը կը սկսի
 նշմարել մօտը եղած ահագին անտառները՝ գահա-
 ւէժ ժայռերուն բարձր գլուխները՝ մեծամեծ գե-
 տերը՝ կամ շքեղ պալատները , կիմանայ թէ ի՞նչ
 պէս սխալ դատեր է խաւարին մէջ . և այլ ևս
 միտքը չքերեր գիշերուան հոգ տարած քաները :
 Եսանկ է նաև կրօնական նիւթերու մէջ . երբոր
 հակառակաբանութեան խաւարին մէջ գտնուելով՝
 կամ Սուրբ Բրոց լոյսը մէկ դի ձգելով՝ մեր ու-
 շադրութիւնը մասնաւորապէս ամփոփելու ըլլանք
 մէկ վարդապետութեան մը միայն քանի մը մասե-
 րուն և հանգամանքներուն վրայ , շատ յօժար ենք
 ուրիշները մոռնալու , որոնք գուցէ աւելի հարկա-
 ւոր էին մեզի : Ի՞նչ որ մեզի շահաւոր է , գլխո-
 վին չափէ դուրս մեծ քան մը կերևնայ աչքերնուս ,
 և շատ անգամ մեծապէս կայլայլի . բայց երբոր
 վերստին բանանք աչքերնիս Եստուածաշունչին լու-
 սովը , և քննելով տեսնանք վարդապետութեան ա-
 մէն հանգամանքները իրենց ճշմարիտ համեմատու-
 թեամբը , յաճախ կը գտնենք որ բոլորը մեծցու-
 ցեր լեռ մը շիներ ենք : Եսկէց ըսել չեմ ուզեր
 թէ Արրորդութեան և Քրիստոսի Մարդեղութեան
 վարդապետութիւնները շատ խորհելու արժանի
 չեն , անոնք քրիստոնէութեան բուն հիմնաքարերն
 են . բայց թէ որ քրիստոնեայք Եստուածաշունչի
 լոյսին դիմելու ըլլան , գուցէ պիտի տեսնան թէ
 աս վարդապետութեանց քանի մը մասերուն վրայ՝
 արժան եղածէն շատ աւելի պարապած են , որ ա-
 տեն ուրիշ մասերը գրեթէ բոլորովին զանցառու-
 թեան մէջ ձգուած են :

Ի՞նչ երջանկութիւն պիտի ըլլար՝ երբոր զանա-

զան քրիստոնեայ ժողովուրդները աս լոյսին դալով՝
 թէ աս և թէ ուրիշ վարդապետութիւններու մէջ
 ան իրենց անհիմն վիճաբանութեանը ենթակայ ը-
 րած նիւթերէն խիստ աւելի հարկաւոր եղած բա-
 ները նշմարէին, որ այսպէս կռիւները մոռցուէին,
 սիրտերը մէկզմէկու հետ միաբանէին ան նոյն քր-
 իստոնէական նպատակին մէջ: Մատենը դուր-
 սէն եղողները դարձեալ պիտի ըսէին ան խօսքը որ
 հին ատենը կրտուէր. «Տես ի՞նչպէս աս քրիս-
 տոնեաները մէկզմէկ կը սիրեն» . այսպէս ամէն մարդ
 պիտի գիտնար որ անոնք Քրիստոսի աշակերտներն
 են, քանզի մէկզմէկ կը սիրեն, և ուրիշներն ալ
 անոնց բարի գործքերը տեսնելով՝ պիտի փառա-
 ւորէին զՄատուած:

Արդ՝ աս մեր ստորագրած աղէտալի դիպուածին
 ենթակայ եղող վարդապետութիւններուն մէկն ալ
 Հոգւոյն Արքայ վարդապետութիւնն է. մինչև
 հիմա որքան երկար ձեռնարկութիւններ և սաստիկ
 վիճաբանութիւններ դիզուած են Սուրբ Հոգիին
 Արքորդութեան մէջ ինչ եղանակաւ գոյացութեա-
 նը վրայ. ասա՛ աս նիւթիս վրայ բաժնուած է
 քրիստոնէական աշխարհը. ասիկայ է ան գիծը որ
 երկու մեծամեծ հատուածներու կը բաժնէ տեսանելի
 եկեղեցին: Մէկ կողմը կըսէ թէ՛ Հոգին կը բղխի
 ՚ի Հօրէ և Յորդւոյ, և միւս կողմը՝ թէ Մնիկայ կը
 բղխի միայն ՚ի Հօրէ: Աս խնդիրս լուծելու հա-
 մար ժամանակով շատ երևելի գիտուն և տաղանդի
 տէր մարդիկ զբաղեցան, որոնք անատենի եկեղե-
 ցիներուն մէջ կը գտնուէին: Հակառակորդներուն
 սրտմտութիւնը վերջին աստիճան բորբոքեցաւ. հա-
 կառակութեան ոգին ամէն աստիճանի մարդոց սըր-
 տին մէջ տարածուեցաւ, և սորվեցուց անոնց մէկ-
 զմէկ ատել ու մէկզմէկէ դարշել. մինչև անգամ

մէկ խանութի մէջ գործող արհեստաւորը սորվեցաւ նզովք տալ իր քովի խանութին մէջ բանող դրացիին, ան պատճառով որ անիկայ Հոգւոյն Արբոյ բղետմը իրեն համաձայն չգաւանիր, ո՛չ մէկը և ո՛չ մէկալը հասկընալով թէ ի՛նչ կըսեն, կամ ի՛նչ բան կուզեն հաստատել:

Աւտի այսպիսի անտեղի վիճաբանութիւնները պատճառ տուին որ երբոր մարդիկ Հոգւոյն Արբոյ վրայօք խորհին, գրեթէ միայն աս մէկ նիւթիս ուղղեն միտքերնին, այսինքն թէ՛ Հոգւոյն բղետմը միայն Հօրմէն է, կամ Հօրմէն ու Արդիէն: Եւ մէն ալ կը գաւանին թէ Հոգին Սուրբ՝ Արորորդութեան մէկ անձն է, բայց ո՞վ կրնայ ըսել թէ անիկայ ի՛նչ ներգործութիւն կրնէ մարդուս Հոգւոյն փրկութեանը համար, կամ ի՛նչ է իր մասնաւոր պաշտօնը մարդս երկինքը բարձրացընելու համար: Եւ հա՛ աս մեծ և ամենահարկաւոր նպատակիս համար է որ Արորորդութեան վարդապետութիւնը յայտնուած է: Հայրը խրկեց Արդին աշխարհը փրկելու: «Ինչու որ Եստուած անանկ սիրեց աշխարհը, մինչև որ իր միածին Արդին տուաւ, որ ամէն ո՞վ որ անոր հաւատայ՝ չկորսուի, հապա յաւիտենական կեանքը ընդունի: Աւ աս բանիս մէջ Եստուծոյ սէրը մեր վրայ երևցաւ, որ Եստուած իր միածին Արդին աշխարհք խրկեց, որ անով կենդանի ըլլանք»: (Յովհ. Գ. 16, 17: և Յովհ. Դ. 9: նաև Հովհ. Ը. 32: Եւայ. խբ. 1—3:) Եւ յո՛, Եստուած խրկեց իր Արդին, և անով փրկուելու անձինքը՝ աշխարհիս ըլլալէն առաջ սահմանեց, ինչպէս որ Պօղոս կը սորվեցընէ Ափեսացիներուն. «Օրհնեալ է Եստուած՝ և մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի Հայրը, ան որ մեզ օրհնեց ամէն հոգւոր օրհնութիւններով

երկնաւորներուն մէջ Քրիստոսի ձեռքովը . ինչպէս որ մեզ անոր ձեռքովը աշխարհը ըլլալէն առաջ ընտրեց , որ մենք սուրբ ու անարատ ըլլանք անոր առջևը սիրով . առաջուց ինքը մեզ սահմանեց իրեն որդեգիր ըլլալու Յիսուս Քրիստոսի ձեռքովը՝ իր կամքին հաճութեանը պէս” : (Եփե․ Թ․ 3—5 : տես նաև Հովհ․ Ը․ 28—30 : ԲԹԻ․ Բ․ 13 , 14 : Բ ՏԻՏ․ Թ․ 9 : Թ ՊԵՊ․ Թ․ 2 :)

Ես խորհուրդը կատարուելու համար՝ Արդիին պաշտօնն է մեղքի քաւութիւն ընելը : Ընդհանուր մարդկային սեռը մեղանչեր էր . և Եստուծոյ սուրբ ու անսփոփոխելի օրէնքը կրպահանջէր որ անոնք պատժուին . վասն որոյ հարկաւոր էր մէկ թողութեան եղանակ մը՝ որով օրէնքին պահանջմունքները կատարուէր , կամ թէ մարդս պիտի չկրնար փրկուիլ . ահա՛ ասանկ թողութեան եղանակ մը կատարեց Արդին՝ իր մահուամբը : Ընկայ իբրև Եստուծոյ Գառը աշխարհի մեղքերը վերցուց : (Յովհ․ Թ․ 29 :) “Ընկայ մեր մեղքերուն համար վիրաւորուեցաւ , և մեր անօրէնութիւններուն համար ծեծուեցաւ” : (Եպայ․ ԺԳ․ 5 :) “Մեր մեղքերը իր մարմինովը խաչափայտին վրայ վերցուց” , (Թ ՊԵՊ․ Բ․ 24 ,) ու մեր մեղքերուն քաւութիւնը եղաւ , և չէ՛ թէ մինակ մերիներուն , հապա բոլոր աշխարհի : (Թ Յովհ․ Բ․ 2 :) Ընկայ մեր պատիժը կրեց մեր տեղը , և մեր մեղաց թողութիւնը ծախու առաւ . ու իր անունովը՝ միայն իր անունովը առաքեալները միշտ մեղաց թողութիւն կը քարոզէին : Ընով Պօղոս առաքեալ մեղաց թողութիւն քարոզեց Ընտիրի ժողովուրդին , (Գործ․ ԺԳ․ 38 .) և Ընոր արիւնին միջնորդութիւնովը մեղաց թողութիւն ունիք՝ ըսաւ Ափեսացուոց և Կողոսացուոց : (Եփե․ Թ․ 7 : Կող․ Թ․ 14 :

Տես նաև Գործ . 7 . 12 :) Արդիս՝ չէ թէ միայն
 իր մահուամբը թողութեան հիմը ձգեց , բայց նաև
 հիմա բարձրացած է Հօրը աջ կողմը՝ որ զանիկայ
 հաւատացելոց մատուցանէ իր բարեխօսութեամբը :
 Անիկայ միշտ Հօրը աջ կողմն է մեզի համար բա-
 րեխօսութիւն ընելու , և բոլորովին կենդանի ալ
 ընելու կարող է անոնք՝ որ իրմով Աստուծոյ կու-
 գան . որովհետև ինքը միշտ կենդանի է անոնց
 համար բարեխօս ըլլալու : Ալ մէկը Հօրը քով
 չգար , թէ չէ իրմով : (Հովհ . 2 . 34 : Աբր .
 1 . 25 : Յովհ . 6 . 6 :)

Աւրեմն մեզայ թողութիւնը Արդիս ձեռօքն է .
 բայց Հօգւոյն Արբոյ պաշտօնը ի՞նչ է : Աեցիք
 հոս տեղ վայրկեան մը՝ կա՛րդացող , ու գեռ առաջ
 չգացած ինքզինքիդ ըրէ առ հարցմունքը : Արնա՞ն
 պատասխանել . կամ պիտի կրնայիր ասոր պատաս-
 խանը տալ՝ թէ որ յատկապէս քեզի հարցուէր
 խօսակցութեան մէջ . թէ որ չէ , ուրեմն անհո-
 դութեամբ մի՛ կարդար առ ճառը քեզի հարկաւոր
 բանի մը տեղ չդնելով . քանզի ահա՛ դուն ես ան
 անձը՝ որուն համար որ առ ճառս գրուած է . դուն
 ալ անոնցմէ մէկն ես՝ որ Հօգւոյն վարդապետու-
 թեանը ամենահարկաւոր մասին տգէտ են : Աս-
 րելի է անոր բնութեանը վրայ շատ անգամ վիճա-
 բանած ես . կարելի է շատ անգամ նզովք ու ա-
 նէճք տուած ես անոր բղամանը վրայօք քեզի չմիա-
 բանողներուն . այսու ամենայնիւ գուցէ չես կրը-
 նար ըսել , թէ անիկայ քու փրկութեանդ համար
 ի՞նչ գործ կրկատարէ . և խիստ մեծ պատճառ կայ
 վախնալու , որ բնաւ ըրած չէ քեզի համար ան
 բանը՝ որն որ հարկաւորապէս ընելու է քու փրկ-
 կուելէդ առաջ : Աստի իմ առջի նպատակս ըլ-
 լայ առ բանս քեզի սորվեցընելը : Արցանկամ ցու-

ցրնել քեզի թէ Հոգին Սուրբ ինչ պէտք է որ
 ընէ քեզի, երկինքը երթալու յարմար ըլլալէդ ա-
 ռաջ: Ասանորոյ թէ որ քու Հոգիիդ յարգը
 գիտես, կամ թէ որ կըցանկաս դժոխքէն ազատելու
 ու երկինքը մտնելու, ուշադրութիւնով կարդա՛
 իմ ըսածներս. բայց աս ալ գիտցիր՝ որ իմ ըսելու
 խօսքերս չէ թէ ես ինքիրմէս կըսեմ, հասցա Մա-
 տուծոյ խօսքէն. քանզի Մատուածաշունչէն դուրս
 քան մը պիտի չըսեմ և հաստատեմ:

Սուրբ Գրքին ամէն կողմը յայտնի վկայու-
 թիւններ կան, թէ Հոգին Սուրբ մեզի համար
 մէկ մեծ գործ մը կըկատարէ: Ասի մարգարէ-
 ութիւնները կըսորվեցրնեն մեզի աս բանը. Մա-
 տուած Ասայի մարգարէին բերնովը կըսէ. «Բու-
 սերունդիդ վրայ իմ Հոգիս պիտի թափեմ, և քու
 որդւոցդ վրայ իմ օրհնութիւնս»: Ազնկիելի բեր-
 նովը կըխոստանայ. «Իմ Հոգիս ձեր ներսի գին
 պիտի դնեմ, ու ձեզի՝ իմ հրամաններուս մէջ քա-
 լել պիտի տամ, ու իմ իրաւունքներս պիտի պա-
 հէք ու ի գործ պիտի դնէք»: Յովել մարգարէին
 ձեռքովն ալ կըսէ. «Իմ Հոգիս ամէն մարմինի
 վրայ պիտի թափեմ, ու ձեր տղաքը, և ձեր աղ-
 ջիկները պիտի մարգարէանան, ձեր ծերերը երազ-
 ներ պիտի տեսնեն, ու ձեր երիտասարդները տե-
 սիլքներ պիտի տեսնեն: Եւ ծառաներուն վրայ, ու
 աղախիններուն վրայ ալ ան օրերը իմ Հոգիս պիտի
 թափեմ»: (Առայ. խ. 3: Ազէ. Լ. 27: Յով-
 էլ. 28, 29: Տես նաև Գործ. ք. 16:) Աոր
 Ատակարանին մէջն ալ ասանկ խոստմունքները ա-
 լելի յայտնի են: Յիրաւի Հոգւոյն Արքայ շնոր-
 հուելը Աոր Ատակարանի մեծ խոստմունքն է, ին-
 տոր որ Աեսիային գալուստը Հին Ատակարանին
 մեծ խոստմունքն էր: Աայէ անգամ մը Փրկչին

մերոյ յաճախ կրկնած խոստմունքները Մխիթարի-
 չին գալուէն վրայօք: «Աս ալ Հօրը պիտի աղա-
 չեմ» և ուրիշ մխիթարիչ մը պիտի տայ ձեզի, որ
 յաւիտեան ձեզի հետ բնակի. ճշմարտութեան Հո-
 գին, որ աս աշխարհս անիկայ չկրնար ընդունիլ,
 ինչու որ չտեսներ անիկայ ու չճանչնար անիկայ.
 բայց դուք կրճանչնաք անիկայ, ինչու որ ձեր քովը
 պիտի բնակի, և ձեր հետը պիտի ըլլայ»: (Յովհ.
 Ժ. 16, 17: Ժ. 26: Ժ. 13:) Քննէ խոստ-
 մունքին եղած ատենի պարագաները, և պիտի
 տեսնես թէ որչափ երևելի է աս Մխիթարիչին կա-
 տարելու պաշտօնը: Փրկիչն մեր Յիսուս Քրիստոս
 իրեք տարի իր աշակերտներուն հետ մէկտեղ եղած
 էր. անոնք միշտ Քրիստոսի ընկերներն էին, իր
 հրաշքները տեսնէին, իր խրատովը առաջնոր-
 դուեր էին, իր բերնէն ելած ամէն շնորհալի խօս-
 քերը լսէին: Որչափ մեծ էր ասանկ մէկ ըն-
 կերութեան մը օգուտը. որչափ մեծ բան պիտի
 համարի մարդս Ամենօրէնեալ Փրկիչին հետ անձամբ
 ասանկ մէկ մտերմութիւն մը ունենալը, անոր հետը
 նստիլ և ուտելը, անոր ձայնը լսելը, անոր երեսը
 տեսնելը, անոր աղօթքները մտիկ ընելը: Ահա՛ աս ա-
 մէն արտօնութիւններէն հիմա զրկուելու վրայ էին.
 քանզի անոնց իմացուցեր էր թէ ինքը աշխարհէս
 պիտի մեկնի, և թէ զանոնք մինակ պիտի թողու:
 Ասոր վրայ անոնց սիրտը արտմութեամբ լցուած էր.
 բայց մարդասէր Փրկիչը զանոնք մխիթարելու հա-
 մար ի՞նչ կրսէ. Հոգւոյն Արքայ գալուստը կը
 խոստանայ անոնց, իր անձին ներկայութենէն լաւա-
 գոյն սեպելով. «Աղէկ է ձեզի թէ որ ես երթամ»,
 կրսէ. «քանզի թէ որ ես չերթամ, Մխիթարիչը
 ձեզի չգար. հապա թէ որ երթամ՝ անիկայ ձեզի
 կըխրկեմ»: (Յովհ. Ժ. 6, 7:)

Արդ՝ խորհէ աս բանիս վրայ . Հոգիին ներկայ-
 յութիւնը աւելի օգտակար է՝ քան թէ Փրկչին
 մերոյ անձնական ընկերակցութիւնը . իր խօսքերը
 յայտնապէս աս կրնշանակեն . և թէ որ առաքեալ-
 ներուն աւելի օգտակար էր , անանկ ալ մեզի պի-
 տի ըլլայ : Այո՛ , Ամենօրնեալ Փրկիչը Մխիթա-
 րիչ մը խրկեց , որուն մեզի հետ ըլլալը աւելի ա-
 դէկ է , քան որչափ որ պիտի ըլլար , երբոր նոյն
 ինքն Յիսուս Քրիստոսի անձնական ներկայութիւ-
 նը շարունակ ունենայինք : Աւրեմն անշուշտ աս
 Մխիթարիչը խիստ հարկաւոր շնորհք մը ունի մե-
 զի ընծայելու , մէկ մեծ գործ մը կատարելու : Աւ-
 արդեօք կարելի՞ է որ մէկ ճնչին մեղք մը սեպուի
 իր ներկայութիւնը և յարգը գլխովին մոռնալը .
 արդեօք կարելի՞ է որ մէկ թեթև յանցանք մը հա-
 մարուի իրեն դէմ , ու մեր սիրելի Փրկչին դէմ որ
 զանիկայ խրկեց , երբոր միտքերնուս դուրս ձգենք
 զանիկայ , կամ թէ որ ըստ դիպաց միտքերնիս ալ
 բերենք՝ համարինք թէ ան մեզի հետ բան մը չու-
 նի : Ասիկայ ամենամեծ հիւրին դէմ աններելի
 յանցանք մը չէ՞ , ամենալաւ բարեկամին խայտա-
 ռակութիւն մը չէ՞ : Աս նիւթս մեծապէս հար-
 կաւոր է . սիրելի է Փրկչին մերոյ սրտին . մեր ան-
 մահ հոգիներուն կենսական օգտիցը կրվեբարբի :
 Աւստի մեծ ակնածութեամբ մօտենանք անոր . ջերմ-
 եռանդ սրտով աղօթք ընենք Աստուծոյ որ մեզ
 առաջնորդէ ուղիղ գաղափար ունենալու անոր
 վրայով . և նոյն ինքն Աստուած շնորհք տայ մե-
 զի ճշմարտութիւնը գլխովին միտքերնուս մէջ
 ընդունելու :

ԳԼՈՒԽ Ի

Եւ ճանիս նիւթը՝ ինչպէս որ արդէն բացատրուեցաւ, աս է՝ թիւ Ի՞նչ է Հոգոյն Արքայ պարտօնը ու գործը հարդհային փրկութեանը համար, և թէ անիկայ Ի՞նչ ընելու է հարդհոս հոգին երկնէ յարհարհընելու համար:

Եւ նիւթիս ձեռք զարնելով, 'Նախ' պիտի ցուցնենք, թիւ մեզայ թողութեան զաս' ուրիշ բան մըն ալ հարկաւոր է մեզի, որ պարտաւոր ըլլանք երկնէ յարհարհընելու: Եսիկայ յայտնի կերևնայ Հոգոյն Արքայ պարգևին վրայօք արդէն ըսուած ներէն:

Արդ տեսանք թէ Արդին մեռաւ, որ մարդոց համար մեզայ թողութիւն ստանայ, ու երկինքը համբարձաւ որ ան թողութիւնը բոլոր իրմով Եւստուծոյ եկողներուն մատուցանէ: Աւրեմն թէ որ բոլոր պէտք եղածը մեզքի թողութիւնն է, Տէրն մեր Յիսուս բոլորովին կատարած է փրկութեան գործը, և Ի՞նչ է Հոգին գործը մեզի համար՝ որ իր գալուստը այնքան հարկաւոր սեպուած էր: Հոգին աշխարհք խրկուելէն և միշտ հոս մնալէն յայտնապէս կիմացուի թէ՛ մեզայ թողութեան զատ՝ մէկ ուրիշ բան մըն ալ հարկաւոր էր մարդուս փրկութեանը համար:

Արեւի ընթերցող՝ թէ որ հիմա քեզի հարցնէի թէ երկինքը երթալու ապահովցրնելու համար Ի՞նչ պարտիս ընել, Ի՞նչ ասոր պատասխան պիտի տայիր: Անշուշտ կզգաս թէ մեղաւոր ես, և արդարանալու համար մէկ բանի մը կրկարօտիս ուստի հաւանական է որ պիտի ըսէիր ինձի, թէ

բանի մը կրօնական գործքեր, կամ ուրիշ բան մը կատարելու ես, որ քու մեղքերուդ թողութիւն ստանաս: Գուցէ պիտի մտածէիր թէ՛ թողութիւն ընդունելու համար պէտք է որ երթաս խոստովանիս քահանային, շատ պատարագներ ընել տաս, ողորմութիւն բաժնես, կամ ուխտագնացութիւն ընես. և կամ պիտի խորհէիր թէ պարտիս վարքդ եւղղել, և ասկից ետքը բարոյականութեան և խիստ ուղղութեան ընթացքի մը հետեիլ. կամ թէ Սուրբ Գիրքին կանոնը յիշելով՝ գուցէ պիտի խորհէիր թէ թողութեան համար պարտիս շիտակ Աստուծոյ երթալ Քրիստոսով, և մաքսաւորին պէս ազազակել. «Աստուած՝ ներէ՛ ինձի մեղաւորիս»: Աստի հաւանական է որ քու ընելու բաներուդ ամէնն ալ միայն մեղքի թողութեան համար խորհած ըլլայիր. և բնաւ միտքէդ անդամ չանցրնէիր թէ՛ քու մեղքերդ ներուին ալ նէ, տակաւին ուրիշ բան մըն ալ պէտք է քեզի, որպէս զի յարմար ըլլաւ ուղղակի երկինքը երթալու:

Այսու ամենայնիւ ասանկ դատողութիւն չես ընէր ուրիշ բաներու վրայ: Օրինակի ազազաւ դիցուք թէ մէկ մարդասպան մը, կամ գող մը շատ ատեն իր չարութեանը մէջ շարունակելով՝ մարդկային ընկերութեանը մնասակար անդամ մը ըլլայ՝ անանկ որ բոլորը անկից գարշին. վերջապէս եղեռնագործութեան մը պատճառով բռնուի ու բանտը դրուի. որուն միտքէն պիտի անցնի թէ ան անձը լոկ թողութիւն ստանալով յարմար պիտի ըլլայ բանտէն ազատուելու և վերստին ընկերութեան մէջ մտնելու: Արդարեւ թողութիւնը կազատէ զանիկայ պատժուելէն, բայց բնաւ չկրնար փոխել անոր վարքը, և յայտնի է թէ մինչև որ անոր վարքը չփոխուի, չկրնար ըլլալ անմնաս և պարկեշտ քաղա-

Քացի մը : Ուստի առանց առ վարուց փոփոխու-
թեանը տակաւին գող և մարդասպան կրճնայ իր
սրտին մէջը • տո՛ւր անոր ազատութիւն , և շու-
տով պիտի դառնայ իր առջի ընթացքին , մար-
դոց ստացուածքը յափշտակելու , և անոնց կեանքը
կորսընցընելու : Ինքը շատ յօժար պիտի ըլլայ
առ գործիս ձեռք զարնելու , թէև իր թողութիւնը
խիստ ծանր տուժերով կամ սաստիկ պատիժով
շնորհուած ըլլայ : Եւ եթէ վերստին իր առջի
ընթացքը չունենայ , ասիկայ ուրիշ պատճառի մը
համար պիտի ըլլայ , չէ՛ թէ իրեն թողութիւն
տրուելուն համար , հապա իր բնաւորութիւնը փո-
խուելուն համար : Ենչուշտ մէկ բան մը անոր
բնութիւնը փոխած՝ ուրիշ մարդ մը ըրած է :

Վոյնպէս պիտի ըսենք նաև Եստուածային օ-
րէնքին դէմ գործուած մեղաց թողութեանը հա-
մար : Ինչպէս որ մարդասպանը կամ գողը թողու-
թիւն ստանալով յարմար չըլլար խաղաղարարնե-
րուն և ուղիղներուն ընկերութեանը , անանկ ալ
մեղաւորը միայն թողութիւն ստանալով յարմար
չէ երկինքին համար :

Ես բանս աւելի պայծառ իմանալու համար ,
Վախ՝ երկնի + ի «րբո-՛ւրի-նը և հոտրո-՛ւրի-նը +ննէ՛ •
մտածէ՛ անգամ մը թէ ի՛նչ բնութիւն ունի ան-
տեղը , ուր որ կրցուսաս մտնել լոկ մեղքի թողու-
թիւն ստանալով : Կարդա՛ Յովհաննու այլաբա-
նական նկարագրութիւնը Յայտնութեան ին՝ , և ի՞նչ
երորդ գլուխներուն մէջ , և կրտեսնես որ բնու-
թեանը մէջ գտնուած ամէն ծանրագին և խիստ
մաքուր բաներէն օրինակներ յառաջ կը բերէ՝ ան-
տեղի սրբութիւնը և փառքը նկարագրելու համար :
Արկարդաս որ ան տեղին հիմերը՝ բոլոր ազնիւ քա-
րերով են • անոր պարիսպը յասպիս քարէ է • ա-

նոր դռները մարգարիտներէ են . շէնքերը և փողոցները մաքուր ոսկի են : Ընոր մէջէն կրկնազէ կենաց ջուրի մաքուր գետը՝ բիւրեղի պէս պայծառ , որուն երկու կողմը կենաց ծառը կայ , անմահութեան զանազան պտուղներով բեռնաւորած և կենսատու տերեւներով զարդարուած : Եւ աս շքեղ ու փառաւոր աշխարհս լուսաւորողը ո՛չ արեւն է և ո՛չ լուսինը , բայց Աստուծոյ փառքն է անոր մէջի լոյսը : Հիմա աս այլաբանական նկարագրութեանս բուն նշանակութիւնը յառա՛ջ բեր , և անիկայ պիտի ներկայացընէ քու միտքիդ հոգեւորապէս մաքուր և փառաւոր աշխարհ մը՝ որուն վերահասու ըլլալը մեր կարողութենէն շատ վեր է . յիրաւի այնքան շատ վեր է , որ մարդկային լեզուն կարող չէ խօսքով նկարագրել անոր հոգեւոր գերազանցութիւնը , հապա միայն աշխարհիս մէջ գտնուած ամենէն պատուական և ծանրագին բաներէն օրինակ առնելով :

Աս երկնային բնակարանին սրբութիւնը և մաքրութիւնը աւելի յստակ և պայծառ պիտի իմանանք , թէ որ քննենք նաև թէ որո՞նք են անոր բնակիչները : «Ասիս՝ Աստուած մասնաւորապէս իր ներկայութիւնը հոն տեղ պիտի յայտնէ . Յովհաննու խօսքին նայելով՝ հոն տեղ Աստուած իր խորանը պիտի ունենայ մարդիկներուն մէջը , ու անոնց հետ պիտի բնակի , և անոնք ալ իր ժողովուրդը ըլլան . ու նոյն ինքն Աստուած անոնց հետ պիտի ըլլայ , և անոնց Աստուածը ըլլայ : (Յայտ . ին . 3 :) Աս ան Աստուածն է որ ըսաւ . «Սուրբ եղիք , քանզի ես սուրբ եմ» : (Իս Պէտ . 16 :) Այնպէս սուրբ է Անիկայ որուն առջևը երկինքը անգամ մաքուր չէ : (Յոբ . Ժե . 15 :) Ընոր աչքերը չարութիւն տեսնալէն մաքուր են ,

ու անիրաւութեան նայելու կարող չէ . (Եփ .
 ւ . 13 .) այն , մեղքը ան գարշելի բանն է՝ որ ին-
 քը կատէ . (Եբե՛ . խ՛ . 4 .) և ասոր համար ի-
 մացուց որ առանց սրբութեան մէկը չկրնար տես-
 նել զինքը : (Եբր . ԺԲ . 14 :)

Երկրորդ՝ երկինքի մէջն են նաև սուրբ հրեշ-
 տակները , ան սուրբ ու անարատ էակները՝ որոնք
 Աստուծոյ կամքին նազանդող սպասաւորները և
 պատգամաւորներն են : Ընոնք ամէն տեսակ մարմ-
 նաւոր ցանկութիւններէ ազատ ըլլալով՝ և իրենց
 բնութեամբը կատարեալ հոգևոր , ուրիշ բան մը
 չեն ըներ , այլ միայն կրճառայեն անմատչելի լու-
 սոյն մէջ բնակող Բարձրեալին , և սուրբ Լազին :
 Յովհաննէս լսեց անոնց ձայնը՝ որոնք Աստուծոյ
 աթոռին բոլորտիքը կեցեր էին , և կրսէ . « Ընոնց
 թիւն էր բիւրք բիւրուց՝ և հազարք հազարաց » ,
 անոնք կերգէին , « Ըն որ աթոռը նստած է՝ և
 ան Գառնուկը՝ օրհնեալ բարձրացեալ ու փառա-
 ւորեալ ըլլայ յաւիտեանս յաւիտենից » : (Յայտ .
 ւ . 11 , 13 :) Ու երբոր Ասայի մարգարէն լսեց
 անոնց երգը , անոնք Աստուծոյ սրբութիւնը կերգէ-
 ին . մէկը մէկալին կաղաղակէր և կրսէր . « Սուրբ՝
 Սուրբ՝ Սուրբ է զօրաց Տէրը , բոլոր երկիրը լե-
 ցուն է անոր փառքովը » : (Եսայ . 7 . 3 :) Ը-
 նոնց բնութիւնը սուրբ է , ու իրենց գործը սրբ-
 ութիւն մատուցանել է Աստուծոյ :

Երրորդ՝ հոն են նաև կատարուած արդարնե-
 րուն հոգիները , որ կրկազմեն ան ժողովը . ու ե-
 կեղեցին անդրանկաց , որոնց անունները երկինքը
 գրուած են : (Եբր . ԺԲ . 23 :) Հոն տեղ՝ ալ
 անոնք հոս տեղի պէս անկատար չեն , ոչ ալ մեղ-
 քով արատաւորած . Հապա իրենց լաթերը լուա-
 ցած են , ու Գառին արեամբը ճերմըկցուցած , և

իրենց բերանը սուտ չգտնուիր • քանզի անոնք ամբիծ են Աստուծոյ ամբողջին առջևը • (Յայտ • է • 14 : Ժդ • 5 •) և անոնց երգն ալ աս է • «Փրկու թիւնը մեր Աստուծոյ՝ որ ամբողջին վրայ կընաստի, ու Գառնուկին» : (Յայտ • է • 10 :)

Ի՞նչ երևելի և ցնծալից բան մըն է՝ ո՛վ ընթերցող, ասանկ մէկ հոգևոր ու բոլորովին սուրբ աշխարհի մը մէջ մտնելու յոյս ունենալը, և ասանկ սուրբ և անարատ էակներուն հետ ընկեր ըլլալու և անոնց սրբազան պաշտօնին միաւորելու յուսալը • սուրբ է ան տեղը, սուրբ են անոր բնակիչները, սուրբ է անոնց պաշտօնը : Արդեօք քու զգացումներուդ, և ասանկ աշխարհի մը մէջ տեղը յարմարութիւն մը կը գտնես • անոր բնակչացը բնութեանը նմանութիւն ունիս • քու սիրտդ կը բաղձայ ան տեղի սրբազան պաշտօններուն :

Հոն մեղաւորներուն հաճելի եղած բան մը չես գտներ • չկան ան մարմնաւոր զուարճութիւնները և հեշտութիւնները, որոնք շատերուն փափագելի և հաճելի են • մարմնաւոր բան մը չկայ հոն տեղ • քանզի «մարմին ու արիւն Աստուծոյ թագաւորութիւնը չեն կրնար ժառանգել» : (Թ Կորնթ • Ժե • 50 :) Եւ թէ որ ան տեղը բնաւ մէկ մարմնաւոր զուարճութիւն մը չկայ, ո՞րչափ ևս աւելի պակաս պիտի ըլլան անկից ան մեղքերը, որոնք ցանկալի են մարմինին և զուարճալի : Աս մեղքերը Պօղոս կընկարագրէ Գաղատացւոց՝ որ ասոնք են • «Շնութիւն, պոռնրկութիւն, պղծութիւն, գիծութիւն, կռապաշտութիւն, կախարդութիւն, թշնամութիւն, կռիւ, նախանձ, բարկութիւն, հակառակութիւններ, երկպառակութիւններ, բաժանումներ, չար նայուածքներ, սպանութիւններ, գինովութիւններ, անառակութիւններ, ու ի՞նչ որ

ասոնց նման են . որ հիմակուց ես ձեզի կրգրուցեմ, ինչպէս առաջուց ալ կրգրուցէի, որ ասանկ բաներ գործողները Աստուծոյ արքայութիւնը չեն ժառանգեր": (Գաղ . Է . 19—21:) Ասոր վրայ աւելցնուր նաև նոյն Առաքեալին ըսածները ինչպէս Վրէժ . Գ . 9, 10, և Եփեսացւոց Է . 5 . աղէկ քննէ աս ըսածներուն ցանկը, ամէն մասնաւոր պարագաները մէկտեղ ամփոփէ, յետոյ դարձնուր աչքդ քու բոլորտիքդ դանուող մարդոց ընթացքին վրայ, մանաւանդ դարձնուր աչքդ քուն քու սրտիդ վրայ, և տես թէ ինչպէս դուրս ձգուած է երկինքէն մեղաւորին ամէն սիրած ու փնտրուած բանը: Ամէն մեղսալից բան, ամէն մարմնաւոր բան արտաքսուած մերժուած է ան մաքուր ու սուրբ տեղէն: Յովհաննէս աւետարանիչ Յայտնութեան մէջ ան տեղի ստորագրութիւնը կաւարտէ ըսելով . «Շոն չմտներ ան ամէնը որ կամքերնին չար է, ու պիղծ ու սուտգրուց են»: Անողորմ աւազակը և մարդասպանը հազարապատիկ աւելի յարմար է խաղաղասէր և պարկեշտ մարդոց մէջ բնակելու, քան թէ մեղաւոր մը երկինքը մտնելու:

Եւ այսու ամենայնիւ ամէն մարդիկ մեղաւոր չեն: Արդ աս նիւթս ձեռք առնենք և երկրորդապէս քննենք՝

Թէ որքան հեռացած է մարդուս բնաւորութիւնը ան սրբութենէն և մաքրութենէն՝ որ երկինքին բուն տարերքը կամ էութիւնն է:

Ասիկայ ալ քննելով՝ աւելի պարզ և յայտնի կրնաս տեսնել թէ լոկ մեղքի թողութիւնը որչափ քիչ կրչարմարցընէ զքեզ ան օրհնեալ աշխարհին:

Աս նիւթիս վրայ Աստուածաշունչին վկայութիւնը յայտնի է աշխարհիս ամբողջ դարերէն: Իեռ ջրհեղեղ չեղած՝ Աստուած ըսաւ որ Մարդոց

չարութիւնը շատցած էր երկրի մէջ, և անոնց
 սրտին խորհուրդներուն բոլոր գաղափարը միայն
 չար էին ամէն օր: (Օճնդ. 1. 5:) Գրեցեղը
 մարդուն բնութիւնը չփոխեց. տակաւին չար մնաց
 ան. քանզի ջրհեղեղէն ետև՝ Աստուած ըսաւ.
 «Մարդուն սրտին խորհուրդը իր մանկութենէն
 չար է»: (Օճնդ. 7. 21:) Աս չարութիւնը ընդ-
 հանուր է. մարդկային բնութեան չարութիւնը
 բնաւ մէկը Սողոմոնէն աւելի աղէկ հասկըցած չէ,
 և անոր վկայութիւնը աս է. «Մեղք չգործող մարդ
 չկայ» (Գ Թագ. 7. 46.) և ասկից աւելի պարզ
 կերպով՝ «Երկրի վրայ արդար մարդ չկայ՝ որ աղէ-
 կութիւն ընէ, ու մեղք չգործէ»: (Ժող. 5. 20:)
 Ասոր վրայ Պողոսն ալ աւելի պայծառ կըսէ, և
 կիմացընէ թէ ոչ միայն «ամէնքը մեղք գործեցին
 և Աստուծոյ փառքէն պակասած են» (Հռոմ. 3.
 23.) այլ և կըցուցընէ թէ Հրէից և թէ
 Հեթանոսաց ամենուն միօրինակ մեղաց տակ ըլ-
 լալը, ըսելով. «Արդար մը չկայ՝ ոչ մէկ հատ մը.
 և մէկը չկայ՝ որ հասկընայ, և մէկը չկայ՝ որ
 Աստուած փնտրուէ: Ամէնքը մոլորեցան, մէկտեղ
 անպիտան եղան. մէկը չկայ՝ որ բարի բան ընէ,
 և բնաւ մէկ հատ մըն ալ չկայ»: (Հռոմ. 3. 9—12:)
 Եւ Յովհաննէս կիմացընէ. թէ որ ը-
 սենք՝ թէ Մեղք մը չգործեցինք, սուտըրուց կը-
 նենք անիկայ (զԱստուած,) ու անոր խօսքը մեր
 մէջը չէ»: (Ի Յովհ. 10: Տեսնաւ Հռոմ. 5. 12,
 18: Յակ. 2. 2: Ի Յովհ. 10. 8: Գաղ. 3. 22:)
 Աստի մարդուս բնութեան ապականութեանը
 համար ասոնցմէ աւելի հաստատ և յայտնի վկա-
 յութիւններ կան արդեօք: Աս վկայութիւննե-
 րուն նայելով բնաւ մէկը թէ Հայ ըլլայ, թէ
 Յոյն, թէ Հրէայ, թէ Հեթանոս, կամ որ և իցէ

ազգէ որ ըլլայ, ազատ չէ մեղքէն, ո՛չ ալ մէկը
 երբէք առանց մեղքի եղած է: Բարձեալ աս մե-
 ղանչափանութիւնը պատահական կամ դիպուածա-
 կան չէ, ո՛չ ալ մէկ արտաքին բան մը՝ որ դիւրաւ
 անցնի. այլ մէկ ներքին սկզբունք մըն է սրտին
 մէջը հաստատուած: Սրտին խորհուրդներուն գա-
 ղափարը կամ երեակայութիւնն է չարը: Արեմիա
 կրսէ. «Սիրտը ամէն բանէն աւելի խաբերայ ու
 չար է»: (Արեմ. ԺԷ. 9:) Եւ մեր օրհնեալ Փրկիչը
 կրճանուցանէ մեզի թէ՛ «Սրտէն կելլան չար խոր-
 հուրդները, սպանութիւնները, շնութիւնները,
 պոռնկութիւնները, գողութիւնները, սուտ վկա-
 յութիւնները, հայհոյութիւնները»: (Մատթ. ԺԷ. 19:)
 Սիրտը մէկ աղբիւր մըն է որ կը բղետ
 ամէն չարութեան գործքերը:

Բարձեալ մեղանչափանութիւնը Ռոբ քնո-ւելեա-
 նը Ռէկ Տասն է: Մենք կրճանինք՝ մեղքին սկզբ-
 բունքը մեր մէջը ունենալով: Բաւիթ կրսէ.
 «Վմբարիշտները իրենց մօրը արգանդէն խոտորե-
 ցան. որովայնէն կը մոլորին սուտ խօսելով». (Մատթ.
 ԺԷ. 3.) և իրեն համար ալ կրսէ. «Վհա՛ ես ա-
 նօրէնութիւնով ծնայ, ու իմ մայրս մեղքով
 յղացաւ զիս»: (Մատթ. ԺԷ. 5:) Պօղոս առա-
 քեալ կրսէ. «Մենք ամէնքս ալ ան բաներուն մէջը
 կը պտըտէինք մեր մարմինին ցանկութիւններովը,
 ու մարմինին և միտքին ուզածը կը կատարէինք. ու
 յիշաւի բարկութեան որդիք էինք». նաև «մարմ-
 նաւոր շունչ ունեցող մարդը Վստուծոյ Հոգիին
 բաները չընդունիր»: (Եփե. Բ. 3: և Կորնթ. Բ.
 Բ. 14:) Եւ բնութիւնը Վդամէն մեզի անցած է.
 (Հոգով. Է. 12—19.) և մենք ամէնքս ալ անով
 ծնած ենք. մեր բնական ծննդեանը հետեանքն է
 ան, և ասանկ ըլլալուն համար՝ կըսուի մարմնաւոր

բնութիւն : Տէր Յիսուս կրսէ . «Վարմինէն ճնածը մարմին է» . (Յովհ . 6 . 56 .) որ ըսել է թէ մեր բնական ճննդեան հետեութիւնը մարմնաւոր բնութիւն ունենալն է : Եւ բնութեանս ինչ ըլլալը Պօղոս պարզապէս կըսորվեցրնէ մեզի , ըսելով . «Վարմնաւոր եղողները մարմինին բաները կըմտմըտան» . «Վարմնաւոր խորհուրդը Եստուծոյ դէմ թշնամութիւն է , ինչու որ Եստուծոյ օրէնքին չնազանդիր , մանաւանդ չկրնար ալ : Վասն զի մարմինով եղողները չեն կրնար Եստուծոյ հաճոյ ըլլալ» : «Եթէ մարմնաւորապէս ապրելու ըլլաք պիտի մեռնիք» : (Հովհ . 7 . 5—13 :) Եւ դարձեալ ինչպէս որ արդէն յառաջ բերինք , թէ «Վարմինին գործքերը յայտնի են» և այլն : (Գաղ . 6 . 19—21 : Տես նաև Հովհ . 5 . 5 : և Կորնթ . 6 . 3 : Գաղ . 6 . 8 : Եփե . 5 . 3 : Կոր . 13 :)

Երդ՝ թէ որ ուզենք ալ աւելի բացայայտ իմանալ ասանկ մէկ բնութեան մը երկինքը մտնելու որքան անյարմար ըլլալը , պէտք է որ քիչ մըն ալ աւելի յառաջ երթանք քնննք թէ Եստուածաշունչը ինչ կերպով կընկարագրէ զանիկայ : Արկարդանք որ հոգեւոր հասկումն վիճակ մըն է ան . Պօղոս կրսէ . «Վարմնաւոր խորհուրդը մահ է» : (Հովհ . 7 . 6 :) Բարձեալ կըկարդանք որ մեզքերու ու յանցանքներու մէջ մեռնիլ մըն է : (Բաղդատէ Եփե . 5 . 1 , Հովհ . 7 . 21 : 5 . 5 : 7 . 13ին հետ : Բ Կորնթ . 6 . 14 : Եփե . 5 . 5 : Կոր . 13 :) Եւ ինչ է Ռոմ . 7 . 5 : անտարակոյս մեռած մէկը իր վրայովը բան մը չտեսներ , չզգար , չլսեր և չիմանար . նիւթական բաներուն բոլորովին անզգայ է : Եւ յայտնի է նաև հոգեւորապէս մեռածը բոլոր հոգեւոր բաներուն , հոգեւոր բաներուն ինչ ըլլալը չզգար . ո՛չ ալ հոգ

կրտսանի անոնց համար : « Ինչու որ ան իրեն յիմա-
րութիւն մըն է . ու չկրնար ալ գիտնալ՝ որ հո-
գևոր կերպով կը քննուի » : (Թ Կորնթ . Բ . 14 :)
Անիկայ իր աշխարհային գործքերովը զբաղած է .
կրնայ յօժար սրտով խօսիլ օրուան լուրերուն վը-
րայ . խաղերը ու մարմնաւոր զբօսանքները և հեշ-
տութիւնները զուարճութիւն կուտան իրեն : Բայց
սակայն երկնային բաներուն համար ամենեին փա-
փազ մը չունի . չսիրեր հոգևոր խօսակցութիւնը .
սիրտը կրնեղանայ՝ երբոր մէկը հանդերձեալ աշ-
խարհի վրայ խօսելու ըլլայ . և թէ որ կրօնքի պար-
տաւորութիւնները կատարէ , իր կատարածը իբրև
լոկ սովորութիւն մըն է առանց մէկ ախորժակ մը
կամ հաճութիւն մը ունենալու : Ասանկ անձը
ամէն այսպիսի բաներուն անզգայ է , մեռած է :
Հիմա ի՞նչպէս կրկարծես թէ ասանկ մէկը երկինքի
մէջ պիտի ըլլայ , ուր որ ամէն բան հոգևոր ու
սուրբ է . կրնայ՝ հոն ընդունուիլ ասանկ բնութիւ-
նով մը . կամ ըսենք թէ կարող ըլլայ հոն մտնե-
լու , բայց կրնայ՝ գտնել իրեն հաճելի բան մը .
ահա՛ այնպէս անզգայ պիտի ըլլայ հոն տեղի բոլոր
սրբազան վայելչութիւններուն , և այնպէս ամենեին
անկարող՝ ան տեղի զբաղմունքներուն ձեռնամուխ
ըլլալու , ճիշդ ինտոր որ կը ըլլայ երկրի վրայ մեռած
մարդ մը բոլոր իր չորս կողմը եղած բաներուն :
Վերջապէս ասանկ անձ մը անկենդան մարմին մը
պիտի ըլլայ երկնից գաւիթը գտնուող երջանիկ և
գործունեայ բազմութեանը մէջ :

Մարդուս աս մեղանչական վիճակը կրկոչուի
նաև խաւարային և կո-րո-նեան վիճակ : Աս խա-
ւարին մէջն էին Հեթանոսները , երբոր Պօղոս ա-
նոնց խրկուեցաւ աւետարանը քարոզելու : Քանզի
իր առաքելութեան պաշտօնն էր Հեթանոսներուն

երթալ, և զանոնք խաւարէն լոյսին դարձրնել •
 (Գործ • ից • 17, 18 •) և իր վարդապետութեանը
 հաւտացողները իրենց հաւատքին միջոցովը խաւարէն
 դուրս ելեր էին • ինչպէս որ կըսէ Ափեսացւոց •
 «Ըտեն մը դուք ալ խաւար էիք • բայց հիմա
 լոյս էք Տէրոջմով» • և Կողոսացւոց ալ • «Ար մեզ
 ազատեց խաւարին իշխանութենէն» : (Ափե • Ե •
 8 : Կող • Թ • 13 :) Ըս խաւարը միայն մտքի տգի-
 տութիւն մը չէր, այլ իր ծագումը սրտին մէջէն
 էր : Քանզի Հեթանոսներուն համար կըսէ թէ՛
 իրենց սիրտերը խաւարած են, ու օտար են Ըս-
 տուծոյ կեանքէն, անոնց մէջը եղած տգիտութեան
 պատճառովը՝ իրենց սրտերուն կո-րո-թեանը հա-
 մար : (Ափե • Դ • 18 :) Յիրաւի անոնք տգի-
 տութեան խաւար ամպովը շրջապատած էին, բայց
 ինքզինքնին ծածկեր էին անոր մէջը • իրենց ապա-
 կանեալ սրտին արտաշնչութիւնն էր ան, ինտոր որ
 նոյն Ըռաքեալը կըսէ Հռովմայեցւոց : Ընոնք
 զԸստուած չփառաւորեցին, կամ շնորհակալ չե-
 դան, իրենց խորհուրդները փուճ ըլլալով՝ սրտեր-
 նին անմտութիւնով խաւարեցաւ • և ասանկ՝
 անոնք կռապաշտ եղան, Ըստուած ալ պղծութեան
 մատնեց զանոնք իրենց սիրտերուն ցանկութիւնովը :
 (Հռովմ • Թ • 21 — 24 :) Ըս մտքի տգիտութիւնը
 մեծապէս դուրս ձգուած էր Հրէաներէն՝ Ըստու-
 ծոյ մասնաւոր յայտնութիւնովը • այսու ամե-
 նայնիւ ան նոյն սրտին ապականութիւնը բնակա-
 նաբար անոնց մէջը ըլլալով՝ անոնք ալ Հեթանոս-
 ներուն պէս մեղաց խաւարին մէջն էին : Սուրբ
 Քրոց խօսքին նայելով՝ սրտերնին կո-րո-ցած էր •
 արդարեւ լոյսը անոնց բոլորտիքը կը լուսաւորէր, և
 սակայն կուրութիւնը արգելք ըլլալով չէին տես-
 ներ զանիկայ : Քրիստոս Ասայի մարգարէին

քերնովը կրսէ . «Անոնց աչքերը կուրցուց , և ա-
նոնց սիրտերը թմրեցուց , որ աչքովնին չտեսնեն ,
ու սրտովնին չիմանան» : (Յովն . Ժբ . 40 :) Պօղոս
ալ կրսէ . «Աստուած անոնց թմրութեան հոգի
տուաւ . աչքեր՝ որ անոնցմով պիտի չտեսնեն . ու
ականջներ՝ որ անոնցմով պիտի չլսեն» : (Հովն .
Ժա . 8 : ք Վորնի . ք . 14 :) Այսպէս ամէն մար-
դիկ՝ թէ Հրէայք և թէ Հեթանոսք՝ բնականա-
բար խաւարին մէջն են մեղքին պատճառովը : Պօ-
ղոս ընդհանրապէս խօսելով՝ բոլոր չնորոգուած
վիճակի մէջ եղողներուն համար կրսէ թէ . «Աս-
աշխարհիս աստուածը ան անհաւատներուն սիր-
տերը կուրցուց , որ Քրիստոսի փառաւորեալ ա-
ւետարանին լոյսը անոնց վրայ չծագէ . որ ինքն է
աներևոյթ Աստուծոյ պատկերը» : (ք Վորնի . ք .
4 :) Այն , աս աշխարհիս մէջը անգամ անոնք
չեն կրնար տեսնել աւետարանին փառքը և գերա-
զանցութիւնը . ան լոյսը որ աւետարանէն կրծա-
գի , չթափանցեր անոնց աչքերը պատող մաշկե-
րէն . մէկ գեղեցկութիւն մը չեն նշմարեր անոր
վրայ , որ անոր փափագին . ապա ուրեմն ինչպէս
կարող պիտի ըլլան տեսնել երկնային փառքերը ,
թէ որ հոն տեղ մտնելու ըլլան . քանզի աչք չու-
նին որ կարող ըլլան ան ծանրագին քարերով գե-
ղեցիկ պարիսպները , և ոսկեղէն փողոցները տես-
նելու : Ինչպէս որ կոյր մարդը չկրնար որոշել
բնութեանը գեղեցկատեսիլ երևոյթին վրայ ծագած
արեգակին շառաւիղները , նմանապէս մեղաւորը
աչք պիտի չունենայ տեսնելու Աստուծոյ փառքը՝
որ երկինքին լոյսն է : Աստուածային փառաց ճա-
ռագայթները անոր բոլորտիքը եղած մեծվայելչու-
թեան ու շքեղութեանը վրայ փայլելու ատենը ,
ան թշուառ մեղաւորը կէս գիշերուան խաւարի

մէջ իր ճամբան պիտի փնտրուէ . քանզի մեղաց
կուրութիւնը իր բարոյական տեսութիւնը շեջու-
ցած է :

Գարձեալ՝ մարդուն աս բնական վիճակը կրկո-
չուի , ապականութեան վիճակ : Պողոս կրօնորդո-
րէ Նփեսացիները որ իրենց վրայէն մէկդի հանեն
հին մարդը՝ որ ապականուած է խաբերայ ցան-
կութիւնով : (Նփես . գ . 22 :) Հին Եւրոպ
սելով կրնշանակէ մեր բնական վիճակը , ան բնու-
թիւնը՝ որով կրճնանինք : (Տես նաև Հոգի .
գ . 6 : Աող . գ . 9 :) Ես բնութիւնը ապականած
ու ազտեղի է . ան նոյն բանը կրսորվեցրնէ Եռա-
քեալը Գաղատացւոց երբոր մարմինին վրայ կրեսօսի ,
որ աս մարմին բառն ալ կրնշանակէ ան բնութիւ-
նը՝ որով ծնած ենք : (Յոճ . գ . 6 :) Արսէ ա-
նոնց թէ՛ «Են որ իր մարմինին կրցանէ , ան մար-
մինէն ապականութիւն պիտի չնձէ» : (Գող . գ . 8 :)
Մարդկային բնութիւնը բոլորովին ապականած է ,
ու անկից միայն ապականութիւն կրնայ յառաջ
գալ : Մարմինն աս ապականած պտուղներուն
մէկ քանին կրթուէ նոյն առաքեալը , երբոր կրսէ .
«Մէկդի թօթուեցէք դուք ալ ան ամէնը . բար-
կութիւնը , սրամտութիւնը , չարութիւնը , հայ-
հոյութիւնը , խեղկատակութիւնը ձեր բերաննե-
րէն : Իրարու սուտ մի՛ զրուցէք . հին մարդը իր
զործքերովը ձեր վրայէն հանեցէք» : (Աող . գ . 5 , 8 ,
9 :) Աստի հիմա կրհարցրնեմ՝ թէ ասանկ մէկ
բնութիւն մը որ ըստ ինքեան այսպէս ապականած
է , և իր զործքերովը այսպէս չար է , ինտո՞ր կրնայ
երկինքը մտնել , ուր որ բնաւ մտնելու չէ չարակա-
մը , կամ պիղծը և կամ սուտզրուցը : (Յայտ .
իւ . 27 :) Են սուրբ հրեշտակները՝ որ անդադար
կերդեն «Սուրբ , սուրբ , սուրբ է Եմենակալ Տէր

Եստուածը՝ և ան կատարուած արդարներուն երանելի հոգիները՝ որ հազամ են իրենց ամբիժ մաքրութեան ճերմակ լաթերը, պիտի չսարսափի՞ն և չգարշի՞ն ասանկ մէկ աղտեղութիւն մը մէջերնին մտնելուն համար: Եւ սուրբն Եստուած՝ որ այսպէս ամենամաքուր է իր բնութեամբը, որ չկրնար մեղքի վրայ նայիլ, ի՞նչպէս պիտի տանի ասանկ մէկ անմաքրութիւն մը իր առջևը ներկայանալուն: անշուշտ ինկած հրեշտակներուն պէս, իսկոյն պիտի ձգէ զանիկայ կրակէ լեճին մէջը, որ պատրաստուած է Սատանային ու անոր հրեշտակներուն համար:

Ես բնութիւնը ունեցողներուն ամէնն ալ «աշխարհէ» եղող կրկոչուին: Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ըսաւ Հրեաներուն. «Ի ուր աս աշխարհէս էք. ես աս աշխարհէս չեմ»: (Յովհ. ր. 23:) Իրեն հետեւողները ամէն տեղ որոշուած էին աշխարհի մարդոցմէն: Ինքը ըսաւ իր աշակերտներուն համար. «Աշխարհս անոնք ատեց. ինչու որ աշխարհէ չեն, ինտոր որ ես ալ աշխարհէ չեմ»: (Յովհ. Ժ. 14, 16: և Յովհ. Գ. 1: Գ. 5:) Եւ մէն մարդիկ երկու կարգերու կրբաժնուին, որոնց մէկը աշխարհային է, և մէկալը աշխարհային չէ. բայց ի սկզբանէ անտի և բնականաբար ամէնը առաջին կարգին մէջ են, և միայն անոնք վերջապէս կրդառնան երկրորդին մէջ կրմտնեն որ աշխարհէն ընտրուած են Տէր Յիսուս Քրիստոսի ձեռօքը: Քանզի Յովհաննէս կրսէ. «Իհտենք որ մենք Եստուծմէ ենք, ու բոլոր աշխարհք չարի մէջ է»: (և Յովհ. Ե. 19:) Եւ աս Եստուծմէն եղողներուն որոնք ըլլալը մեր Փրկիչը կրբացատրէ երբոր իր աշակերտներուն կրսէ. «Թէ որ աշխարհէս եղած ըլլայիք՝ աշխարհ իրենները կրսիրէր.

բայց որովհետև աշխարհէ չէք, հասցաւ եւ Յեղ
աշխարհէն ընտրեցի. անոր համար աշխարհ ձեզ
կատէ": (Յովհ. ԺԷ. 19:) Եւ աջ անոնք ալ
աշխարհէ էին, բայց ետքը այլ ևս անորը չէին
համարուեր, միայն անոր համար՝ որ Քրիստոս
ընտրեր էր զանոնք անկէց: Ես երկու կարգերը
չէ թէ մինակ անունով և արարողութիւններով
կորոշուին մէկգումէկէ, հասցաւ նաև հոգւոյ տարբե-
րութիւնով մը. ինչպէս որ Պօղոս կըսէ իր վրա-
յովը և ուրիշ հաւատացեալներուն համար. «Բայց
մենք չէ թէ աս աշխարհիս հոգին առինք, հասցա-
ւան հոգին՝ որ Եստուծմէն է": (Սկզբն. Ժ. 12:)
Ի՞նչ է աս աշխարհիս հոգին՝ որ աշխարհի մար-
դոց հանգամանքը կընկարագրէ: Ենիկայ չճանչ-
նար Տէր Յիսուսը, հասցաւ զանիկայ կատէ իրեն
հետևողներովը մէկտեղ. (Յովհ. Թ. 10: Է. 7:
ԺԷ. 16, 19: ԺԷ. 14.) չընդունիր Հոգին Սուր-
բը, (Յովհ. ԺԴ. 14.) և Եստուծոյ դէմ թշնա-
մի է: Յակոբոս կըսէ. «Ես աշխարհիս սէրը
Եստուծոյ դէմ թշնամութիւն է. ուստի ան որ
կուզէ աշխարհը սիրել՝ ինքզինքը Եստուծոյ թշնա-
մի կընէ": (Յակ. Դ. 4:) Եղէկ քննէ աս խօս-
քը, «Ես որ կուզէ աշխարհը սիրել՝ ինքզինքը Ես-
տուծոյ թշնամի կընէ". և ի՞նչու համար. վասն զի
բնաւ մէկը չկրնար երկու տերոջ ծառայել: Ես-
տուած կուզէ որ մեր բոլոր սիրտը իրեն տանք. իր
պատուէրը աս է. «Բու Տէր Եստուածդ պիտի
սիրես քու բոլոր սրտէդ, և քու բոլոր անձէդ,
և քու բոլոր միտքէդ": (Մատթ. ԻԲ. 37:)
Միայն մեր խիստ մեծ սէրը ընդունելի է իրեն.
բայց թէ որ մեծապէս սիրենք աշխարհը, ու մեր
սիրոյն միայն մէկ պզտիկ մասը իրեն մատուցա-
նենք, պիտի չընդունի ու պիտի մերժէ զանիկայ.

վասն զի ինքը կրսէ . «Թէ որ մէկը աշխարհը կը սիրէ, անոր ներսիդին Հօրը սէրը չկայ»: (ԹՅՅ՝ ԲՊԻՆ՝ 15:) Ուստի սիրելի ընթերցող՝ դուն որը աւելի կրսիրես, աշխարհը թէ Աստուած . քննէ սիրտդ, և տես թէ աւելի քու գործքերովդ վրայ կրմտածես, թէ Աստուծոյ կամքին և պատուիրանքներուն վրայ . որ բանին աւելի հակամտեալ ես, և մեծապէս կըրցանկաս . հարստութիւն ունենալու, թէ Աստուծոյ հաճութիւնը շահելու . որ բանին մէջ մեծապէս հաճութիւն և բերկրութիւն ունիս . աշխարհային ընկերութեան և խօսակցութեան մէջ, թէ Աստուծոյ հետ խօսելու և հաղորդակցութիւն ունենալու մէջ: Աս բաներովս ինքզինքդ քննէ՛ . և եթէ աշխարհային մէկը կը գտնես քու անձդ, հաստատ գիտցիր որ յարմար չես երկինքը մտնելու . յարմար չես շատ պատճառներով, երբոր աշխարհէս ելլես, քու սիրած բաներուդ ամէնն ալ ետիդ կըձգես: Այլէ քու բոլորտիքդ եղած բաներուն՝ որոնք զուարճալի են քեզի հոս տեղ, այսինքն քու գործքերդ, բարեկամներդ, աշխարհային հանդէսները, ու մարմնաւոր հեշտութիւնները . ասոնցմէ բնաւ մէկն ալ հետդ չես տանիր մեռած ատենդ: Արկինքին մէջն ալ քու հաճութիւնդ լեցընող բան մը պիտի չգտնես: Հոն տեղ հարստութիւն չկայ քեզի համար, քանզի գանձեր դիզած չես երկինքին մէջ. հոն տեղ մարմնաւոր ցանկութիւններ չկան, քանզի ամէն բան հոգևոր է հոն՝ Աստուծոյ հրեշտակներուն պէս . բարեկամներ չկան հոն, քանզի հոն եղած մէկ բանի մը ծանօթութիւն չունիս, այլ ամէն բան օտար և անծանօթ է քեզի . և մանաւանդ Աստուած պիտի չընդունի քեզ . որովհետև իր սէրը չընդունեցիր, և անպիտան բան մը սեպեցիր

երբոր դուն աշխարհի վրայ էիր, հապա աւելի
աշխարհը սիրեցիր. վասն որոյ հիմա քու բաժինդ
պիտի ըլլայ անոնց մէջ՝ որոնց համար ինքը պիտի
ըսէ. «Ան իմ թշնամիներս՝ որոնք չէին ուզեր որ
իրենց վրայ թագաւոր ըլլամ, հոս բերէք՝ ու իմ
առջև սպաննեցէք»: (Ղ Գ-Կ. ԺԹ. 27:)

Իարձեալ՝ աս մարդկային բնական վիճակը աւելի բացայայտ կերպով նկարագրուած է իբրև
Բնածո-Բիւն և ապոպոսթո-Բիւն ընդդէմ Աստուծոյ:
Պօղոս կըսէ. «Մարմնաւոր խորհուրդը Աստուծոյ դէմ թշնամութիւն է. ինչու որ
Աստուծոյ օրէնքին չնազանդիր, մանաւանդ չկրթնար
ալ: Վասն զի մարմինով եղողները չեն կրթնար
Աստուծոյ հաճոյ ըլլալ»: (Հ-ԳՃ. Է. 7, 8:)
Ուրիշ խօսքով ամէն մարդիկ բնականաբար ապստամբ են
. քանզի ի՞նչ է մեղքը, ուրիշ բան մը չէ,
բայց միայն աստուածային օրէնքին աննազանդութիւն
մը: Յովհաննէս կըսէ. «Ամէն ո՞վ որ մեղք կըզործէ,
անիկայ անօրէնութիւն ալ կրնէ,
ու քուն մեղքն ալ անօրէնութիւն է»: (Խ
ՅՊԸ. Գ. 4:)
Եզամի առաջին մեղքը Աստուծոյ հրամանին
աննազանդ գտնուիլն էր, անանկ ալ անկից
մինչև հիմա իր զաւկրներուն իւրաքանչիւրին
մեղքը՝ ապստամբութեան գործ մըն է. և ուսկից
յառաջ կուգայ ապստամբութիւնը, չէ որ
ատելութենէն: Մարդիկ զԱստուած չեն սիրեր,
հապա իր իշխանութիւնը կատեն, և վասն որոյ
իր օրէնքները ոտքի աակ կառնեն: Սուրբ Գիւրգը
ունեցողներէն ոմանք չեն պատուեր զանիկայ:
Ոմանք բոլորովին կանարգ են և կըմերժեն զանիկայ՝
Աստուծոյ խօսքն ըլլալը ուրանալով, և յայտնի
անհաւատութեան անձնատուր կըլլան: Եւ ոմանք
մարդոց պատուիրանքները անկէց վեր

կրսեպեն , իրենց աւանդութիւններովը Աստուծոյ
 օրէնքը զանց ընելով . և որովհետև Աստուծոյ
 խօսքը աս մարդկային պատուիրանքներուն մէկ
 քանիին դէմ է , վասն որոյ կարգիլեն զանիկայ կար-
 դալը , ու մինչև անգամ ամբարշտութեամբ կայ-
 րեն զանիկայ : Ոմանք թէպէտ իրենց տանը մէջ
 ունին զանիկայ , բայց բնաւ չեն կարդար և իմա-
 նար թէ ինչ կրպատուիրէ իրենց , և ամիսներով
 տանը մէկ անկիւնը անգործ կրմնայ : Ոմանք ալ
 զանիկայ կրկարդան , որպէս զի իրենց մոլար գաղա-
 փարներուն համեմատ՝ անոր նշանակութիւնը խան-
 գարեն . և այսպէս որքան հերետիկոսութիւններ
 երևան ելած են Աստուծոյ եկեղեցիին մէջ : Ու-
 թիշներն ալ զանիկայ կարդալով և անոր քարոզու-
 թիւնը լսելով՝ ուղիղ տեղեկութիւն կրստանան
 անոր պատուիրանքներուն վրայով , բայց չեն կա-
 տարեր անոր ըսածները : Ուստի Աստուծոյ աս
 Սուրբ Գիրքը ունեցողներէն որչափ շատ քիչերը
 իրենց հաւատքին և վարքին մի միայն կանոնը կը-
 նեն զանիկայ , սէր և նազանդութիւն ցուցընելով
 անոր Հեղինակին , և անոր պատուէրներուն ա-
 կանջ կախելով ու նազանդելով : Ալ որովհետև
 Սուրբ Գիրքը Աստուծոյ կամացը յայտնութիւնն է ,
 վասն որոյ կրնանք իր փոխանորդը համարիլ . և
 ինչ վարմունք որ ցուցընենք անոր , նոյնը Աստու-
 ծոյ ըրած կը լլանք : Ա՛հ , ասիկայ ինչ երկիւղալի
 գաղափար կուտայ մարդոց բնաւորութեանը վրա-
 յով . բայց նաև՝ որչափ հասարակ է աս ապստամ-
 բութիւնը՝ որ մինչև անգամ ինքզինքնին քրիս-
 տոնեայ անուանողներուն մէջ կրտեսնուի . բուն
 մեր օրովը կրտեսնենք որ աշխարհի կէսէն աւելին
 Աստուծոյ խօսքը չգիտեր . սակայն Աստուած
 մէկ ուրիշ յայտնութիւն մը ըրաւ անոնց՝ իր գործ-

քերուէն միջոցովը , և անոնց խղճմտանք տալով .
արդեօք ան յայտնութիւնը ինչպէս կը գործածեն :
Անոնք Աստուծոյ գործքերը տեսնելով կրնային իր
փառքին և գիտութեանը վրայ տեղեկութիւն ու
նենալ , քանզի Սաղմոսերգուն կրտէ . « Երկինքը
Աստուծոյ փառքը կը պատմէ , ու երկնից հաստա-
տութիւնը անոր ձեռքին գործքերը կը ցուցնէ .
օրը օրին կը յայտնէ խօսքը , և գիշերը գիշերին կը
ցուցնէ գիտութիւնը » : (Սաղմ . ԺԺ . 1 , 2 :)
Աս նոյն պատճառէն յայտնի է նաև իր զօրու-
թիւնը և Աստուածութիւնը , Պօղոսի ըսածին հա-
մեմատ թէ , « Աչքի չերևցած բաները աշխարհի
սկիզբէն աս ստեղծուածներովը կիմացուին կը տես-
նուին , այսինքն է՝ իր մշտնջենաւոր ըլլալը , և
զօրութիւնը , ու Աստուածութիւնը » : (Հռոմ .
1 . 20 :) Ամանապէս աս նոյն առաքեալը Ահկայո-
նացի կռապաշտներուն Աստուծոյ բարութիւնը իր
գործքերէն ցուցուց , ըսելով թէ՝ Աստուած
ինքզինքը առանց վկայութեան չթողուց անցած
դարերուն մէջ , բարերարութիւնով , երկինքէն
մեզի անձրևներ ու պտղաբեր եղանակներ տալով ,
կերակուրներով ու ուրախութիւնով մեր սիրտերը
լեցընելով : (Գործ . ԺԴ . 16 :) Աթենացիներուն
ալ սորվեցուց Աստուծոյ ինքնիշխան և հոգևոր
ըլլալը , ըսելով թէ՝ « Անիկայ երկինքի և երկրի
Տէրն է . ո՛չ ձեռագործ տաճարներու մէջ կը բնա-
կի , ո՛չ ալ մարդոց ձեռքովը կը պաշտուի՝ բանի
մը կարօտի պէս . ինքը կուտայ ամենուն կեանք
ու շունչ՝ և ամէն բան » , ու կը շարունակէ իր
խօսքը թէ՝ որովհետև մենք իբրև բանական էակ-
ներ անոր ցեղէն ենք , « պէտք չէ որ անանկ սե-
պենք , թէ Աստուածութիւնը նման ըլլայ ոսկիի
կամ արծաթի կամ քարի , որ մարդուս վարպե-

տուժիւնովը և խելքովը փորուած շինուած է” :
 (Պարթ . թէ . 24 , 25 , 29 :) Աստուծոյ գործքերը
 անոր օրէնքն ալ կըսորվեցընեն մարդուն . քանզի
 Պօղոս կըսէ թէ՝ « Հեթանոսները որ օրէնք չու-
 նին՝ երբոր բնականաբար օրէնքին գործքերը կը
 գործեն , անոնք որ օրէնք չունին՝ իրենց անձեր-
 նուն օրէնքը քուն իրենք են . որ օրէնքին գործ-
 քերը իրենց սրտին մէջը գրուած կըցուցընեն իրենց
 խղճմտանքին վկայութեամբը , և իրենց խորհուրդ-
 ներովը իրար յանդիմանելով կամ թէ իրաւունք
 տալով” : (Հռոմ . ք . 14 , 15 :) Աւտի մարդիկ
 որ ամէն օր իրենց բոլորտիքը եղած Աստուծոյ
 գործքերէն յայտնի կըտեսնեն անոր Աստուածու-
 թիւնը , զօրութիւնը , գիտութիւնը , փառքը ,
 անկախութիւնը , աննիւթականութիւնը և բարու-
 թիւնը , ու իրենց խղճմտանքն ալ կիմացընէ ա-
 նոր սուրբ օրէնքին հրամանները , կըկարծեն որ
 այսքան ապացոյցներուն վրայ անոնք դարչելի կռա-
 պաշտութեան կամ անհաւատութեան ետեւէ գա-
 ցած պիտի ըլլային , թէ որ սիրտերնին ուղիղ ե-
 ղած ըլլար Աստուծոյ առջևը : Բիցուք թէ ա-
 պականեալ մարդոց տեղը՝ սուրբ և մաքուր հրեշ-
 տակները ըլլային , իսկոյն պիտի չքննէին ու չզրտ-
 նէին զԱստուած իր ամէն փառքովը ու կա-
 տարելութեամբը : Աւրեմն պատճառը յայտնի է
 թէ ինչու համար մարդկային սեռին մէջ այնքան
 շատերը կռապաշտութեան մէջ յիմարացած են ,
 և ամէն կերպ հեթանոսական աղտեղութեամբ և
 դարչելի պղծութեամբ կը շաղախին . յանցանքը
 իրենցն է . քանզի սիրտերնին բոլորովին ապստամ-
 բութեան դարձած է : Պօղոս Հռոմայեցւոց գը-
 րած իր թուղթին մէջ ճիշդ և պարզապէս կըցու-
 ցընէ ասիկայ , ըսելով . « Ինչու որ իրենք Աստուած

Ճանչցան՝ և Մատուծոյ մը պէս չփառաւորեցին ,
կամ շնորհակալ չեղան . հապա իրենց ըրած խոր-
հուրդներուն մէջ ունայնացան , և սիրտերնին ան-
մտութիւնով խաւարեցաւ : Ինքզինքնին իմաս-
տուններուն կարգը դրեր էին , յիմարեցան . և
չաւրուելու Մատուծոյ փառքը փոխեցին՝ նսանցը-
նելով աւրուելու մարդու , և թռչուններու , ու
չորքոտանիներու , և սողուններու պատկերին : Ա-
նոր համար Մատուած ալ պղծութեան մատնեց
զանոնք՝ իրենց սիրտերուն ցանկութիւնովը : Աւ-
որովհետեւ չուզեցին զՄատուած իրենց գիտութեա-
նը մէջ պահել , Մատուած ալ զանոնք ցած մտած-
մունքներու մատնեց անվայել բաներ ընելու . որոնք
որ լեցուած էին ամէն կերպ անիրաւութիւնով ,
պոռնրկութիւնով , անզգամութիւնով , ազա-
հութիւնով , չարութիւնով , նախանձով լե-
ցուն , մարդասպանութիւնով , հակառակութիւ-
նով , խաբեբայութիւնով , չարասրտութիւնով . և
էին քսուներ , չարախօսներ , Մատուած ատողներ ,
թշնամութիւն ընողներ , հպարտներ , գոռողներ ,
չար բաներ նարողներ , ծնողքնին արհամարհողներ ,
անմիտներ , ուխտ չպահողներ , անպուծներ ,
տմարդիներ , անողորմներ” : (Հռովմ . ա . 21—24 ,
28—31 :) Ինչ զարհուրելի ցանկ մեղաց . այսու
ամենայնիւ ասիկայ ուղիղ նկարագրութիւն մըն է
մեր ատենի Հեթանոսաց վարմունքներուն , ինտոր
որ էր Առաքեալին գրած ատենը : Աւ Առաքեա-
լին ըսածին նայելով՝ աս ամէնը անոնց գիտութեան
միջոց չունենալէն չէր : Յանցանքը Մատուծոյ
վրայ չկրնար ձգուիլ , անոնց միտքերը աւելի չու-
սաւորելուն համար , հապա իրենց վրայ կրմնայ ,
ան պատճառով որ անոնք Մատուած ճանչցան ,
բայց Մատուծոյ մը պէս չփառաւորեցին զանիկայ :

Աս ամենուն սկզբնաւորութիւնը իրենց ապստամբ
 սիրտերուն մէջն է, որոնք չէին ուզեր զԱստուած
 պահել իրենց գիտութեանը մէջ: Ուստի Հեթա-
 նոսաց բոլոր դարշելի պղծութիւնները և անզգա-
 մութիւնները յայտնի կը վկայեն՝ թէ մարդիկ ա-
 պստամբ են Աստուծոյ դէմ, նմանապէս Սուրբ
 Գիրքն ալ ամէն տեղ աս նոյն վկայութիւնը կու-
 տայ, և ողջախոհ միտք մը անշուշտ պիտի վճռէ
 թէ աս վկայութիւնը բոլորովին ճշմարիտ է: Ար-
 հարցընեմ հիմա, Ի՞նչպէս կրնայ մարդս երկինքը
 մտնել ասանկ բնութիւն մը ունենալով, մէկ բնու-
 թիւն մը՝ որ գլխովին ապստամբ և թշնամի է Աս-
 տուծոյ դէմ, թէ Աւետարանն ունեցած ըլլայ, և
 թէ չէ: Արեւակայէ անգամ մը թէ մարդիկ իրենց
 ապականեալ բնութիւնովը երկրի ամէն կողմերէն
 յանկարծ փոխադրուելու ըլլային ան խաղաղու-
 թեան և երջանկութեան բնակարանը, ան ատենը
 հոն տեղի լսուած ձայնը որչափ տարբեր պիտի ըլ-
 լար ան ձայնէն՝ որ կը լսուի Աստուծոյ աթոռին բո-
 լորտիքը եղող հրեշտակաց երգերէն: Ան տեղը՝
 որ հիմա զԱստուած կը գովաբանեն ըսելով. «Օրհ-
 նութիւն, ու պատիւ, և փառք», պիտի լսուէր
 սոսկալի հայհոյութեան և անէծքի խառն ՚ի խուռն
 ձայներ. Օրհնեալին երջանիկ բնակարանները պի-
 տի «ըլլային բոլոր պիղծ դեւերուն կենալու տեղ, և
 բոլոր պիղծ ու ատելի հոգիներուն պահպանութեան
 բանտ» . երկինքը պիտի ըլլար աս երկրիս պէս՝
 մեղքի ու անօրէնութեան բնակարան: Աս ենթա-
 դրութիւնը գլխովին անտեղի է. ասանկ չի ու-
 խուած բնութիւնով մը՝ մարդս տեղ մը գտնելիք
 չունի երկինքին մէջ: Այլ ապստամբ մը Աստու-
 ծոյ դէմ, ո՞չ ալ որ և իցէ անհնազանդ մը կրնայ
 ընդունուիլ ան տեղը, ուր որ հաւատարմութիւն

Հնազանդութիւն) և ծայրագոյն սէր կը թագաւորէ ամէն սրտի մէջ :

Բայց մարդս իր բնական վիճակին մէջ ոչ միայն թշնամի է Եստուծոյ , հապա նաև հոգաբարձ է Սաքսանային և գերի Տղայ : Եստուծոյ ամեն Սատանային Հնազանդիլը չէր պատճառը՝ որ նախ մեղքը աշխարհք մտաւ : Սատանան փորձեց Եւան արգիլուած պտուղով , ան ալ Հնազանդեցաւ ու կերաւ : (Տէս Ծննդ . Գ . 1—6 :) Են ատենէն մինչև հիմա մարդիկ այնպէս Հնազանդ եղան անոր՝ որ Պօղոս զանիկայ կրկոչէ՝ «Ես աշխարհիս աստուածը» : (Թ Կորնթ . Գ . 4 :) Մարդիկ թողուցին կենդանի ու ճշմարիտ Եստուածը , և Սատանան ընտրեցին իրենց իշխան ու թագաւոր : Եհա՛ աս էր Հրէից և Հեթանոսաց վիճակը՝ Փրկչին մերոյ և Եռաբեկոց ժամանակը . աս է նաև հիմա նոյն ազգերուն և ուրիշ շատերուն վիճակը : Պօղոս առաքեալ Հեթանոսներուն խրկուեցաւ որ զանոնք Սատանային իշխանութենէն Եստուծոյ դարձնէ : (Գործ . ի Գ . 17 , 18 :) Քրիստոս՝ Սատանայի որդիներ անուանեց Հրէաները՝ ըսելով . «Ի ուր ձեր հօրմէն Սատանայէն էք , ու ձեր հօրը բաղձանքը կուզէք ընել» : (Յովհ . Ը . 44 :) Յովհաննէս ընդհանրապէս բոլոր մեղաւորներուն համար կառնէ ան նոյն խօսքը ըսելով . «Են որ մեղք կը գործէ Սատանայէն է . ինչու որ Սատանան սկիզբէն հետէ կը մեղանչէ» : (Խ Յովհ . Գ . 8 :) Այնպէս ալ Պօղոս յայտնի կ'իմացնէ մեզի Սատանային ընդհանուր իշխանութիւն ունենալը բոլոր անհնազանդներուն վրայ , ըսելով թէ՛ Ետենօք կը քալէինք աս աշխարհիս բռնած ճամբովը , աս օգուտս իշխանութեանը իշխանին ուղածին պէս , ան չար հոգիին՝ որ հիմա ապստամբ որդւոցը ներսիդին

մտեր է . որ ատենով մենք ամէնքս ալ ան բաներուն մէջը կը պտըտէինք : (Նփե . ք . 2, 3 :)
 Հիմա կը տեսնենք որ երբեմն Առաքեալներն ալ ուրիշ ուրիշ հաւատացեալներն ալ իր հպատակներն են եղեր : Այո՛ , անտարակոյս ճշմարիտ է . որովհետեւ Աստուծոյ խօսքովը հաստատուած է , թէ՛ ամէն մարդիկ Աստուծոյ դէմ ապստամբելով , իրենց անձերնին Սատանային իշխանութեան տակը հպատակ ըրին : Աստուած իր պատուէրները կուտայ անոնց , և անոնք կանարդեն ու չեն կատարեր . բայց երբոր Սատանան իր փորձութիւնները անոնց առջևը կը բերէ , որքան յօժար սրտով մտիկ կընեն և կը նազանդին : Պօղոս կընամանցընէ զանոնք որոգայթի մէջ բռնուած վայրենի գազանի մը , ըսելով՝ թէ Անոնք «անկից (Սատանայէն) բռնուած են իր կամքին ծառայելու» : (ք ՏՅԺ . ք . 26 :) Աւ մեր Փրկիչն ալ կըսէ . «Ամէն ո՛վ որ մեղք կը գործէ՛ անիկայ մեղքի ծառայ է» : (Յովհ . ք . 34 :) Մեղքը ծառայեցընող զօրութիւն մը ունի . և երբոր մէկը անոր անձնատուր կը լայ , անիկայ իր վրայ բացարձակ իշխանութիւն կըստանայ . ինչպէս որ Պետրոս կըսէ . «Անոնց ազատութիւն կըխոստանան , և իրենք ապականութեան ծառաներ են . վասն զի ինչ բանով որ մէկը յաղթուի՛ ինքը անոր ծառայ կը լայ» : (ք Պե . ք . 19 :) Անոնք անձերնին ազատ կը կարծեն . բայց ահա՛ աս կարծիքը կը ցուցընէ անոնց ծառայութեան կատարելութիւնը : Աւ որովհետեւ աս նազանդութիւնը կամաւոր է , վասն որոյ աւելի կատարեալ և աւելի հաստատ է : Սատանան կը ներգործէ անոնց ներսիդին , որպէս զի զանոնք կամաւոր գերիներ ընէ իրեն : Աւ հիմա կը կարծես թէ Սատանայի հպատակներուն թող տրուի որ

մտնեն երկինքին մէջ, ուր որ միայն նազանդութիւն կը գտնուի, և Աստուծոյ կամքը ընդհանուր օրէնքն է. չէ՞ որ 'ի վաղուց հետէ նոյն ինքն Սատանան իր հրեշտակներովը երկինքէն դուրս ձգուած է: «Իրենց բնակութիւնը որ ձգեցին», կըսէ Յուդա առաքեալը, «մշտնջենաւոր կապերով խաւարի մէջ պահեց ան մեծ օրուան դատաստանին»: (Յուդ. 6:) Եւ ո՞ւր պիտի ըլլայ Սատանայի հպատակներուն բաժինը. չէ՞ որ իրեն հետ իր եղած տեղը. թէ որ անոնք իր ետեւէն կերթան, իր վիճակին ալ բաժանորդ պիտի ըլլան: Ասոր համեմատ Գատաստանին օրը անոնց վճիռը իրօք ապիտի ըլլայ. «Մէկդի՛ դացէք ինձմէ ա՛նիծեալներ՝ յաւիտենական կրակին մէջը, որ պատրաստուած է Սատանային՝ և իր հրեշտակներուն: (Մատթ. 41:)

Հիմա տեսանք թէ մարդիկ բնականաբար որչափ անյարմար են երկնից սրբութեանը և մաքրութեանը. 'ի սկզբանէ անտի մարդիկ մեղաւոր են. աս մեղանշականութիւնը միշտ եղած է, և հիմա ընդհանուր է բոլոր աշխարհի վրայ. մէկը ազատ չէ անկից: Մեղքը խորունկ հաստատուած է մարդոց սրտին մէջ, և մարդկային բնութեանը մէկ մասն է: Ասոր չարութիւնը և տարածութիւնը մեզի յայտնելու համար, Սուրբ Իրքը կանուանէ զանիկայ՝ մահ մեղքի մէջ, խաւար և կուրութիւն սրտի, ապականութիւն սրտի և վարուց, աշխարհային հոգի՝ բոլորովին հակառակ բոլոր երկնային խորհուրդներուն, թշնամութիւն և աննազանդութիւն Աստուծոյ կամքին, և հպատակութիւն ու գերութիւն մեղաց, և Սատանայի: Աս ամէն ձեռնարկութիւններուն վրայ մասնաւոր կերպով խօսեցայ, իմ վկայութիւններս Սուրբ Իրքէն յա-

աաջ բերելով, և գլխաւորապէս անոր մէջի խօս-
քերը գործածելով:

Աստի ո՛վ մեղսակից եղբայրս՝ մարդկային մե-
ղանչականութեան գաղափարը հիմա առջևդ ունե-
նալով, նորէն մի՛տքդ բեր Սուրբ Գրոց բաժները
երկինքին հոգևոր՝ սուրբ և մաքուր ըլլալուն վրա-
յով, և մտածէ՛ թէ մարդս որչափ անյարմար է
ասանկ բնութիւնով մը ան օրհնեալ երկիրը մտնե-
լու: Անյարմար է կըսեմ՝ երկու պատճառով:
Առաջինը աս է որ՝ Առնե-ին արտօժե-լէ պէտք չը-
լայ իրեն ան պէտք բերչո՞ւ-թի-նները: Աշխարհի
մէջ իրեն հաճելի եղած բաներէն մէկը պիտի
չգտնէ հոն տեղ • ամէն բան, ամէն առարկայ օ-
տար պիտի երևնայ իրեն • ամէն գործ նոր պիտի
թուի իրեն • իր սիրտը բոլորովին անպատրաստ և
անյարմար է ան ամէն բաներուն, որոնք երկնային
զօրութեանց հոգևոր ցնծութիւնները կաւելցընեն,
և անոնց փառաբանութեան երգերուն նորանոր
նիւթեր կըկազմեն: Իր սիրտը ամենեւին կապակ-
ցութիւն կամ միաբանութիւն չունի ան տեղը գրտ-
նուող որ և իցէ բանի մը հետ • իր բնութիւնը ան-
յարմար է և հակառակ: Չուկը իր բնական տար-
րէն՝ այսինքն ծովէն դուրս հանէ, և շնչել տուր
ան օդը որ այնքան հարկաւոր է մարդուս, շու-
տով կընուաղի և կըմեռնի, քանզի իր բնութիւնը
օդին մէջ շնչելու ու ապրելու համար եղած չէ:
Ահա՛ ասանկ պիտի ըլլայ մեղաւորն ալ՝ թէ որ իր
գտնուած բնական վիճակին մէջ՝ երկինքը մտնելու
ըլլայ • քանզի իր երկրաւոր բնութիւնը չկրնար
երկնային օդը շնչելու, անանկ մէկ տեղի մը հա-
մար եղած չըլլալով • հապա ան ամէն անարատ
սրբութենէն պիտի փախչի: Անկից փախչիլ ա-
զատիլը՝ մարմնաւոր և մեղաւոր մարդուն թեթևու-

թիւն մը պիտի ըլլայ . և շատ պիտի ցանկայ ան-
 կից փախչելու : Իր ձանձրութենէն իր վիճակը
 անտանելի պիտի ըլլայ , և բուն երկինքը իրեն մէկ
 դժոխք մը պիտի ըլլայ . կամ լաւ ևս է ըսել՝
 բուն իր փորին մէջ դժոխք մը պիտի կրէ , թէ և
 երկնից գաւիթը գտնուող բազմութեան մէջն ալ
 ըլլայ : Արկրորդ՝ մեղաւորը իր բնութեամբը ան-
 յարմար է երկինքը մտնելու . զասն զի իր հոն հրա-
 նելովը՝ ան արբո-թեան աղետահն ալ պիտի ապա-
 կանի : Եսկէց աւելի յայտնի բան չկայ՝ որ մարդ-
 կային ազգը իր բնական վիճակովը երկինքը մտնե-
 լով՝ մեղքն ալ հոն պիտի մտնէ , և անով թշուա-
 ռութիւն . այսպէս երկինքը իր բոլոր երևոյթո-
 վը ուրիշ երկիր մը պիտի ըլլայ : Արչափ պարապ
 են շատերուն կարծիքները աս նիւթիս վրայօք : Ե-
 մէնքը կըբաղձան և գրեթէ ամէնքը կըյուսան թէ
 երկինքը պիտի երթան . և սակայն ի՛նչպէս չեն
 խորհիր և չեն մտածեր , որ եթէ անոնք երկինքը
 երթալու ըլլային , երկինքը այլ ևս երկինք պիտի
 չըլլար : Միայն հոն երթալը իրենց բնութիւնը
 չփոխեր : Հռովմայ կառավարութիւնը շատ գաղ-
 թական ժողովուրդներ ունէր , որոնք Խտալիայէն
 ուրիշ տեղուանք գացեր էին . բայց անոնց տե-
 ղափոխութեամբը իրենց բնութիւնը փոխուած
 չէր . անոնք տակաւին Հռովմայեցի էին , նոյն լե-
 զուն , նոյն բնութիւնը և նոյն կրօնքը ունենալով :
 Եյսպէս մարդս երկրէն երկինքը անցնելով՝ պիտի
 չփոխէ իր մեղաւոր բնութիւնը . արգարև անի-
 կայ իր մարմինը պիտի ձգէ . բայց մեղանչողը
 մարմինը չէ՝ հապա հոգին : Ալ հոգին թէ որ
 առանց մէկ փոփոխութեան մը երկինքը փոխա-
 դրուի , իր առջի մեղանչական բնութիւնը պիտի
 ունենայ , և հետևաբար պիտի մեղանչէ :

Ասկից աւելի պայծառ քան չկրնար ըլլալ, թէ
 մարդս իր բնական վիճակին մէջ ըլլալով՝ գլխովին
 անյարմար է Աստուծոյ հետ բնակելու: Մէկ
 հարցմունք մըն ալ ընենք, և վերջացրնենք աս
 ներկայ առարկութիւնը: Միայն թողութիւնը
 յարմար կրնէ՞ մարդու աս մեղանշական բնութիւ-
 նը երկինքին մէջ բնակելու: Արդէն ըսինք գողին
 ու մարդասպանին վրայով, որ թողութիւնը բնու-
 թեան փոփոխութիւն բնաւ չընեն: Իրաւ՝ թո-
 ղութիւնը կազատէ զանոնք պատիժէ, բայց ընկե-
 թութեան անփնաս կամ լաւագոյն անգամներ չընեն:
 Ան բնութիւնը որ ըրինք մարդու աս մեղանշականու-
 թեանը վրայով, կրցուցրնէ թէ մարդս քանի որ իր
 բնական վիճակին մէջն է՝ բոլորովին անյարմար է
 երկնից ընկերութեանը, ինչպէս որ գողը ու մար-
 դասպանը անյարմար է երկրիս վրայի համեստ մար-
 դոցը մէջ ազատութեամբ պտըտելու: Միթէ թո-
 ղութիւնը մեղաւորին աւելի փոփոխութիւն մը պի-
 տի կրնայ՞ ընել, քան թէ գողին ու մարդասպանին
 ասոր վրայ երկար փաստ բերել հարկաւոր չէ:
 Տեսանք որ մարդու աս իսկ բնութիւնը ապականեալ
 է. չարութիւնը սրտին մէջ բնակած է, սիրտը
 մարդու ամէն չարութիւնները բղետող ակն է:
 Արդ թողութիւնը սիրտը չփոխեր, միայն անոր
 գործքերը կը ջրէ: Ասիկայ կրնամանի գետի մը ջու-
 րը դուրս պարպելու, ու զանիկայ չորցրնելու հա-
 մար աշխատելու, առանց անոր աղբիւրը գոցելու:
 Թէ և ջուրը միշտ դուրս կրնաս պարպել, բայց
 տակաւին աղբիւրը կը վազէ: Անանկ ալ սիրտը
 որչափ շատ անգամ անոր մեղքերը ներուին, տա-
 կաւին ուրիշ մեղքեր դուրս պիտի տայ: Թէ և
 մեղաւորի մը մեղքը օրը հարիւր անգամ ներուի,
 այսու ամենայնիւ իր բնութիւնը անփոփոխ կը մնայ:

Անհայ կրկին կրդառնայ իր չարութեանը, «Անչ-
պէս շունը իր փսխածին, ու լուացուած խոզը ցե-
խին մէջը թապըտըկելու»: (ԲՊԵՊ. Բ. 22:)

Ուստի աս անխորշելի եզրակացութեանս կու-
գանք, թէ քու կրօնական բնութեանդ մեծ փո-
փոխութիւն մը պէտք է, որն որ բնաւ պիտի չստա-
նաս միայն մեղաց թողութիւն խնդրելով, կամ
չես կրնար յարմար ըլլալ երկինքը մտնելու: Թէ
որ ես ուղիղ դատեցի քու կրօնական բնութիւնդ
ու գաղափարներդ, քու ստացածէդ ու խընդ-
րածէդ քիչ մը բան աւելի հարկաւոր է. կամ
երկինքը՝ ինչպէս որ ստորագրուած է Սուրբ Գրքին
մէջ, տեղ չկայ քեզի համար: Աւ ի՞նչպէս շու-
տով պէտք է որ խնդրէք աս հարկաւոր բանը, որ
առանց անոր ձեր հոգին պիտի կորսուի յաւիտեան.
և ո՞վ կրնայ պատմել թէ արդեօք աս կորուստը
որչափ մեծ պիտի ըլլայ: Մեր Փրկիչը բովանդակ
աշխարհէն աւելի թանկագին բան սեպեց հոգին:
«Ի՞նչ օգուտ է մարդուն» ըսաւ անհայ, «որ բո-
լոր աշխարհքը վաստըկի, և իր անձը կորսընցը-
նէ: Ինչու որ մարդ մը ի՞նչ կրնայ տալ իր ան-
ձին տեղը»: (Մարկ. Ը. 36, 37:) Մտածեցէք
աս խօսքերուն վրայ. ի՞նչ մեծ ու սոսկալի բան
է հոգին կորուստը. վասն զի երբոր անհայ
կորսուի, ամէնն ալ կը կորսուի: Մեր հոգին՝ մեր
անձն է, և անոր կորուստը բուն մեր կործանումն
է. աս կորուստը նաև յաւիտենական է: Երբոր
հոգին դժոխքին մէջը կը կորսուի, յաւիտեան կը
կորսուի: Ուրեմն ո՞վ կրնայ բան մը տալ իր ան-
ձին տեղը՝ որ յաւիտենական կորուստէն փրկէ զա-
նհայ: Թէ և դուք այդքան աշխարհային հա-
րըստութիւններ կը դիզէք, սակայն անոնցմով չէք
կրնար փրկել զանհայ. թէ և դուք բոլոր աշ-

խարհը տալու ըլլաք, անիկայ հաւասար արժէք մը չկրնար ըլլալ. և ոչ ուրիշները իրենց օգնութիւնովը կրնան ձեզ ազատել. որովհետեւ «իրենց ուժին յուսացողներուն ու իրենց հարստութեանը շատութիւնովը պարծողներուն մէկը բնաւ չկրնար փրկել իր եղբայրը, ու չկրնար անոր փրկանքը Աստուծոյ հատուցանել. քանզի սուղ է անոնց անձին փրկութեան գինը. ու յաւիտեան պիտի դադարի» : (Մատթ. խթ. 6—8) :

Հիմա ո՛վ ընթերցող՝ աս մեր առաջիկայ նիւթը քու անձիդ խիստ շատ վերաբերութիւն ունի. ուրեմն կրկնդրեմ որ ուշադրութիւն ընես յետագայ առաջարկութեանը՝ որուն վրայով պիտի խօսիմ, և պիտի ջանամ բացատրել քեզի Սուրբ Հոգիին գործը հոգւոյն փրկութեանը մէջ :

ԳՆՈՒԽ Գ

Տեսանք որ միայն թողութիւնը բաւական չէ մարդս երկինքը տանելու :

Ի՞նչ երկրորդ նիւթս պիտի ըլլայ ցոյցնել, ընէ՛նչ հարկաւոր է թողութեան հետ մէկտեղ :

Մեր նախնիթաց ծանօթութիւններէն պարզ և հարկաւոր հետեւութիւնը աս է, որ ասանկ ապականեալ բնութիւն մը պարտի փոխուիլ : Մարդս իր ծնած վիճակին մէջ մնալով՝ բնաւ չկրնար երկինքը մտնել. ասոր համար կա՛մ պէտք է որ փոխուի, և կա՛մ յաւիտեան դուրս ձգուի : Ուստի բնութեան աս փոփոխութիւնը՝ թողութեան հետ մէկտեղ հարկաւոր եղած բանն է : Անոր հարկաւորութիւնը յայտնի, բանաւոր ու անհրաժեշտ է :

Սակայն պէտք չէ որ դո՛՛հ ըլլանք ասանկ հարկաւոր վարդապետութիւն մը յառաջ բերելով իբրև մէկ հետեւութիւն մը՝ մեր նախընթաց առարկութիւններէն : Պէտք է որ ուղղակի Աստուծոյ խօսքին դիմենք • անկից կրնանք կատարելապէս սորվել ո՛չ միայն աս փոփոխութեանս հարկաւորութիւնը , այլ նաև անոր բնութիւնը : Սուրբ Քիրքը կարգալով կիմանանք որ՝ մենք անոր ըսածին համեմատ՝ բոլորովին մեղաց տակ ինկած ենք , և հետևաբար անյարմար ենք երկինքը երթալու • այսու ամենայնիւ շատ տեղ կը կարդանք թէ կան ոմանք «որ փրկութիւն պիտի ժառանգեն» : (Նքր . Թ . 14 : Հոգ . ը . 17 : Տեո . Գ . 7 : Յակ . Բ . 5 : Թ Պեո . Գ . 7 :) Ուրիշ տեղեր ալ յիշուած են ոմանք՝ որոնց անունները «Աենաց գրքին մէջը գրուած են» : (Փիլեպ . Գ . 3 : Յայո . Ին . 27 :) Ալ ոմանց ալ վերջին դատաստանին՝ թագաւորը պիտի ըսէ • «Այէք իմ Հօրս օրհնածները աշխարհի սկիզբէն ձեզի համար պատրաստուած թագաւորութիւնը ժառանգեցէք» : (Մատթ . Իե . 34 :) Արդարև ասանկ է ան ամենուն նկարագրութիւնը որ՝ Արար Ատակարանին մէջ իբրև Տէր Յիսուս Քրիստոսի ճշմարիտ հաւատացողներ կը յիշուին : Անոնք ժառանգակից էին Անոր հետ : (Հոգ . ը . 17 :) Արդ՝ թէ որ բնութեան փոփոխութիւն մը հարկաւոր է , անոնք փորձը առած պիտի ըլլան , և քննելով կիմանանք թէ այնպէս էր : Աս փոփոխութիւնը եղաւ Առաքեալներուն • անոնք բնականաբար աշխարհի մարդիկ էին ուրիշ մարդոց պէս , մինչև որ մեր Փրկիչը ընտրեց զանոնք իր ետևէն երթալու • անկից ետքը անոնք ալ աշխարհէ չէին , ինչպէս որ ինքը աշխարհէ չէր • անոնք՝ ալ աշխարհիս հոգին չունէին , և անոր հա-

մար աշխարհս զիրենք ատեց : Տես ինչ կրսէ մեր
 Փրկիչը . «Թէ որ աս աշխարհէս եղած ըլլայիք՝
 աշխարհ իրենները կըսիրէր , բայց որովհետև աշ-
 խարհէ չէք՝ հապա ես ձեզ աշխարհէն ընտրեցի .
 անոր համար աշխարհ ձեզ կատէ» : (Յովհ. Ժե .
 19 , բաղդատէ Ժէ . 6 , 14 , 16ին հետ :) Ա-
 նիկայ չխօսիր լոկ դրսուանց բանի մը վրայով ,
 այսինքն՝ իրենց քրիստոնեայ կոչուելնուն , ու անոր
 ձէսերը կատարելնուն վրայով , հապա կըխօսի ա-
 նոնց ալ աշխարհէ չըլլալուն վրայով՝ հոգևոր մը-
 տօք , ինչպէս որ ինքը աշխարհէ չէր : Յովհաննէս
 Առաքեալ նոյն զանազանութիւնը կընէ քրիստո-
 նեաներուն մէջը՝ որոնց որ գրեց , ինքզինքը սուտ
 մարգարէներուն հետ բաղդատելով : «Անոնք աշ-
 խարհէ են» , կրսէ անիկայ , «անոր համար աշխարհի
 վրայով կըխօսին , և աշխարհս կըլսէ անոնց :
 Անք Աստուծոյ ենք , ան որ զԱստուծոյ կըճանչ-
 նայ՝ մեզի կըլսէ . ու ան որ Աստուծոյ չէ՝ մեզի
 չլսեր» : (Ինչ Յովհ . դ . 5 , 6 :) «Պօղոսին վրայ աս
 փոփոխութիւնը շատ յայտնի եղած էր . իր առջի
 վիճակին համար բուն ինքը կըվկայէ թէ՛ «Սուր-
 բերէն շատերը բանտը դնել կուտայի՝ քահանայա-
 պետներէն իշխանութիւն առած , ու անոնց սպան-
 նուածներուն համբանքը կըբերէի : Աւ բոլոր ժո-
 ղովարաններուն մէջը շատ անգամ անոնք պատժե-
 լով՝ կըբռնադատէի որ հայհոյեն . և անոնց վրայ
 սաստիկ կատողած՝ մինչև օտար քաղաքները կըհա-
 լածէի» : (Գործ . ինչ . 10 , 11 :) Բայց Բամասկոսի
 ճամբուն վրայ Տէրը անոր երևնալէն ետքը՝ «շուտ
 մը ժողովարաններուն մէջ քարոզեց Յիսուսը , թէ
 անիկայ է Աստուծոյ Արդին» : (Գործ . թ . 20 :)
 Անիկայ աշակերտներուն հետ կեցաւ , ու սիրեց
 զանոնք՝ որ առաջ հալածեր էր : (Գործ . թ .

19, 26, 27 :) Եւ անկից ետքը միտքը չդրաւ ուրիշ բան մը գիտնալ , միայն թէ Յիսուս Քրիստոսը , ու ան խաչը ելած : (Թ Կորնթ . ք . 2 :) Արչափ փոխուած էին իր զգացումները ան ատենէն , երբոր ինքը կըմտածէր թէ պարտաւոր է Յիսուս 'Ազգովրեցիին անուանը գէմ շատ բաներ ընել : (Գործ . իղ . 9 :) Երդեօք կարելի էր որ ասկից աւելի բնութեան մեծ փոփոխութիւն մը ըլլար : Անիկայ սրտով ուրիշ մարդ մը եղած էր , սիրելով՝ ինչ որ առաջ կատէր , և ատելով՝ ինչ որ առաջ կը սիրէր :

'Աոյն փոփոխութիւնը եղաւ նաև անոնց մէջ , որ Առաքելոց քարոզութիւնովը դարձի եկեր էին : Ա՛հա՛ Պետրոսին դարձի բերածները Պենտէկոստէին օրը : Երբոր ինքը սկսաւ խօսիլ , իր չորս կողմը լեցուեր էին զարմացողներ , և ծաղը ընողներ . Սակայն երբ ինքը կըքարոզէր , նախ անոնք սրտերնուն մէջը կըզարնուէին , և ապա ուրախութեամբ կընդունէին խօսքը : (Գործ . ք . 12 , 13 , 37 , 41 :) Յետոյ տաճարին մէջն ալ նոյն վախճանը ունեցաւ իր քարոզութիւնը : (Գործ . դ :) Եւ որքան փոխուած էր ասանկ դարձի եկողներուն բնութիւնը : Անոնք 'ի ծնէ Հրէայ էին , և քիչ մը առաջ արծաթասէր էին ուրիշ ժողովրդոց պէս . բայց հիմա՝ նախ կըվկայուէ իրեք հազարի և ապա հինգ հազարի համար , որ ան հաւատացեալներուն բազմութիւնը մէկ սիրտ ու մէկ անձ ունէին , և անոնց.մէ մէկը չէր ըսեր իր ունեցածին համար թէ իրն է , հապա բոլոր անոնց բաները հասարակաց էր : Աւ ստացուածքնին և ունեցած բաներնին կը ծախէին՝ ու կըբաժնէին անիկայ ամենուն , որուն որ բան մը պէտք ըլլար : (Գործ . ք . 44 , 45 : դ . 32—37 :) Իրենց անձնասիրութիւնը և ընչա-

սիրութիւնը փոխուեցաւ մեկզմէկ սիրելու : Աւարդս անձնասիրութենէն ու արծաթսիրութենէն աւելի զօրաւոր բնական հակամիտութիւն չունի : Անշուշտ բնութեան կատարեալ փոփոխութիւն մը եղած էր աս առջև հաւատացեալներուն մէջ : Աւորքան հաւատքի հաստատութիւն տուող , և հաճելի բան է անոնց մէջ ասանկ ճշմարիտ հաւատոյ անկեղծ և հաստատուն պտուղներ տեսնել : Անտարակոյս անոնց հաւատքը՝ սիրով յաջողուած հաւատք մըն էր :

Աարդա՛ նաև ի՛նչ որ Պօղոս կրսէ Եփեսացոց համար : Արսէ թէ՛ անոնք իրենց մեղքերուն և յանցանքներուն մէջ մեռած էին , որոնց մէջը ատենօք կրքալէին աս աշխարհիս բռնած ճամբովը , աս օդուս իշխանութեանը իշխանին ուզածին պէս , ան չար հոգիին՝ որ հիմա ապստամբ որդւոցը ներսի դին մտեր է : Աւ ապա բոլոր ուրիշ հաւատացեալները և ինքզինքն ալ մեկտեղ առնելով՝ կրսէ . «Ար ատենով մենք ամէնքս ալ ան բաներուն մէջը կրպտրտէինք մեր մարմինին ցանկութիւններովը , ու մարմինին և միտքին ուզածը կրկատարէինք . ու յիրաւի բարկութեան որդիք էինք՝ ինչպէս ուրիշները» : (Եփե՞ . ք . 1—3 :) Ի՛նչ ցաւալի է եղեր անոնց վիճակը . մեղքի մէջ մեռած , աշխարհասէր , Սատանային իշխանութեան տակը , և իրենց մարմինին ցանկութիւնները կատարող : Բայց տես հիմա փոփոխութիւնը : «Աստուած» կրսէ Առաքեալը , «որ մեծ է ողորմութիւնով՝ իր առատ սիրոյն համար՝ որով մեզ սիրեց . երբոր մեր մեղքերուն մէջը մեռած էինք , մեկտեղ կենդանացուց մեզ Քրիստոսով . (ինչու որ մենք շնորհքով ապրեցանք ,) անոր հետ մեզ յարուց , ու անոր հետ նստեցուց երկնաւորներուն մէջ Քրիստոս Յիսու-

սով" : (Եփե․ ք․ 4—6 :) Ընոնք մեղաց մահէն
յարութիւն առած , Սատանային իշխանութենէն
ազատուած , հոգևոր կեանք ունեցեր էին , և
մասնակից եղեր էին Քրիստոսի հետ իր թագաւո-
րութեանը մէջ : Եւ ուրիշ տեղ մըն ալ կըսէ .
«Թէպէտ ատեն մը դուք խաւար էիք , բայց հի-
մա լոյս էք Տէրոջմով" : (Եփե․ ք․ 8 :) Ընա-
ասանկ էր նաև Աողոսացւոց փորձառութիւնը :
Ըտեն մը որ անոնք մեղքի մէջ՝ ու իրենց մարմի-
նին անթլիատութեանը մէջ մեռած էին , մէկտեղ
կենդանացան Քրիստոսով , և թլիատուեցան ան-
ձեռագործ թլիատութիւնը , մարմինի ու մեղքի
անդամները մերկանալով : (Աող․ ք․ 11—13 :)
Երբեմն անոնք կապրէին պոռնըկութեան , պղծու-
թեան , աղտեղութեան , չար բաներու ցանկու-
թեանը ու ազահութեան մէջ՝ որ կռապաշտու-
թիւն է : Բայց հիմա՝ վրաներնուն հաներ էին
հին մարդը իր գործքերովը . և վրանին հագեր էին
ան նորը գիտութիւնով նորոգուած՝ իրենց Ատեղ-
ծողին պատկերին պէս : (Աող․ ք․ 5—10 :) Ի՛նչ-
պէս կատարեալ ստորագրուած է աս համարներուն
մէջ բնութեան փոփոխութիւնը . իբրև նոր կենաց
յարութիւն մը , հանել հին մարդը՝ ու նորը հագ-
նիլ , և նորոգութիւն մը Ըստուծոյ պատկերին պէս :
Ժամանակը չներեր մեզի որ Ըռաքեալներէն
հաստատուած ամէն մէկ եկեղեցիին վրայով խո-
սինք , ու տեսնենք թէ բնութեան աս փոփոխու-
թիւնը ինչպէս եղած էր ան ամէն հաւատացեալնե-
րուն մէջ : Աուզեմ միայն ծանօթութիւն մը տալ
ինչ որ ըսուած է Հռովմայ մէջ եղող հաւա-
տացեալներուն վրայով : Աողոս կըվկայէ անոնց
համար , թէ ատենօք անոնք մեղաց ծառայ էին ,
(Հռովմ․ ք․ 17 ,) բայց անմիջապէս կըզրուցէ թէ

սրտանց նազանդեցան ան կերպ վարդապետութեան՝
որ անոր յանձնուեցան , և ազատեցան մեղքէ :
Անոնց փոփոխութիւնը ծառայութենէ ազատու-
թիւն էր , և սրտի փոփոխութիւն մըն էր : Հե-
տեեալ համարներուն մէջ Պօղոս տարբեր կեր-
պով կրխօսի , բայց տակաւին իր խօսքին նիւթը
աս նոյն փոփոխութիւնն է : Արբոր անոնք մե-
ղաց ծառաներ էին , կրսէ , արդարութենէն ազատ
էին • բայց հիմա մեղքերէն ազատուած՝ Աստուծոյ
ծառաներ եղան : (Հռոմ . Է . 17 — 22 :)

Ապա ուրեմն աս փոփոխութիւնը մեր առաջար-
կութեանը լոկ հետեւութիւն մը չէ , ո՛չ ալ ե-
րևակայական կարծիք մը , հապա իրօք եղած բան
մըն է , և սրբազան պատմութեանը մէկ նիւթ մը :
Ահա՛ ասիկայ էր , և ո՛չ թէ անոնց անունը , կամ
ձէսերը և արարողութիւնները , որ նախկին աշա-
կերտները քրիստոնեայ ըրաւ • և ան օրէն մինչև
հիմա՝ աս է Քրիստոսի բոլոր ճշմարիտ հետեւողնե-
րուն նշանաւոր յատկութիւնը : Ալ եկեղեցիին
ամէն դարուն մէջ ո՛րքան հազարաւոր մարդիկ աս
բանիս փորձը առած են : Ասիկայ էր որ Առա-
քեալները և հայրերը յարմար ըրաւ քարոզելու , և
աշխատելու • ասով մարտիրոսները մեռան աշխար-
հի , և ասիկայ էր որ ամէն հաւատացեալները
պատրաստեց երկինքին համար , որոնք հաւատքին
յաղթանակովը մեկնեցան : Աւրեմն անանկ բան
մըն է աս , որուն պէտք է ակնածութեամբ մօտե-
նանք , և աղաչենք Աստուծոյ , որ ո՛չ միայն հաս-
կըցնէ մեզի , հապա անոր փորձն ալ առնել տայ :

Ահա՛ արդացողներ՝ արդեօք ասիկայ օտա՛ր վարդա-
պետութիւն մը կը թուի ձեզի • կամ սորված չըլ-
լալով լսելու բնութեան ասանկ փոփոխութեան մը
վրայով , ու սորված չըլլալով զանիկայ ձեր մէջը

տեսնելու , առանց հաւատալու կրկարդաք իմ գրածս , կամ ծաղր կրնէք : Մտքերնիդ բերէք Պօղոսի խօսքը որ կրսէ . Ընոնք որ իրենցմով իրենց անձերը կը չափեն , ու իրենք զիրենք կշառքի կրդնեն , խելացի չեն : (Բ Կորնի . Ժ . 12 :) Ըստուծոյ սուրբ Խօսքն է կանոնը , թէ և անիկայ մարդոց ամէն կարծիքը դատապարտէ : Ընոր դիմեցէք ճշմարտութիւնը գիտնալու համար , Պօղոսին հետ ըսելով . « Ըստուած ճշմարիտ թող ըլլայ , և բոլոր մարդիկ՝ սուտ » : (Հռոմ . Գ . 4 :) Յիշեցէք նաև որ Ըստուած ծաղր չըլլար . (Գաղ . Գ . 7 .) և թէ որ անհոգ կըլլաք իր սուրբ գրքին աս վարդապետութեանը վրայով , որչափ վտանգաւոր պիտի ըլլայ ձեր վիճակը : « Ասի կըցուցընէ թէ՛ դուք երբէք ունեցած չէք աս մեր քննած փոփոխութիւնը , անոր համար մաղձի լեղութեան ու անիրաւութեան կապերու մէջ էք : Աւ երկրորդ՝ աս պատճառովը դուք աստուածային բարկութեան տակը կրմնաք , և կրգրգռէք զԸստուած՝ որ իր բարկութեամբը ըսէ ձեզի . « Այեցէք ա՛րհամարհողներ՝ և զարմացէք ու ոչընչացէք » : (Բորժ . ԺԳ . 41 :)

Առաջեմ որ անկեղծ և անխարդախ ուշադրութեամբ մտիկ ընէք , քանի որ յառաջ կերթանք քննելով և սուրբ գիրքէն ցուցընելով աս մեծ փոփոխութեան բնութիւնը , որ ասանկ բացարձակապէս հարկաւոր է փրկութեան : Մտադրութեամբ կարդացէք , քանզի աս նիւթը ձեր ամենամեծ օգտին կը վերաբերի . կարդացէք ինքզինքնիդ քննելով , դուք ձեզի շարունակ հարցուցէք՝ քանի որ յառաջ կերթաք . « Փորձով բան մը գիտեմ արդեօք աս փոփոխութեանը վրայով . իմ բնութիւնս ունեցած է աս երկնային փոփոխութիւնը . կրնամ

ըսել՝ «Միայն աս գիտեմ որ կոյր էի, և հիսա կը տեսնեմ» . և եթէ ոչ՝ գիշեր ու ցորեկ հանգիստ մի՛ ըլլաք, մինչև որ Աստուած իր շնորհքը թափէ ձեր վրայ աս բանիս համար . որ չըլլայ թէ յանկարծակի փեսան գայ, և դուք ձեր լապտերին մէջը իւր չունենալով՝ պատրաստ չըլլաք ներս մտնելու, մինչև որ դուռը գոցուի: Անատենը դուրսը պիտի կենաք ու դուռը պիտի զարնէք՝ ըսելով. «Տէր՝ Տէր, բա՛ց մեզի, բայց ան պատասխան պիտի տայ՝ ու ըսէ . Քշմարիտ կըսեմ ձեզի՝ թէ Աս ձեզ չեմ ճանչնար, մէկդի կեցէք ինձմէ՝ բոլոր անիրաւութիւն գործողներդ»: (Մատթ. Ի. 1—12: Ղ. 1. Ժ. 25—28:)

Մեր խնդիրներուն մէջ առաջ երթալով տակաւին Աստուծոյ Խօսքը մեզի առաջնորդ պիտի բռնենք: Աս ընելով՝ պարտինք մտքերնիս պահել մէկ սկզբունք մը: Ան մեծ փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով կըխօսինք, մեղանչական և ապականալ բնութեանը փոփոխութիւնն է, ինչպէս որ նախընթաց դիտուն մէջ ցուցուցինք: Ասկից կը հետևի թէ մարդու բնութիւնը ինչ ձևերով որ կըստորագրուի, անոնց նման ձևերով ալ պէտք է որ փոփոխութիւնը ստորագրուի . մեր բնութիւնը ՚ի ծնէ ապականալ է . աս փոփոխութիւնը կը մաքրէ զանիկայ . անիկայ խաւարի՞ մէջ է . ասիկայ լուսաւորութիւն մըն է . անիկայ մեռած է . ասիկայ կեանք կուտայ ու կըյարուցանէ մահուանէ . անոր մեղանչականութիւնը բնակա՞ն է . ասիկայ նոր բնութիւն մը կուտայ . անիկայ մեր ծնունդէ՞ն յառաջ կուգայ . աս փոփոխութիւնը նոր՞ ծնունդ մըն է: Բայց ամէն աս զանազան ձևերը մի և նոյն բանը կըստորագրեն, այսինքն՝ կատարեալ և հիմնական փոփոխութիւն մը մեր մե-

դանչական բնութեանը • միայն թէ ան խօսքերուն
զանազանութիւնը աւելի յայտնի կը ցուցնէ մեզի
թէ որքան անթերի է աս փոփոխութիւնը : Հիմա
զատ զատ քննենք աս խօսքերուն տարբեր ձևերը :

Մեր բնութեան մեղանչականութեանը մէկ ե-
րևելի հանգամանքը՝ որն որ ցուցուցինք , աս է՝ որ
անիկայ մեզի հետ աշխարհք կը մտնէ : Մենք կը
ծնանինք մեղաց յօժարութիւնով մը • ահա՛ ասոր
համար է որ մեր քննած փոփոխութիւնը նոր «**փեղ-
ջո-ած**»-ը կը կոչուի : Պօղոս կըսէ Աորնթացւոց •
«**Թէ որ մէկը Քրիստոսի մէջն է , անիկայ նոր
«**փեղջո-ած**» մըն է • ինչու որ հինը անցաւ , ու
հիմա ամէն բան նոր եղաւ**» : (Բ Աորնթ . Ե . 17 :)
Եփեսացւոց կըստորագրէ աս նոր բնութիւնը՝ իբրև
մէկ նոր մարդ մը , ըսելով թէ՛ Լստուծոյ պատ-
կերին պէս «**փեղջո-ած**» է , արդարութիւնով ու
ճշմարիտ սրբութիւնով : (Եփե . 24 :) Եւ
դարձեալ , «**Լնոր «**փեղջո-ած**» ենք , Քրիստոս
Յիսուսով հասարակած բարի գործքերու հա-
մար**» : (Եփե . 10 :) Եւ աս նոր ստեղծուած
ըլլալու հարկաւորութիւնը աւելի պարզապէս կը
ճանուցանէ Քաղատացւոց , երբոր կըսէ • «**Քրիս-
տոս Յիսուսով ոչ թլիատութիւնը բան մըն է ,
ոչ ալ անթլիատութիւնը , հապա նոր «**փեղջո-ած**
ըլլալն է բանը**» : (Քաղ . 15 :) Մտածեցէք
վայրկեան մը ան փոփոխութեան կատարելութեանը
վրայով , որ ասանկ ձևերով ստորագրուած է :
Լմենեին նշանակուած չէ՛ թէ անիկայ մարդուս
առաջին բնութեանը քիչ մը բարեկարգուիլն է ,
այլ ոչնչէն մէկ նոր ստեղծուած մը ըլլալու նման-
ցուած է : Խօսքին ազդուութիւն տալու համար
կըսուի • «**Հինը անցաւ , ու հիմա ամէն բան նոր
եղաւ**» : Լսանկ ստեղծուած նոր բնութիւնը՝ հա-

կառակ է հինին • առջինը բոլորովին չարութեան
հակամիտած էր • ետքինը «բարի գործ+երո»-հա-
մար հաստատուած է • արդարութիւնով ու ճշմա-
րիտ սրբութիւնով” : Չէ թէ լոկ արտաքին ծէս-
մըն է • «Թշխատութիւնը և անթշխատութիւնը
շահ մը չընեն” :

Գարձեալ՝ որովհետև բնական ճննդեամբ կըստա-
նանք մեր մեղանչական բնութիւնը • անոր համար
աս փոփոխութիւնը՝ որ նոր բնութիւն մը կու-
տայ • նոր թնո-նդ կըկոչուի : Մտիկ ըրէ մեր
Փրկչին խօսքերը • «Ղշմարիտ ճշմարիտ կըսեմ
քեզի • թէ որ մէկ մարդ մը նորէն չճնի՝ չկրնար
Լստուծոյ թագաւորութիւնը տեսնել” : Գարձեալ
«Ղշմարիտ ճշմարիտ կըսեմ քեզի • թէ որ մէկ
մարդ մը ջուրէն ու Հոգիէն թնոնի • չկրնար Լս-
տուծոյ թագաւորութիւնը մտնել : Մարմինէն
ճնածը՝ մարմին է • ու հոգիէն ճնածը՝ հոգի :
(Յովհ • դ • 3, 5, 6 :) Ենանկալ Պետրոս կըսէ
ան քրիստոնեաներուն՝ որոնց որ գրեց • թէ «Նորէն
թնած էին՝ չէ թէ ապականացու սերմէն • հապա-
անապականացուէն” : (տ՝ Պեդ • տ • 23 :) Յա-
կոբոս առաքեալ կըսէ • «Լստուած՝ իր ուղելովը
մեզ թնո- ճշմարտութեան խօսքովը” : (Յակ •
տ • 18 :) Միտք առէք թէ ինչպէս մեծ է մեր
Փրկչին ցուցուցած զանազանութիւնը աս հոգևոր
ճնունդին՝ ու մեր բնական ճնունդին մէջտեղը :
«Մարմինէն ճնածը մարմին է” : Մարմնաւոր կամ
բնական ճնունդէն՝ մարմնաւոր բնութիւն մը կը
հետևի • այսինքն՝ հեշտասէր • մեղանչական և
աշխարհային բնութիւն մը : Սակայն «հոգիէն
ճնածը հոգի է” • հոգևոր ճնունդը՝ մէկ հոգևոր •
այսինքն երկնային և սուրբ բնութիւն մը կը հա-
ղորդէ • ինտոր որ կըսէ Յովհաննէս առաքեալը •

«Ըն ամէնը որ Աստուծմէ ծնած է՝ աշխարհին կը
 յաղթէ» : (տ՝ Յովհ . Է . 4 :) Եւ ալ աւելի պար-
 զապէս կըսէ . «Ըմէն ո՛վ որ Աստուծմէ ծնած է՝
 մեղք չգործեր . Ինչու որ անոր սերմը իր մէջը կը
 մնայ , ու չկրնար մեղք գործել . պատճառն որ
 Աստուծմէ ծնած է» : (տ՝ Յովհ . Գ . 9 : Գ . 7 ,
 18 : Թ . 29 :) Ես փոփոխութիւնը՝ աշխարհասի-
 րութենէ աշխարհի վրայ յաղթանակելու , մեղան-
 չականութենէ մեղքէ ազատելու փոփոխութիւն
 մըն է : Երբոր մեր քննած բնութեան փոփոխութեանը
 վրայ կրեսօսինք , Առաքեալին աս ըսածէն կը հետեւի որ՝
 փորձառու եղողները և անով ճշմարիտ քրիստո-
 նեայ եղողները շատ անգամ կը կոչուին՝ «Աստուծոյ
 զաւկրներ» : Ընոնք Աստուծմէ ծնած են , անոր
 համար կը կոչուին Աստուծոյ որդիներ : Ինչպէս
 որ կըսէ Յովհաննէս իր աւետարանին մէջ . «Ը-
 նոնք որ զինքը ընդունեցին , անոնց իշխանութիւն
 տուաւ Աստուծոյ որդիներ ըլլալու , որոնք որ կը
 հաւատան իր անունին . որ անոնք ո՛չ արիւնէ և
 ո՛չ մարմնին կամքէն՝ ո՛չ ալ մարդու կամքէն ,
 հապա Աստուծու թնայան» : (Յովհ . տ . 12 , 13 :
 Գաղ . Գ . 26 :) Ինչ մեծ պատիւ և արտօնու-
 թիւն է «Աստուծոյ որդիներ» կոչուիլը : Պօղոս ալ
 աս բանը մտածելով՝ կըսէ . «Ընոնք որ Աստուծոյ
 Հոգիովը կառաջնորդուին , Աստուծոյ որդիներ են
 անոնք : Արովհետեւ մենք ծառայութեան հոգին
 չառինք կրկին վախնալու , հապա որդեգիր ըլլա-
 լու հոգին առինք . որ անով կը կանչենք Աբբայ՝
 Հայր» : (Հովհ . Ը . 14 , 15 : Գաղ . Գ . 6 :)
 Ա՛վ ընթերցող՝ որդեգիր ըլլալու հոգին ունիս .
 գիտես ինչ է երկրաւոր ծնողք մը սիրելը . Աս-
 տուծոյ վրայ ան խանդակաթ և հաստատուն սերը
 ունիս , կամ յաւէտ անանկ մէկ սէր մը անոր վը-

րայ՝ որ շարունակ քու սրտիդ մէջը տիրած ըլլայ • որովհետեւ անիկայ ըսաւ • «Միրես քու Տէր Աստուածդ + քո բոլոր «բարեք» : Ասանկ սէր մը միայն նոր ծնունդէն յառաջ կուգայ • «պատճառն որ մարմնաւոր խորհուրդը Աստուծոյ դէմ թշնամութիւն է» : (Հոգի . ք . 7 :)

Արովհետեւ բոլոր մարդոց բնական վիճակը հոգեւոր մահ մըն է , աս փոփոխութիւնը կոչուած է կենդանացոյց մը , յարութիւն մը , նոր կենսութիւն մը : Պօղոս կրսէ Պողոսացւոց • «Չեզ՝ որ ատեն մը մեղքի մէջ ու ձեր մարմինին անթլիատութեանը մէջ մեռած էիք , կենդանացուց իր անձովը , ու ձեր ամէն յանցանքները ներեց ձեզի» : (Պող . ք . 13 :) Եւ Եփեսացւոց ալ աւելի բացայայտ կերպով կրսէ • «Բայց Աստուած որ մեծ է ողորմութիւնով՝ իր առատ սիրոյն համար՝ որով մեզ սիրեց • երբոր մեր մեղքերուն մէջը մեռած էինք , կենդանացուց մեզ Քրիստոսով • (ինչու որ մենք շնորհքով ապրեցանք •) անոր հետ Դեզ յարոց , ու անոր հետ նստեցուց երկնաւորներուն մէջ Քրիստոս Յիսուսով» : (Եփես . ք . 4—6 :) Քրիստէնք ինչ տարբերութիւն կայ մեռած ու կենդանի մարմինին մէջտեղը • ուրեմն որչափ մեծ պիտի ըլլայ մեղքի մէջ մեռած հոգիին՝ ու դէպ ի արդարութեան կենդանացած հոգիին մէջտեղը եղած տարբերութիւնը : Երդէն կը զգանք որ մարմնոյ յարութիւնը ամենէն սքանչելի և ամենէն հրաշալի բանն է • ուրեմն որքան մեծ է ան փոփոխութիւնը հոգիին մէջը՝ որուն համար Պօղոս ան նոյն կերպովը կրխօսի : Յարութեան հետեւութիւնը նոր կեանք մը պիտի ըլլայ , անանկ ալ հոգւոյն յարութիւնը մէկ նոր հոգեւոր կեանք մը կուտայ • անով կենաց սկզբունք մը կընդունի հոգին , որ ա

առջ չունէր : Առաջ մեռած էր և անզգայ բոլոր
 հոգեւոր և սուրբ բաներու . հիմա անիկայ կենդա-
 նի է անոնց , կրօնայ զանոնք , ու անոնց համը
 կառնէ . ինչպէս որ մեր Փրկիչը ըսաւ Հրէից .
 «Ղշմարիտ ճշմարիտ կրսեմ ձեզի , թէ Ան որ իմ
 խօսքս մտիկ կրնէ՝ և կրհաւատայ անոր՝ որ զիս
 խրկեց , յա-իօրէնսկան կեանք կրնդ ունի , ու դա-
 տապարտութեան տակ չիյնար . հապա մահէն
 դէպ ՚ի կեանք անցաւ» : (Յովհ . Ե . 25 :) Աւ
 Պօղոս աս հոգեւոր յարութեանը նայելով՝ հո-
 գեւոր մտածութիւններ ունենալու կրյորդորէ , ը-
 սելով . թէ որ Քրիստոսի հետ յարո-ի-ն աւիտ ,
 վերի բաները փնտրուեցէք , ուր որ Քրիստոս կը
 նստի Աստուծոյ աջ կողմը : Աւերի բաները մտա-
 ծեցէք , չէ՛ թէ ան որ աս երկրիս վրայ է : (Առդ .
 ֆ . 1 , 2 :) Ասանկ է՝ և ասանկ պիտի ըլլայ աս
 մեծ փոփոխութեան հետեանքը . անիկայ մար-
 դուն խորհուրդները , և զգացումները կրփոխէ
 երկրէս դէպ ՚ի երկինքը . անոր մարմինը աշխար-
 հիս մէջն է , բայց հոգին երկինքը ելած է : Աւ
 ուրիշ հետեանք մըն ալ ունի . ինչպէս որ մարդս
 կենդանի կըլլայ անոր՝ որուն առաջ մեռած էր ,
 անանկ ալ կըմեռնի անոր՝ որուն առաջ կենդանի
 էր . ալ այնուհետեւ ինքը մեռած է մեղքին :
 Ինչպէս որ առաջ հոգեւոր բաներուն համը չէր
 առնէր , անանկ ալ հիմա մեղսալից հեշտութիւն-
 ներուն համը չառնէր : Պօղոս կրսէ . «Անոնք որ
 Քրիստոսիններն են՝ իրենց մարմինը խաչ հանեցին
 բնական կիրքերով ու ցանկութիւններով մէկտեղ» :
 (Բռդ . Ե . 24 :) Աւ ալ աւելի ընդարձակ կը
 զրուցէ Հռովմայեցւոց թէ՛ «Ան հին մարդը ա-
 նոր հետ խաչուեցաւ , որ մեղաց մարմինը փճանայ ,
 որ ասկէ ետեւ մեղքի չճառայենք» : Բարձեալ կը-

սէ . «Ի ուր ձեր անձը մեղքին մեռած սեպեցէք , ու Եստուծոյ կենդանի՝ Քրիստոս Յիսուս մեր Տէրոջը ձեռքովը» : (Հռոմ . 7 . 6 , 11 :) Ես խօսքը նշանակութիւն չունեցող բան մը համարելու չէ . այլաբանական է . և ասոր համար աւելի պարզ ու զօրաւոր է . անիկայ կըստորագրէ անթերի , գլխաւոր և կատարեալ փոփոխութիւն մը . ինչպէս՝ մահէն դէպ ՚ի կեանքը , կեանքէն դէպ ՚ի մահը փոխուիլը . անանկ փոփոխութիւն մը՝ որ բնական չէ մարմինին մէջ , հապա բարոյական՝ հոգիին մէջ . սրտին զգացմունքներուն մէկ փոփոխութիւնն է առ Եստուած :

Երդէն բացատրուած խօսքերուն համեմատ՝ աս փոփոխութիւնը կըկոչուի նորոգութիւն : Մեղանշական բնութիւնը՝ մեր հին բնութիւնն է . մեր սկզբնական յատկութիւնն է , մեր հետը ծնած : Սուրբ Իրքը երբեմն մեր հին մարդը կանուանէ անիկայ . աս պատճառով բնութեան փոփոխութիւնը կըկոչուի՝ Դէպի հանել հին մարդը : Պօղոս կը զրուցէ Վոդոսացւոց . «Իրարու սուտ մի՛ զրուցէք . հին մարդը իր գործքերովը ձեր վրայէն հանեցէք . և հագէք ան նորը գիտութիւնով նորոգուած՝ իր Ստեղծողին պատկերին պէս» : (Վոդ . 2 . 9 , 10 :) Եւ ասոր նման խօսքերով անիկայ Եփեսացւոց միտքը կըձգէ , թէ ի ուր սորվեցաք նոր ձեր վրայէն մէկդի հանէք ան ձեր առջի վարմունքին պէս եղած հին մարդը՝ խաբերայ ցանկութիւնով ապականուածը . և ձեր միտքին հոգիովը նորոգուիք , և նոր մարդը վրանիդ հագնիք , անոր Եստուծոյ պատկերին պէս ստեղծուած է , արդարութիւնով ու ճշմարիտ սրբութիւնով» : (Եփե . 2 . 22—24 :) Հոս տեղս ոչ միայն ան փոփոխութեան կատարելութիւնը ստորագրուած է ,

իբրև մէկդի հանել մէկ մարդը , և հագնել մէկ
 ուրիշը , հապա նոր մարդուն բարքն ալ ստորա-
 գրուած է՝ թէ ինչպէս կը տարբերի հինէն : Հինը
 խաբեբայ ցանկութիւնով ապականուած էր . իսկ
 նորը՝ նորոգուած է կամ ստեղծուած Աստուծոյ
 պատկերին պէս , արդարութիւնով ու ճշմարիտ
 սրբութիւնով : Մարդս նախ և առաջ Աստուծոյ
 նմանութեամբը ստեղծուեցաւ . սակայն իր մեղան-
 չելովը կորսընցուց զանիկայ . ահա՛ աս փոփոխու-
 թիւնը՝ որուն վրայով մենք կը խօսինք . ան նմա-
 նութեանը մէկ նորոգութիւնն է , ան կորսուած
 սրբութիւնը վերստին ստանալն է : Ուրիշ տեղ
 անիկայ պարզապէս նորոգութիւն մը կանուանի .
 ինչպէս որ Տիտոսի գրուած նամակին մէջ Պօղոս
 կըսէ Աստուծոյ վրայով . «Ար ողորմութիւնովը
 մեզ փրկեց նորէն ծնանելու աւազանին ձեռքովը՝
 ու Սուրբ Հոգիին նորոգելովը» : (Տե՛ս . ք . 5 :)
 Ասանկ կատարեալ և ասանկ մեծ նորոգութիւն մը՝
 անշուշտ նշանաւոր բան մը պէտք է որ ըլլայ . թէ
 ան նորոգուած անձը և թէ զանիկայ ճանչցողները
 անշուշտ պիտի իմանան թէ աս փոփոխութիւնը ե-
 ղած է անոր վրայ : Թէ որ նոր զգեստ մը կը զա-
 նազանուի հինէն , ալ աւելի դիւրաւ պիտի ճանչ-
 ցուի նոր մարդը : Ո՛վ ընթերցող՝ դուն ի՞նչպէս
 ես . ուրիշները կը տեսնեն քու վարքիդ մէջը նոր
 մարդուն գործքերը . քու վարմունքդ նշանաւոր
 կերպով և բոլորովին տարբեր է աշխարհին վար-
 մունքէն . Աւետարանին կանոններուն համաձայն
 է , անանկ որ ուրիշներն ալ ճանչնան , թէ դուն
 Յիսուսի հետ եղած ես : Ահա՛ ասանկ պարտի
 ըլլալ , թէ որ իրաւցընէ դուն նոր ստեղծուած ես
 Քրիստոս Յիսուսով :

Ինչպէս որ մեր բնութիւնը ներքին սկզբունք մըն

է սրտին մէջ հաստատուած , անանկ ալ աս փոփոխութիւնը ներքին է , և կըստորագրուի իբրև սրտի փոփոխութիւն մը , և հոգեւոր նորոգութիւն մը : Գաւիթ կաղաչէր՝ «Ո՛վ Աստուած՝ իմ մէջս մաքուր սիրտ ստեղծէ , և իմ ներսիդիս ուղիղ հոգի նորոգէ » : (Սաղմ. ծա . 10 :) Եւ Եզեկիէլ կըյորդորէ Հրէաները՝ ըսելով . «Չեզի նոր սիրտ ու նոր հոգի վաստակեցէք . քանզի ինչո՞ւ մեռնիք՝ ո՛վ Իսրայէլի տունը » : (Եզէկ . ԺԶ . 31 :) Եւ դարձեալ՝ անիկայ Աստուծոյ անունովը կըխոստանայ անոնց՝ ըսելով . «Չեզի նոր սիրտ պիտի տամ , ու ձեր ներսիդին նոր հոգի պիտի դնեմ , և ձեր մարմիններէն քարեղէն սիրտը պիտի հանեմ , ու ձեզի մարմնեղէն սիրտ պիտի տամ » : (Եզէկ . ԼԳ . 26 :) Պօղոս կըյորդորէ Հռովմայեցիները որ չկերպարանին աս աշխարհիս կերպարանքովը , հապա իրենց հոգիին նորոգութեամբը նորոգուին : (Հռովմ . ԺԶ . 2 :) Ես փոփոխութիւնը ամէն տեղ իբրև ներքին բան մը կըստորագրուի , այսինքն՝ փոփոխութիւն սրտին , հոգիին , հոգիին . ուստի պէտք է որ համարուի իբրև բոլորովին տարբեր մէկ արտաքին ծէսէ մը : Հին Ատակարանին մէջ աս փոփոխութիւնը ու լիւքսուրութիւնը մի և նոյն բան սեպուած չէր . Իրաւ՝ թլիատութիւնը մաքրութեան արարողութիւն մը ըլլալով՝ նշան մըն էր անոր , և անիկայ՝ նոր Ատակարանին մէջ անձեռագործ թլիատութիւն կըկոչուի : (Աող . Է . 11 :) Սակայն Հրէից արտաքին թլիատութիւնը աս փոփոխութիւնը չէր . քանզի ասիկայ կըտարբերի արտաքին ծէսէն՝ լիւքսուրութիւն սրտին կոչուելով : Եսոր վրայով Մովսէս մէկ երկու անգամ յայտնապէս կըխօսի՝ ըսելով . «Քու Տէր Աստուածդ քու սիրտդ ու զաւակներուդ սիրտը պիտի թլիատ

տէ , որպէս զի քու Տէր Եստուածգ բոլոր սրտովդ
 ու բոլոր հոգիովդ սիրես որ ապրիս" : (Բ Օրեն .
 Ը . 6 : Տես նաև . Ժ . 16 :) 'Աոյնպէս ալ Ե-
 րեմիա' «Տէրոջը թլիատուեցէք , և ձեր սրտին
 անթլիատութիւնը վերցուցէք" : (Երեմ . Դ . 4 :
 Տես նաև . Թ . 26 :) Եւ Պօղոս յայտնապէս
 կրսէ , թէ թլիատութիւն չէ ան՝ որ դրսուանց
 մարմինով է , հապա թլիատութիւն սրտինը : (Հը-
 ում . Բ . 28 , 29 :) Եսկից կը հետևի թէ ան
 Հրէաները՝ որոնք միայն արտաքին ծէսին վրայ
 դրին յոյսերնին , զանիկայ յարգելով և անոր ա-
 պաւինելով՝ իբրև մի միայն հարկաւոր բանը , ա-
 ղետալի սխալման մէջ էին : Ընոնք զանց ըրին և
 զուրկ մնացին ան ներքին և հարկաւոր փոփոխու-
 թենէն , որուն միայն նշան մըն էր թլիատութիւ-
 նը , և առանց որոյ ան ծէսը անօգուտ էր , և
 յիրաւի Եռաքեալին ըսածին պէս՝ թլիատութիւն
 չէր : Ես խօսքերը կրնանք մկրտութեան վրայով
 դարձրնել : Մեր ըսած փոփոխութիւնը մկրտու-
 թիւն չէ . յիրաւի մկրտութիւնը երկու տեղ նոր
 Ժնոնք կրնայ կոչուիլ , (ինչպէս Յովն . Գ . 5 ,
 և Տէր . Գ . 5 , բայց աս խօսքը ուրիշ ո՞ր և իցէ
 խօսքերուն պէս զանազան նշանակութիւններ ունի :
 Մեր Փրկիչը իր չարչարանքները մկրտութիւն կը
 կոչէ . (Ղ . Կ . Ժ Բ . 50 .) ու Յովհաննէս Մկրտիչ
 Հոգւով Արբով ու կրակով եղած մկրտութեան
 մը վրայով կը խօսի : (Մատթ . Գ . 11 :) Ես եր-
 կու վկայութիւններէն յայտնի է թէ մեր ըսած
 փոփոխութիւնը լոկ մկրտութիւն չէ : Ընոնց ամէն
 մէկուն մէջ երկու բան յիշուած են : Մեր Փրկ-
 կիչը մէկին մէջ կը խօսի ջուրէն ծնանելու և Հո-
 գիէն ծնանելու վրայով . իրաւ՝ հոս տեղ երկուքն
 ալ ծնունդ կը կոչուին , այսու ամենայնիւ անոնք

երկու բաներ են . ջուրէն ճնանիլը՝ Հոգիէն ճնանիլ չէ , անանկ ալ Հոգիէն ճնանիլը՝ ջուրէն ճնանիլ չէ : Ամանապէս Տիտոսի գրուածին մէջ կը կարդանք նորէն ճնանելու աւագանը ու Սուրբ Հոգիէն նորոգուիլը , որոնք երկու բաներ են . մէկը մկրտութեան արարողութիւնն , միւսը ան ներքին փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով կը խօսինք : Աւրիշ զանազան տեղուանք աս երկու բաները նոյն կերպով՝ բայց տարբեր անուամբ կը զրուցուին : (Կող . ք . 12 : Եբր . Ժ . 22 : Մարկ . ԺԳ . 16 : Գործ . ք . 38 : Իբ . 16 : Եփե . Ե . 26, 27 :) Միշտ արտաքին ծէսէն 'ի զատ՝ ներքին հոգևոր փոփոխութիւնն ալ յիշուած է , որ կը ցուցնէ թէ առջինը ինքնիրմէն բաւական չէ ապահով ընելու փրկութիւնը : Պետրոս աւելի կը բացայայտէ , ու կըսէ . « Ար մեզ ալ ան օրինակին պէս մկրտութիւնը պիտի ապրեցնէ՝ չէ՛ թէ մարմինին աղտը մէկդի ձգելը , հապա բարի խղճմտանքին վկայութիւնը առ Լստուած » : (Ի Պե . ք . 21 :) Ինքը կը բացատրէ որ՝ չէ՛ թէ մկրտութեան լուացուիլը կը փրկէ , հապա բարի խղճմտանքին վկայութիւնը , այսինքն՝ դրսուանց կատարուած ծէսին բնութեանը համեմատ՝ ներքին հանգամանք մը : Աւստի չենք կրնար մկրտութեան վրայ յոյսերնիս դնել . հոգիին բնութեանը վրայ խորունկ տպաւորութիւն ընող բան մը հարկաւոր է : Եւ այսպէս ան քրիստոնեան՝ որ միայն մկրտութիւնով գոհ կը լլայ , ու բնաւ չխնդրեր և չստանար ան ներքին փոփոխութիւնը , որուն նշանն է մկրտութիւնը , փրկութենէն հեռի է , ինչպէս որ Հին Ատակարանին ժամանակը թլիատութեան վստահող Հրէան հեռի էր : Թող մէկը չխաբուի . ճշմարիտ կրօնքը ներքին բան մըն է , և աս

պատճառով բոլորովին տարբեր է արտաքին ծէսերէն • անոր արմատը սրտին մէջն է , ուր նախ կը հաստատուի կատարեալ փոփոխութիւնով մը , որ վայելչապէս կոչուած է փոփոխութիւն «բոյի» • առանց աս փոփոխութեանը՝ բոլոր խորհուրդները և ծէսերը չեն կրնար մէկը երկինքը տանիլ :

Գարձեալ աս փոփոխութիւնը կանուանի լուսաբոլորութիւն մը , արեւոյդութիւն մը • քանզի մեր բնական վիճակովը մենք կոյր ենք ու խաւարի մէջ : Պօղոս Հեթանոսներուն խրկուած էր «անոնց աչքերը բանալու , խաւարէն լոյսի դարձընելու» : (Գործ • ից • 18 :) Եւ ան հաւատացողները այսպէս դարձի եկեր էին • վասն զի անիկայ կըսէ Ափեսացւոց • «Մտեն մը դուք խաւար էիք , բայց հիմա լոյս էք Տէրոջմով» : (Ափե • Է • 8 :) Եւ Պետրոս կըյորդորէ ան քրիստոնեաները՝ որոնց գրեց , որ մեծ գոհութիւն մատուցանեն անոր՝ որ զիրենք խաւարէն իր սքանչելի լոյսին կանչեց • (Կ Պե • ք • 9 :) Կաև Վոդոսացիք ազատուած էին «խաւարին իչխանութենէն» : (Վոդ • Կ • 13 :) Եւ լուսաւորութիւնը չէ թէ արտաքին բան մըն էր , հապա սրտին մէջը կատարուած էր • որովհետև Պօղոս կըսէ Վորնթացւոց • «Մտուած է՝ որ հրաման ըրաւ խաւարէն լոյս ծագել • որ ծագեց ալ մեր սրտին մէջ» : (Է Վորնթ • ց • 6 :) Մարմնաւոր շունչ ունեցող մարդը իր սրտին բնական կուրութեամբը հոգևոր բաները չկրնար քննել • բայց երբոր ան կուրութիւնը իրմէն վերնայ ու հոգևոր ըլլայ , անատենը ամէն բան կըքննէ : (Կ Վորնթ • ք • 14 , 15 :) Ենիկայ կըտեսնէ Լուսաւոր խօսքին պատուականութիւնը և գեղեցկութիւնը • հաւատքի աչքով կրնայի դէպ ՚ի յաւիտենականութիւնը • ու իր աչքին առջևը քա-

շուած քօղը մէկդի վերցուած ըլլալով՝ երկնային
 հոգեւոր բաները կրտեսնէ, ու կապրի և կըզործէ՝
 անոնք իր աչքին առջևը ունենալով • Մարգարէին
 ան ծառային պէս՝ որ Աստուած անոր աչքերը բա-
 ցաւ, որ տեսաւ իր տիրոջը չորս կողմը հրեղէն
 ձիերով ու կառքերով լեցուն լեռը • (Դ ԹԻՄՈՒԹ •
 Գ • 17 •) որ ինքը տեսարան մըն է աշխարհի, հրեշ-
 տակաց, և մարդոց • (Խ ԿՈՐՆԹ • Գ • 9 •) և այս-
 քան վկաներու բազմութիւնը իր բոլորտիքը պատած
 ունենալով, կը ջանայ մէկդի ձգել բոլոր հպար-
 տութիւնները և իրեն կցորդ եղած մեղքը, որ
 համբերութիւնով վազէ իր առջևը եղած ասպա-
 րէզին, Յիսուսի նայելով՝ իր հաւատքին առաջ-
 նորդին ու կատարողին : (ԵՔԻ • ԺԲ • 1, 2 :)
 Մասնաւորապէս իր աչքին առջևը կը պահէ դա-
 տաստանին օրը, սպասելով ան երջանիկ յոյսին,
 և մեծ Աստուծոյ ու Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի
 փառքին յայտնուելուն : (ՏԵՄ • Բ • 13 :) ու ին-
 քը խաւարի մէջ չէ, որ ան օրը գողի մը պէս իր
 վրայ հասնի : (Խ ԹԻՄՈՒԹ • Ե • 4 :) Ո՛վ ընթերցող՝
 կը հարցընեմ քեզի, ի՞նչպէս է քու վիճակդ • Ըու-
 սոյ ու օրուան որդիներէ՞ն ես, թէ գիշերուան ու
 խաւարի • կը քնանա՞ս ուրիշներուն պէս, թէ ար-
 թուն ու զուարթուն ես : Յիշէ՛ թէ անոնք որ
 կը քնանան՝ գիշերը կը քնանան, և անոնք որ կար-
 բենան՝ գիշերը կարբենան : Ալ ահա՛ ասանկնե-
 րուն վրայ՝ երբոր ըսելու ըլլան թէ խաղաղութիւն
 ու ասպահովութիւն է, յանկարծակի կը հասնի կո-
 րուստը՝ յղին ցաւին պէս, ու պիտի չազատին :
 (ՏԵՍ Խ ԹԻՄՈՒԹ • Ե • 1—7 :)

Արովհետեւ մեր բնական վիճակին մէջ մեղքի ու
 Մատանային գերութեանը տակն ենք • աս փոփո-
 խութիւնը ծառայութենէ ազատութիւն մըն է :

Պօղոս կրսէ Հռովմայեցւոց . «Գոհութիւն Աստուծոյ , որ դուք մեղաց ծառայ էիք , սակայն սրտանց նազանդեցաք ան կերպ վարդապետութեան՝ որ անոր յանձնուեցաք : Ուստի դուք մեղքերէն ազատ ըլլալով՝ արդարութեան ծառայ եղաք» : (Հռովմ . Գ . 17 , 18 , 20 , 22 :) Իրեն համար կրսէ . «Բրիստոս Յիսուսով կենաց հոգիին օրէնքը զիս ազատեց մեղաց ու մահուան օրէնքէն» (Հռովմ . Ը . 2 :) Եւ անիկայ կրկօսի Առողոսացւոց՝ Աստուծոյ գոհութիւն տալու , որ մեզ ազատեց խաւարին իշխանութենէն , ու մեզ իր սիրելի Արդւոյն թագաւորութեանը փոխադրեց : (Առղ . Թ . 13 :) Մտածեցէք աս ազատութեան կերպը ու բնութիւնը . անիկայ ազատութիւն մըն է մեղքէն , խաւարէն ու մահէն . սրտին մէջը եղած ազատութիւն մըն է : «Սրտանց նազանդեցաք» : Մէկ տէրօջմէն ազատուիլ մըն է , մէկ ուրիշի մը նազանդելու համար . «Մեղքերէն ազատ ըլլալով՝ արդարութեան ծառայ եղաք» . (Հռովմ . Գ . 17 , 18 .) և յիշաւի ազատութիւն մըն է . վասն զի Պօղոս կրսէ . «Ուստի ալ ամուր կեցէք ան ազատութիւնովը որով Բրիստոս մեզ ազատեց , և նորէն ծառայութեան լուծին տակը մի՛ մտնէք» : (Գաղ . Ե . 1 :) Բայց ասիկայ որչափ տարբեր է աշխարհիս սիրած՝ և բոլոր սուտ կրօնքներուն կերպ կերպ տուած ազատութենէն . ասիկայ չէ թէ մեղանչելու ազատութիւն մըն է , հապա մեղքէն ազատութիւն մըն է : Թէ որ մենք այսպէս ազատ ենք , մեր ազատութիւնը չարութեան ծածկոցի մը պէս չգործածենք , հապա Աստուծոյ ծառաներու պէս : (Թ Գեթ . Թ . 16 :)

Մարդուս բնական վիճակը՝ ապականութեան և պղծութեան վիճակ ըլլալով , աս փոփոխութիւնը

կրկոչուի հարստութիւն : Ամէն անոնք որ ճշմարտապէս Քրիստոսինն են , ասանկ մաքրուած են • որովհետև Պօղոս կրսէ • Անիկայ «ինքզինքը մեզի համար տուաւ , որ մեզ բոլոր անօրէնութիւններէն ազատէ , ու մաքրէ իրեն սեփական ժողովուրդ ընէ՝ բարի գործքերու նախանձաւոր» : (Տե՛ս . ք . 14 :) Եւ Յովհաննէս կրսէ թէ՛ «Ամէն ո՛վ որ այսօր իր անձին մէջը ունի՝ այսինքն Քրիստոսի պէս ըլլալու անոր գալու ատենը , «իր անձը կըմաքրէ , ինչպէս որ անիկայ մաքուր է» : (տ՛ Յովհ . ք . 3 :) Բայց աս մաքրութիւնը սովորաբար այլաբանական ձևով զրուցուած է՝ լո՛ւսացո՛ւիլ բառը գործածելով : Եսայի մարգարէին բերնովը Տէրը այսպէս կրսէ • «Ղուացուեցէք , մաքրուեցէք , իմ աչքերուս առջևէն ձեր չար գործքերը մէկդի՛ ըրէք , չարութիւն գործելէն դադրեցէք , բարութիւն ընել սորվեցէք» : (Եսայ . տ . 16 :) «Կաև Երեմիայի բերնովը • «Ով Երուսաղէմ , սիրտդ չարութենէ լուա՛ , որպէս զի փրկութիւն գտնաս» : (Երեմ . ք . 14 :) Եւ Սաղմոսերգուն կրսէ • «Օրպայի մշտիկով մաքրէ՛ զիս , ու մաքուր ըլլամ • զիս լուա՛ , ու ձիւնէն աւելի ճերմակ ըլլամ» : (Սաղմ . ծա . 7 :) Բոլոր աս խօսքերուն մէջ թէև լեզուն այլաբանական է , բայց միտքը պարզ է : Անիկայ մեղքէ լուացուիլ մըն է , սրտի լուացուիլ մըն է , որ ուրիշ բան չկրնար ըլլալ , եթէ ոչ ներքին մաքրութիւն մը բարոյական ապականութենէ : Ես այլաբանական զրուցուածքը քանի մը տեղ ալ աւելի մասնաւոր կերպով զրուցուած է : Մովսէսին օրէնքին մէջը երկու տեսակ ծիսական մաքրութիւն պատուիրուած էր • ջուրով լուացուիլ , և մաքրութեան ջուրով կամ արիւնով սրսկուիլ : (Տե՛ս ՂԼ . Գրայ . Գեր . ք :) Այսպէս սրտի մաքրութիւն

նը՝ առ երկու եղանակներուն վրայով ըսուած խօս-
 քերովը կըստորագրուի : Տէրը Ազեկիելին բեր-
 նովը կըսէ . « Չեր վրան մաքուր ջուր պիտի սրսկեմ ,
 և պիտի մաքրուիք . ձեր ամէն պղծութիւններէն ,
 ու ձեր ամէն կուռքերէն ձեզ պիտի մաքրեմ » :
 (Ազեկ . Լ Գ . 25 :) Աւ Օգոստինիոսին բերնովը
 « Ան օրը Բաւիթին տանը բացուած աղբիւր մը
 պիտի ըլլայ , ու Արուսաղեմի բնակիչներուն՝ մեղ-
 քի ու անմաքրութեան համար » : (Օգոս . Ժ Գ . 1 :)
 Այն նմանութիւնները կը գործածուին՝ Աոր կտա-
 կարանին մէջ , բայց անոնք մկրտութեան , և Քրի-
 ստոսի արանը կը վերաբերին . ինչպէս որ Յով-
 հաննէս Յայտնութեան մէջը փառք և իշխանու-
 թիւն կուտայ Անոր՝ որ մեզ սիրեց , ու մեզ մեր
 մեղքերէն լուաց իր արիւնովը : (Յայտ . Ի . 5 , 6 :)
 Աւ իրեն ըսուեցաւ թէ ան անթիւ բազմութիւնը
 որ տեսաւ աստուծին առջևը կայնած , իրենց հան-
 դերձները լուացած էին , ու Բառնուկին արիւնովը
 ճերմը կցուցած : (Յայտ . Է . 14 :) Հոս ալ
 դարձեալ յայտնի այլաբանութիւն մըն է , բայց
 միտքը պարզ է : Մեղքէ լուացուիլը , և Քրիս-
 տոսի արիւնովը ճերմը կնալը յայտնապէս կընշանա-
 կեն բարոյական ապականութենէ մաքրութիւն մը
 Քրիստոսի մահուան միջոցովը : Ասանկ կըսէ Պո-
 ղոս . « Թէ որ ցուլերուն ու նոխազներուն արիւնը
 և երինջներուն մոխիրը ցանուելով՝ պղծեալները
 կը սրբէր մարմինի մաքրութեան կողմանէ , ալ որ-
 չափ աւելի Քրիստոսի արիւնը՝ որ յաւիտենական
 Հոգիին ձեռքովը իր անձը անարատ պատարագ
 մատուց Աստուծոյ , կը սրբէ ձեր խղճմտանքը ան
 մեռած գործքերէն՝ կենդանի Աստուածը պաշտե-
 լու » : (Աբր . Թ . 13 , 14 : Տես նաև . Ի . 3 :
 Ժ Բ . 2 : Ի Պե . Ի . 2 : Ի Յով . Ի . 7 :) « Ամա-

նապէս ջուրով լուացուիլը յայտնի վերաբերու-
 թիւն մը ունի մկրտութեան . ինչպէս Տեփ . ք . 5
 համարին մէջ ըսուած ջուրով լուացուիլը և Սուրբ
 Հոգիին նորոգելը : Եւ Եբր . Ժ . 22 համարին
 մէջ կըսուի . «Սօտենանք ճշմարիտ սրտով՝ լե-
 ցուն հաւատքով, սիրտերնիս չար խիղճերէն լուա-
 նալով, ու մարմիննիս մաքուր ջուրով լուանալով» :
 Եւ Եփե . Է . 25—27 համար, կըսուի թէ Քրի-
 ստոս իր անձը Եկեղեցիին համար մատնեց, որ
 զանիկայ սուրբ ընէ աւազանին մաքրութեամբը՝
 խօսքով . որ ինքը իր դիմացը փառաւոր կեցրնէ
 Եկեղեցին՝ որ մէկ արատ մը կամ աղտոտութիւն
 կամ ուրիշ ասոր պէս բաներ չունենայ : Գուցէ
 աս վկայութիւններուն մէկ քանիին մէջ միայն
 մէկ այլաբանական վերաբերութիւն մը կայ մկր-
 տութեան, ինչպէս որ առջի վկայութիւններուն
 մէջ վերաբերութիւն կայ Քրիստոսի արեանը .
 բայց թէ որ անոր միտքը իսկապէս մկրտութիւնն
 է, միշտ յայտնի է թէ ան մաքրութիւնը ներքին
 բան մըն է, և ո՛չ թէ լոկ ջուրի գործածութիւն
 մը : Ինչպէս որ մարմինը մաքուր ջուրով կըլուա-
 ցուի, անանկ ալ սիրտը պարտի լուացուիլ չար
 խղճմտանքէ : Աւստի Պետրոսի թուղթէն առ-
 նուած վկայութիւնը որ արդէն մեկնեցինք, շատ
 աղէկ կըբացայայտէ աս վարդապետութիւնը : Չէ
 թէ մարմինն աղտը մէկդի ձգելը, հապա առ
 Լստուած եղած բարի խղճմտանքին վկայութիւնն
 է որ կըփրկէ : (Ս Պեփ . ք . 21 :) Բոլոր աս
 վկայութիւնները թէ այլաբանական ըլլան և թէ
 ոչ, կըցուցընեն թէ Սուրբ Վերքը կըսորվեցրնէ
 սրտի ու խղճմտանքի մաքրութիւն մը մեղաց աղտե-
 ղութենէն . և ասիկայ ամէն մարդոցմէ կըպահանջէ :
 Աւստի ականջ դնենք Պօղոսին յորդորանացը, որ

կրսէ . «Միրելիք՝ մեր անձերը մարմինի ու հոգիի ամէն կերպ պղծութենէն մաքրենք , սրբութիւն գործելով Աստուծոյ վախովը» : (Բ Կորնթ . Է . 1 :)

Աս փոփոխութիւնը կրկոչուի նաև ապաշխարութիւն և դարձ : Մեր Փրկիչը կրսէ . «Թէ որ դարձի չգաք՝ և տղոց պէս չըլլաք , երկնից թագաւորութեան մէջը պիտի չմտնէք» : (Մատթ . ԺԶ . 3 :) Ի՞նչ մասին մէջ տղոց պէս ըլլալու ենք . անիկայ անմիջապէս մէկալ համարին մէջ կրցուցնէ թէ՛ խոնարհութեան մասին մէջ : Պօղոս կրսէ . «Չարութիւններ գիտնալէն տղա՛ք եղիք» (Թ Կորնթ . ԺԴ . 20) : Պետրոս ալ կրսէ . «Կոր ծնած երախաներու պէս՝ բանական ու անխարդախ կաթին փափաքեցէք , որ անով մե՛ծնաք» : (Թ Պետ . Բ . 2 :) Ընոնք որ խոնարհութեամբ , չարութեան տգէտ ըլլալով , և իրենց հոգիին նազանդութիւնովը դարձի կուգան , տղոց բնութիւն կունենան . այսպէս նորէն կրճնանին և նոր բնութիւն մը կրստանան : Երան . Գ . 10 համարին մէջ մեղաց բժշկութիւնը կամ թողութիւնը՝ իբրև դարձի գալուն հետևութիւնը ըսուած է . բաղա՛գատէ Մատթ . ԺԳ . 15ին հետ : Պետրոս կրսէ . «Օղջացէք ու դարձի եկէք , որ մեղքերնիդ ջնջուի» : (Բորժ . Գ . 19 :) Եւ Յակոբոս ալ աւելի յայտնապէս կրսէ . «Ըն որ մեղաւորը իր մոլորութեան ճամբայէն կրդարձրնէ՝ անոր հոգին մեռնելէն կազատէ , ու մեղաց շատութիւնը կը ծածկէ» : (Յակ . Է . 20 :) Ուրեմն դարձի գալը ան փոփոխութիւնն է , որ թողութիւն ու փրկութիւն կրբերէ : Բայց աւելի սովորական կերպով ապաշխարութիւն կրկոչուի ան : Յովհաննէս Մկրտիչ անոր աս անունը տալով կրսորվեցրնէ : Ինքը կրքարողէր . «Ապաշխարեցէք , ինչու որ

երկնից թագաւորութիւնը մօտ է": Աւ ըսուած է թէ անիկայ եկաւ "ապաշխարութեան մկրտութիւն քարոզելու, մեղաց թողութեան համար": (Ղ. Գ. 1. 3.) Իր մկրտութիւնը նշան մը ու խոստովանութիւն մըն էր ապաշխարութեան, և ան ապաշխարութեան ապացոյցները (որ անիկայ իրեն եկող ու մկրտուիլ ուզողներէն կրպահանջէր,) կրցուցրնեն թէ ինչ բան է աս ապաշխարութիւնը: Իրմէն մկրտուելու եկած ժողովուրդներուն կըսէր. "Ասկէ ետեւ ապաշխարութեան արժանաւոր պըտող բերէք": Ժողովուրդէն ողորմութիւն ընել կրպահանջէր, մաքսաւորներէն ուղղութիւն, և զինուորներէն հեզութիւն և արդարութիւն: (Ղ. Գ. 1. 7—14.) Անիկայ իր մկրտութեանը չէր ապաւիներ՝ իբրև ըստ ինքեան զօրութիւն ունեցող բան մը. ո՛չ ալ ժամանակ մը մեղքի համար լալու կամ տրտմելու ապաշխարութիւն մը կը քարոզէր, հապա անոր քարոզած ապաշխարութիւնը մշտատեւ ներդործութիւն կընէր բարուց վրայ. անիկայ մարդուս բնութիւնը կատարելապէս կը փոխէր. մարդասիրութիւն՝ անձնասիրութեան տեղ, ուղղութիւն՝ անիրաւ պահանջմունքներու տեղ, և հեզութիւն ու արդարութիւն՝ թշնամութեան և զրպարտութեանց տեղ: Մեր Փրկիչը ու իր Առաքեալները նոյն վարդապետութիւնը աս նոյն անունովը սորվեցուցին: Քրիստոսի աշխարհ գալուն մեծ նպատակը աս էր, որ "իր անունովը մեղաց ապաշխարութիւն ու թողութիւն քարոզուի բոլոր ազգերու մէջ": (Ղ. Գ. 1. 17.) Արբոր ինքը կրպտրտէր, կը քարոզէր՝ ըսելով. "Ապաշխարեցէք, ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը մօտ է": (Մատթ. 1. 17.) Առաքեալներն ալ երբոր իրմէն խրկուեցան, "եկան կը քարոզէին, որ

մարդիկ ապաշխարեն” : (Մարկ . ք . 12 :) Եւ
ինքը կըսորվեցրնէր թէ՛ աս ապաշխարութիւնը
փրկութեան համար հարկաւոր բան մըն է , ըսելով .
“Թէ որ չապաշխարէք՝ ամէնքդ ալ անա՛նկ պիտի
կորսուիք” : (Ղ . ք . ք . 3 :) Ընանկ ալ Եւ
ուաքեալները աս բանը կը քարոզէին ուր որ կերթա
լին մեր Տերոջը համբառնալէն ետքը : Պետրոս
կըյորդորէր Պենտէկոստէին օրը թէ՛ “Ապաշխա
րեցէք՝ ու ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի Տեր
Յիսուս Քրիստոսի անունովը՝ մեղաց թողութեան
համար” : (Գործ . ք . 38 :) Պօղոս ալ կիմա
ցրնէր Հրէաներուն և հեթանոսներուն՝ թէ անոնք
պէտք է որ ապաշխարեն ու դառնան Ըստուծոյ ,
և ապաշխարութեան արժանի պտուղներ գործեն :
(Գործ . Ի . 26 : Տես նաև ք . 19 : Ե . 31 : Ժա .
18 : Ի . 21 :) Ուրեմն աս ապաշխարութիւնը՝
անոնց ըսածին նայելով՝ իրեն համեմատ վարմունք
մը ունենալու էր իր հետը , այսինքն՝ ապաշխա
րութեան արժանի պտուղներ : “Այս ամէն մարդ
պարտաւոր էր ասանկ ապաշխարութիւն մը ունե
նալու . վասն զի Պօղոս կըսէ . “Ըստուած կըպա
տուիրէ մարդիկներուն՝ որ ամէն մէկը ապաշխա
րէ” : (Գործ . Ժէ . 30 :) Եւ ասկից փրկութիւն
կըհետևի , վասն զի ուրիշ տեղ կըսէ Պօղոս .
“Ըստուծոյ ուզածին պէս եղած տրտմութիւնը՝ ա
պաշխարութիւն կըգործէ փրկութեան համար , որ
զղջանալու բան չէ . բայց աշխարհի տրտմութիւնը
մահ կըպատճառէ” : (ք Ղորնի . է . 10 :) Ու
շաղրութիւն ըրէք հոս տեղ թէ ինչպէս կըստո
րագրուի ճշմարիտ ապաշխարութիւնը . չէ թէ ա
մէն տրտմութիւն ապաշխարութիւն կըգործէ . ա
պաշխարութիւնը մեղաց նախատինքէն կամ պա
պատիժի երկիւղէն պատճառած՝ լոկ ժամանակա

Լոր տրամուխիւն մը չէ • կրնայ ըլլալ որ մարդս
 տրամի կրած նախատինքին համար , կամ մեղաց
 հետեանքէն վախնալուն համար , ու նոյն ատենը
 առջինին պէս սիրէ մեղքը , և վերստին անոր դառ-
 նայ , երբոր նախատանաց զգացումը կը դադրի ,
 կամ իր վախերը կը փարատին : Ասանկ չէ ճշմա-
 րիտ ապաշխարութիւնը • անիկայ մեղքին վրայով
 զգացումներու փոփոխութիւն մը կը պատճառէ ,
 որպէս զի ապաշխարողը նախատինքէն կամ երկիւ-
 դէն անկախ՝ մեղաց ցանկութիւններէն դադարի ,
 ու բոլորովին ատէ զանոնք • նաև Յոբին պէս ը-
 սէ • « Իմ անձս կարհամարհեմ , հողի ու մոխիրի
 վրայ կը զղջամ » : (Յոբ . խբ . 6 :) Այսպէս՝
 չէ թէ լոկ ժամանակաւոր՝ հապա բնութեան և
 վարուց մէկ մշտատե փոփոխութիւն մը կը ըլլայ :
 Ա՛վ ընթերցող՝ աս ապաշխարութեան վրայով
 զգացում մը ունիս քու սրտիդ մէջ • անիկայ ե-
 կեղեցական կամ կրօնական արարողութիւն մը չէ •
 և մեր առաջ բերած վկայութիւններուն մէջ բնաւ
 մէկ անգամ մըն ալ ըսուած չէ՝ թէ անանկ բան
 մըն է : Վարմինը ճնշել , կամ ո և իցէ կերպով
 չարչարել չէ ան • Ինչու որ կը տեսնենք թէ Սուրբ
 Գրոց մէջ ասանկ բաներ պատուիրուած չէ • Ժա-
 մանակաւոր տրամուխիւն մըն ալ չէ , որ մարդս
 ատեն մը զգաց , և ետքը զանիկայ մոռնալով՝ վե-
 րըստին մեղանչելու դառնայ առջինին պէս : Ահա՛
 ասանկ է աշխարհիս տրամուխիւնը՝ որ մահ կը գոր-
 ծէ : Սակայն ճշմարիտ ապաշխարութիւնը՝ բնու-
 թեան մնայուն փոփոխութիւն մըն է , անանկ որ
 ան մեղքերը որ առաջ կը սիրուէին , միշտ և յա-
 լիտեան ատելի կը ըլլան • և մարդս կը սիրէ զԱս-
 տուած ու անոր օրէնքին կը նազանդի : Բնաւ ա-
 սանկ փոփոխութեան մը փորձը առնր ես • անի-

կայ զգացա՞ծ ես քու սրտիդ մէջ . ուրիշները եւ մացա՞ն՝ թէ ան բանը քու մէջդ եղած է . եթէ ոչ՝ դուն տակաւին քու բնական վիճակիդ մէջն ես , որ մեղաց ու կործանման վիճակ մըն է : Թէ որ անոր մէջը մնաս , յաւիտեան կը կորսուիս . ուրեմն համոզուէ՛ , ու ատ վիճակին մէջ մի՛ մնար : Ահա՛ Աստուած է որ աս բանը կը պահանջէ քեզմէ . վասն զի «անիկայ չուզեր որ մէկը կորսուի , հասլա որ ամէնքը ապաշխարանքի գան» : (Թ Պէր . ք . 9 :)

Իարձեալ՝ ինչպէս որ մեր բնութեան ապակաւսութիւնը ընդհանուր բան մըն է , ամէն մարդոց հաղորդուած , անանկ ալ աս բնութեան փոփոխութիւնը ամէն մարդոց համար հարկաւոր է : Ասիկայ պարզապէս յայտնի է Աստուծոյ պատուիրանքէն , որ կը հրամայէ ամենուն ապաշխարել . նաև Առաքելոց ամենուն ապաշխարութիւն քարոզելու ջանքը աս նոյն բանը կը ցուցնէ : Իարձեալ՝ մենք ունինք մեր Փրկչին պարզ խօսքը . «Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու Հոգիէն չճաննի , չկրնար Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել» : (Յովհ . ք . 5 :) Աւրիշ խօսք մը չէր կրնար ասկից աւելի բացայայտ ըլլալ , և ոչ աւելի բարձր իշխանութենէ կրնար գալ : Ասիկայ լոկ մկրտութեան չվերաբերիր . քանզի մկրտութիւնը աս խօսքին մէջ նշանակուած երկու բաներուն մէկն է . աս խօսքը աւելի մասնաւորապէս ներքին փոփոխութեան կը վերաբերի , այսինքն՝ հոգիէն ճաննելուն : Ան ամէնը՝ որ կուզեն երկինքը մտնել , պարտին անցնիլ աս դռնէն . թող մէկը իր անձին համար խտրութիւն մը չյուսայ , թէ և Քրիստոսի Ակեղեցիին մէջը ծնած ու մեծցած ալ ըլլայ : Ինչպէս որ՝ Աիկողեմոս , և Յովհ

Հաննէսին եկող Հրէաները, ան ատենի ճշմարիտ
Եկեղեցիին մէջը մեծցած էին. այսու ամենայնիւ
Քրիստոս սորվեցուց Վիկոդեմոսին աս փոփոխու-
թեանը բացարձակ հարկաւորութիւնը: Յովհան-
նէս ալ Հրէաներուն ըսաւ. «Մի սկսիք զըու-
ցել թէ Մենք հայր ունինք Եբրահամը. աս կը-
սեմ ձեզի, թէ կարող է Եստուած աս քարերէս
Եբրահամին զաւակներ հանելու»: (Ղ. 1. 9. 8:)
Աւրեմն ասիկայ միօրինակ հարկաւոր է Քրիստո-
նէից և Հրէից, Մահմետականաց ու Հեթանո-
սաց: Ինչպէս որ դրախտէն իյնալուն անէծքը
ընդհանուր է, ասանկ ալ պարտի ընդհանուր ըլ-
լալ աս նորոգութիւնը ամենուն սրտին, որ եր-
կինքը մտնելու են:

Մէկ ծանօթութիւն մըն ալ պէտք է ան մեր
ստորագրած մեծ փոփոխութիւնը կատարելապէս
ցուցնելու համար: Ընկայ Տէկէն Ի Տէկ Կա-
թարէալ լըլար. ասիկայ յայտնի է Սուրբ Գրքին
մէջ յաճախ յիշուած Եստուծոյ ճշմարիտ որդւո-
ցը սխալմունքներէն և մեղքերէն: Ըմենէն ե-
րևելի սուրբերէն ոմանք յայտնի մեղաց մէջ ին-
կան. ու Յովհաննէս կըսէ ամենուն համար և
ինքզինքն ալ մեկտեղ առնելով. «Թէ որ ըսենք՝
թէ Մենք մեղք մը չունինք, ինքզինքնիս կըխա-
բենք, ու մեր մէջը ճշմարտութիւն չկայ»: (Խ Յովհ.
Խ. 8:) Ընորհքով աճելու համար Սուրբ Գրքին
մէջ ամէն տեղ գտնուած յորդորանքները աս նոյն
բանը կը հաստատեն: Քրիստոս իր աշակերտնե-
րուն համար կաղօթէ, «Սրբէ անոնք քու ճշմար-
տութիւնովդ, որ քու խօսքդ ճշմարտութիւն է»:
(Յովհ. Ժէ. 17:) Պօղոս ալ կաղօթէ թեսա-
ղոնիկեցւոց համար. «Ինքը խաղաղութեան Ես-
տուածը ձեզ բոլորովին սուրբ ընէ»: (Խ Թի. 4.)

Է. 23 :) Ընոնք արդէն քրիստոնեայ էին , բայց ըստ մասին միայն սրբուած էին . իրենց նորոգութիւնը յառաջադիմութեան մէջ էր : Ըստ Համար Պետրոս ալ կը յորդորէ . « Ընցէք մեր Տէր և Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի շնորհքովը ու գիտութիւնովը » : (Բ Պե . գ . 18 :) Եւ ալ աւելի պարզ խօսքերով կը ստորագրէ անիկայ շնորհքով աճելու յառաջադիմութիւնը՝ ըսելով . « Բոլոր ջանքերնիդ դրած՝ ձեր հաւատքին վրայ առաքինութիւն աւելցուցէք , ու առաքինութեանը վրայ՝ գիտութիւն , և գիտութեանը վրայ՝ ժողկալութիւն , ու ժողկալութեանը վրայ՝ համբերութիւն , և համբերութեանը վրայ՝ աստուածպաշտութիւն , ու աստուածպաշտութեանը վրայ՝ եղբայրսիրութիւն , և եղբայրսիրութեանը վրայ՝ սէր » : (Բ Պե . ա . 5 — 7 :) Պօղոս մասնաւորապէս իր վրայովը կը զօրուցէ թէ իր անձը չսեպեր որ հասեր է , կամ կատարեալ եղած է . « Բայց » կը ծանուցանէ թէ՛ « մէկ բան մը կայ որ ետևի եղածները մոռցած եմ , ու առջևի եղածներուն կը դիմեմ . միտք դնելով կը վազեմ դէպ ՚ի Ըստուծոյ կոչման կէտին հասնելու Քրիստոս Յիսուսով » : (Փիլեպ . գ . 12 — 14 : Բ Կորնթ . դ . 16 :) Սուրբ Իրբըր ամէն տեղ կը յորդորէ հաւատացեալները որ աստուածպաշտութեան ու սրբութեան մէջ յառաջանան : Հարկ չէ որ ուրիշ շատ վկայութիւններ առաջ բերեմ , միայն մէկ հաս վրն ալ յիշեմ աս տեղս , որուն մէջ Պօղոս քրիստոնէական կեանքը ասպարէզի մը կընամանցընէ . « Աստի մէք ալ՝ որ այսբան վկաներուն բազմութիւնը մեր բոլորտիքը պատած ունինք , բոլոր հպարտութիւնները մէկդի ձգենք՝ և մեզի կցորդ եղած մեղքը . համբերութիւնով վազենք մեր առջևը եղած աս .

պարէզին . Յիսուսի նայինք՝ մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին” : (Նքր . Ժբ . 1, 2 :)
 Եստուծոյ շնորհացը բարի գործը ան քրիստոնեաներուն սրտին մէջ սկսած էր , բայց տակաւին կատարեալ եղած չէր : Ընոնց սրտերուն մէջը մէկ սրբութեան սկզբունք մը կայ , և ան սկզբունքը աճելու վրայ է , ասով կրզանազանուին շնորհգուածներէն , որոնք բոլորովին մեղքով լեցուն են . այսու ամենայնիւ բնաւ չեն կրնար ըսել թէ ամենեւին մեղք չունին . անոնք կատարեալ պիտի ըլլան , երբոր Քրիստոսի ատենին առջևը երևնան . ինչպէս որ Պօղոս կրսէ Փիլիպեցւոց համար . « Ետ բանին վրայ յոյս ունիմ՝ թէ անոր ձեր մէջը բարի գործքերը սկսեց , մինչև Յիսուս Քրիստոսի օրը կրկատարէ” : (Փիլ . Կ . Թ . 6 բաղդատէ Թ . Թ . Է . 23 , և Թ . Յովհ . Բ . 28ին հետ :)

Երդ՝ աս փոփոխութեանը վրայով իր սկիզբէն մինչև վերջը խօսեցանք . և Սուրբ Գրքին ձգեցինք որ բուն իր խօսքերովը խօսի , և թէ որ երկար տևեց , Սուրբ Գրոց մէջ աս նիւթիս վրայով գանուած վկայութիւններուն խիստ շատութեանը ու զանազանութեանը համար է : Գուք կրտեսնէք որ ասիկայ նոր վարդապետութիւն մը չէ՝ մարդու երևակայութենէն նարուած մօտ ատեններս . Սուրբ Գիրքը լեցուն է ասով . մինչև անգամ Հին Կտակարանին մէջ յայտնապէս ցուցուած է . և աս բանը յայտնի է մեր Փրկչին՝ Ահկողեմոսին ըսած խօսքերէն թէ՛ « Գուն Խորայեղացւոց վարդապետ մըն ես , և ասիկայ չնս գիտեր” , (Յովհ . Գ . 10 ,) որով կըցուցրնէ թէ՛ պէտք էր որ ինքը գիտցած ըլլար զանիկայ : Սակայն ինչպէս կրնար գիտցած ըլլալ , թէ որ Հին Կտակարանին մէջ գրուած չըլլար : Աոյնպէս կըգրտ-

նենք որ Մովսէս ալ կրկօսի սրտին թլիատութեան
 նը վրայով : (Ը Օրին . Ժ . 16 : Ը . 6 :) Եւ Եւ
 բեմիա նոյն խօսքը կը գործածէ : (Երեմ . ք . 4 :)
 'Աոյնպէս ալ Բաւիթ ու Եզեկիէլ կը սորվեցընեն
 նորոգութեամբ սրտին վարդապետութիւնը : (Սաղմ .
 Ժ . 10 : Եզեկ . ԺԸ . 31 : Ը Գ . 26 :) Եւ դարձը
 ու ապաշխարութիւնը՝ որ տեսանք թէ տարբեր
 անուններով մի և նոյն բանն է , ամէն տեղ պա-
 տուիրուած են Հին Ատակարանին մէջ : Երդարև
 Սուրբ Գրոց ամէն կողմն ասոր վրայով բացայայտ
 և որոշ կերպով խօսուած է , ինչպէս որ ասանկ
 մէկ հիմնական ու հարկաւոր վարդապետութեան
 մը վայելուչ է :

Մարդուն մեղաց մէջ իյնալը երկու կերպով
 անյարմար ըրաւ զանիկայ երկինքին . նախ՝ պատ-
 ժոյ արժանի ըրաւ զանիկայ , և երկրորդ՝ անոր
 բնութիւնը ապականեց : Ասիկայ երկու բան հար-
 կաւոր ըրաւ իր փրկութեանը համար , այսինքն՝
 թողութիւն , ու բնութեան փոփոխութիւն մը :
 Ասոնցմէ մէկը՝ (թողութիւնը) ինչպէս որ խօսե-
 ցանք , պատրաստ կրկենայ Քրիստոսի մահուամ-
 բը , թէև մենք աս նիւթիս վրայով երկար չխօսե-
 ցանք . իսկ միւսը՝ մեր գլխաւոր նիւթն էր որ
 բացատրեցինք : Անոր երևելի բան մը ըլլալը ցու-
 ցընելու համար , նախ քննեցինք երկարօրէն մար-
 դուս ապականութիւնը , յայտնելով թէ ինչպէս
 բոլորովին անյարմար կրնէ զանիկայ երկինքին հա-
 մար , և թէ ինչպէս անկարող է լոկ թողութիւնը՝
 մարդս երկինքին յարմարցընելու : Տեսանք որ թո-
 ղութենէն ի զատ՝ անշուշտ մէկ հիմնական փոփո-
 խութիւն մը հարկաւոր է մարդուս բնութեանը :
 Երդ՝ թէ որ բնաւ աս փոփոխութեանը վրայով
 մէկ խօսք մը չգտնուէր Աստուածաշունչին մէջ ,

խիստ զարմանալի բան մը պիտի չթուէր ձեզի ա-
նիկայ • միանգամայն պիտի չզգայիք թէ Աստու-
ծոյ Խօսքը կատարեալ չէ, և թէ մարդուս փրո-
կութեանը վերաբերեալ մեծ և հարկաւոր բանը
զանց եղած է : Բայց աս բանը նշանակուած է,
և ոչ միայն նշանակուած՝ հապա վարդապետու-
թիւնն ալ կատարելապէս բացատրուած է զանա-
զան ձևերով Աստուածաշունչին ամէն կողմը : Ա-
նիկայ Սուրբ Գրոց մէջ գտնուած խիստ հարկա-
ւոր նիւթերէն մէկն է : Աստուածաշունչը՝ մեր
կարօտութիւնները լեցրնելու յարմար ըլլալուն
համար, մարդուս իյնալուն երկու մեծ չարիքնե-
րուն դարմանը կըմատուցանէ • աս դարմանը ոչ
միայն մեղքի թողութեան համար՝ այլ և մեր ա-
պականեալ բնութեան նորոգութեանը համար է :
Մարդս իր բնութեան ապականութիւնովը անյար-
մար եղաւ դրախտին մէջ մնալու, և ասոր համար
դուրս վճրնտուեցաւ : Անիկայ բնաւ երբէք չկրնար
վերստին մտնել հոն, մինչև որ անոր բնութիւնը
իր նախկին մաքրութեանը և ուղղութեանը պէս
չնորոգուի : Վրիստոնէութիւնը աս նորոգութեանս
համար առատապէս կըհոգայ, որ կըկատարուի
բնութեան փոփոխութիւնովը՝ որն որ մենք ստորա-
գրեցինք :

Աորէն աչքէ անցուր մեր ստորագրածները, և
տես թէ աս փոփոխութիւնը որքան կատարելապէս
յարմար է իր նպատակին հասնելու : Մարդուս
ապականութիւնը իր բնութեանը մէկ մասն է, ու
անոր հետ կըծնի • ուրեմն հարեանցի փոփոխու-
թիւն մը բաւական պիտի չըլլայ անանկ արմատա-
քի խելը զանիկայ, որ երկինքին արժանի ընէ,
ուր տեղ բնաւ մեղք չմտներ : Աւստի աս փոփո-
խութիւնը բոլորովին կատարեալ է, նոր ստեղծուած

մը , նոր ճնունդ մը , յարութիւն մը , և հոգևոր
կենաց հաղորդութիւն մըն է : Անիկայ հոգևոր
ընտրութիւն , ամէն մէկ երկնային բանին կենդա-
նի զգացողութիւն մը կուտայ , և մէկ փափաք մը՝
Աստուծոյ ներկայութեանը : Ապականութիւնը
որպէն Ջջ արմատացած է • անիկայ արատաւո-
րած և աղտեղած է զգացումներուն բուն աղբի-
րը • ուստի արտաքին արարողութիւնները աս հի-
ւանդութեանս գոյացած տեղը չեն կրնար հասնիլ ,
և ո՛չ արտաքին ուղղութիւն մը բաւական է ա-
նանկ մաքրելու աս աղբիւրը , որ դադրի լեղի ջու-
րեր դուրս բղխելէն , որ բնաւ չապականէ դրախ-
տին մաքուր հոսանքները , թէև կարող ըլլայ ըն-
դունուիլ հոն : Բայց աս փոփոխութիւնը ան
դժուարութեանը կը յաղթէ • քանզի սրտի փոփո-
խութիւն մըն է , հոգիի նորոգութիւն մը • ա-
նանկ որ սրբութեան սէր մը կուտայ , որն որ ա-
ռաջ կատէր , և ատելութիւն մը մեղքի դէմ ,
որն որ առաջ կը սիրէր : Հիմա երկինքին մէջ ա-
մէն բան իրեն ախորժելի պիտի գտնէ : Քանի որ
մարդս իր բնական վիճակին մէջն է՝ կոյր է , ու
կըխարխափէ մեղաց խաւարին մէջը • և հոգևոր
տեսութիւն չունենալով՝ սրբութեան գեղեցկու-
թիւնները կամ երկինքին փառքերը չկրնար տես-
նել : Աս փոփոխութիւնը՝ աչքերը կը բանայ , իրեն
տեսողութիւն կուտայ , և այնուհետև միշտ կը
զուարճանայ արդարութեան արեգակին լուսովը :
Սատանային հպատակ , մեղաց գերի , և ասոր պատ-
ճառով Աստուծոյ ծառայելու անյարմար , ապրս-
տամբութեան յանցաւոր ըլլալէն կազատի , ու
Աստուծոյ ծառայ կը ըլլայ • անանկ որ իր պտուղը
կունենայ սրբութիւնով , և անոր վերջն ալ յա-
ւիտենական կեանք : (Հռոմ. 7 . 22 :)

Աս նիւթը թող տալէն առաջ՝ ներեցէք ինձի որ
 հարկաւոր բան մըն ալ ծանուցանեմ: Բնութեան
 փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով խօսեցանք, բոլոր
 մարդիկը երկու մեծ կարգի կը բաժնէ բարոյական
 վարուց մասին. վասն զի ամէն մէկը կա՛մ աս փոփոխութիւնը
 ունեցած պիտի ըլլայ՝ կամ ոչ. թէ
 որ ունեցած է, անիկայ սրբուած է, թէ և ըստ
 մասին միայն. եթէ ոչ՝ բոլորովին անսուրբ է: Աս
 զանազանութիւնը Սուրբ Գրոց մէջ ամէն տեղ
 կերևնայ: Մարդիկ խիստ շատ զանազանութիւն-
 ներ կրնեն. ինչպէս կըլսենք Պապականներուն և
 Բրոթէսոզանդներուն, Յոյներուն և Հայերուն,
 Մահմետականաց և Հրէից վրայով. և դար-
 ձեալ ասոնց ամէն մէկուն մէջն ալ կրկին բաժան-
 մունքներ կան: Ենք կը կարծենք թէ Աստուած
 ալ մեզի պէս ասանկ զանազանութիւններ կրնէ.
 սակայն անիկայ ըսաւ. «Մարդուն նայելը չըլլար.
 քանզի մարդը երեցածին կրնայի, բայց Տէրը
 սրտին կրնայի»: (ՍԹՊԳ. ԺԳ. 7:) Ալ սրտին
 նայելովը կը վճռէ թէ՛ ամէն մարդիկ կա՛մ իր բա-
 րեկամներն են, և կամ իր թշնամիները: «Ան որ
 իմ հետս չէ, ըսաւ մեր Փրկիչը, ինձի հակառակ
 է»: (ՄԹԲ. ԺԲ. 30:) Ասան որոյ Սուրբ
 Գրքին մէջ ամէն տեղ կը գտնենք մարդիկ՝ իբրև
 սուրբ կամ մեղաւոր, իբրև արդար կամ անար-
 դար, իբրև նազանդ կամ աննազանդ: Ալ
 միայն երկու տեղ և վիճակ պատրաստուած է ա-
 նոնց համար գերեզմանէն անդին. անոնք պիտի
 կայնին՝ կա՛մ աջ կողմը, կամ ձախ կողմը, կա՛մ
 պիտի ընդունուին Աստուծոյ թագաւորութիւնը
 ժառանգելու, և կամ պիտի ձգուին յաւիտենա-
 կան կրակին մէջը: Ան ժամանակը լոկ անունի
 կամ կրօնքի տարբերութեանց վրայով հարցմունք-

ներ պիտի չըլլան . և ոչ ալ հիմա կրնէ Եստուած .
 Տարցրներ թէ մենք Պողոսեան ենք , կամ Եպո-
 ղոսեան , և կամ Կեփասեան : Ընկեց սրտին վե-
 ճակին կրնայի , երբոր անիկայ Եստուծոյ առջևը
 արդար է , կըզրէ զանիկայ որ ընդունուի Ես-
 տուծոյ որդւոցը համբանքին մէջը , թէ աս և թէ
 ան անունով կոչուած կրօնքէն ըլլայ անիկայ : Ա-
 բոր ազգերէն և բոլոր լեզուներէն ու բոլոր ժո-
 ղովուրդներէն վերջին օրը պիտի ժողվէ շատ ժո-
 ղովուրդներ՝ որոնք մարդ չկրնար համբել , իր ա-
 թոռին առջևը կենալու : (Յայտ . 1 . 9 :) « Չեզի
 կրսեմ որ արևելքէն ու արևմուտքէն շատերը պի-
 տի գան , ու երկնից թագաւորութեան մէջ պիտի
 բազմին՝ Եբրահամին , ու Իսահակին և Յակո-
 բին հետը : Աւ թագաւորութեան զաւկրները
 գուրսի խաւարը պիտի ելեն . հոն պիտի ըլլայ
 լալ և ակռաներ կճրոցրնել » : (Մատթ . 2 .
 11 , 12 :)

Արեմն մի՛ վատահիր քու եկեղեցիիդ նութեանը
 կամ ուղղափառութեանը կամ բազմամարդու-
 թեանը : Քեզի աս հարցմունքը ըլլալու չէ , թէ
 Դուն ամենալա՞ն եկեղեցիի անդամն ես , բայց եթէ
 քու սիրտդ ուղին է Եստուծոյ առջևը , և թէ
 բնութեան նորոգութիւնով իր որդին եղա՞՞ծ ես :
 Ես հարցմունքը որոշուիլը քեզի շատ հարկաւոր է՝
 որչափ որ յաւիտենական կրակներէն ազատուիլը
 հարկաւոր է . վասն զի միայն ասանկ նորոգուած
 ըլլալով կրնաս դուն ազատիլ անոնցմէ : Քու ե-
 կեղեցիդ , քու քահանաներդ , քու արարողութիւն-
 ներդ , քու անունդ , ամէնն ալ առանց ասոր ,
 բնաւ չեն կրնար քեզ փրկել : Ա՛հ , երանի թէ
 խորին զգայիք աս ամենահարկաւոր ճշմարտու-
 թիւնը , ու արթննայիք հարցրնելու , թէ Աւսկից

կրնամ ստանալ իմ բնութեանս աս սրբութիւնը :

Հետագայ գլխուն մէջ պիտի ջանամ պատասխան տալ ան ամենուն , որ պատրաստ են աս հարցումը ընելու :

ԳԼՈՒԽ Գ

Գուցուցինք թէ մեր բնութեանը մէջ փոփոխութիւն մը հարկաւոր է՝ իբրև պատրաստութիւն մը երկինքի համար , նաև ան փոփոխութեան ճշմարտութիւնը և բնութիւնը . և հիմա պատրաստ ենք քայլ մըն ալ առաջ երթալու :

Ուրի երբորդապէս պիտի ցոյցնէ՞ Յեղե՛ Ռե՛սըլ է աս փոփոխութիւնը կատարողը :

Ի սկզբան մեր նպատակը ան էր որ ցուցնենք թէ Հոգին Սուրբ ինչ պաշտօն ու գործ ունի մարդս երկինքին պատրաստելու համար , ու մինչև հիմա աս նպատակը չկորսընցուցինք մեր աչքին առջևէն : Մեր առաջարկած խօսքերուն ընթացքը աս էր . Հոգւոյն Սրբոյ տրուելէն՝ և մեր Փրկչին ըսած խօսքէն՝ թէ Հոգիին ներկայութիւնը աւելի փափաքելի էր՝ քան թէ իր անձամբ մնալը երկրիս վրայ՝ յայտնի եղաւ թէ անիկայ մեծ և ամենահարկաւոր գործ մը ունէր կատարելու : Ասանկ խնդիր մը ծագեցաւ թէ ինչ գործ կրնար ըլլալ ասիկայ , որ ատեն մեղաց թողութեան կատարեալ միջոցը արդէն եղած էր Տէր Յիսուսին անձովը : Բննելով տեսանք թէ՛ միայն թողութիւնը բաւական պատրաստութիւն չէ երկինքին համար , որովհետև մարդս ո՛չ միայն յանցաւոր է , այլ նաև ապականած է մեղքով . ուստի պէտք է

որ իր բնութիւնը կատարելապէս փոխուի, և իր առջի մաքրութեանը ու սրբութեանը դառնայ: Տեսանք որ աս փոփոխութիւնը կատարելապէս բացատրուած է Սուրբ Գրոց մէջ թէ իր ճշմարտութեանը և թէ իր բնութեանը կողմէն, նաև ամէն մարդոց պատուիրուած է: Ուստի յայտնի եղաւ որ Քրիստոսի մահուամբը կատարուած գործքէն ՚ի զատ մէկ հարկաւոր գործ մըն ալ կայ կատարելու: Հիմա միայն կրմնայ ցուցնել թէ աս գործը իրօք կրկատարուի Սուրբ Հոգիով, և այսպէս մեր առաջարկած նպատակը պիտի վերջանայ, ու ստորագրած պիտի ըլլանք Սուրբ Հոգիին գործը ու պաշտօնը՝ որով մարդս երկինքին համար կրպատրաստուի: Ուստի առաջ կերթանք ցուցնելու թէ Սուրբ Հոգին է վերստին ծննդեան և նորոգութեան պատճառը:

1. Իմ առաջին ըսելիքս աս է՝ որ բնութեան փոփոխութիւնը մարդուս մէջ աստուածային գործ մըն է, և չէ՛ թէ մարդկային. ասիկայ յայտնի կը լլայ անոր վրայով ըսուած խօսքերէն: Ո՛վ ունի «*տէղծագործող զօրութիւն*», չէ՛ թէ ուրիշ մէկը՝ բայց միայն Մատուած. և աս փոփոխութիւնը նոր ստեղծուած կրկոչուի. և ասկից յայտնապէս կը հետևի թէ Մատուծոյ գործն է: Անիկայ միայն կրնայ յարոցանել մեռելը. և ասիկայ մահուանէ յարութիւն մը կրկոչուի, ցուցնելով աստուածային զօրութեանը գործողութիւնը: Նաև սրտին մէկ նորոգութիւնն է. և ո՛վ է որ երիկամունքները ու սիրտերը կը քննէ, եթէ ոչ Մատուած միայն: (Յայտ. ք. 23:) Անիկայ տեսողութիւն տալ մըն է. և ի՞նչպէս կրնայ բացուիլ ՚ի ծնէ կոյրի մը աչքը՝ առանց Մատուծոյ զօրութեանը: Եզատութիւն մըն է Սատանային իշխանու-

թենէն . և մէկը կրնա՞յ յաղթել ասանկ մէկ հակա-
 ռակորդի մը առանց աստուածային օգնութեանը
 ու զօրութեանը : Բայց մենք աս վարդապետու-
 թիւնը հաստատելու համար՝ աս զանազան անուն-
 ներէն ՚ի զատ ուրիշ շատ վկայութիւններ ունինք :
 Վաղմուտերգուն սրտին նորոգութիւնը Աստուծոյ
 կրնձայէ՛ ըսելով . «Ո՛վ Աստուած՝ իմ մէջս մաքուր
 սիրտ ստեղծէ՛ , և իմ ներսիդիս ուղիղ հոգի նո-
 րոգէ՛ » : (Սաղմ . ծն . 10 :) Պօղոս ալ ան նոր
 ստեղծուած ըլլալը յառաջ բերելով՝ կրսէ . «Ա-
 նոր ստեղծուածն ենք , Քրիստոս Յիսուսով հաս-
 տատուած բարի գործքերու համար» : (Եփե .
 ք . 10 :) Աոյն կերպով Մովսէս սրտին թլիհա-
 տութիւնը Աստուծոյ կուտայ՝ ըսելով . «Քու
 Տէր Աստուածդ քու սիրտդ ու զաւակներուդ
 սիրտը պիտի թլիհատէ» : (Բ Օրե՛ն . Է . 6 :) Եւ
 նմանապէս Աոր Կտակարանին մէջ նոր ծնունդը
 Անոր կրնձայուի յայտնի խօսքերով : Յակոբոս
 կրսէ . «Իր ուզելովը մեզ ծնաւ» : (Յակ . ա . 18 :)
 Իր ուզելովը խօսքին ոճը կըցուցնէ թէ աս գործը
 մասնաւորապէս Աստուծոյ գործն է : Եւ ալ ա-
 ւելի յայտնապէս Յովհաննէս կրսէ Աստուծոյ
 որդւոցը համար , «որ անոնք ո՛չ արիւնէ և ո՛չ
 մարմինին կամքէն՝ ո՛չ ալ մարդու կամքէն , հապա
 Աստուծմէ ծնած են» : (Յովհ . ա . 13 : ա Յովհ .
 ք . 8 :) Հոս տեղ յայտնապէս կերևնայ թէ ան-
 հար է փոխանակ Աստուծոյ՝ մարդուն ընձայել
 աս գործը : Ուստի կրնար ըսուիլ թէ՛ նոր ծը-
 նունդը արարողութիւն կամ արտաքին ծէս մը ըլ-
 լայ , մարդոցմէ տրուած : Օր օրինակ՝ թէ որ
 ասիկայ մկրտութիւնը ըլլար , կրնա՞ր ըսուիլ թէ
 մարդու կամքէն չէ : Եւ աւելի ազդու է , երբոր
 աս փոփոխութիւնը իբրև յարութիւն կըստորա-

գրուի : Մարմնոյ յարութիւնը միշտ և իրաւամբ
 իբրև Աստուծոյ յատուկ գործը կը համարուի .
 վասնորոյ Քրիստոսի յարութիւնը այսչափ երևելի
 բան է , և իր աստուածային պաշտօնին բոլոր ա-
 պացոյցներուն ամենամեծը սեպուած է , որուն հա-
 մար ամէն տեղ Առաքեալները կը վկայեն . և պատ-
 ճառն ան է որ Աստուած անանկ յայտնի զօրու-
 թիւն մը ցուցուցեր էր : Արդ՝ հոգևոր յարու-
 թիւնը մասնաւորապէս կը նմանցուի մարմնոյ յա-
 րութեանը , և նոյն աստուածային զօրութեամբը
 կը լլայ ասիկայ ինչպէս միւսը : Պօղոս կաղաչէ որ
 Ափեսացւոց սրտին աչքը լուսաւոր ըլլայ , որ գիտ-
 նան թէ ինչ է իր զօրութեանը առաւել մեծու-
 թիւնը դէպ ՚ի մեզի հաւատացեալներուս՝ իր կա-
 րող զօրութեանը յաջողութեամբը՝ որ Քրիստո-
 սով յաջողեց , երբոր անիկայ մեռելներէն յա-
 րուց , ու նստեցուց իր աջ կողմը երկինքին մէջ :
 (Ափե․․ ւ․ 18—20 :) Աւ աս կարող զօրու-
 թիւնը հաւատացեալներուն մէջ երբ յաջողուիլը
 շուտով կըսէ ան , վասնզի հետևեալ տողերուն
 մէջ կը զրուցէ թէ Աստուած Քրիստոսի հետ մէկ-
 տեղ զանոնք կենդանացուց , երբոր իրենց մեղքե-
 րուն ու յանցանքներուն մէջ մեռած էին , ու
 մէկտեղ յարուց անոնք , ու մէկտեղ նստեցուց
 երկինքին մէջ Քրիստոս Յիսուսով : (Ափե․․ ք․
 5 , 6 :) Աս խօսքը անանկ զօրաւոր է որ մարդ
 կը զարմանայ , բայց իր նշանակութիւնը այնչափ
 յայտնի է որ չկրնար մէկը սխալիլ . յայտնապէս
 կը ծանուցանէ թէ ամէն մէկ հաւատացեալ իր բա-
 րոյական բնութեանը նորոգութեամբը մեղաց մա-
 հէն յարութիւն առնելովը . ենթակայ է ան նոյն
 ճշմարիտ աստուածային և մեծ զօրութեանը՝ որով
 Քրիստոս յարութիւն առաւ մահէն : ‘Ամանա-

պէս ազդու է Պօղոսին ըսածը, երբոր աս գործը
 կըստորագրէ իբրև լուսաւորութիւն սրտի. Ակիզ-
 բէն լոյսը ստեղծած ատենը Աստուած ըսաւ.
 «Այս ըլլայ. ու լոյս եղաւ»: (Օճնդ. ւ. 3:)
 Աս գործը՝ արարչական ամենակարող զօրութեան
 մէկ ամենապայծառ գործն էր. ասոր ստորագրու-
 թիւնը ազդու և վսեմ է. մինչև անգամ հեթանոս
 մատենագիր մը օրինակ կըբերէ զանիկայ իր վսե-
 մութեանը համար: Ահա՛ ասոր համար էր որ
 Պօղոս վկայութիւն բերաւ՝ ըսելով. «Աստուած՝
 որ հրաման ըրաւ խաւարէն լոյս ծագել, ծագեց
 ալ ձեր սրտին մէջ»: (Թ Կորնթ. ք. 6:) Միտքը
 ան է որ՝ բնական լուսոյ ստեղծումը, ու բարոյա-
 կան լուսոյ սրտին հաղորդուիլը՝ նոյն Աստուծոյ
 գործքերն են. և ըսել կուզէ որ երկուքն ալ նոյն
 ամենակարող զօրութենէն ՚ի գործ դրուած են:
 Ամանապէս ապաշխարութիւնը Աստուծմէն է:
 Պօղոս Ափեսոսի մէջ թողուց Տիմոթէոսը՝ որ քա-
 ղողէ, և բոլոր քրիստոնէական կանոնները կատարէ,
 և նոյն ատենը իմացուց անոր որ Աստուծմէ սպա-
 սէ մեղաւորաց ապաշխարութիւնը՝ ըսելով. «Տե-
 բոջը ծառային պէտք է հանդարտութիւնով խրա-
 տել հակառակ կեցողները. որ ըլլայ թէ Աս-
 տուած ապաշխարութիւն տայ անոնց՝ ճշմարտու-
 թիւնը ճանչնալու համար»: (Թ Տեճ. ք. 25:)
 Գործոց մէջն ալ կըզրուցուի թէ ապաշխարու-
 թիւնը Աստուծոյ գործն է. ինչպէս որ Արուսա-
 ղեմի հաւատացեալները ըսին. «Աստուած Հեթա-
 նոսներուն ալ կենաց համար ապաշխարութիւն
 տուաւ»: (Գործ. Ժւ. 18: Ժզ. 14:) Եւ Պօ-
 ղոս Փիլիպեցոց կըսէ. «Ահով ու դողով ան-
 ձերնուդ փրկութիւնը գործեցէք. ինչու որ Աս-
 տուած է՝ որ ձեր մէջը կըյաջողէ կամենալը ու ք-

ները իր հաճութեանը համար” : (Փիլեյ . Բ . 12 , 13 :) Հոս տեղ՝ մարդուն ըրած ջանքը իր փրկութեանը համար՝ Աստուծոյ կրնձայուի , քանզի անհկայ իր աստուածային ազդեցութիւններովը անոնց պատճառը և ձեռնտուն է : “Աոյնպէս հասկրնայու ենք մարդարէին յորդորանքը , “Աոր սիրտ ու նոր հոգի վաստրկեցէք” , (Եղէկ . ԺԷ . 21 ,) և ապաշխարութեան համար ան ամէն բազմաթիւ յորդորանքները՝ որ Աստուածաշունչը կրնէ մարդոց : Ապաշխարութիւնը Աստուծոյ գործողութեամբը և օգնութեամբը ըլլալու է : “Առանց ինձի” , ըսաւ մեր Փրկիչը , “բան մը չէք կրնար ընել” : (Յովհ . ԺԷ . 5 :) Եւ դարձեալ , “Մէկը չկրնար ինձի դալ , թէ որ զիս խրկող Հայրը անհկայ չքաշէ” : (Յովհ . Է . 44 :) Իսկ ուրիշներուն գործողութեանը վրայով՝ Պօղոս յայտնապէս կիմացրնէ , թէ բան մը չէ՝ առանց Աստուծոյ ներգործութեանը : “Ո՛վ է Պօղոսը” , կը հարցրնէ անհկայ , “կամ ո՛վ է Ապողոսը . պաշտօնեաներ են , որոնցմով հաւատացիր . և ինտոր որ Տէրը տուաւ անոնց ամէն մէկուն : Ես տնկեցի , Ապողոսը ջուր տուաւ , բայց Աստուած աճեցուց : Ասկէ ետեւ ո՛չ ան տնկողը մէկ բան մըն է , ու ո՛չ ան ջուր տուողը , հապա Աստուած՝ որ աճեցուց : Ինչու որ մենք Աստուծոյ գործակից ենք , դուք Աստուծոյ արդիւնքն էք , Աստուծոյ շինուածքն էք” : (Պ Կորնթ . Գ . 5—9 :) Այսպէս անհկայ պարզ կերպով կը ստորագրէ իր բոլոր յաջողութիւնը՝ մարդիկը Աստուծոյ դարձրնելու գործին մէջ : Եւ թէ որ Պօղոս խոստովանեցաւ թէ իր աշխատութիւնները առանց Աստուծոյ անօգուտ էին , և սառաւել պէտք է որ Աւետարանին միւս պաշտօնեաները խոստովանին : Աւստի հիմա ո՛րչափ յայտ

նի է որ հոգիին դարձը ու նորոգութիւնը գլխաւորապէս Աստուծոյ գործն է, և չէ թէ մարդու:

2. Հոգիին նորոգութիւնը և սրբութիւնը ոչ միայն ընդհանրապէս Աստուծոյ գործն է, այլ մասնաւորապէս ալ Սուրբ հոգիին գործն է: Ասքանիս վրայով Տիտոսի թուղթին մէջ եղած վկայութիւնը՝ որն որ կրկին և կրկին յիշեցինք, շատ պարզ կերպով կրկնուի: «Չէ թէ արդարութեան գործքերէն՝ որ մենք ըրինք», կրսէ Պօղոս, «հապա իր ողորմութիւնովը մեզ փրկեց նորէն ծնանելու աւազանին ձեռքովը՝ ու Սուրբ Հոգիին նորոգելովը. որ մեր վրայ լեցուց առատօրէն Յիսուս Բրիստոս մեր Փրկչին ձեռքովը»: (Տե՛ս. Գ. 5, 6:)

Հոս տեղ նորոգութիւնը որ Փրկութեան հիմն է, յատկապէս Հոգւոյն Սրբոյ կրնձայուի: Ասանկ ալ մեր Փրկչին խօսքը պարզ է. «Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու Հոգիէն չճաննի, չկրնար Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել»: (Յովհ. Գ. 5:)

Արտաքին նոր ծնունդը, որուն վրայով հիմա մենք չենք խօսիր, ջրով է. ներքին նոր ծնունդը, այսինքն բնութեան փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով երկարօրէն խօսեցանք, Հոգիով է. ինչպէս որ Անիկայ կը շարունակէ ու կրսէ. «Մարմինէն ծնածը մարմին է, ու Հոգիէն ծնածը՝ հոգի: Իսկ մի՛ զարմանար որ քեզի ըսի, «Պէտք է ձեզի նորէն ծնանիլ. ինչու որ հովը ուր որ ուզէ՝ կը փչէ, և անոր ձայնը կը լսես, բայց չես դիտեր ուսկից կուգայ՝ կամ ո՛ւր կերթայ. ասանկ ալ ան ամէնը՝ որ Հոգիէն կը ծնի»: (Յովհ. Գ. 6—8:)

Ինչպէս որ Աստուծոյ Հոգին է նոր ծննդեան հեղինակը, անանկ ալ անիկայ է որ նորէն ծնածին՝ որդիի բնութիւն և զգացումներ կը հաղորդէ: Պօղոս կրսէ. «Արոնք որ Աստուծոյ

Հոգիովը կառաջնորդուին, Եստուծոյ որդիքն են անոնք: Արովհետեւ դուք ծառայութեան հոգին չառիք կրկին վախնալու, հապա որդեգիր ըլլալու հոգին առիք, որ անով կրկանչենք Աբբայ՝ Հայր: Աոյն ինքն Հոգին վկայութիւն կուտայ մեր հոգիին, որ մենք Եստուծոյ որդիքն ենք: Եւ թէ որ որդիք, ուրեմն ժառանգներ. Եստուծոյ ժառանգներ՝ ու Քրիստոսի ժառանգակիցներ: (Հռոմ. 8. 14—17: Տես նաև Գաղ. 4. 6:) Հոս տեղ՝ նորոգուածներուն ամէն յատկութիւնները թէ իրենց զգացումները առ Եստուած, և թէ իրենց բնութիւնը ու յոյսը՝ Հոգւոյն Սրբոյ ընծայուած է:

Աոյն Սուրբ Հոգին հոգեւոր կենաց պատճառ է անոնց՝ որ մեղաց մահէն յարութիւն առած են: Եզեկիելի չոր ոսկորներով լեցուն դաշտին տեսիլքին մէջ, որ Հրէից հոգեւոր մահուանը մէկ նկարագրութիւնն էր, կրկարդանք թէ Եստուծոյ Հոգին փչելով անոնց վրայ, անոնք կեանք կառնէին. ինչպէս որ անոր բերնովը Տէրը ըսաւ ան տեսիլքին վերջը. «Ահա՛ի գիտնաք որ ես եմ Տէրը. երբոր բացի ձեր գերեզմանները ո՛վ իմ ժողովուրդս, ու ձեր գերեզմաններէն հանեցի ձեզ. ու ձեր մէջը պիտի դնեմ իմ հոգիս, ու դուք պիտի ապրիք»: (Եզեկ. 37. 1—14:) Եսանկալ Պօղոս՝ մեղաց մահէն ազատութիւնը ու կենաց պարգևը Եստուծոյ Հոգիին կրնձայէ՛ ըսելով. «Քրիստոս Յիսուսով կենաց հոգիին օրէնքը զիս ազատեց մեղաց ու մահուան օրէնքէն»: (Հռոմ. 8. 2:) Եւ դարձեալ՝ «Թէ որ հոգիով մարմինին գործքերը սպաննէք, պիտի ապրիք»: (Հռոմ. 8. 13:) Արչափ բնական է աս ստորագրութիւնը: Ի սկզբան երբոր Եստուած ստեղծեց Ադա-

մը , անոր քիթին ծակերուն կենդանութեան շունչ փչեց , ու անիկայ ապրող հոգի եղաւ : (Օհնդ . ք . 7 :) Մարգարէին տեսիլքին մէջ Աստուած փչեց մեռածներուն վրայ , ու անոնք ապրեցան : (Եղեհ . ք . 10 :) Աւստի Աստուած կը փչէ իր Սուրբ Հոգին անոնց մէջ՝ որ հոգեւորապէս մեռած են , և անոնք յարութիւն կառնեն կենաց նորոգութեան :

Հոգիին ճառարութիւնը և սրբութիւնն ալ Սուրբ Հոգիին ազդեցութենէն կը լլայ : Պօղոս կըսէ . «Աստուած առաջուց մեզ ընտրեց փրկուելու , Հոգիին սրբելովը՝ ու ճշմարտութեան հաւատքովը» : (ԲԹԻ . ք . 12 :) Այոյն կերպով Պետրոս ան հաւատացեալները՝ որոնց որ գրեց , կը կոչէ Նստրուած՝ Հօր Աստուծոյ նախազիտութիւնովը՝ Հոգիին սրբացրնելովը՝ և Յիսուս Քրիստոս իր արիւնը անոնց վրայ թափելովը : (ԹՊԵ . Թ . 2 :) Եւ դարձեալ Պօղոս՝ դարձի եկող Հեթանոսները՝ Աստուծոյ ընծայ մը կանուանէ , Հոգւով Սրբով սրբուած : (ՀԻՊԼ . ԺԵ . 16 : Տես նաև ԹԿՐԻ . ք . 11 :) Ասանկ յայտնի խօսքերը կարօտ չեն մեկնութեան . քանզի յայտնապէս կը զրուցեն թէ Հոգին Սուրբն է սրբողը , Հօրմէն ՚ի զատ՝ որ կը նախասահմանէ և կը նտրէ :

Մարդոց դարձի գալուստ հասար շնորհաց միջոցներուն զօրութիւն տուողը Սուրբ Հոգին է : Անոր կընծայէ Պօղոս իր յաջողութիւնը՝ երբոր կըսէ թէ ինչպէս կը նազանդեցրնէր Հեթանոսները խօսքով ու գործքով , նշաններու ու հրաշքներու զօրութիւնով , Հոգւոյն Սրբոյ զօրութիւնովը : (ՀԻՊԼ . ԺԵ . 16 , 19 :) Անիկայ իր քարոզութեանը մէջ բոլոր ճարտասանական ձևերը կատէր , ու մարդիկը համոզելու համար ամենեին

չէր գործածեր մարդկային իմաստութեան խաբէա-
 կան խօսքերը . և մարդոց կիրքերը շարժող ամէն
 ձևերէն կրխորչէր , որ շատ անգամ զօրութիւն
 կուտան աշխարհիկ ատենաբաններուն : Ասան զի
 կրսէ անիկայ . « Իմ խօսքս և քարոզութիւնս չէ
 թէ մարդկային իմաստութեան խաբէական խօսքե-
 րով էր , հապա հոգիին գործքերովը ու զօրու-
 թիւնովը » : (Թ Կորնթ . ք . 4 :) Եւ հա՛ Վստու-
 ծոյ հոգիին ապացոյցները ու զօրաւոր ներգոր-
 ծութիւնները իրեն յաջողութիւն տուին : Վսանկ
 կրսէ նաև թե սաղոնիկեցւոց . « Մեր Վետարանը
 չէ թէ մինակ խօսքով եղաւ ձեզի , հապա զօրու-
 թիւնով ալ՝ և հոգւով Սրբով » : (Թ Թե .
 Թ . 5 :) Երկինքէն խրկուած Սուրբ հոգիով
 էր որ Վաքեալները ամէն տեղ քարոզեցին Վե-
 տարանը . (Թ Պե . Թ . 12 .) և երբոր անոնք
 յաջողութիւն մը ունեցան հոգիներ դարձի բերե-
 լու , ան յաջողութիւնը՝ իրենց քարոզած խօսքին
 հետ միացած Սուրբ հոգիին ազդեցութեանցը
 կրնճայեն : Երդարև Սուրբ հոգիին զօրութե-
 նէն ՚ի զատ ուրիշ ի՛նչ բան ասանկ արագընթաց
 յաջողութիւն տուաւ Քրիստոնէական կրօնքին՝ իր
 սկզբնաւորութեանը մէջ : Վռանց զէնքի , անար-
 գութեամբ լցուած , ու դառն հալածման մէջ՝
 սրընթաց կերպով տարածեցաւ՝ երկրի ամէն կող-
 մերը , անթիւ աշակերտներ ընելով . և իրեք դա-
 րու մէջ՝ աշխարհիս տիրող և զօրաւոր կրօնքը ե-
 դաւ : Մէկալ կրօնքներուն օգնականը սուրն էր ,
 և անոնք մարդկային կրից զօրութեանը վրայ հաս-
 տատուեցան . իսկ Քրիստոսի կրօնքը՝ իր իշխա-
 նութիւնը չէ թէ ուրիշ սուրով , այլ հոգիին
 սուրովը ստացաւ , որ ատեն կրդատապարտէր սրբ-
 տին բոլոր մեղանչական կիրքերը , և անոնց դէմ

կրկենար : Ե՛հա՛ ասով կիմացուի թէ անիկայ երկնային կրօնք մըն է :

Վոյն Սուրբ Հոգին է որ ապահով կրնէ հաւատացեալները՝ երեւոյ փրկութեանը վրայով : Ես փրկութեանը համար անիկայ կնիք մը ու գրաւ մըն է անոնց . ինչպէս որ Պօղոս կրսէ Նփեսացուց . «Վուր խոստացեալ Սուրբ Հոգին շնորհքովը կնքուեցաք . որ ան մեր ժառանգ ըլլալուն գրաւն է՝ մինչև ստացուածքին փրկութիւնը» : (Նփես . Կ . 13 , 14 : Տես նաև Դ . 30 :) Ենով կնքուած են անոնք՝ իբրև մէկ նշան մը իրենց հարազատութեանը , և ապահովութիւն մը իրենց չկորսուելուն . և անով գրաւ մը ունին թէ վերջապէս պիտի ստանան ան ժառանգութիւնը , որ խոստացուած է անոնց՝ երկինքին մէջ : Եսոր պէս է իբրևսաճը Կորնթացիներուն . «Վայց ան որ մեզ ձեզմով մէկտեղ՝ Քրիստոսով հաստատեց , ու մեզ օծեց , Եստուած է . որ մեզ կնքեց ալ , և Հոգւոյն գրաւը մեր սրտին մէջը տուաւ» : (Ի Կորնթ . Կ . 21 , 22 : Տես նաև Կ Երկ . Գ . 24 : Դ . 13 :)

Վկատէ անգամ մը աս խօսքին գեղեցկութիւնը և ազդուութիւնը : Թէ որ վաճառքի բան մը կամ կալուածք մը գնոյ առնէք , դաշնադրութեան գրաւը գնուած բանին արժէքին համեմատ ըլլալու է , թէ և անոր արժէքը միշտ գինէն քիչ է . և անոր որքանութեանը նայելով գուն ապահով պիտի ըլլաս սակարկութեանը վաւերական ըլլալուն կողմէ : Երդ՝ հաւատացելոց ստացուածքին գրաւը՝ Հոգւոյն Արքոյ ներկայութիւնը և բնակութիւնն է . և որչափ անիմանալի մեծ պիտի ըլլայ ան ժառանգութեան արժէքը , և զանիկայ ստանալու համար որչափ ապահովութիւն պիտի ունենան աս գրաւը ունեցողները :

Սուրբ Գիրքերը շատ անգամ կրկնօսին Սուրբ
 Հոգիին վրայով, թէ անանկ տրուեցաւ հաւա-
 տացելոց՝ իբրև առ հաւատչեայ մը յաւիտենական
 երանութեան, անոնց մէջ բնակելով՝ իբրև իր տա-
 ճարին մէջը: Մարգարէին բերնովը Տէրը խոս-
 տացաւ թէ՛ «Իմ Հոգիս ձեր ներսի դին պիտի
 դնեմ, ու պիտի քալէք իմ օրէնքներու մէջը, ու
 իմ իրաւունքներս պիտի պահէք ու ՚ի գործ պիտի
 դնէք»: (Եղեհ. ԼԳ. 27:) Եւ Եռաքեալը ա-
 լելի յայտնի կըսէ. «Չէք գիտեր դուք՝ որ Ես-
 տուծոյ տաճար էք, ու Եստուծոյ Հոգին ձեր
 մէջը բնակած է»: (Իս Կորնթ. Գ. 16:) Իարձեալ
 «Չէք գիտեր՝ որ ձեր մարմինները տաճար են Սուրբ
 Հոգիին՝ որ ձեր մէջն է, որ անիկայ Եստուծմէ
 ունիք»: (Իս Կորնթ. Գ. 19: Տես նաև ք Կորնթ. Գ.
 16: Եփե. ք. 21:) Ինչպէս զարմանալի է
 աս զրուցուածքը. անհուն Եստուծը բնակի
 մահկանացու և մեղսալից մարդուն մէջ. ասիկայ
 մեր մտքէն վեր է, այսու ամենայնիւ Սուրբ Գրոց
 մէջ շատ տեղ յիշուած վարդապետութիւն մըն է:
 Տեսէք մարգարէին խօսքերը. «Եյսպէս կըսէ
 Բարձրը ու Բարձրեալը՝ որ յաւիտենականութեան
 մէջ կըբնակի, ու Ենոր անունը Սուրբ է. Ես
 բարձր և սուրբ տեղը կըբնակիմ. բայց կոտրած ու
 խոնարհ հոգի ունեցողին հետ եմ, որ խոնարհնե-
 րուն հոգին կենդանացընեմ, և կոտրած սիրտերը
 ապրեցընեմ»: (Եսայ. ԺԷ. 15:) Կաև մեր
 Փրկիչը կըսէ. «Թէ որ մէկը զեմ կըսիրէ՝ իմ խօս-
 քս կըպահէ. ու իմ Հայրս անիկայ կըսիրէ, և
 անոր կուգանք, ու անոր քովը օթեան կընենք»:
 (Յովհ. ԺԳ. 23:) Երդեօք պզտիկ բան մըն է
 Բարձրեալին մարդուն մէջ բնակիլը: Արնանք
 համարձակիլ ինքզինքնիս հաւատացեալ կոչելու,

և այնպէս համարելու, որ ատեն մենք բոլորովին աշխարհային ենք, և մեղսալից սրտի մը իշխանութեանը տակը: Արքան ուշադրութեամբ պարտինք քննել ինքզինքնիս որ տեսնենք թէ մեր սիրտը իրօք սրբուած է՝ ասանկ յոյս մը ունենալէն առաջ: Մտիկ ընենք Առաքեալին երևելի պատուէրը. «Թէ որ մէկը Աստուծոյ տաճարը կապականէ, Աստուած անիկայ պիտի ապականէ. ինչու որ Աստուծոյ տաճարը սուրբ է, որ դուք էք»: (՝՝ Կորնթ. գ. 17:) Արքան սոսկալի բան է սուրբ Աստուծոյ տաճարը ապականելը, ուր որ անիկայ կրքնակի իր բոլոր սրբութեամբը: Սակայն իւրաքանչիւր նորոգուած Քրիստոնեայ ասանկ տաճար մըն է. ուրեմն ինչպէս ծանր պիտի ըլլան անոր մեղքերը. վասն զի կրգործուին Աստուծոյ անմիջական ներկայութեանը՝ իր տաճարին մէջը, և ապականութիւն մըն են ան տաճարին: Աղէկ կըսէ Առաքեալը թէ անանկը պիտի ապականէ Աստուած: Ամէն բանէն աւելի ջանք ընենք որ աս սոսկալի ապականութիւնը մեր վրայ չգայ:

Սուրբ Հոգին նաև օգնական կը լայ Քրիստոնէաներուն՝ իրենց աղօթի մէջը: Աստուած խոստացեր էր մարգարէին բերնովը՝ թէ պիտի թափէր իր ժողովուրդին վրայ «չնորհաց ու աղօթքի հոգին»: (՝՝ Օւո. ժբ. 10:) Աւ Պօղոս առաքեալ կըսորվեցրնէ թէ Քրիստոսով՝ Հրէաները և Հեթանոս հաւատացեալները մէկ Հոգիով Հօրը կըմօտենան, (Ափե. բ. 18.) ու կըյորդորէ Ափեսացիները, որ ամէն աղօթքով ու խնդրուածքով ամէն ատեն աղօթք ընեն Հոգիով: (Ափե. գ. 18: Տես նաև Յո. դ. 20:) Հռովմայեցւոց ալ խիստ յայտնի կերպով կըզրուցէ. «Անանկ ալ Հոգին օգնութիւն կըհասնի մեր տկարութեանը.

ինչու որ ինչ բանի համար աղօթելու ենք, ըստ արժանւոյն չենք գիտեր. բայց ինքը Հոգին բարեխօս կըլլայ մեզի անբարբառ հառաչանքներով: Բայց սրտերը քննողը գիտէ Հոգին ինչ խորհելը. քանզի Աստուծոյ կամքին համեմատ բարեխօսութիւն կրնէ սուրբերուն համար: (Հոգի. ը. 26, 27:)

Երդեօք Սուրբ Հոգին կօզնէ՞ մեր տկարութեանը. ինչ քաջալերութիւն է մեզի որ աղօթք ընենք: Մեր աղօթքներուն լաւագոյնը՝ տկար մրմունջներ են, և անյարմար՝ ասանկ կարօտեալ և կորստեան արժանի ստեղծուածներուն պիտոյքները լեցրնելու: Սակայն կրկարծէք թէ անիկայ պիտի օգնէ՞ մեզի, թէ որ մենք ամենևին աղօթք չընենք, կամ թէ որ մեր աղօթքը՝ բերնի լոկ խօսքեր ըլլան, ու սովորական արարողութեան մը պէս զրուցենք, որ ատեն մեր սրտին փափաքը անոնց համաձայն չէ: Օգնութիւն ընելը՝ ինքնիրեն ջանք ընող մէկու մը ձեռնտու ըլլալն է. բայց երբոր մենք եկեղեցիի կամ տան մէջ մեր աղօթքը կրնենք, ու երկրպագութիւն կրմատուցանենք իբրև լոկ արարողութիւն մը, ինչ բանի համար խօսելնիս չմտածելով, ու չիփափաքելով մեր խնդրածը առնելու, գուցէ մինչև անգամ գործածած խօսքերնիս ալ չհասկընալով, կրնա՞նք ըսել թէ մենք ճշմարտապէս աստուածպաշտութեան վերաբերեալ բան մը ըրած ենք, անանկ բան մը՝ որուն ձեռնտու ըլլայ օրհնեալ Հոգին իր գթած ու ամենակարող օգնութեամբը: Անիկայ մանաւանդ պիտի չըսէ՞ ասանկ երկրպագութեան համար. «Մի պահանջեց ձեզմէ, որ ասանկ իմ սրա՛նքս կոխէք: Ալ ինձի ունայն ընծաներ մի բերէք. ձեր խունկը ինձի պիղծ է. ամսագլուխներուն ու շաբաթներուն և ժողովներու գումար»

բուեղուն չեմ կրնար տանիլ . տօնախմբութիւնը
անգամ անօրէնութիւն է : Չեր ամսագլուխներէն
ու տօներէն կրգգուի իմ հոգիս . անոնք իմ վրաս
ծանր բեռ եղան . վերցրնելէն հոգնեցայ : Աւտի
երբոր ձեռքերնիդ կրտարածէք , աչքերս ձեզմէ
պիտի ծածկեմ . նաև երբոր աղօթքնիդ կը շատ
ցրնէք , պիտի չլսեմ " : (Եսայ . Կ . 12—15 :)

Գարձեալ՝ աս նոյն Հոգին՝ հասարակաց ամէն
քրիստոնէական շնորհաց փոփոխէ . իրմէն կը բղտին
անոնք իբրև մէկ աղբիւրէ մը : Մեր Փրկիչը Ը
սաւ Սամարացի կնկանը . «Վ՛ր որ խմէ ան ջու
րէն՝ որ ես անոր կուտամ , յաւիտեան չծարաւիր .
հապա ան ջուրը՝ որ ես անոր պիտի տամ , պիտի
ըլլայ իրեն ջուրի աղբիւր մը՝ որ յաւիտենական
կենաց մէջը կը բղտէ" : (Յովն . Գ . 13 , 14 :)

Եւ աս խօսքը որ ուրիշ տեղ գրեթէ նոյն ձևով
կրգործածուի , Սուրբ Հոգին վրայ մեկնուած է :
Մետարանիչը կըսէ . «Մտկայ կը զրուցէր Հոգին
համար՝ որ իրեն հաւատացողները պիտի առնէին" :

(Յովն . Է . 39 :) 'Նոյնպէս Սուրբ Գիւրքը անոր
կրնծայէ ամէն տեսակ շնորհքները : Պօղոս կըսէ .
«Մատուծոյ սէրը մեր սրտերուն մէջը տարածուած
է Հոգւոյն Սրբոյ ձեռքովը , որ մեզի տրուեցաւ" :

(Հռոմ . Է . 5 : Տես նաև Կոր . Կ . 8 :) Եւ
սէրը ոչ միայն ուրիշ ամէն շնորհաց գլխաւորն է ,
հապա անոնց բովանդակութիւնը և էութիւնը :

(Տես Կորնթ . ԺԳ գլուխ :) Մեր առ Մատուած
և սէր առ մարդիկ՝ օրէնքին բովանդակութիւնն է :

(Մարկ . ԺԲ . 35 , 31 :) «Օրէնքին բովանդակ
ութիւնը սէրն է" : (Հռոմ . ԺԳ . 10 :) 'Նոյն

Մտաբեալը՝ նաև ուրախութիւնը և խաղաղութիւ
նը և յոյսը որ անկէ յառաջ կուգայ , Սուրբ
Հոգին կրնծայէ . որովհետև կըսէ . «Նայց յու

սոյ Աստուածը ձեզ լեցրնէ բոլոր ուրախութիւնով ու խաղաղութիւնով, որ առատանաք յուսով՝
 Հոգւոյն Սրբոյ զօրութեամբը": (Հոգւոյն ժե. 13 :) Հաւատացեալ Քրիստոնեաները անկէ
 կրնդունին հոգւոր զօրութիւնը, ինչպէս որ Պօղոս
 կաղաչէ Նփեսացւոց համար, ըսելով. «Սր
 տայ ձեզի իր փառքին մեծութեանը չափովը՝ զօրութիւնով
 հաստատուիլ իր Հոգիովը ներսի մարդուն մէջ": (Նփես. զ. 16 :) Սակայն անիկայ
 ևս առաւել պարզ կրեսօսի՝ երբոր Քաղատացւոց
 կրգրէ. «աղէկ կըստորագրէ մեր մարմնեղէն բնութեանը
 ապականութիւնը, և նորէն ծնածին նորոգուած
 հոգւոր բնութիւնը: Ամէն կերպ մեղքերը՝
 մարմնաւոր բնութեանը կուտայ, մարմինին պտուղները
 անուանելով զանոնք: (Քաղ. ժե. 17—21 :)
 Նորհակառակն՝ նորոգուած բնութեան առաքինութիւնները
 Հոգւոյն Սրբոյ կրնծայէ, Հոգիին պտուղները
 անուանելով զանոնք: «Հոգիին պտուղը», կրսէ անիկայ,
 «աս է. սէր, խնդութիւն,
 խաղաղութիւն, երկայնամտութիւն,
 քաղցրութիւն, բարութիւն
 հաւատարմութիւն, հեղութիւն,
 ժուժկալութիւն": (Քաղ. ժե. 22, 23 :
 Նաև Նփես. ժե. 9 :) Այսպէս՝ կրտեսներք
 որ հաւատացեալները ամէն մէկ քրիստոնէական
 շնորհաց համար, նազանդութեան ամէն գործքերուն
 և սրտին ամէն ուղիղ զգացումներուն համար պարտաւոր
 են իրենց մէջը բնակող Սուրբ Հոգիին :
 Ինչպէս խոնարհ պիտի ընէ մեզ ասիկայ :
 Մենք ինքնիրեննուս բան մը չենք կրնար ընել :
 մենք ամէն բանի համար Անոր պարտաւոր ենք :
 Ան ատենը ինք կըմնայ բարեգործութեանց արժանաւորութիւնը.
 վասն զի աս նոյն բարի գործքերուն համար՝
 (թէ որ ունինք,) պարտաւոր ենք

իրեն • ուրեմն ի՞նչպէս կրնանք ըսել թէ անոնց արժանաւորութիւնը մերն է : Աս բանը ընելը՝ յանդիմանութենէն աւելի գէշ է • գողութիւն է ան՝ և սրբապղծութիւն : Ասանկ մեղքով մը յանցաւոր չըլլանք • հապա Աստուծոյ ընծայենք մեր փրկութեան բոլոր փառքը • Յիսուս Քրիստոս իբրև անկիւնի քար հաստատուելէն մինչև Տէրօջը կատարեալ տաճար մը ըլլալը • նաև անոր կատարելութեանը անկիւնին քարը դրած ատեննիս աղաղակենք , Փա՛ռք , փա՛ռք անոր : (Տէս Եփե՞ • ք • 21 : Բաղդատէ՛ Օգո՛ • 7 , Եղբ • ք • 11 — 13ին հետ :) Մեղաց թողութեան և փրկութեան բովանդակ տնտեսութեանը համար , իր մահուամբը հաստատուած հիմնադրութեանը համար Քրիստոսի պարտաւոր ենք : Անիկայ է հիմը : Սուրբ Հոգիին պարտաւոր ենք՝ աս փրկութիւնը մեր անձերուն մատուցանելուն համար • անիկայ կրկազմէ շինուածքը՝ որովհետև սրտին նորոգութեանը և անկից յառաջ եկած քրիստոնէական վարուցամէն շնորհաց տուողը ինքն է • և ներքին սրբութիւնը իրմով դէպ ՚ի կատարելութեան կը յառաջանայ :

Արդ ի՞նչպէս զօրաւոր և ճոխ է մեր յառաջ բերած ապացոյցը • քանզի Հին և՛ Նոր Ատակարանէն առնուած է • զանազան խօսքերով զրուցուած է • երբեմն նոր ծնունդ կրկոչուի , ուրիշ տեղեր նորոգութիւն , դարձեալ լուսաւորութիւն , մաքրութիւն կամ սրբութիւն • բայց որչափ որ խօսքերը տարբերին , գործը մէկ է : Մարդուս բարոյական բնութեանը կատարեալ փոփոխութիւնն է , որով կազատի իր մեղանշականութենէն , ու վերստին կառնէ իր Ստեղծողին կորսուած պատկերը , որով սկիզբէն ստեղծուած էր արդա-

րու թիւնով ու ճշմարիտ սրբութիւնով :

Բայց երբոր այսպէս Սուրբ Արքայապետութեան որոշ անձանց զանազան պաշտօններ ու գործեր կրնձայենք , նոյն ատենը պէտք է զգոյշ ըլլանք որ մեր ըրած զանազանութիւնները գրուածէն աւելի անդին չանցընենք . վասն զի թէ և անոնք իրեր են . սակայն նաև մէկ են . վասն որոյ զարմանալու չենք , թէ որ Սուրբ Գրոց մէջ երբեմն նաև Հօրը ու Արդիին ընծայուած գտնենք՝ ան որ ցուցուցինք թէ Սուրբ Հոգիին մասնաւոր գործն է : Պօղոս կրսէ Աբրայեցւոց . «Աւ խաղաղութեան Աստուածը որ մեռելներէն հանեց ոչխարներուն մեծ հովիւը՝ մեր Տէր Յիսուսը յաւիտենական ուխտին արիւնովը , ձեզ բարի գործքերու մէջ հաստատէ՝ իր կամքը ընելու . և ձեր մէջը իր առջևը հաճոյ եղածը ընէ Յիսուս Քրիստոսի ձեռքովը» : (Աբր . ԺԳ . 20 , 21 : Տես նաև ԹԹԻ . Թ . 16 , 17 : Ափե . Թ . 17—20 : Թ Պե . Ե . 10 : Գործ . Ե . 31 :) Աւ մեր Փրկիչը կրսէ . «Այս որթ եմ՝ ու դուք ճիւղ . ան որ իմ վրաս հաստատուած է՝ և ես անոր վրայ , անիկայ շատ պտուղ կրբերէ . ինչու որ առանց ինձի բան մը չէք կրնար ընել» : (Յովհ . ԺԵ . 5 : Տես նաև Գաղ . Թ . 20 : Ափե . Գ . 16 : Կող . Թ . 19 : Թ թԹԻ . Թ . 16 , 17 :) Թէ աս վկայութիւններուն և թէ ուրիշներուն մէջ շնորհքի մէջ աճիլ տուող աստուածային ազդեցութիւնը ուղղակի Հօրը ու Արդիին կրնձայուի , առանց յիշելու Սուրբ Հոգին . բայց ասոր համար անիկայ զատուած համարելու չենք , ո՛չ ալ հետեցընելու ենք թէ մեր արդէն յառաջ բերած բազմաթիւ վկայութիւններուն գէմ է , որոնք մասնաւորապէս Սուրբ Հոգիին կրնձային գործը . վասն զի Արքայապետութեան միութեանը

նայելով՝ երբեմն կրնայ զըուցուել թէ գործը Հօ-
րը և Արդիինն է, թէ և մասնաւորապէս Հոգիին
գործն է: Միայն ընդհանուր մտքով մը կրնայ աս
գործը Հօրը ընծայուել, և Հոգին անկէ տրուե-
լուն համար (Յովհ. ԺՊ. 16, 26) կրնայ ըսուել
իրբև անոր փոխանորդը: Այն բացատրութիւնը
կրնայ տրուել աս գործին համար, Արդիին վրայ
դարձընելով. վասն զի Հոգին կրտրուի Հօրմէն՝
Արդիին միջնորդութեամբը: Անիկայ ըսաւ. «Աս
ալ Հօրը կաղաչեմ՝ և ուրիշ Մխիթարիչ մը
պիտի տայ ձեզի, որ յաւիտեան ձեզի հետ բնա-
կի»: (Յովհ. ԺՊ. 16:) Եւ յիրաւի ինքր բա-
ժանորդութիւն ունէր զանիկայ խրկելու գործին
մէջ, որովհետև ըսաւ. «Թէ որ ես չերթամ,
Մխիթարիչը ձեզի չգար. հապա թէ որ երթամ՝
անիկայ ձեզի կը խրկեմ»: (Յովհ. ԺՊ. 7:) Մէկ
վկայութիւն մը ևս՝ կատարելապէս կըլուծէ բոլոր
դժուարութիւնը, ցուցընելով թէ ինչպէս Հայրը
և Արդին աս բանիս մէջ գործակից են, թէ և նոյն
ատենը կատարելապէս յայտնի է թէ Սուրբ Հո-
գին ալ ան գործին մասնակից է: Մեր Փրկիչը
ըսաւ. «Չէ թէ ինքիրմէն բան մը պիտի խօսի,
հապա ինչ որ լսէ պիտի խօսի: Անիկայ զիս պի-
տի փառաւորէ. ինչու որ ինքը իմինէս պիտի առ-
նէ՝ ու ձեզի պատմէ: Ան ամէն բաները՝ որ Հայրը
ունի՝ իմս է. անոր համար ձեզի ըսի՝ թէ իմինէս
պիտի առնէ, և ձեզի պատմէ»: (Յովհ. ԺՊ. 13-15:)

Մարդուս նորոգուելուն և սրբուելուն գործը
Հոգիին ընծայելով, Հօրը պատիւէն բան մը պակ-
սեցուցած չենք ըլլար: Անիկայ տուաւ Արդին,
(Յովհ. ԺՊ. 16, 17), և անիկայ խրկեց Հոգին,
(Յովհ. ԺՊ. 16,) և կրնայ ըսուել թէ բոլորը եր

գործն է, Ռրովհետև իր Ռրդիին և իր Հոգիին ձեռքովը կատարուած է: Ո՛չ ալ բան մը կը պակսեցընենք Ռրդիին արժանաւորութենէն, ուրովհետև իր մահը ո՛չ միայն թողութեան համար, այլ նաև սրբագործութեան համար հիմնարկութիւն ըրաւ, ինչպէս նաև Հոգին կըտրուի իր միջնորդութեամբը: Մահուան չարչարանքին համար՝ փառքով ու պատիւով պսակուած, (Եբր. ք. 9), վերը Եստուծոյ մեծութեան աջ կողմը նստաւ. (Եբր. ւ. 3:) և Հոգւոյն Սրբոյ խոստմունքը Հօրմէն առնելով՝ տարածեց իր շնորհակց և սրբացուցիչ ազդեցութիւնները (Գործ. ք. 33). կամ՝ ինչպէս որ Պօղոս կըսէ անոր վրայով ուրիշ տեղ մը. Նրբոր վեր «բարձրը ելաւ, գերութիւնը գերի բռնեց, ու մարդոց պարգևներ տուաւ»: (Եփե. ք. 8:) Ուրեմն որքան պարտաւոր ենք մենք Քրիստոսի մահուանը: Քրիստոս իր մահուամբը ո՛չ միայն մեր թողութիւնը գնեց, այլ և Հոգւոյն Սրբոյ պարգևը՝ մեր նորոգուելուն և սրբուելուն համար: Եւ առանց աս Հոգիին ի՛նչ պիտի ըլլար մեր վեճակը. բովանդակ մարդկային սեռէն ո՛չ մէկը պիտի ապաշխարէր, ու երկինքին յարմար ըլլար, վասն զի միայն իր ազդեցութեամբն է՝ որ աս փոփոխութիւնը կըլլայ որ և իցէ մարդու վրայ: Ուրեմն երբոր կըխորհինք մեր առջևը եղած նիւթին վրայով, նոյն ատենը չմոռնանք մեր երկրպագելի Փրկիչը: Եւ քանի անգամ որ կըզգանք թէ Եստուծոյ սէրը մեր սրտերուն մէջը տարածուած է Հոգւոյն Սրբոյ ձեռքովը, միտքերնիս վեր վերցընենք շնորհակալ ըլլալու Ենոր՝ որ մեզ փրկեց իր արիւնովը, որուն պարտաւոր ենք մեր բոլոր փրկութիւնը և մեր բոլոր յոյսը: Երդ՝ մեր առաջարկութեան գլխաւոր մասը ա-

ւարտեցինք : Ի սկզբան՝ մեր նպատակն էր ցուցնել թէ Հոգին Սուրբ ի՞նչ պաշտօն ունի Հոգւոյ փրկութեան մէջ : Արովհետեւ մեր Փրկիչը իբրև երևելի բան մը ցուցուց Հոգւոյն Սրբոյ գալուստը , անկից հետևցուցինք թէ անիկայ մեծ գործ մը ունէր մեզի համար կատարելու : Հիմա ցուցուցինք թէ յիշաւի անիկայ ասանկ գործ մը ունի , և ան գործը երկարօրէն բացատրեցինք իրեք որոշ Վլուխներու մէջ : Ես գործը՝ մարդկային բնութեանը նորոգութիւնն է Լստուծոյ պատկերին պէս , որն որ մարդս մեղանշելով կորսընցուց , կատարեալ փոփոխութիւն մըն է մարդու բարոյական բնութեանը՝ սրբութիւնով , որ կը սկսի սրտին վերստին ճննդեամբը , ու յառաջ կերթայ անոր կենացը ընթացքին մէջ , մինչև որ հոգին անարատ կրներկայանայ Լստուծոյ ակտիւն առջևը : ‘Ակատեցէք հիմա Սուրբ Իրքին անխօսքը՝ որով Ախթարիչին խոստմունքը տրուած է , և հոն պիտի գտնէք ճիշտ ան վարդապետութիւնը՝ որ մենք ստորագրեցինք : Մեր Փրկիչը ըսաւ . ‘Եւ ինքը երբոր գայ՝ աշխարհը պիտի յանդիմանէ մեզքի համար , և արդարութեան համար , ու դատաստանի համար : Մեզքի համար՝ որ ինձի չեն հաւատար . արդարութեան համար՝ որ ես իմ Հօրս քով կերթամ , ու զիս ալ չէք տեսներ , դատաստանի համար՝ որ աս աշխարհիս իշխանը դատապարտուած է’ : (Յովհ . ԺԳ . 8—11 :) Ե՛հա՛ աս խօսքը կը ստորագրէ ճիշդ ան ընթացքը , որով մեղաւորը Հոգիին ազդեցութեամբը՝ ապաշխարութեան կառաջնորդուի : Անիկայ կը յանդիմանուի իր մեղաւոր ըլլալուն համար , և իր ամենամեծ մեղքը իր հաւատքին պակասութիւնն է Քրիստոսի վրայ : (Տես Յովհ . ԺԷ . 22—24 :) Անիկայ

կըյանդիմանուի Քրիստոսի կատարեալ արդարութեանը համար, որուն կըվկայեն իր յարութիւնը և երկինքը համբառնալը, և այսպէս կըտեսնէ թէ որչափ արժանի է ան իր Փրկիչը ըլլալու: Արյանդիմանուի նաև վերջին դատաստանի ճշմարտութեանը համար, որուն կարապետն է Քրիստոսի ըրած յաղթութիւնը Սատանային վրայ. ու կը տեսնէ իր պարտաւորութիւնը ան դատաստանին: Ահա՛ ասանկ զգացումներու միջոցով՝ մեղաւորը կը դառնայ իր մեղքերուն համար ապաշխարելու, և կենաց նորոգութիւն ունենալու՝ Աստուծոյ Արդիին հաւատալով. և ան սրբութիւնը՝ որուն վրայով մենք կըխօսինք, սկզբնաւորութիւն կառնէ մարդուն սրտին մէջը:

Ասանկ են աշխարհի խոստացուած Հոգիին ներգործութիւնները: Աւրիշ տեղեր՝ Առաքելոց և անոնց ներշնչեալ հետևողներուն ալ աւելի սքանչելի ազդեցութիւններ խոստացուած էին աս խոստմունքներովը, բայց մեր նպատակը անոր վրայով խօսիլ չէ աս ճառիս մէջը. վասն զի սկիզբէն մեր միտքը ստորագրել էր Սուրբ Հոգիին ամէն գործը՝ Քրիստոսի Ակեղեցին հաստատելու, ու փրկութեան եղանակը յայտնի ընելու ու յառաջացրնելու համար երկրի վրայ. բայց մեր նպատակը աս էր որ ցուցրնենք թէ ինչ է անոր կատարելու գործը իւրաքանչիւր հաւատացեալին հոգիին փրկութեանը համար, անոր երկինքը ընդունուելու կարող ըլլալէն առաջ: Ասկից զատ՝ անիկայ խոստացուած էր Քրիստոսի աշակերտներուն՝ իբրև ներշնչութեան հոգի մը: Մեր Փրկիչը ըսաւ անոնց. «Մխիթարիչ Սուրբ Հոգին՝ որ Հայրը իմ անունովս պիտի խրկէ, անիկայ ձեզի բոլորը պիտի սորվեցընէ, և ինչ որ ձեզի ըսի՝ միտքերնիդ

պիտի բերէ" : (Յոզ . Ժ Գ . 26 :) Հողիին աս
 'ներշնչութիւնն էր որ կարող ըրաւ զանոնք կրօնքի
 անսխալ ուսուցիչները ըլլալու , և անոնց քարո-
 զութիւնները և գրութիւնները Աստուծոյ Խօսքը
 ըրաւ : Մինչև Հողիին անոնց վրայ գալը՝ ար-
 գիլուած էին իրենց առաքելական աշխատութեանցը
 ձեռք զարնելու : (Գործ . Թ . 4 , 5 :) Անիկայ
 Պենտէկոստէին օրը անոնց վրայ իջաւ , և ետքը
 ուրիշ հաւատացեալներուն վրայ , անոնց՝ լեզուներ
 խօսելու և ուրիշ հրաշքներ գործելու զօրութիւ-
 նը տալով : (Տես Գործ . Թ . 1—11 : Ժ . 4—47 :
 Ժ Ժ . 6 : Թ Կորնթ . Ժ Բ . 11 :) Հողիին ասանկ հրա-
 շալի ազդեցութեանցը ներգործութիւնը՝ "Հողուով
 Արբով մկրտութիւն" կրկոչուի : (Տես Մատթ .
 Գ . 11 : Գործ . Թ . 5 : Ժ Թ . 16 : Թ Կորնթ . Ժ Բ .
 13) : Հողիին աս սքանչելի պարգևները տրուեցան
 Առաքելոց , նաև անոնց՝ որ անմիջապէս հետևող ե-
 դան , որպէս զի անոնք քրիստոնէական Ակեղեցիին
 հիմը ձգելու համար հարկաւոր օգնութիւնը ու-
 նենան : Սակայն հիմա մենք ասանկ ազդեցու-
 թիւններու սպասելու չենք , ու ես զանց ըրի ա-
 նոնց վրայով խօսելու , որ ձեզի ներկայացընեմ
 Հողիին միայն ան գործը , որ անմիջապէս մեզի կը
 վերաբերի , և որուն մենք ամէնքս ալ պարտինք
 փորձառու ըլլալ մեր փրկուելէն առաջ :

Ո՛վ ընթերցող՝ կուզեն աս փոփոխութեան փոր-
 ձը առնել , քու անմահ Հողիիդ արժէքը գիտնա-
 լով , և անզեղջ մնացողներուն համար պատրաս-
 տուած ողբալի վիճակէն զարհուրելով , կրփափա-
 քիս որ քու բնութիւնդ նորագուի ու սրբուի : Ա-
 հա՛ ըսեմ քեզի , թէպէտ աս փոփոխութիւնը
 Հողւոյն Արբոյ գործն է , բայց քու կարողու-
 թենէդ վեր չէ անիկայ ստանալը , վասն զի գուն

կրնաս ստանալ Մուրթ Հոգիին ազդեցութիւնները՝ անդադար աղօթքով • խնդրեցէք զանոնք, ու պիտի տրուին ձեզի : Ասանկ կըզուցէ մեր Օրհնեալ Փրկիչը • «Խնդրեցէք՝ ու պիտի տրուի ձեզի • փնտրուեցէք՝ ու պիտի գտնէք • դուռը զարկէք՝ ու պիտի բացուի ձեզի : Չեզմէ ո՞վ է անհայրը՝ որ եթէ իր որդին իրմէն ձուկ ուզէ, միթէ ձուկին տեղը Օձ կուտայ անոր, և կամ թէ հաւկիթ ուզէ, միթէ կարիճ կուտայ անոր : Արդ եթէ դուք՝ որ չար էք, գիտէք աղէկ պարգևներ տալ ձեր որդւոցը, ո՞րչափ աւելի ձեր Հայրը երկինքէն բարիքներ կուտայ անոնց, որ իրմէն կըխնդրեն» : (Ղ Գ . ԺԹ . 9—13 :) Ուրեմն թող մէկը չըսէ թէ՛ Սրտին աս փոփոխութիւնը Աստուծոյ գործն է, և անոր համար իմ կարողութենէս վեր է, ուստի կրնամ ինչպէս որ եմ՝ անանկ նստիլ և գոհ մնալ : Այսեցէք անցաւորուն՝ որ մեր Փրկիչը քաշեց, ասանկ հետևութեան մը առջևը առնելու համար • անիկայ աս պատուէրը կըհրամայէ ձեզի • «Խնդրեցէք, փնտրուեցէք, զարկէք • ու իր պատուէրները ծանր չեն, խնդրելէն աւելի դիւրին ի՞նչ բան կայ : Անշուշտ ասանկ մեծ պարգև մը չկրնար խնդրուիլ ասկէ աւելի դիւրին միջոցով մը : Անիկայ առարկութիւն գործ կածէ • երկրաւոր ծնողք մը՝ երբոր իր որդին անկէ հաց կըխնդրէ, քար կամ թունաւոր կարիճ չտար անոր • Աստուած ձեր հայրն է, ձեր երկնաւոր հայրը • ուրեմն ո՞րչափ աւելի անիկայ բարիքներ կուտայ անոնց, որ իրմէն կըխնդրեն • և ի՞նչ է ան իր խոստացած բարիքը • ան Հոգին է, որուն վրայով մենք կըխօսինք : Դուք գիտէք որ ծնողք մը միշտ փափաք ունի իր զաւակը կերակրելու • Աստուած աւելի փափաք ունի իր Մուրթ

Հողին տալու ձեզի, թէ որ միայն կրկնդրէք իրմէն :

Եւ արդեօք չէք ուզեր խնդրել իրմէն. մտածեցէք թէ որչափ կարօտութիւն ունիք ան պարգևին. ձեր յաւիտենական երջանկութիւնը անկէ կախում ունի : Գուք ծնած էք կորստեան որդի. և այնպէս կըմնաք մեզք մեզքի վրայ աւելցընելով, մինչև որ Սուրբ Հողին նոր բնութիւն մը գոյացընէ ձեր ներսի դին : Թէ որ անոր աս բանը ընելէն առաջ մեռնիք, միայն մէկ տեղ մը պատրաստուած է ձեզի համար, այսինքն Սատանային և իր հրեշտակներուն համար պատրաստուած տեղը. ուրիշ տեղի յարմարութիւն չունիք. և դուք կարող էք մաշող կրակին մէջը բնակելու. կրնա՞ք բնակիլ յաւիտենական բոցերուն մէջ. յանդուգն մի՛ ըլլաք ասոր փորձը առնելու. հապա խնդրեցէք հիմա անխոստացուած անգին պարգևը. եթէ ոչ կարհամարհէք զանիկայ. վասն զի ընծայուած պարգև մը չընդունիլը՝ զանիկայ արհամարհել է. և ի՞նչպէս մեծ մեզք է ասանկ պարգև մը արհամարհելը. մտածեցէք թէ ո՞վ է տուողը. նոյն ինքն Ամենակարող Աստուածն է, ան որ ձեզ ստեղծեց, և որուն ձեռքին մէջն է ձեր յաւիտենական վիճակը. իսկ ան պարգևը որչափ ամենամեծ է. որովհետև Օրհնեալ Երրորդութեան Աստուածային անձանց մէկն է : Երդ՝ մտածեցէք թէ որչափ մեծ բարերարութիւն է, որչափ անհուն խոնարհամտութիւն, որ այնքան բարձրացեալ էակ մը՝ ասանկ մեծ պարգև մատուցանէ, անանկ գլխովին անարժան և ասպականեալ մէկու մը, ինչպէս որ ենք մենք ամէնքս : Եւ արդեօք պէտք է որ պարգևը Պարգևողին հետ մէկտեղ անարգենք : Ա՛հ, այդչափ անխորհուրդ մի՛ ըլլաք, ատանկ մեզքի մը

տակ մի՛ իյնաք . թող ասանկ անիմանալի սեր մը
 ձեր սիրտը շարժէ . և ուրախութեամբ ընդունե-
 ցէք Սուրբ Հոգին սրտերնուդ մէջ , որ հոն տեղ
 կատարէ իր սրբացուցիչ ու փրկարար գործը :

Բայց եթէ չէք ուզեր որ աս գործը ձեր ներսի
 դին գործուի , ներեցէք ինձի որ մէկ ուրիշ բան
 մըն ալ մտքերնիդ բերեմ , այսինքն թէ՛ ինչպէս որ
 Հոգին կըստանանք՝ թէ որ խնդրենք , անանկ ալ
 կըհեռացընենք ան՝ թէ որ անարգենք ու վշտացը-
 նենք : Մարգարէն ապստամբ Հրէից համար ը-
 սաւ . « Ընոնք ապստամբեցան ու անոր Սուրբ Հո-
 գին բարկացուցին . ուստի անիկայ անոնց թշնամի
 եղաւ , ու ինքը անոնց հետ պատերազմ ըրաւ » :
 (Եսայ . կգ . 10 : Տես նաև է . 13 : Եզէի . Ժգ .
 43 :) Ստեփաննոս առաջին մարտիրոսը նոյն յան-
 դիմանութիւնը կրնէ անոնց՝ ըսելով . « Ո՛վ պինտ-
 գլուխներ՝ ու սրտով և ականջով չթշխատուած-
 ներ , դուք ամէն ատեն Հոգւոյն Սրբոյ հակառակ
 կրկենաք , ինչպէս որ ձեր հայրերը՝ անանկ ալ
 դուք » : (Գործ . է . 51 :) Եւ որովհետև ամէն
 մարդ աս նոյն մեղքը գործելու վտանգին մէջն է ,
 վասն որոյ Պօղոս շատ անգամ կըյորդորէ՝ ըսելով .
 « Ըստուծոյ Սուրբ Հոգին մի՛ տրտմեցընէք . հո-
 գին մի՛ մարէք » : (Եփե . գ . 30 : և Թե . է .
 19 :) Ե՛հա՛ աս վկայութիւններէն վտանգը յայտ-
 նի է թէ՛ կրնանք Հոգին տրտմեցընելու՝ որ մեզ
 թողու . և ո՛չ միայն մեզ թողու , այլ և մեր
 թշնամին ըլլայ . Ե՛յո՛ , թէ որ անոր դէմ կենանք ,
 կրնայ ըլլալ որ ան նոյն Հոգին՝ որ հիմա ասանկ
 քաղցրութեամբ ձեզի կըմատուցուի շնորհաց Հօր-
 մէն , դառնայ ու պատերազմի ձեզի դէմ : Աւրեմն
 թեթև մեղք մը չէ անոր դէմ կենալը ու զանիկայ
 մերժելը : Մտածեցէք թէ՛ ո՛րքան մեծ մեղք է .

յիրաւի՝ աստուածային շնորհաց մեզ փառքով
 պատկելու գործը մերժել է : Աստուծոյ Արդւոյն
 պարգևը՝ սքանչելի և անհիմանալի մեծ սէր մըն է՝
 մեզի ցուցուած • սակայն Հոգիին պարգևը ան-
 կից մէկ աստիճան վեր է՝ մեզի մատուցուած աս-
 տուածային շնորհքներուն մէջ, որովհետև անոր
 հետևութիւնն է, և ասոր նպատակը մեր օգտին
 համար առջինին վրայ ուրիշ գործ մը կատարել է •
 և յիրաւի ասիկայ մեզի մատուցուած վերջին շն-
 օրհանք մըն է : Թէ որ ասիկայ մերժէք, ալ ու-
 րիշ բան չմնար պատրաստուած ձեր՝ փրկութեանը
 համար : Իսորձեալ թէ որ ասիկայ մերժէք, շնոր-
 հաց ամէն դարմանները մերժած կը լլաք : Մտիկ
 ըրէք մեր Քրիչին ըսած երևելի խօսքերը աս նիւ-
 թիս վրայով • «Ամէն մեղքերը ու հայհոյութիւն-
 ները պիտի ներուին մարդոց, բայց Սուրբ Հո-
 գիին դէմ հայհոյութիւնը պիտի չներուի : Եւ ո՛վ
 որ Արդւոյ մարդոյ դէմ բան կըսէ՝ պիտի ներուի
 անոր • բայց ո՛վ որ Հոգւոյն Արքոյ դէմ կըսէ՝
 պիտի չներուի անոր, ո՛չ աս աշխարհիս մէջ, և ո՛չ
 գալու աշխարհին մէջ” : (Մատթ. Ժբ. 31, 32 :)
 Արչափ սոսկալէ է աս մեղքը՝ որ թողութիւն չու-
 նի • Սուրբ Հոգիին դէմ մի՛ կենաք, կամ թէ
 հարեանցի կերպով մի՛ խօսիք՝ անոր սրտի մէջ
 ունեցած մեծ գործին վրայ, որն որ մենք հիմա
 ներկայացուցինք ձեզի, որ չըլլայ թէ ան մեղքը
 գործողներ ըլլաք : Արնայ ըլլալ որ ամբողջ ժո-
 ղովուրդ մը աս մեղքս գործած ըլլայ, և հետևա-
 պէս Սուրբ Հոգին գլխովին հեռանայ անկից, և
 շատ դարեր անոր օրհնեալ ազդեցութիւնները մէկ
 հոգի մըն ալ չզգալով՝ դարձի չգայ : Աւերջապէս
 ուր որ սիրտը նորոգող Հոգիին վարդապետու-
 թիւնը մէկդի ձգուած է, ուր որ մէկը չխորհիք

Թէ ինքը կարօտութիւն ունի անոր, ո՛չ ալ ազօթք կրնէ որ իրեն տրուի անիկայ, ան տեղ բնաւ իրաւունք չունինք յուսալու՝ թէ անիկայ իր առատագութ այցելութիւնները պիտի կատարէ հոն, ո՛չ ալ զարմանալու ենք՝ երբոր բնաւ մէկ մը չգրանենք հոն՝ անոր նորոգիչ զօրութեանը փորձառու եղած։ Եսիկայ ալ ստոյգ է՝ որ ժամանակ պիտի գայ՝ որ իւրաքանչիւր վերստին չճանող մեղաւորը պիտի չկրնայ Հոգւոյն Սրբոյ օգնականութիւնը ունենալ ապաշխարութեան դառնալու։ Մահը՝ ամէն ասանկ անձինքը կը հեռացընէ Հոգւոյն Սրբոյ ազդեցութիւններէն, և հետեւաբար ապաշխարութեան ամէն յոյսէն։ Ինչպէս որ Եստուած ըսաւ ջրհեղեղէն առաջ. «Բոլոր մարմինին վերջը հասած է իմ առջիս. ինչու որ երկիրը անոնց միջոցովը անիրաւութեամբ լեցուեցաւ. և ահա՛ ես զանոնք երկրի հետ պիտի աւրեմ»։ (Օճնդ. ց. 13։)

Նոյ՝ արդարութեան քարոզիչ մըն էր, և իր քարոզութիւնովը Սուրբ Հոգին կրնէր գործէր մարդոց սրտերուն մէջ։ Բայց անոնք դէմ կեցան ու չապաշխարեցին. անատենը Եստուած բարկանալով՝ անոնց դէմ աս սպառնալիքը ըրաւ, թէ իր հոգին միշտ մարդուն վրայ պիտի չմնայ։ Եւ ի՞նչպէս պիտի կատարուէր աս իր խօսքը. անոնց մեռնելովը։ Սրեմն մահը գլխովին կը հեռացընէ մեզ Հոգիին ներգործութիւններէն. և հետեւաբար գերեզմանէն անդին ապաշխարութիւն չկայ։ Անատենան որ ամբարշտութիւն կրնէ՝ թո՛ղ ամբարիշտ ըլլայ, ու ան որ աղտոտ է, թո՛ղ աղտոտ մնայ։ (Յայտ. իբ. 11։)

Բժոխքին մէջ եղողները բուրրովին անզեղջ և կարծրասիրտ կը մնան. որովհետեւ հոն տեղ Սուրբ Հոգին չիջներ սրտին մէջ, որ կակղացընէ ու փոխէ զանիկայ։ Աղէկ ըսաւ մեր

Փրկիչը մահուան վրայով . «Պիշերը կուգայ , որ անատենը մէկը չկրնար գործել» : (Յովհ . թ . 4 :)
 Եւ Սողոմոն ըսաւ . «Ան քու երթալու գերեզմանիդ մէջը՝ գործ , խորհուրդ , գիտութիւն ու իմաստութիւն չկայ» : (Ժող . թ . 10 :) Ուստի կաղաչեմ՝ ո՛վ ընթերցող , արթընցի՛ր ու ջա՛նք ըրէ՛ , որ քու հոգիիդ փրկութիւնը ստանաս , քանի որ գիշերը վրայ չէ հասած . Սուրբ Հոգին քեզ օգնութեան կանչէ , ու քու սիրտդ նազանդեցնուր իր վերստին ծնանող ազդեցութիւններուն , որպէս զի կարող ըլլաս ազատիլ յաւիտենական մահուանէն :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե

Մեր քննած նիւթէն երկու մեծ ու հարկաւոր խնդիրներ կը ծագին , եւ հիմա մեր կարողութեանը չափ անոնց պատասխանը պիտի տանք :

Ե Ո Ւ Ե Վ Ի Ն խնդիրը աս է , Բէ Սուրբ Հոգին ի՞նչ թշուոյ կը բանեցընէ վերստին ծննդեան ուսուցիչութեան գործը առաջ պանելու համար :

Թէպէտև գործը Լստուծոյ գործն է , բայց սակայն առանց միջոցի չկատարուիր : Լստուած իր ամենամեծ հրաշքները կատարած ատենը անգամ՝ ընդհանրապէս միջոցներ կը գործածէր : Եւ զիսէ պատուիրեց բորոտ «Աէեմանին» որ լուացուի Յորդանան գետին մէջը : (Պ թագ . ԺԵ . 10 :) Յիսուս Քրիստոս կոյրին աչքը կաւով ձեփեց : (Յովհ . թ . 6 :) Պետրոս՝ կաղ մարդուն ձեռքէն բռնեց ու վերցուց : (Գործ . ք . 7 :) Եւ թէպէտ ան միջոցները իրենցմէ զօրութիւն չունէին անհրաշքները կատարելու , սակայն ընդհանրապէս

գործուելու հրաշքին յարմար բաներ էին • ինչպէս բորոտութեան համար լուացուելը , կուրութեան համար աչքը ծեփելը , և այլն :

Վմանապէս Սուրբ Հոգիին մարդուս սրտին մէջ իր գործը կատարած ատենը միջոցներ գործածելը բնաւ ամենեւին հակառակ չէ՝ անոր բացարձակապէս իր գործը ըլլալուն : Եւ աս ալ հաւանական բան մը պէտք է սեպենք՝ թէ աս միջոցները իրենց բնութեամբը յարմար են ան կատարուելու գործին բնութեանը : Ըն գործը հոգևոր է • հոգիին կը ներգործէ , և չէ՛ թէ մարմինին : Աոր հոգևոր բնութեան վերստին ծնունդ մըն է հոգիին մէջ , որ կամաց կամաց անոր կատարեալ սրբութիւնը կը ներգործէ : Աւստի պիտի չսեպենք թէ ան միջոցները մարմինին վերաբերեալ են , հապա մտքին : Ընտրեք հոգևոր միջոցներ պիտի ըլլան , հոգիին թափանցող ու անոր բնութեանը համաձայն : Եւ հա՛ ասանկ միջոց մըն է Սուրբ Գիրքը , որ մտքին վերաբերեալ է • միտքը՝ և չէ՛ թէ մարմինը կը հասկրնայ անոր նշանակութիւնը • և ան նշանակութիւնը կրնայ մտքին ազդել : Աւստի հաւանական է որ Ըստուած իր Սուրբ Գիրքը իբրև յարմար միջոց մը պիտի գործածէր մարդոց փրկութիւնը կատարելու գործին մէջ :

Սուրբ Գիրքը աս գործին մէջ Սուրբ Հոգիէն գործածուած միջոցն ըլլալը՝ չէ՛ թէ միայն մեր մտքին փաստերովը , հապա նաև բուն Սուրբ Գիրքին վկայութիւններովը կրնանք հաստատել : Աստուծոյ մեծ հարկաւորութիւն և զօրութիւն կուտայ Ըստուծոյ Խօսքին : Մտիկ ըրէ ինչ կըսէ Պօղոս՝ Ըւետարանը քարոզելու վրայով • «Ո՛վ որ Տէրոջը անունը կանչէ՝ պիտի փրկուի : Աւրեմն ի՞նչպէս պիտի կանչեն անոր՝ որուն որ չհաւատա-

ցին • կամ ի նչպէս պիտի հաւատան անոր՝ որուն վրայով չլսեցին • կամ ինտոր պիտի լսեն առանց մէկուն քարոզելուն • կամ ի նչպէս պիտի քարոզեն թէ որ չխրկուին • ինչպէս որ գրուած է • Ինտոր գեղեցիկ են խաղաղութիւն աւետարանողներուն ու քարի բաներու աւետիս տուողներուն ոտքերը” :
 “Աւրեմն հաւատքը լսելն է , ու լսելը Քրիստոսի խօսքն” : (Հռոմ . 7 . 13 — 15 , 17 :) Իարձեալ կարդա՛ յ Աորնի . յ գլուխը , ուր տեղ կիմացրնէ թէ ինքը անիկայ մեծապէս հարկաւոր սեպած է իր պաշտօնին մէջ , և թէ ինքը գլխովին անոր նուիրուած է իբրև փրկութեան միջոցի մը : “Ինչու որ” կըսէ ան “Քրիստոս զես մկրտելու չխրկեց , հապա աւետարանը քարոզելու” : “Ինչու որ խաչին քարոզութիւնը կորսուածներուն յիմարութիւն է • բայց մեզի փրկուածներու Մատուծոյ զօրութիւնն է” : “Այսն զի՛ որովհետև Մատուծոյ իմաստութիւնովը աշխարհ չճանչցաւ զՄատուած իմաստութիւնով , Մատուած հաճեցաւ քարոզութեան յիմարութիւնովը հաւատացեալները ապրեցրնելու” : (յ Աորնի . 17 — 25 :) Հոս տեղ յայտնապէս կը ծանուցանէ թէ՛ Աւետարանին քարոզութիւնը խիստ հարկաւոր էր , որուն համար Քրիստոս տուաւ անոր առաքելութեան պաշտօնը : Մկրտութիւնը ևս ասոր հետ բաղդատուելով՝ կարևոր բան մը չէր իր պաշտօնին մէջ • և թէ որ մկրտութիւնը այնքան կարևոր չէր , անշուշտ ուրիշ կրօնական ծէսերն ալ կարևոր բաներ չէին : Առաքեալը կը ծանուցանէ թէ քարոզուած խօսքն է Մատուծոյ զօրութիւնը՝ և ո՛չ թէ արարողութիւնները : Ասոր պէս կը խօսի ուրիշ տեղ ալ • “Աս ամօթ չեմ սեպեր” , կըսէ , “աւետարանը • վասն զի Մատուծոյ զօրութիւնն է ան՝ ամէն հաւատացեալներուն

փրկութեանը համար": (Հուդ. Թ. 16:) Եւ դարձեալ՝ «Աստուծոյ Խօսքը կենդանի է ու զօրեղ՝ և ամէն երկու բերնէ սուրէ կտրուկ, ու կանցնի մինչև շունչը ու ոգին՝ և յօղուածները և ըղեղը բաժնելու. և կը քննէ միտքը ու սրտին խորհուրդները": (Եբր. Գ. 12: Տես նաև Թ. Թ. Թ. 13: Գործ. Ի. 32:) Կորնթացւոց ալ կըսէ ան. «Ա՛ղբայրներ՝ ձեզի կըցուցընեմ իմ աւետարանս, որ ես ձեզի քարոզեցի. որ դուք ալ ընդունեցիք, ու անոր վրայ հաստատուած էք. որ անով դուք փրկուեցաք. թէ որ բռնէք՝ ինչ որ քարոզեցի ձեզի": (Թ. Կորնթ. Ժ. 1, 2:) Պետրոս աւելի բացայայտ կերպով կը զրուցէ. «Նոր ծնած երախաներու պէս՝ բանական ու անխարդախ կաթին փափաքեցէք, որ անով մեծնաք": (Թ. Պետ. Թ. 2:) Ընկալ կըխօսի անոնց՝ իբրև քրիստոնեաներու. և իբրև քրիստոնեաներ անոնք մեծնալու էին շնորհաց մէջ՝ խօսքին միջոցովը: Բայց մեր Փրկիչը ալ աւելի կըբացայայտէ աս բանը սերմանացանին առակովը, և յայտնապէս կըցուցընէ թէ քարոզուած խօսքն է սրբութեան և փրկութեան միջոցը: Ըն առակը մեկնելով՝ կըսէ. «Սերմը՝ Աստուծոյ Խօսքն է": Եւ «պարարտ հողին վրայինը անոնք են՝ որ բարի և ուրախ սրտիւ լսելով ան խօսքը՝ կընդունին, ու համբերութիւնով պրտուղ կուտան": (Ղ. Գ. Թ. 4—15:) Ուստի աս առակին համեմատ հաւատացելոց բոլոր պտուղը՝ խօսքին սերմէն յառաջ կուգայ:

Երկրորդ՝ Սուրբ Գիրքը պարզապէս կըսորվեցընէ որ սրտին նորոգուիլը և սրբուիլը՝ Աստուծոյ Խօսքին միջոցովը կըլլայ: Երկրորդ գլխուն մէջ տեսանք որ մեր բարոյական բնութեանը աս մեծ փոփոխութիւնը՝ զանազան անուններով կըստորա-

գրուի Աստուածաշունչին մէջ : Անունները շատ են , սակայն գործը մէկ է : Արդ՝ գրեթէ բոլոր ասանուններովը յայտնապէս կը գրուցուի թէ աս գործը Աստուծոյ Խօսքովը կը կատարուի :

Արտի գործնալ կամ լուսաբերութիւն կը կոչուի ան : Սաղմոսերգուն կըսէ . «Տէրոջը օրէնքը կատարեալ է , հոգին կընտրող է . Տէրոջը վկայութիւնը ճշմարիտ է , տգէտը իմաստուն կընէ : Տէրոջը կանոնները շիտակ են , սիրտը կուրախացընեն . Տէրոջը պատուիրանքները պայծառ են , աչքերուն լոյս կուտան» : (Սաղմ . ԺԹ . 7 , 8 :) Սուրբութիւն ալ կը կոչուի . և Սաղմոսերգուն կը հարցընէ . «Արիտասարդը ինչով մաքրէ իր ճամբան» . ու կը պատասխանէ . «Բու խօսքիդ համեմատ անոր զգուշութիւն ընելով» : (Սաղմ . ՃԺԹ . 9 :) Պետրոս կըսէ . Չեր անձերը մաքրելով՝ ճշմարտութեանը նազանդելով՝ Հոգիին ձեռքովը : (ԹՊԵ . Թ . 22 :) Եւ մեր Փրկիչը կըսէ . «Բուք հիմակուց մաքուր էք ան խօսքովը՝ որ ձեզի խօսեցայ» : (Քաղղատէ Յովհ . ԺԵ . 3 , Եփե . Ե . 26ին հետ :) Աս ամենուն մէջ յատկապէս ըստուած է թէ՛ Աստուծոյ Խօսքն է սրտին մաքրութեան միջոցը : Ասանկ ալ Աստուծոյ Խօսքին միջոցովն է՝ որ կը կատարուի սրտին վերստին թշնոնաբեր , որ նոյն բանն է , ուրիշ անունով մը : Պետրոս կըսէ ան քրիստոնեաներուն՝ որոնց որ գրեց , թէ անոնք «նորէն ծնած էին՝ չէ թէ ասպականացու սերմէն , հապա անապականացուէն Աստուծոյ կենդանի ու յաւիտենական խօսքովը» : (ԹՊԵ . Թ . 23 :) Եւ Յակոբոս կըսէ . Աստուած «իբ ուզելովը մեզ ծնաւ ճշմարտութեան խօսքովը» : (Յով . Թ . 18 :) Ասկից աւելի պարզ և բացայայտ խօսք չկրնար ըլլալ : Հոս տեղ ըստուած վերստին

ճնունդը՝ արտաքին արարողութիւնն է, ոչ ալ արտաքին արարողութեան մը գործն է. բայց ներքին փոփոխութիւնն մըն է՝ Աստուծոյ Խօսքին միջոցովը գործուած: Այսպէս՝ Պօղոս խօսելով իրեն համար՝ իբրև Քրիստոսի պաշտօնեայ, և գործը իրենը աւելանելով, որն որ Աստուած գործեց իրմով, կըսէ. «Քրիստոս Յիսուսով ես ձեզ ծնայ աւելտարանովը»: (Թ Կորնթ. ք. 15:) Աս փոփոխութիւնը՝ ազատութիւնն ու կեանքն ալ կըկոչուի. ասիկայ Սուրբ Գրքին զօրութեանը՝ իբրև միջոցի մը ընծայուած է: Մեր Փրկիչը ըսաւ շրէից. «Ճշմարտութիւնը պիտի գիտնաք, ու ան ճշմարտութիւնը ձեզ պիտի ազատէ»: (Յովհ. ք. 32.) և ետքը մեկնեց՝ թէ մեղաց գերութեանն պիտի ազատէր զանոնք. (Համար 34) : «Կամնապէս անով՝ այսինքն Աստուծոյ Խօսքովը կը տրուի հոգևոր կեանքը, ինչպէս որ մեր Փրկիչը ըսաւ. «Հոգին է կենդանի ընողը, մարմինը շահ մը չընէր. ան խօսքը որ ես ձեզի խօսեցայ, հոգի ու կեանք է»: (Յովհ. ք. 64:) Այսպէս՝ Պօղոս ուզելով ցուցնել թէ՛ Նոր Կտակարանին հոգևոր նշանակութիւնը սրտին կազգէ, իսկ գրաւորական նշանակութիւնը արտաքին արարողութեանց վրայ կըկայանայ, կըսէ. «Գիրը կըսպաննէ, բայց հոգին կապրեցընէ»: (Բ Կորնթ. ք. 6:) Խօսքին միջոցովն է որ նոր հոգևոր կեանք մը կըտրուի հոգիին: Բարձեայ՝ աս գործը արքայութիւն կըկոչուի. ասա՛ ան ալ յայտնապէս Սուրբ Գրքին կընծայուի: Մեր Փրկիչը կըսէ. «Սրբէ՛ անոնք քու ճշմարտութիւնովդ, որ քու խօսքդ ճշմարտութիւնն է»: (Յովհ. ք. 17:) Աս խօսքը նշանաւոր ժամանակի մէջ խօսեցաւ ինքը. քանզի իր աշակերտներէն բաժնուելու վրայ

էր , որոնց հետ կենակցեր էր իրեք տարի , և իր
 Հօրը ծոցը պիտի դառնար . անոնք տակաւին
 աշխարհի մէջ մնալու էին , աշխարհի փորձու-
 թիւններովը ու վիշտերովը շրջապատուած , և ա-
 նոր վտանգներուն ենթակայ եղած . իսկ Յիսուս
 անոնց ապահովութեանը և բարելաւութեանը փա-
 փագելով՝ խիստ ազգու և սրտաշարժ աղօթք մը
 կրնէ անոնց համար : Ան խօսքը որ վկայութիւն
 բերինք , ան աղօթքին գլխաւոր խնդրուածներէն
 մէկն է : Իր մեծ փափագը ան էր որ՝ անոնք սուրբ
 ըլլան . և կրչուսար որ աս բանը Աստուծոյ խօս-
 քին միջոցովը պիտի կատարուի : Ետը նման էին
 Առաքեալին զգացումները՝ երբոր Ափեսացւոց ծե-
 բերէն կրգատուէր : «Չեզ Աստուծոյ կրչանձ-
 նեմ» , կրսէ ան , «և անոր շնորհացը խօսքին , որ
 անիկայ կարող է շինելու՝ ու բոլոր սուրբերուն
 հետը ձեզի ժառանգութիւն տալու» : (Գործ .
 Ի . 32 :) Սուրբ Իերբը՝ իր գործը առաջ տա-
 նելու կատարեալ միջոց մըն է , և կարօտ է հրաշք-
 ներու կամ նոր յայտնութիւններու : Մեծատունը
 երբոր դժոխքին մէջ կրգտնուէր , միտքը բերե-
 լով որ իր եղբայրներն ալ անհոգութեամբ իրեն
 պիտի հետևէին , կրխորհէր զանոնք զգաստացրնել՝
 Ղազարոսը խրկելով որ զանոնք խրատէ . սակայն
 Աբրահամ պատասխան տուաւ . «Անոնք Մով-
 սէսը ու մարգարէները ունին , անոնց թող մտիկ
 ընեն : Թէ որ Մովսէսին ու մարգարէներուն չեն
 լսեր , ո՛չ ալ թէ որ մեռելներէն մէկը յարու-
 թիւն առնելու ըլլայ՝ պիտի համոզուին» : (Ղուկ .
 Ժ . 29 , 31 :) Երդ՝ ասկից աւելի բացայայտ
 խօսք կրնայ ըլլալ , թէ Սուրբ Իերբէն աւելի զօ-
 րաւոր միջոց մը չկրնար ՚ի գործ դրուիլ՝ մարդոց
 դարձի գալուն ու փրկութեանը համար :

Արքայ , տակաւին ինձի կրմնայ ըսել , թէ
 Աստուծոյ խօսքը ինքիրմէն զօրութիւն մը չունի ,
 և շատ անգամ անյաջող է : Իդիայի դարձի
 գալուն պատմութեանը մէջ չըսուիր թէ քարո-
 զուած խօսքը դարձուց զանիկայ , բայց թէ «ա-
 նոր սիրտը Տէրը բացաւ՝ Պօղոսին ըսածներուն ու-
 շադութիւն ընելու» : (Գործ . ԺԷ . 14 :) Աւ-
 Պօղոս թէ իր վրայ և թէ Առաքեալներուն վրայ
 խօսելով՝ իբրև քարոզիչներ Աստուծոյ խօսքին ,
 կըսէ թէ՝ «Աս տնկեցի , Ապողոսը ջուր տուաւ ,
 բայց Աստուած աճեցուց : Ուստի ո՛չ ան տնկողը
 մէկ բան մըն է , ու ո՛չ ան ջուր տուողը , հապա
 Աստուած՝ որ աճեցուց» : (Թ Կորնթ . Գ . 6 , 7 :)
 Ուրեմն Աստուած ինքն է որ՝ թէ իր խօսքին և թէ
 իր խօսքը քարոզողներուն կուտայ բոլոր իրենց ու-
 նեցած յաջողութիւնը : Ընոնք իրենցմէ լոկ գոր-
 ծիքներ են , ու բան մը չեն կրնար ընել . և ամէն
 ատեն չյաջողելը սերմ ցանողին առակէն յայտնի է :
 Աերմէն որը ճամբուն վրայ իյնալով , երկինքի
 թռչունը եկաւ՝ ու կերաւ անիկայ : Աւ ուրի-
 շը ապառաժի վրայ ինկաւ , ու շուտով մը չոր-
 ցաւ : Աւ ուրիշը ինկաւ փուշերուն մէջ՝ որոնք
 ելան ու խղճեցին զանիկայ : Միայն մէկ փոքրիկ
 մասը ինկաւ աղէկ հողի մէջ , ու պտուղ տուաւ :
 Աւ աս սերմը՝ քարոզուած խօսքին ըստ մասին յա-
 ջողութիւն ունենալուն խորհրդաւոր օրինակ մըն
 է : Պօղոս կըցուցընէ շատ անգամ քարոզուած
 խօսքին ազդեցութիւն չունենալուն պատճառը ,
 երբոր կըսէ՝ թէ ան խօսքը շահ մը չըրաւ ոմանց ,
 որովհետև զանիկայ լսած ատեննին հաւատք չու-
 նէին : (Աբր . Գ . 2 :) Ըն խօսքին հետ հա-
 վատք պէտք է . կատարեալ ու սրտանց հաւատք ,
 որ ազդու ըլլայ խօսքը : Յիրաւի այնպէս հար-

կաւոր է հաւատքը, որ ան իբրև ըստ ինքեան միջոց մը ցուցուած է մէկ տեղ մը՝ ուր որ Պետրոս վկայութիւն կուտայ Առաքելոց, թէ Աստուած տարբերութիւն մը չըրաւ անոնց ու Հեթանոսաց մէջը, հաւատքով մաքրելով անոնց սիրտն ալ։ (Գործ. Ժե. 9։) Բայց մէկ ուրիշ տեղ մը՝ նոյն գործը ճշմարտութեան հաւատալուն ընծայելով (Բ թե. ք. 13) ցուցուած է թէ՛ ճշմարտութիւնը անոր ներգործող միջոցն է հաւատքով։ Ուստի Աստուծոյ Խօսքը մարդոց սիրտերը նորոգելու և սրբելու միջոցը ըլլալուն վրայով՝ բնաւ ուրիշ սնաւագաշտական գաղափար մը ունենալ պէտք չէ։ Աստուծոյ Խօսքը ինքն իրեն բան չկրնար ընել. բոլոր իր գործը Սուրբ Հոգիին մասնաւոր ազդեցութիւններէն են. և աս ազդեցութիւնները միշտ անոր հետը չեն ըլլար. աս պատճառով է որ շատ անգամ անօգուտ կըլլայ ան։ Ո՛չ ալ զանիկայ ունենալը, կամ անոր երկրպագութիւն ընելը, կամ համբուրելը երբէք օգուտ կրնեն։ Աստուածաշունչի մը լոկ թուղթը և վրայի կաշին բնաւ զօրութիւն մը չունի՝ որ և իցէ օրհնութիւն մը շնորհելու, ճիշդ ինտոր որ ուրիշ թուղթ մը կամ կաշի մը չունի։ Աւ մէկ մարդ մը կրնայ տանը մէջ պահել մեծ զգուշութեամբ, և երկրպագութիւն մատուցանել անոր, ու միշտ համբուրել զանիկայ, և բնաւ օգուտ մը չտեսնել անկից, ճիշդ ինտոր որ ուրիշ գիրք մը պահելով ամէն ատեն նոյն յարդը մատուցանէր։ Հապա պէտք է կարդալ զանիկայ ու միտք առնել. ուրովհետև անոր իմաստն է Աստուծոյ Խօսքը, և չէ՛ թէ անոր նիւթական բաները։ Այլ լսելն ալ բաւական չէ. պէտք է ընդունիլ զանիկայ սրտին մէջ՝ անկեղծ ու ջերմեռանդ հաւատքով։ Աերմը՝

պէտք է որ բարի երկրի մը վրայ իյնայ, եթէ ոչ՝
պտուղ չբերեր: «Ուստի նայեցէք՝ թէ ինչպէս
կըլսէք»: (Ղ. 18:)

Երդ՝ կատարելապէս ցուցուցինք՝ թէ Եստուծոյ
Խօսքը սիրտը մաքրելու միջոց մըն է. այժմ կը
մնայ քննել՝ թէ արդեօք ուրիշ միջոց մըն ալ կայ
սրտին մաքրութեանը համար:

Սուրբ Գրքին մէջ մեր բնութեան ներքին մաք-
րութեանը և սրբութեանը վրայով խօսելով, շատ
անգամ նոյն տեղը *Կրօն-Ինքն* վրայով ալ խօ-
սուած է: Հիմա պիտի քննենք թէ արդեօք մկրտ-
տութիւնը աս ներքին նորոգութեանը միջոց մըն է:
Ես հարցմունքին վրայով եղած քանի մը յայտնի
նախադասութիւններ կան: «Ես» մկրտութիւնը
հարկաւոր չէ աս փոփոխութեան սկզբնաւորու-
թեանը. վասն զի շատ անգամ փոփոխութիւնը
կըսկրսի մկրտութենէն առաջ: «Ետրոս՝ Կենտե-
կոստէին օրը ապաշխարութիւն պահանջեց՝ մկրտ-
տութենէն առաջ, ըսելով. «Ապաշխարեցէք՝ ու
մկրտուեցէք»: (Գործ. ք. 38:) Ընոնք առաջ
երկմիտ ու ծաղրաբան էին. (Համար 12, 13.) ու
մինչև որ իրենց միտքը չփոխուեցաւ՝ ու չընդու-
նեցին խօսքը ուրախութեամբ, չմկրտուեցան:
(Համար 41:) Երբոր ներքինին հարցուց Փի-
լիպպոսին, «Ել ի՞նչ բան զիս կարգիլէ մկրտուե-
լէն», Փիլիպպոս պատասխան տուաւ, «Թէ որ
բոլոր սրտովդ կը հաւատաս, կարելի է»: (Գործ.
ք. 36, 37:) Փիլիպպոս զանիկայ մկրտելէն ա-
ռաջ՝ հաւատացող սիրտ մը պահանջեց, որ հո-
գեւորապէս վերստին ծնած մարդուն նշանաւոր
յատկութիւնն է: Առնելիոսի և իր հետը եղող
ներուն պատմութեանը մէջ կը կարդանք որ երբ
«Ետրոս տակաւին կը խօսէր, Հոգին Սուրբ հանգ-

չեցաւ անոնց վրայ, ու անոնք սկսան ուրիշ լե-
 զուներով խօսիլ. և անատենը Պետրոս ըսաւ.
 «Արնայ՛ մէկը ջուրը արգիլել որ ասոնք չմկրտուին,
 որոնք Հոգին Սուրբն ալ ընդունեցին մեզի պէս:
 Աւհրաման ըրաւ անոնց՝ որ Յիսուս Քրիստոսի
 անունովը մկրտուին»: (Գործ. Ժ. 44—48:)
 Հոս կը տեսնենք որ Սուրբ Հոգին արտաքոյ կար-
 զի ազդեցութիւնները անգամ մկրտութենէն ա-
 ուաջ տրուած են: Աերջապէս հաստատ պատ-
 ճառ կայ հաւատալու որ Եռաքեալները մկր-
 տուելու եկող չափահաս անձինքներէն միշտ կը
 պահանջէին սրտի նորոգութեան նշան կամ դա-
 ւանութիւն մը՝ իբրև պայման ան խորհուրդը ըն-
 դունելնուն: Արեւոյդ, յայտնի է նաև թէ երբոր
 սրտին նորոգութիւնը մկրտութենէն առաջ եղած
 չէ, ՚ի հարկէ ան արարողութեանը կատարուելուն
 հետ մէկտեղ պիտի չըլլայ: Ես բանը յայտնի է
 Սիմոն մոզէն, որն որ Փիլիպպոս մկրտեց: Իրաւ՝
 ըսուեցաւ անոր վրայով՝ թէ միւս դարձի եկող
 Սամարացիներուն նման հաւատաց մկրտութենէն
 առաջ, բայց իր հաւատքը միայն բերնով խոստո-
 վանութիւն մըն էր, և չէ թէ սրտին անկեղծ հա-
 ւատքը. քանզի իր մկրտութենէն քիչ մը ետքը
 մեղքի մէջ ինկաւ, որով ցուցուց թէ իր սիրտը
 դեռ փոխուած չէր: Աւ Պետրոս ըսաւ անոր.
 «Քու սիրտդ Եստուծոյ առջևը շիտակ չէ... Ին-
 չու որ ես քեզ մաղձի դաւնութեան մէջ, և անի-
 րաւութեան կապերու մէջ կը տեսնեմ»: (Գործ.
 Ը. 13—23:) Ես անկ ալ Ենանիան ու Սափիրան
 անտարակոյս մկրտուած պիտի ըլլային. և սակայն
 անանկ մեծ մեղք գործեցին՝ որ Տէրը մեռցուց զա-
 նոնք հրաշքով, իբրև ստախօսութենէ և խաբէու-
 թենէ զգուշանալու օրինակ մը: (Գործ. Ե.)

1—11 :) Աւրեմն անոնց սիրտը անշուշտ Հոգւով Սրբով նորոգուած պիտի չըլլար : Աոյն գաղափարը կրնանք ունենալ նաև մկրտուած տղայոց բնութեանը վրայով . թէ որ անոնց սիրտը մկրտութեան ժամանակը նորոգուած ըլլար , մեծ տարբերութիւն մը պիտի տեսնէինք անոնց՝ և չմկրտուածներուն մէջտեղը : Անոնք աւելի հեզ ու խոնարհ պիտի ըլլային , աշխարհիս մեղսալից գործքերէն պիտի հրաժարէին , և արդարութեան ու ճշմարտութեան շաւիղին մէջ պիտի քայլէին , սիրելով զՍտուած և բոլոր մարդիկը : Արդ՝ կրգտնենք անոնց մէջ աս բնաւորութիւնը . կայ արդեօք տարբերութիւն մը Քրիստոնէից զաւակներուն՝ և Մահմետականաց ու Հրէից զաւակներուն մէջտեղը : Անոնք մի և նոյն բնաւորութիւնը չունին . չէ՞ որ անոնց պէս մեղքի մէջ իյնալու ենթակայ են . և անոնց պէս՝ աշխարհը ու անոր մեղսալից հեշտութիւնները կը սիրեն : Միթէ Առաքեալին խօսքը կրնայ անոնց վերաբերիլ , որ կըսէ . « Ամէն ո՛վ որ Ստուծմէ ծնած է՝ մեղք չգործեր . ինչու որ անոր սերմը իր մէջը կըմնայ , ու չկրնար մեղք գործել , պատճառն որ Ստուծմէ ծնած է » : (ԹՅՈՒՄՆ . Գ . 9 :) Անոնք մեղք գործելէն ազատ չեն , և մի միայն պատճառը աս է , որ երբոր անոնք ջուրով մկրտուեցան , նոյն ատենը Սուրբ Հոգիով ծնած չէին : Աւստի դեռ անոնք աս բանիս կարօտ են , եթէ ոչ՝ բնաւ չեն կրնար մտնել երկինքը : Աւրեմն փրկութեան համար լոկ մկրտութեան վրայ յոյս դնելը բոլորովին պարապ բան է : Արդեօք ձեր յոյսն ալ աս հիմա՞նս վրայ կըկայնայ . արդեօք ձեր մկրտուած ըլլալուն միայն ապաւինելով՝ կըհաւատաք թէ ձեր սիրտը նորոգուած է : Ասիկայ բոլորովին անհիմն կարծիք մըն

է : Երգարե դուք մկրտութեամբ քրիստոնեայ
եղած էք անունով . բայց առանց ուրիշ հարկաւոր
բան մը ունենալու , միայն անունով քրիստոնեայ
էք : Այլ միայն մարմինը կարօտ է լուացուելու ,
այլ և սիրտն ալ կարօտ է մաքրուելու , որ առ-
ջինէն խիստ շատ աւելի հարկաւոր բան մըն է .
առանց անոր՝ մկրտուելու ալ ըլլաք , մաղձի դառ-
նութեան և անհրաւուրեան կապերու մէջ կրմնաք ,
ու յաւիտեան կրկորսուիք : Աւստի այլ ևս լոկ
մկրտութեան մի՛ վստահիք , այլ Եստուծոյ Հո-
գինն ազդեցութիւնները խնդրեցէք ձեր հոգիին
նորոգութեանը ու սրբութեանը համար :

Չորրորդ՝ յայտնի է նաև թէ մկրտութիւնը իբրև
դաւանութիւն մը ապաշխարութեան և թողու-
թեան վարդապետութեանը , կարևոր պարտաւո-
րութիւններ կրդնէ մկրտեալներուն վրայ : Յով-
հաննէսին մկրտութիւնը՝ « Եպաշխարութեան մկր-
տութիւն » կրկոչուի : (Մարկ . 16 . 4 : Գործ .
2 . 3 : Գործ . 18 . 24 : ԺԹ . 4 :) Եւ ինչո՞ւ
համար ասանկ կոչուեցաւ . քանզի ապաշխարու-
թիւնն էր անոր քարոզած վարդապետութիւնը , ու
մկրտուելով՝ անոր աշակերտներուն կարգը կրմտնէին ,
և անշուշտ անոր վարդապետութիւնը կրխոստո-
վանէին : Մկրտութիւնը ասանկ խոստովանութեան
ու աշակերտութեան գործ մը ըլլալը՝ Պօղոսին
կորնթացւոց ըսածէն յայտնի է : Պօղոս կը յան-
դիմանէ զանոնք . քանզի մէջերնին բաժանմունք
կրնէին՝ ըսելով . « Ես Պօղոսեան եմ » , կամ Պօղո-
սին հետևող , « ու մէկալը՝ թէ Ես Եպողոսեան , և
ուրիշը՝ թէ Ես Կեփասեան , ու միւսը՝ թէ Ես
Քրիստոսեան » . Ետքը կըսէ անոնց . « Պօղոսին ա-
նունովը մկրտուեցաք » . ըսել ուզելով որ եթէ իր
անունովը մկրտուած ըլլային , հարկաւ իր անունովը

պիտի կոչուէին, և իր աշակերտները սեպուէին, և ապա առաջ կերթայ՝ ըսելով. «Գոհութիւն իմ Աստուծոյս, որ ձեզմէ մէկը չմկրտեցի, միայն թէ Արիսպոսը ու Գայիոսը. որ մէկը չըսէ, թէ իմ անունովս մկրտուեցաք»: (՝ Կորնթ. Ծ. 12—15: Այսպէս՝ նաև նոյն Առաքեալը՝ Մովսէսով եղած մկրտութեան մը վրայով կրկօսի՝ իբրև աշակերտութեան դաւանութիւն մը, և իբրև անոր վարդապետութիւնները ընդունելու նշան մը՝ ըսելով. «Չեմ ուզեր որ չգիտցող ըլլաք՝ եղբայրներ, որ մեր հայրերը ամէնն ալ ամպին տակն էին, ու ամէնն ալ ծովէն անցան, և ամէնն ալ Մովսէսով մկրտուեցան ամպին ու ծովին մէջը»: (՝ Կորնթ. Ժ. 1, 2:) Աս խօսքը ուրիշ նշանակութիւն մը չկրնար ունենալ, բայց եթէ աս հետևեալը, թէ Իսրայէլացիք Ազիպտոսը թող տալով ու Մովսէսին ետևէն երթալով՝ ամպին ու ծովին մէջէն, անոր կառավարութեան տակը դրին ինքզինքնին, ու անոր վարդապետութեան կողմէն ընդունեցին: Ուստի վարդապետութեան մը համար մկրտուիլը՝ ան վարդապետութիւնը խոստովանիլ ու ընդունիլ ըսել է: Արդ՝ ի՞նչ էին Յովհաննէսին վարդապետութիւնները, ապաշխարութիւն ու թողութիւն մեղաց: Անոր հայրը մարգարէացած էր անոր վրայով՝ թէ անիկայ ժողովուրդին պիտի գիտցընէր իրենց փրկութիւնը՝ իրենց մեղքերուն թողութեանը համար: (՝ Ա. Կ. Ծ. 77:) Աւերքարողէր՝ ըսելով. «Ապաշխարեցէք, ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը մօտ է»: (՝ Մատթ. Գ. 2:) Աւ որովհետև ասոնք էին անոր վարդապետութիւնները, ուստի անկէ մկրտուողները՝ ապաշխարութեան համար մկրտուածներ կրկոչուէին, և ինքն ալ կրկոչուի՝ մեղաց թողութեան համար

ապաշխարութեան մկրտութիւն քարոզող : (Մատթ .
 Գ . 11 : Մարկ . Թ . 4 : Գ . Գ . Գ . 3 :) Սակայն
 լոկ բերնի խոստովանութիւն մը չէր . այլ ան վար-
 դապետութիւններուն պահանջած պարտաւորու-
 թիւնները կատարելու հարկ մը կրգներ զանոնք
 դաւանողներուն վրայ : Ալ ահա՛ աս պատճառով
 Յովհաննէս մեծ փութով և համարձակութեամբ
 կը յորդորէր մկրտուիչ ուղղները , որ ապաշխա-
 րութեան արժանաւոր պտուղ բերեն , ու ձգելով
 իրենց առջի մեղքերը , դառնան առաքինի ըլլան :
 (Մատթ . Գ . 8—10 : Գ . Գ . Գ . 7—14 :) Հի-
 մա դառնանք քրիստոնէական մկրտութեանը : Աս
 մկրտութիւնը կը լայ յանուն Հօր , և Արդւոյ ,
 և Հոգւոյն Սրբոյ : Աւտի աս կերպով մկրտուողը
 կը մտնէ Սուրբ Արրորդութեան երեք անձանց ա-
 շակերտութեանը մէջ . կը խոստովանի ան վարդա-
 պետութիւնը , նաև ամէն վարդապետութիւնները
 ու պարտաւորութիւնները՝ որ անոր մէջ կը պա-
 րունակուի : Ասիկայ նաև մասնաւորապէս՝ մկր-
 տութիւն մըն է Տէր Յիսուսի անունովը . (Գործ .
 Թ . 38 : Ը . 16 : Ժ . 48 : Ժ Թ . 5 .) և մանաւանդ
 անոր աշակերտելու , անոր կրօնքին վարդապետու-
 թիւնները ընդունելու խոստովանութիւն մըն է .
 և քրիստոնէական կրօնքին պահանջած բոլոր պար-
 տաւորութիւնները կատարելու խոստմունք մը :
 Պօղոս այսպէս կընկարագրէ զանիկայ . «Ինչք
 ամէնքդ որ Քրիստոսով մկրտուեցաք , Քրիստոսը
 վրանիդ հագած էք» : (Իաղ . Գ . 27 : Թ Աորնի .
 Ժ Թ . 13 :) Վրանիդ հագաք , այսինքն անոր կրօնքը՝
 անոր վարդապետութիւնները և պարտաւորու-
 թիւնները դաւանեցաք : Ալ ի՞նչ են ան կրօն-
 քին գլխաւոր վարդապետութիւնները . Քրիստոս
 ինքը կը սորվեցընէ մեզի՝ իր առաքեալներուն իշխա-

նութիւն տուած ատենը՝ ըսելով. «Ասանկ գրուած էր, և ասանկ պէտք էր Քրիստոսին չարչարուել, ու երրորդ օրը մեռելներէն յարութիւն առնել. և անոր անունովը մեղաց ապաշխարութիւն ու թողութիւն քարոզուել բոլոր ազգերու մէջ՝ Արուսաղեմէն սկսած» : (Ղուկ. իմ. 46, 47 :) Ուստի գլխաւոր վարդապետութիւններն էին՝ իր մահը, իր յարութիւնը, ապաշխարութիւն ու թողութիւն մեղաց : Ամանապէս ատենք էին Առաքեալներուն սորվեցուցած վարդապետութիւնները, երբոր սկսան ամէն տեղ քարոզել Աստուծոյ Խօսքը : Պօղոս իր քարոզութեանը մէջ միտքը դրած չէր ուրիշ բան մը գիտնալ, միայն թէ Յիսուս Քրիստոսը, ու ան՝ խաչը ելած. (Թ. Կորնթ. ք. 2.) ու միայն անոր խաչովը կը պարծենար : (Գաղ. ք. 14 :) Այսպէս անիկայ Քրիստոսի մահը՝ իբրև մեղաց քաւութիւն մը, իրօք իր քարոզութեան հիմը ըրած էր. անանկ ալ միւս առաքեալները : Ամանապէս անոնց քարոզութեանը գլխաւոր նիւթ մըն էր Քրիստոսի յարութիւնը : Մատնիչ Յուդային կորսուելէն ետքը՝ երկոտասաներորդ առաքեալ մը ընտրուեցաւ աս մասնաւոր նպատակովը, որ ան ալ մեկաներուն հետ մեկտեղ վկայ ըլլայ Քրիստոսի յարութեանը : (Գործ. Թ. 22 :) Եւ աս բանիս վկայութիւն կուտային անոնք ամէն առիթի մէջ : (Գործ. ք. 24, 32 : ք. 15 : Թ. Կորնթ. Ժ. 4—8 : Պօղոս ալ այնչափ հարկաւոր կը համարի զանիկայ, որ կըսէ. «Թէ որ Քրիստոս յարութիւն առած չէ, տակաւին ձեր մեղքերուն մէջն էք» : (Թ. Կորնթ. Ժ. 17 :) Ասանկ ալ իրենց քարոզութեան և գրութեան նպատակը ամէն առիթի մէջ՝ ապաշխարութեան և թողութեան վարդապետութիւնը սորվեցընել էր :

Պետրոս այսպէս յորդորեց ժողովուրդը տաճարին մէջ. «Չղջացէք ու դարձի եկէք, որ մեղքերնիդ ջնջուի»: (Գործ. ք. 19:) Եւ իր քարոզութիւնը ընդհանրապէս աս նպատակիս վրայ կրկայանար: (Տես Գործ. ք. 31: ք. 43:) Եսանկալ Պօղոս քարոզեց. «Յայտնի ըլլայ ձեզի՝ մարդիկ եղբայրներ, որ ասով ձեզի մեղաց թողութիւն կը քարոզուի»: (Գործ. ժք. 38:) Եւ ինքը անոր համար Հեթանոսներուն առաքեալ եղած էր, որ անոնք մեղաց թողութիւն առնեն: (Գործ. իք. 18: Տես նաև Եփես. ք. 7: Կող. ք. 14:) Երդ մկրտութիւնով՝ քրիստոնեայ մը Եւետարանին բոլոր աս մեծ վարդապետութիւնները կը դաւանի, և կը խոստանայ անոնց պահանջած ամէն պարտաւորութիւնները կատարելու: Եւ ասոնք են ան պարտաւորութիւնները. մեղքին մեռած ըլլալ, և նոր կեանք մը ունենալ արդարութեան, ինչպէս որ Եռաքեալը լիովի կը բացատրէ ըսելով. «Եսանկալ դուք ձեր անձը մեղքին մեռած սեպեցէք, ու Եստուծոյ կենդանի՝ Քրիստոս Յիսուս մեր Տէրոջը ձեռքովը»: (Հռովմ. ք. 11:) Ուրիշ խօսքով կը ցուցնէ թէ ամէն մարդ պարտաւոր է ունենալ իր բարոյական բնութեանը ան նորոգութիւնը՝ որուն վրայով մենք կը խօսինք. որ ինչպէս որ տեսանք, կը կոչուի մեռնիլ դէպի մեղքը, և յարութիւն առնել դէպի կեանքը: Կամնապէս Պետրոս կը խօսի մեղաց թողութեան համար մկրտուելու վրայով, ըսելով Պենտէկոստէի օրը. «Եպաշխարեցէք՝ ու ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունովը՝ մեղաց թողութեան համար, և Հոգւոյն Արքայ աւետիսը պիտի ընդունիք»: (Գործ. ք. 38:) Ինչպէս իր բոլոր միւս քարոզներուն մէջ, անանկ

ալ ասոր մէջ իր յառաջ բերած փաստերուն նը-
 պատակը՝ ապաշխարութիւն ու մեղաց թողութիւն
 էր . և պատուիրեց ունկնդիրներուն՝ որ Յիսուսի
 արիւնովը աս մեղաց թողութեան վարդապետու-
 թիւնը ընդունելով մկրտուին , իբրև խոստովանու-
 թիւն մը անոր հաւատալնուն : Պահանջուած
 պարտաւորութիւնը ան էր որ անոնք աս թողու-
 թիւնը ստանան , ինչպէս որ Անանիա՝ Պօղոսին ը-
 սաւ . Ալիք մկրտուէ՝ ու մեղքերդ լուա՛ Տէրոջը
 անունը կանչելով : (Գործ . իբ . 16 :) Անիկայ
 ոչ միայն արտաքուստ մկրտուելու էր ջուրով լուա-
 ցուելով , այլ նաև իր մեղքերէն լուացուելու էր՝
 Տէրոջը անունը կանչելով , որ ասիկայ ճիշդ Քրի-
 ստոսի ցուցուցած ճամբան է Սուրբ Հոգին
 ստանալու , որով կրկատարուի աս գործը : (Ագ . 1 .
 Ժա . 13 :) Արդ՝ ինչպէս ասաւ որ վիճակի մէջ
 կրդնէ մեզ մկրտութիւնը : Ես խորհուրդը մեր
 կրօնքին հրամայած մեծ ու երևելի խորհուրդնե-
 րուն մէկն է . քանզի մկրտութիւնով մենք ուխտ
 կրնենք ամէն սրբազան պարտաւորութիւնները կա-
 տարելու . բոլորովին կրնուիրենք անձերնիս Տէր
 Յիսուս Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտները ըլլա-
 լու . կրխոստանանք իր կրօնքին հրամայած բոլոր
 սուրբ պարտաւորութիւնները կատարելու . մեղքէն
 հեռանալու . նոր ու սուրբ կեանք մը վարելու իր
 պատուէրներուն համաձայն , և իր սուրբ բնու-
 թեանը նմանելու : Եւ արդեօք աս ուխտը անհո-
 գութեամբ ընդունելու բա՞ն մը պիտի ըլլայ . միթէ
 մենք մկրտութիւնը մեզի կամ մեր զաւկրներուն
 համար ուզելով ենք թեթևամտութեամբ՝ իբրև լոկ
 ուրախութեան բան մը , առանց մտածելու ան մեծ
 ու երևելի պարտաւորութիւնները , որ ան մեր վրայ
 կրդնէ : Եւ անոր ուխտերը մեր վրայ առնելէն

ետքը, արժան է որ երթանք ու մեղք գործենք աշխարհիս մէկալ մարդոցը պէս, առանց մէկ անգամ մըն ալ մտածելու որ անոնց մեղքէն շատ աւելի ծանրութիւն պիտի ունենայ մեր մեղքը: Ա՛հ, ի՞նչ մեղքերու հաշիւ պիտի ունենան տալու մկրտուած պատուիրանազանցները, որ ոտքի տակ կառնեն ասանկ ահաւոր ուխտերը, և ինքզինքնին կրճգեն աշխարհիս ճամբուն մէջ քալելու:

Հինգերորդ՝ յայտնի է նաև որ մկրտութիւնը ինքիրմէն զօրութիւն չունի ան փրկարար փոփոխութիւնը գործելու, որ պէտք է ըլլայ մեր սրտին ու վարմունքին մէջ: Ըն փոփոխութեանը հարկաւոր է հաւատք, և Եստուծոյ ներգործութիւնը. ինչպէս Պօղոս կըսէ. «Թաղուելով անոր հետը մկրտութիւնով, որուն հետ ալ յարութիւն առիք Եստուծոյ զօրութեանը հաւատալով, որ ինքը զանհկայ մեռելներէն յարուց»: (Առլ. Է. 12:) Ես հոգևոր յարութիւնը աստուածային զօրութիւնով կը ըլլայ, վասն որոյ նոյն գլուխին մէջ անձեռագործ թլիստութիւն կանուանէ զանհկայ. (Համար 11): Եւ Քաղատացւոց թուղթին մէջ չըսեր թէ՛ Եստուծոյ որդիքն են մկրտութեամբ, թէ և անմիջապէս ետքը մկրտութեան վրայով կըլսօսի, հապա «Եմէնքդ ալ Եստուծոյ որդիք էք՝ Յիսուս Քրիստոսի հաւատքովը»: (Քաղ. Գ. 26:) Արտին նորէն ծնանելուն մէջ գլխաւոր բանը հաւատքը կանուանէ: Եսանկ ալ մեր Փրկիչը կըսէ. «Ըն որ հաւատայ ու մկրտուի՝ պիտի փրկուի»: (Մարկ. Ժ. 16:) «Նմանապէս Սուրբ Գրքին ու աղօթքին գործակցութիւնը միացած են անոր հետ: Պօղոս կըսէ. «Քրիստոս սիրեց եկեղեցին, ու իր անձը մատնեց անոր համար, որ զանհկայ սուրբ ընէ աւազանին մաքրութեամբը՝

խօսքով": (Եփե. Է. 25, 26:) Տուրէն զատ
խօսքին գործադրութիւնն ալ յիշուած է, ճիշդ
ինչպէս որ մեր Փրկիչը աղաչեց. «Սրբէ անոնք քու
ճշմարտութիւնովդ, որ քու խօսքդ ճշմարտու
թիւն է": (Յովհ. ԺԷ. 17:) Երդէն բացատրած
ենք Անանիային խօսքը՝ որով Սողոսին կրպատուի
րէր աղօթք ընելու, ու կրսէր. Ալիբ, մկրտուէ՝
ու մեղքերդ լուա՛ Տէրոջը անունը կանչելով:
(Գործ. Իբ. 16:) Ես ամէն միջոցներէն ՚ի զատ
միշտ յիշելու ենք թէ Սուրբ Հոգին է սրտին նո
րոգութիւնը կատարողը. ինչպէս որ Արքորդ Գրե
խուն մէջ ընդարձակօրէն փաստերով ցուցուցինք:
Երդ մեր Փրկիչը նոյն ատենը յայտնապէս կրխօ
սի մկրտութեան և Սուրբ Հոգիին ներգործու
թեանը վրայ ըսելով. թէ որ մէկ մարդ մը ջու
րէն ու Հոգիէն չճնանի: (Յովհ. Գ. 5:) Ես նոյն
բանը կը յիշէ Պօղոս՝ Տիտոսին գրած նամակին
մէջը: (Տեո. Գ. 5): Ուստի աս տեղ վայելուչ
և հարկաւոր է զգուշացրնել ձեզ՝ աս խորհուրդին
զօրութեանը վրայով սնապաշտական կարծիքներ
ունենալէն, ինչպէս որ ըրինք խօսքին վրայով խօ
սած ատեննիս. քանզի մկրտութիւնը ըստ ինքեան
լոկ արտաքին ծէս մըն է, և զօրութիւն չունի սրբ
տին թափանցելու: Մի խորհիք թէ անոր լոկ
մատակարարութիւնը՝ անիմանալի կերպով մը սրբ
բացրնող և փրկարար ազդեցութիւն մը կրնէ հո
գիին վրայ. ասանկ վարդապետութիւն մը բնաւ
հիմ չունի Սուրբ Գրքին մէջ:

Ուստի մկրտուելէն ետքը անհոգ և ասպահով
մնալնուդ տեղը՝ պարտիք աւելի զգուշաւոր ըլլալ,
ու աւելի մեծ ջանքեր ընել՝ մեղքէն հեռանալու
համար: Ես նոյն առարկութիւնը գործածեց Պօ
ղոս՝ երբոր կրխօսէր Իսրայէլի որդւոցը վրայով:

որ Մովսէսով մկրտուեցան . և անոր մէջ կը բովանդակէ հաղորդութիւնը և մկրտութիւնը մէկտեղ , ու կը ցուցնէ որ անոնցմէ մէկն ալ չկրնար ազատել մարդս՝ մեղքէ ու անոր դատապարտութենէն . « Չեմ ուզեր որ չգիտցող ըլլաք՝ նղբայրներ , որ մեր հայրերը ամէնն ալ ամպին տակն էին . ու ամէնն ալ ծովէն անցան , և ամէնն ալ Մովսէսով մկրտուեցան ամպին ու ծովին մէջը . Եւ ամէնն ալ նոյն հոգևոր կերակուրը կերան , ու ամէնն ալ նոյն հոգևոր խմելիքը խմեցին . բայց չէ թէ անոնցմէ շատերուն հաւնեցաւ Մատուած . ինչու որ անապատին մէջ փռուած ինկան » : Եւ ապա անոնց ցանկութիւնը , ու կուսակաշտութիւնը , և պոռնկութիւնը , և զՄատուած փորձելը , ու տրտնջելը , ու նաև աս մեղքերուն համար իրենց կրած պատիժը յիշեցրնելէն ետքը՝ կըսէ . « Բայց ան ամէնը օրինակով կըստատահէր անոնց . իսկ մեզի՝ . . . խրատ ըլլալու համար գրուեցաւ » : Ետքը վերջացրնելով իր խօսքը՝ կըսէ . « Աւստի ան որ կըսեպէ թէ հաստատուն կեցած է , թող զգուշանայ , որ չըլլայ թէ իյնայ » : (Թ Կորնթ . Ժ . 1—12 :) Մասնկ ալ ես կըսեմ իմ ընթերցողներուս . թէ որ կը կարծէք թէ հաստատուն կեցած էք՝ մկրտութեան վստահելով , զգոյշ եղեք որ չըլլայ թէ իյնաք : Նոր մի՛ ապաւինիք . ջուրով լուացուիլը չէ որ կը փրկէ , հապա բարի խղճմտանքին վկայութիւնը առ Մատուած : (Թ Կե . Գ . 21 :)

Վերջապէս՝ յայտնի է որ մկրտութիւնը իբրև ներքին փոփոխութեան արտաքին նշան մը ամէն մարդօցմէ կը պահանջուի , ու երևելի միջոց մըն է աստուածային շնորհաց . Սուրբ Գիրքէն յայտնի է որ անիկայ սրտին Սուրբ Հոգիով նորոգութեանը

արտաքին նշան մըն է : Արդէն Հին Ատակարանին մէջն ալ Սուրբ Հոգիին ազդեցութիւններուն վրայով ջուրի նմանութեամբը խօսուած է . «Աստուծաբաւին վրայ ջուր պիտի թափեմ» , կըսէ Տէրը Ասայի մարգարէին բերնովը , «ու անջուր երկրին վրայ հեղեղներ . քու սերունդիդ վրայ իմ Հոգիս պիտի թափեմ , և քու որդւոցդ վրայ՝ իմ օրհնութիւնս» : (Եսայ . խդ . 3 :) Եւ Ազնկիեղին բերնովը կըսէ Աստուծաւ . «Եւ ձեր վրան մաքուր ջուր պիտի սրսկեմ , ու պիտի մաքրուիք . . . Եւ ձեզի նոր սիրտ պիտի տամ . . . Եւ իմ Հոգիս ձեր ներսիդին պիտի դնեմ . ու ձեզի՝ իմ հրամաններուս մէջ քալել պիտի տամ» : (Եզեկ . լդ . 25 — 27 :)

Նոր Ատակարանին մէջ ուր որ մկրտութեան վրայով կըխօսուի , նոյն տեղը առ փոփոխութիւնն ալ յիշուած է , ինչպէս որ մենք արդէն կրկին և կրկին ցուցուցինք . մէկը ներքին մաքրութիւն մըն է , ինչպէս որ մէկալը արտաքին լուացում մըն է : Տես հետեւեալ խօսքերը . «Սիրտերնիս չար խիղձերէն լուանալով , ու մարմիննիս մաքուր ջուրով լուանալով» : (Եբր . Ժ . 22 :) «Նորէն ծնանելու աւազանին ձեռքովը՝ ու Սուրբ Հոգիին նորոգելովը» : (Տեո . Գ . 5 :) «Ջուրէն ու Հոգիէն ծնանիլ» : (Յովհ . Գ . 5 :) Աւստի մկրտութիւնը իբրև ասանկ արտաքին նշան մը՝ բացարձակապէս կըպահանջուի ամենէն : Մեր հաւատքին հրապարակաւ խոստովանութիւնը՝ քրիստոնէական կրօնքին մէկ հարկաւոր պահանջում մըն է : Մեր կրօնքը հրաման չտար զանիկայ ծածուկ պահելու , ո՛չ ալ կեղծաւորելու : Բաւական չէ որ մէկը սրտին մէջը հաւատայ , այլ նաև պարտի մարդոց առջեւն ալ խոստովանիլ : «Վ՛ր որ մարդոց առջևը զիս կըդաւանի» , ըսաւ մեր Փրկիչը , «ես ալ ա-

նիկայ պիտի դաւանիմ իմ Հօրս առջևը՝ որ երկնքն է՝ : Սակայն՝ «Ո՛վ որ զիս՝ և իմ խօսքերս ամօթ կրսեպէ աս շնացող ու մեղաւոր ազգիս մէջ՝ Արդին մարդոյ ալ անիկայ ամօթով պիտի ընէ՝ երբ որ իր Հօրը և սուրբ Հրեշտակներուն փառքովը գայ» : Եւ Պօղոս խօսելով ներքին հաւատքին ու արտաքին դաւանութեան վրայով, կը ցուցնէ թէ աս երկուքն ալ կապակցութիւն ունին մարդու փրկութեանը հետ. սրտով կը հաւատայ մարդ արդարանալու, ու բերնով կը խոստովանի փրկուելու : (Հռօմ. Ժ. 10 :) Երդ՝ մկրտութիւնը, ինչպէս որ տեսանք, Քրիստոնէութիւնը դաւանելու որոշեալ կերպն է, վասն որոյ հարկաւոր է ան. Ինչպէս որ յայտնի է մեր Փրկչին խօսքէն՝ որն որ ուրիշ անգամ ալ յիշած ենք. «Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու Հոգիէն ջնանի, չկրնար Եստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել» : (Յռօմ. Գ. 5 :) Մարդս պարտի կրօնք ունենալ, և պարտի դաւանիլ զանիկայ : Ե՛հա՛ ասանկ էր նաև մեր Փրկչին պատուէրը իր Եռաքեալներուն. «Բացէք ասկէ ետև բոլոր Հեթանոսները աշակերտեցէք, մկրտեցէք անոնք յանուն Հօր, և Արդւոյ, և Հոգւոյն Արբոյ» : Ես պատուէրին համաձայն էին Եռաքելոց սորվեցուցածները և ըրածները : Են մարդիկը՝ երբոր Պենտէկոստէին օրը հարցուցին Պետրոսին թէ ինչ ընեն, Պետրոս ըսաւ անոնց. Եպաշխարեցէք ու մկրտեցէք : (Գործ. Է. 38 :) Եւ ուր որ անոնք մարդիկը հաւատքի կը դարձընէին, հոգ կը տանէին անմիջապէս զանոնք մկրտելու : Եւ որովհետև մեր Տէրը աս բանիս համար յատուկ պատուէր մը տուած է. պէտք է որ անիկայ հարկաւոր բան մը սեպենք, և Եստուծոյ բոլոր ուրիշ պատուէրներուն կարգը դասենք, որն որ եւ

թէ մէկը զանց ընելու ըլլայ, չկրնար առանց պատիժի մնալ: Մկրտութիւնը գիտութեամբ և կամաւ զանց ընելը՝ աստուածային իշխանութիւնը ոտքի տակ առնել է, և յաւիտենական կործանման վտանգին մէջ կրճգէ հոգին. այսուամենայնիւ ասիկայ Աստուծոյ միւս պահանջմունքներուն կարգը դնելով, չենք կրնար ըսել թէ Ո՛վ որ զանց կրնէ աս՝ ակամայ կամ տգիտութեամբ, անշուշտ կրկործանի: Թլիփատութիւնը հաստատ կերպով պատուիրուած էր Աբրահամի բոլոր սերունդին. և անթլիփատ մարդը կամ տղան պիտի կորսուէր իր ժողովուրդէն՝ իբրև յանցաւոր Աստուծոյ ուխտին: (Բաղդատէ Ծանօր. Ժէ. 9—14, Եւր. Ե. 24—26ին հետ:) Եւ սակայն Պօղոս այսպէս կրհարցրնէ. «Թէ որ անթլիփատութիւնը օրէնքին իրաւունքը պահէ, չէ՞ որ անոր անթլիփատութիւնը թլիփատութիւն կրսեպուի»: Աւրսէ. «Շրէայ ան է՝ որ ներսուանց է, և թլիփատութիւն սրտինը՝ հոգիով, ու չէ՞ թէ գիրով»: (Հռովմ. ք. 26—29:) Ասով յայտնապէս կիմացրնէ թէ թլիփատութեան օրէնքին քանի մը բացառութիւնները կային, որ ան կերպով եղած զանցառութիւնը Աստուծոյ շնորհքէն չէր զրկեր մէկը: Քրիստոսի գործածած խօսքին առանձին յատկութենէն կերևնայ թէ՛ ասանկ բացառութիւն մը կրնայ ըլլալ նաև մկրտութեան համար: «Ան որ հաւատայ ու մկրտուի», կրսէ, «պիտի փրկուի». բայց նոյն ատենը իր խօսքը դարձրնելով՝ զանց կրնէ մկրտութիւնը, ու կրսէ. «Ան որ հաւատայ պիտի դատապարտուի». ու չքսէր թէ, ան որ չմկրտուիր, պիտի դատապարտուի: (Մարկ. Ժ 16:) Եւ այսպէս՝ Աիկողեմոսին հետ իր ըրած խօսակցութեան ատենը՝ մկրտութեան ու հոգևոր

ճննդեան հարկաւորութիւնը հաստատելէն ետքը՝
 ասիկայ մէկդի ձգելով առաջ կերթայ երկրորդին
 վրայ խօսելու, իբր թէ անիկայ էր միւսէն հար-
 կաւորը: (Տես Յովհ. Գ. 5—8:) Այսու ա-
 մենայնիւ մկրտութիւնը բացարձակապէս հարկաւոր
 է ամէն անոնց՝ որ կը հասկընան և կրնան ընդու-
 նիլ մկրտութեան խորհուրդը: Արդ՝ բուն աս
 հարկաւորութիւնը յայտնի կընէ անոր օգտակա-
 րութիւնը. վասն զի մեր փրկիչը ասանկ բացարձա-
 կապէս պիտի չպատուիրէր անանկ խորհուրդ մը որ
 ըստ ինքեան անօգուտ է: Աս ալ կրնայ վկայու-
 թիւն մը ըլլալ անոր օգտակարութեանը՝ որ Սուրբ
 Գրոց մէջ ստէպ կը յիշուի փրկութեան ուրիշ մի-
 ջոցներուն հետ: (Տես Տեո. Գ. 5: Աբր. Ժ. 22:
 Եփե. Ե. 26, 27: Գործ. Բ. 38: Իբ. 16:
 Մարկ. ԺԳ. 16:) Միտք դրէք անոր իմաստին,
 ու պիտի տեսնէք անոր օգտակարութիւնը: Անով
 կը դաւանինք մեր հաւատքը թէ Սուրբ Հօգին
 սրտի վրայ ներգործութիւն կընէ, և կը ցուցնենք
 մեր փափաքը ան ներգործութիւնը ընդունելու:
 Աս խորհրդածութիւններու աղէկ ու շաղրութիւն
 թող ընեն մեր ընթերցողները: «Մէտք է որ դուք
 գիտնաք թէ ինչ կընէք, երբոր տղաքնիդ կը մօ-
 տեցընէք մկրտութեան աւազանին՝ որ անոնք ըն-
 դունին աս երևելի խորհուրդին օգուտը: Ինչք
 գիտէք որ Աստուած՝ առատ և հաստատ խոստ-
 մունքներ ըրած է աղօթքը լսելու. Յակոբոս կը-
 սէ. «Արդարներուն աղօթքը շատ զօրաւոր է օգ-
 նական ըլլալու»: (Յակ. Ե. 16:) Արդ՝ մկրտ-
 ութեան խորհուրդը ջերմեռանդութեան կողմա-
 նէ աստիճան մը վեր է հասարակ աղօթքէն. քանզի
 երբոր ասիկայ հաւատացող սրտով մը կը կատարէք,
 իբր թէ դուք ձեր զաւակը կառնէք ու զանիկայ

մարմինով՝ շնորհաց ակթուին առջևը բերելով՝ կըսէք • «Օրհնեա՛լ Փրկիչ՝ գիրկդ առ առ տղան , ու շնորհէ՛ անոր՝ Հոգւոյն Արբոյ պարգևը որ սրբութի՛» : Ահա՛ առ կերպով նուիրելիդ և աղաչելիդ անօգուտ պիտի չըլայ : Տղուն սիրտը գուցէ անատենը չսրբութի , բայց ձեր ջերմեռանդ փափաքը անտես պիտի չըլայ • Թէ և ուխտապահ Աստուածը երկար ատեն կըթողու իրեն աղօթքը և նոր ժողովուրդը , բայց վերջապէս կըլսէ անոնց՝ ու պատասխան կուտայ • և ձեր զաւակը չմոռնար , երբոր անիկայ մեծնալու ըլլայ : Թէ որ դուք ձեր զաւակը անկեղծ սրտով կընուիրէք Աստուծոյ , անոր համար շարունակ աղօթք կընէք , խնայցի կերպով կըկրթէք , և հաւատարմութեամբ Սուրբ Գիրքը կըսորվեցընէք անոր , ձեր ակնկալութիւնը հազիւ երբէք պարապ պիտի ելլէ : Արնաք ապաւինիլ վստահութեամբ որ Աստուած պիտի շնորհէ իր Սուրբ Հոգին՝ անոր սիրտը նորոգելու ու սրբելու համար • բայց ամէնը ձեր աղօթասիրութենէն ու ձեր տուած դաստիարակութենէն ու կրթութենէն կախում ունի • և առ բանս կառաջնորդէ մեզ կրկին խորհելու Աստուծոյ Խօսքին մեծ ու երևելի հարկաւորութեանը վրայով : Այլ վերջապէս առ Խօսքը մարդուս սրտին նորոգութեանը ամենահարկաւոր միջոցը համարելովնիս՝ Սուրբ Գիրքին հակառակ ըրած չենք ըլլար : Մենք Պօղոսին վկայութիւնը ունինք • իր առաքելութեան մեծ նպատակը՝ մարդոց հոգիները դարձի բերել էր : Իր առաքելութիւնը Տէր Յիսուսէն այսպէս եղաւ : «Անոր համար քեզի երևցայ , որ քեզ ձեռք առնեմ պաշտօնեայ և վկայ ընելու ան բաներուն՝ որ տեսար , ու ան բաներուն՝ որոնցմով պիտի երևնամ քեզի • քեզ ազատելով ատ ժողովուրդէն ու

Հեթանոսներէն , որ ես անոնց պիտի խրկեմ
 քեզ՝ անոնց աչքերը բանալու , խաւարէն լոյսի
 դարձընելու , և Սատանայի իշխանութենէն Մս-
 տուծոյ , որ անոնք մեղաց թողութիւն առնեն , և
 սուրբերուն հետ մասնակից ըլլան՝ ինծի հաւատա-
 լով” : (Գործ . ից . 16—18 :) Ենիկայ Տերոջմե-
 ասանկ իշխանութիւն մը առած ըլլալով՝ կրսէ .
 “Քրիստոս զիս մկրտելու չխրկեց , հապա Մետա-
 րանը քարոզելու” . և փառք կուտայ Մստուծոյ՝
 որ ինքը Կորնթոսի մէջ շատ քիչ մարդ մկրտած է :
 (Ին Կորնթ . Ին . 14—17 :) Եսկից յայտնի կը-
 տեսնենք թէ Մետարանին քարոզութիւնը , ու չէ
 թէ մկրտութիւն էր ան ամենամեծ միջոցը՝ որով
 մարդիկ խաւարէն լոյսի , ու Սատանային իշխա-
 նութենէն Մստուծոյ պիտի դառնային . անանկ որ
 անոնք մեղաց թողութիւն ընդունին , ու սուրբե-
 րուն հետ մասնակից ըլլան . ինչպէս որ ինքը կը-
 սէ թէ՛ Խաչին քարոզութիւնը փրկուածներուն
 “Մստուծոյ զօրութիւնն” է : (Ին Կորնթ . Ին . 18 :)
 Եսանկ զրուցուածք մը երկդիմութիւն չունի . այլ
 յայտնապէս առաքելական վկայութեամբ կը հաս-
 տատէ ան եզրակացութիւնը՝ որուն մեզ առաջնոր-
 դեցին մեր խնդիրները աս զլիտես մէջ . և յայտ-
 նապէս կը սորվեցընէ թէ Մստուածաշունչին մէջ
 յայտնուած Մստուծոյ խօսքն է ան զլիաւոր մի-
 ջոցը՝ որ Սուրբ Հոգին կը գործածէ մարդուն սիր-
 տը նորոգելու ու սրբելու , և զանիկայ երկինքին
 համար պատրաստելու :

Արկու կամ իրեք հարկաւոր խորհրդածութիւն-
 ներ կեղնն աս եզրակացութենէն : Եւսջնը աս է՝
 որ երբ միջոցները չեն գործածուիր , զարմանալի
 բան չէ որ արդիւնք յառաջ պիտի չգայ : Օրի-
 նակի համար թող արգելուի ժողովուրդէն Սուրբ

Գիրքը՝ որ չունենան իրենց տանը մէջ, անանկ որ
 չկրնան կարդալ զանիկայ՝ պատեհու թիւն ունեցած
 ատեննին, ու մինչև անգամ եկեղեցիներուն մէջ
 միայն դժուարիմաց եղանակով մը, և կամ Հաս-
 կրցուելու լեզուով մը լսեն զանիկայ. թող շատ դա-
 րեր հազիւ անգամ քարոզուի Աստուծոյ Բօսքը,
 և անալ այնպիսի կերպով մը՝ որ սրտին ու խրղճ-
 մտանքին չազդէ. անոր փրկարար վարդապետու-
 թիւնները՝ որ են ապաշխարութիւն առ Աստուած,
 և հաւատք Տէր Յիսուս Քրիստոսի վրայ, Ա-
 ռաքելոց քարոզութեան նիւթն էին, և ասոնց-
 մով այնպիսի զարմանալի կերպով դարձի բերին
 մարդիկը. թէ որ ասանկ ըլլայ, անշուշտ Սուրբ
 Գրքին արդիւնքն ալ պիտի դադարի քրիստոնէից
 սրտին մէջ յառաջ գալէն. վասն զի թէ որ անոնք
 սրտի նորոգութեան և սրբութեան միջոցը չվայե-
 լեն, սուրբ պիտի չըլլան, և պիտի չունենան սրտին
 ան նորոգութիւնը՝ որուն վրայով արդէն խօսած
 ենք, և որ Աստուածաշունչին մէջ այնչափ երևելի
 վարդապետութիւն մըն է: Այո՛, ժամանակ անց-
 նելէն ետև անոր հարկաւորութիւնը անգամ պիտի
 մոռցուի, և թէ որ վերջապէս մէկը քարոզէ զա-
 նիկայ, Հեթանոս Աթենացիներուն մէջ քարոզող
 Պողոսին պէս՝ իրենց ականջներուն օտար բաներ
 բերող պիտի համարուի: (Գործ. ԺԷ. 20:) Ան-
 ատենը անոնց կրօնքը ՚ի հարկէ տեղ պիտի չունե-
 նայ սրտին մէջ, ու պիտի ըլլայ ծէսերու ու ա-
 րարողութիւններու կրօնք մը: Ալ անոնք որ ա-
 սանկ կրօնք մը ունին, և քրիստոնեայ կրկոչուին,
 միայն անուկով ու արարողութիւնով կը տարբերին
 ուրիշներէն՝ որ քրիստոնեայ չեն կոչուիր. ու աս-
 նոնց պէս աշխարհասէր են, անոնց պէս հպարտ,
 անոնց պէս անպարկեշտ, և անոնց պէս անձնա-

տուր եղած ստույթեան՝ անառակութեան և ամէն տեսակ մեղաց : Մտիք հասարակութեան մէջը , և դժուարաւ պիտի գտնես անանկ մարդ մը՝ որուն վարքը ու խօսակցութիւնը ցուցնէ թէ ինքը նորէն ծնած ու ճշմարտապէս բարեպաշտ քրիստոնեայ մըն է : Եւ զարմանալի բան չէ որ անոնք ասանկ ցաւալի վիճակի մէջ կը գտնուին . վասն զի կամ Սուրբ Գիրքը չունին , և կամ անոր մտիկ չեն ընէր : Թէ որ խօսքին սերմը չցանուի՝ անշուշտ չկրնար աճիլ ու պտուղ տալ :

Երկրորդ խորհրդածութիւնը աս է . Անոնք որ Աստուծոյ խօսքը կարդալը կամ զանիկայ մտիկ ընելը արգիլելու կը ջանան , շատ մեծ մեղք մը կը գործեն . քանզի հոգիէն կը վերցընեն ինքը սնուցանող բանը , և թող կուտան զանիկայ սովամահ կորնչելու : Դողովուրդէն արգիլելով իրենց սրբութեան միջոցը , կը զրկեն զանոնք իրենց երկինքին համար պատրաստուելու միակ յոյսէն , ու կը թողուն զանոնք յաւիտենական կործանման պատրաստուելու . ահա՛ միայն աս կըլլայ անոնց վախճանը : Ա՛հ , ի՞նչ սոսկալի յանցանք՝ կու՛նենան աս ընթացքը բռնողները : Անոնք չէ՛ թէ հացի սով , չէ՛ թէ ջուրի ծարաւ կը պատճառեն , այլ Տէրոջը խօսքը լսելու սովը կը բերեն (Աճ. Գ. 11) , որ ասիկայ ամենամեծ անէճքներէն մէկն է , որն որ Աստուած խօսեցաւ Իսրայէլացւոց դէմ : Եւ ի՞նչ չարիքներ յառաջ չեն գար ասանկ ընթացքէ մը : Ասխապէս հոգին իր հոգևոր կերակուրէն զրկուած՝ կը կործանի : Երկրորդ քրիստոնեաներուն մէջ կը զօրանայ աշխարհասիրութիւնը և ամբարշտութիւնը , և այսպէս անպատիւ կընեն անոնք ան սուրբ անունը՝ որով իրենք կոչուած են . անանկ որ անոնց պատճառովը քրիստոնէութիւնը կը հայհոյուի Հեթանոսաց մէջ :

(Հատվ. ք. 24 :) Մէկ ուրիշն ալ աս է որ , մոլորութիւնը անպատիժ և տևողական կրմնայ . քանզի ամենէն մեծ և վնասակար հերետիկոսութիւնները միշտ երևան ելած են եկեղեցիին մէջ առաջնորդներէն , և զօրացած են՝ ժողովրդոց կոյր զկուրայն և տգիտութեամբ անոնց յարելէն : Թէ որ ժողովուրդը Մատուծոյ Խօսքը ունենար , անանկ որ կարող ըլլար կարգալ , ու քննել ինքնիրեն , շատ հերետիկոսութիւններ շուտով իրենց երևան ելած ժամանակը պիտի ոչնչանային , փոխանակ թող տրուելու որ ազգէ ազգ մոլորցընեն : Մոլորութեան ծագումը և յառաջադիմութիւնը խափանելու ամենէն աղէկ եղանակը՝ բոլոր ժողովուրդը Սուրբ Գրոց գիտութեանը մէջ հաստատելն է , ու գրքերը անոնց տալը՝ որ իրենք կարգան ու քննեն :

Արրորդ խորհրդածութիւնը կրվերաբերի ան մեծ զանազանութեանը՝ որ կայ Սուրբ Գրոց կրօնքին , և ծիսական կրօնքին մէջտեղը . առջինը խիստ կարևոր կըցուցընէ սրտին սրբութիւնը , ու ամենահարկաւոր կըհամարի Մատուծոյ Խօսքին քարոզութիւնը . իսկ երկրորդը գրեթէ միայն արտաքին արարողութիւնները պահել կըպատուիրէ , ու մէկդի ձգելով խօսքին քարոզութիւնը , անոր տեղը անհամար մեծահանդէս արարողութիւններ կատարել կուտայ : Երդ՝ աս ծիսական կրօնքին պաշտօնեան , որ Մատուծոյ ճշմարտութիւնը բնաւ չքարոզեր , և որուն մինակ գործը ամէն օր քանի մը յատուկ կանոնադրեալ ծեսեր կատարել է , թող յառաջ գայ ու ըսէ Պօղոսին պէս . « Իր ըրիստոս զիս մկրտելու չխրկեց՝ հապա Մետաքանը քարոզելու » : (Թ Կորնթ . Թ . 17 :) Խորհեցէք անգամ ՚ը , թէ աս խօսքը կըյարմարի՞ անոր . ասանկ կարծիք մը առաջ բերելը անգամ անտեղի

է, և կըցուցընէ թէ Ինչպէս գլխովին տարբեր է իր գործը եռանդուն և պերճախօս Պօղոսին գործէն. քանզի ինքը արարողութեանց հպատակելով ուրիշներն ալ հպատակ կընէ անոնց. իսկ Պօղոս հրապարակաւ և տան մէջ կը քարոզէր, շէրիէց և շեթանոսաց վկայութիւն տալով, ապաշխարութիւն դէպ'ի Եստուած՝ և հաւատք դէպ'ի մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը. և մէկ ուրիշ Եւեոտարանական պաշտօնեայի մը աս պատուէրը տուաւ. «Ինչն ալ խօսքը քարոզես. մտադրութեամբ գործքիդ պարապէ՛ ատենին՝ ու ատենէ դուրս, յանդիմանէ՛, սաստէ՛, մխիթարէ՛ ամէն կերպ համբերութիւնով ու վարդապետութիւնով» : (Բ ՏԻՏ . Դ . 2 :)

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ

Ես ճանաչեալ յառաջ եկած երկրորդ խնդիր մը աս է, թէ Ինչ էն որպիսի նորոգութեանը հետեւանէնք : Ես խնդիրը իմ գրածներս կարդացողներուն ամէն մէկուն խիստ շատ հարկաւոր է : Արտին փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով կըխօսինք, բացարձակապէս հարկաւոր է հոգւոյ փրկութեան : Եւ ռանց անոր չէք կրնար երկինքը մտնել, այլ յաւիտենական կորուստը պիտի երթանք : Աւ արդեօք հարկաւոր բան չէ՞ որ գիտնաք թէ ինչ պիտի ըլլայ ձեր յաւիտենական վիճակը : Չեր հոգին բոլոր աշխարհէն աւելի թանկագին է. ուրեմն չէք ուզեր քննել ու իմանալ թէ արդեօք պիտի կորսուի՞ և թէ փրկուի : Աուզէք անհոգ կենալ անոր ապառնի վիճակին վրայով, մինչև որ մեռնիք :

և այլ ևս ժամանակ չունենաք պատրաստութեան .
 անատենը թէ որ ինքզինքնիդ սխալած գտնէք ու
 հոգինիդ կորսուած , ճար մը պիտի չըլայ : Արբոր
 անգամ մը դժոխքը երթաք , ազատում չկայ .
 հապա յաւիտեանս յաւիտենից պիտի քաշէք անոր
 տանջանքները՝ առանց օգնութեան կամ ազատու-
 թեան յոյս մը ունենալու . ինչպէս Մեծատունը՝
 որ երբ աշխարհի վրայ էր , միայն կըխորհէր փա-
 ռաւորապէս կեանք վարելու իր հարստութեանը
 միջոցովը . ու երբոր մեռաւ , դժոխքը գնաց , ու
 օգնութիւն չգտաւ անոր տանջողական բոցերէն .
 ասանկ ալ ձեզի պիտի պատահի . դժոխքին ու եր-
 կինքին մէջտեղը մեծ վիհ մը կայ , որ յաւիտեան
 ձեզ պիտի չթողու անկից հեռանալու . և ոչ միայն
 այսչափ , այլ և ոչ ալ երկինքին բարեսէր բնա-
 կիչներէն մէկը բնաւ պիտի կարենայ ձեզի այցելու-
 թիւն ընել՝ ձեր ցաւերը թեթեւցընելու համար , և
 ոչ կաթիլ մը պաղ ջուրով ձեր պապական լե-
 զուին դաչելով : (Ղ. Գ. ԺԳ. 19—31 :) Աւստի՝
 որովհետեւ դուք ձեր հոգիները կըյարգէք , և կը
 զարհուրիք դժոխքին կրակէն , կաղաչեմ ձեզի ,
 բնաւ օր մը մի՛ ուշացընէք ան հարկաւոր խնդիրը
 ընելու , թէ արդեօք ձեր սիրտը նորոգուած է
 Աստուծոյ հոգիովը : Հետեւեալ խորհրդածու-
 թիւնները կրնան օգնել ձեր ընելու հարցմունքին :
 Արդ՝ սրտին աս փոփոխութիւնը կըճանչցուի իր
 հետեւանքներէն . ինչպէս որ ծառի մը բնութիւնը
 իր տուած պտուղներէն կըճանչնաք , ասանկ ալ
 մարդկային սրտին բնութիւնը՝ իրմէն ելած զգա-
 ցումներէն ու վարքէն կըճանչցուի . ինչպէս որ մեր
 Քրկիչը ըսաւ . Չկայ աղէկ ծառ մը՝ որ գէշ պտուղ
 բերէ . և ոչ գէշ ծառ մը՝ որ աղէկ պտուղ բե-
 րէ . վասն զի ամէն մէկ ծառ իր պտուղէն կըճանչ-

ցուի . Ինչու որ փուշերէն թուզ չեն քաղեր , ու
 մորենիէն խաղող չեն ժողվեր : Բարի մարդը՝ իր
 սրտին բարի գանձէն բարի բան կը բռնէ , և չար
 մարդը՝ իր սրտին չար գանձէն չար բան կը բռնէ .
 Ինչու որ իր բերանը սրտին աւելցածէն կը խօսի :
 (Ղ. 11-ի . 7 . 43—45 :) Եւ որովհետեւ աս նիւթս
 շատ ընդարձակ է , և Սուրբ Գրոց մէջ անոր վրա
 յով շատ անգամ խօսուած է , անկարելի բան է
 աս վերջին գլխուս մէջ զանիկայ կատարելապէս
 բացատրել : Իմ բոլոր կրցածս աս պիտի ըլլայ որ
 քանի մը խորհրդածութիւններ ընեմ , որոնք ձեր
 քննութիւններուն առաջնորդող ըլլան . և ապա
 ձեզ Եստուծոյ Սուրբ Գիրքին պիտի յանձնեմ .
 հոն՝ որ կողմը որ դառնաք , անոր պահանջմունք
 ներուն , կամ խոստմունքներուն և կամ հաստա
 տուն պատուէրներուն մէջ միշտ պիտի գտնէք նո
 րոգուած կամ չնորոգուած սրտին մէկ զգացումին ,
 խորհուրդին և կամ գործին վրայով զրուցուած :
 Յորեկ աստե՛ն մարդուս իր չորս կողմի առարկանե
 րը տեսնելու համար բոլոր պէտք եղածը՝ իր աչքե
 րը բանալն է : Եյսպէս թէ որ աչքերնիդ բա
 ցուին Եստուծոյ Հոգիովը՝ նորոգուած բնութեան
 մը հետեւութիւնները Սուրբ Գիրքին մէջ ամէն տեղ
 որոշակի ցուցուած պիտի գտնէք :

Ես հետեւութիւնները կրնանք բաժնել իրեք զա
 նազան յօդուածներու . որովհետեւ անոնք կամ
 ներքին են հոգիին մէջը , կամ արտաքին՝ վարքին
 մէջը , և կամ յաւիտեանս մահէն ետքը :

Ն Եւ թ' արտին նորոգոթիւն և արբոթիւն հե
 րեոթիւնները՝ որ ներքին են :

Եսիկայ մտքի հոգեւոր վեճակ հը յառաջ կրբե
 րէ : Մեր Փրկիչը ըսաւ . « Հոգիէն ծնածը՝ հո
 գի է » : (Յովհ . 7 . 6 :) Հոգեւոր է , հոգեւոր

բաները կը քննէ : Ասանկ մարդուն հոգիին բաները այլ ևս յիմարութիւն մը չէ իրեն . որովհետեւ հոգեորապէս կը քննուին , բայց ինքը հոգեւոր ըլլալով՝ ամէն բան կը քննէ : (Թ Կորնթ . ք . 14, 15 :)

Իր հոգիին աչքերը բաց ըլլալով՝ Աստուծոյ օրէնքէն հրաշքներ կը տեսնայ : (Սաղմ . ճժԹ . 18 :) Աւրիշ բաներէն ՚ի զատ՝ անիկայ սրտին նորոգութեանը մեծ վարդապետութիւնը այլ ևս չհամարիր իբրև անիմանալի բան մը . իր անձին փորձառութենէն դիւրաւ կիմանայ զանիկայ : Ինքը կը զգայ անոր հարկաւորութիւնը , կը գիտնայ անոր բնութիւնը , ու կը տեսնէ անոր արդիւնքները : Եւ հոս , ներեցէք ո՛վ ընթերցողներ՝ որ ձեզի բան մը ըսեմ , թէ որ աս ճառիս նիւթը անիմանալի և անհաճոյ բան մը թուեցաւ ձեզի , ասիկայ մէկ նշան մըն է որ դուք աս հոգեւոր բնորութիւնը չունիք . մութ ու խաւար է ան ձեզի . որովհետեւ չունիք ան հոգեւոր տեսութիւնը՝ որով կարող ըլլաք տեսնելու . ուրեմն պէտք է որ աղօթք ընենք Աստուծոյ հետ . « Իմ մէջս մաքուր սիրտ ստեղծէ , և իմ ներսիդիս ուղիղ հոգի նորոգէ » : (Սաղմ . ճԹ . 10 :)

Աստուծոյ վրայ սէր ունենալը սրբութեան մէկ ուրիշ հետեւութիւնն է : Թէ որ ձեզի հարցընելու ըլլայի , թէ Աստուած կը սիրէք , հաւանապարտաբար պատասխան պիտի տայիք , թէ Այո՛ կը սիրենք : Իրեթէ ամէն մարդ՝ թէ՛ Քրիստոնեայ , թէ՛ Հրէայ , և թէ՛ Մահմետական՝ որ սովորած չէ իր սիրտը քննելու , շուտով պիտի ըսէ , թէ Անշուշտ զԱստուած կը սիրեմ . աս կարծիքը ունէին մեր Փրկչին ատենը եղած՝ Հրէաներն ալ . անոնք կը պարծենային թէ զԱստուած կը սիրեն , ու անոր օրէնքը կը պահեն . և ըսին Քրիստոսին .

«Մենք մէկ Հայր մը ունինք՝ որ է Աստուած» :
 (Յովհ. շ. 41 :) Սակայն մեր Փրկիչը ըսաւ անոնց յայտնապէս . «Գիտեմ ձեզ որ Աստուծոյ սէրը մէջերնիդ չունիք» : (Յովհ. Ե. 42 :) Եւ անոնց Աստուծոյ սէրը չունենալուն ապացոյցը ան էր որ չսիրեցին զանիկայ՝ որ Աստուծմէ ելաւ ու եկաւ : (Յովհ. շ. 42) : Եւ յի՛ , անիկայ որ Աստուծոյ փոխանորդն էր երկրի վրայ , ու Աստուծոյ էութեանը բուն պատկերը , անոնք սպաննեցին ու փայտէ մը կախեցին . և ասով ցուցուցին իրենց ամենամեծ թշնամութիւնը Աստուծոյ դէմ : Ահա՛ հիմա ալ ասանկ են շատերը , որոնք կերեակայեն թէ զԱստուած կը սիրեն : Աւղիղ կանոնով փորձեցէք անոնց սէրը , և պիտի տեսնէք որ ճշմարիտ չէ : Թէ որ Աստուծոյ մէկ պատուիրանքը իրենց շահին դէմ զայ , ամէն օր կարհամարհեն ոտքի տակ կաննեն զանիկայ : Անհամար սուտեր կը խօսին՝ առուտուրի մէջ աղէկ վաստակ ընելու համար , որով կը ցուցնեն թէ որչափ աւելի կը սիրեն ոսկին քան թէ զԱստուած՝ որ արգիլած է սուտ խօսիլը : Աիրակի օրը՝ որ Աստուած սահմանեց որ մարդիկ իրեն երկրպագութիւն ընեն , և հոգևոր պարտաւորութիւններու զբաղին , անոնք զբօսանքներով ու խաղերով կանցընեն . և այսպէս կը ցուցնեն թէ որչափ հաստատ կապուած է իրենց սիրտը աշխարհի վրայ , քան թէ Աստուծոյ վրայ : Սակայն Հոգիով վերստին ճնունդը կատարեալ փոփոխութիւն մը յառաջ կը բերէ . ինչու որ Աստուծոյ սէրը իրենց սրտերուն մէջը տարածուած է Հոգւոյն Արքոյ ձեռքովը : (Հովհ. Ե. 5 :) Աւ անկեղծ սէր մըն է , և չէ՛ թէ լոկ երեակայութեան կամ խօսքերու վրայ կայացած : Ասիկայ ան սէրն է , որուն վրայով Յովհաննէս կը խօսի . «Ան որ անոր

խօսքը կրպահէ՝ իրաւցընէ իր մէջը կատարեալ է
 Եստուծոյ սէրը . ասով կրճանչեանք՝ թէ անոր մէջն
 ենք՝ : (Թ ԳՊԸ . ք . 5 :) Արդիական սէր մըն
 է ան . ամէնքս ալ գիտենք թէ ինչ է հայր մը սի-
 բելը : Եսանկ սէր մը յառաջ կրբերէ , յար-
 գուծիւն , հազանդուծիւն , և առ Եստուած մեր-
 ճաւորութիւն : Երդ՝ Եստուծմէ ճնածներուն սէրը
 ասանկ է . որովհետեւ անոնք որդիք են , Եստուած
 իր Արդիին Հոգին անոնց սիրտերուն մէջը խրկեց ,
 որ կաղաղակէ Երբայ՝ Հայր : (ԻՊՊ . ք . 6 :)
 Չանկայ Հայր կրկոչեն , և այնպիսի զգացում
 մը կունենան դէպ ՚ի անոր՝ իբրև մէկ հօր մը , ո-
 բուն բնութիւնը , գործքերը , և կամքը կրսիրեն :
 Արչափ բերկրալի բան է ասանկ զգացում մը ունե-
 նալը երկնից Թագաւորին վրայ . ինչպէս դէպ ՚ի
 անոր կրքաշէ հոգին , ցանկալի կրցուցընէ երկին-
 քը , ու սիրտը երկրէս կրբաժնէ :

Եսիկայ երրորդ հետեւութիւն մը միտքերնիս կը-
 բերէ , այսինքն՝ Երկնի բաները հրաշոյ Տիար հը :
 Եռաքեալը կրպատուիրէ . « Թէ որ Քրիստոսի հետ
 յարութիւն առիք՝ ուրեմն վերի բաները փնտրուե-
 ցէք , ուր որ Քրիստոս կրնասի Եստուծոյ աջ
 կողմը : Վերի բաները մտածեցէք , չէ՛ թէ անոր
 աս երկրիս վրայ է : Ինչու որ դուք մեռաք ու
 ձեր կեանքը պահուած է Եստուծոյ քովը Քրիս-
 տոսի հետ » : (ԿՊՂ . ք . 1—3 : Եշխարհը , իր
 գործքերը ու իր հեշտութիւնները այլ ևս կրդադ-
 ին անոնց սիրտը իրենց քաշելէն : Են նախնի նա-
 հապետներուն պէս կրզգան որ իրենք երկրիս վրայ
 օտարներ ու պանդուխտներ են , ու հիմերով հաս-
 տատուած քաղաքին կրսպասեն , որուն ճարտա-
 րապետը ու արարիչը Եստուած է : (Եբբ . ԺԹ .
 10 , 13 :) Ես աշխարհիս գանձերը իրենց յարգը

կրկորսընցընեն անոնց առջևը , քանզի անոնք իրենց
 համար երկինքը գանձ կրդիզեն , ուր որ ոչ ցեցը
 և ոչ ժանկը կապականէ , ու ոչ գողերը գետնին
 տակէն կրծակեն ու կրգողնան , և իրենց գանձը
 ուր որ է՝ սիրտերնին ալ հոն կըլայ : (Մատթ .
 Է . 20 , 21 :) Այսպէս՝ աշխարհս չըլար անոնց
 մի միայն բնակարանը , ուրիշ քաղաք մը ունին ա-
 նոնք , ու հոն իրենց գանձը շտեմարանի մէջ դի-
 զուած կըմնայ : Անոնք կըսիրեն ան լաւագոյն
 երկնային բնակարանին վրայով խորհիլ և խօսիլ ,
 և երբ մահը կուգայ , բանտարկող դահիճի մը
 պէս չերևնար անոնց , այլ սիրելի առաջնորդի մը
 պէս՝ որ իրենց ցանկալի եղած ան լաւագոյն երկ-
 նային բնակարանը տանի : Այլ որ ատեն կերթան ,
 ցնձութեամբ կաղաղակեն . «Ո՛ր է ո՛վ մահ՝ քու
 յաղթութիւնդ . ո՛ր է ո՛վ գերեզման՝ քու խայ-
 թոցդ» : (Ի Կորնթ . ԺԵ . 35 :)

Իարձեալ՝ մէկ ուրիշ հետևութիւն մըն ալ աս
 է . Աստուծոյ Խօսքին վրայ սէր ունենալ : ՉԱ-
 տուած սիրելով՝ կըսիրեն ան ամէնը որ անոր կըվե-
 րաբերին . ոչ միայն երկինքը՝ ուր որ ինքը կըբնա-
 կի , այլ նաև իր Խօսքը՝ որով իր կամքը կըյայտ-
 նէ : Անոնց կամքը Աստուծոյ օրէնքին մէջն է ,
 ու գիշեր ցորեկ անոր օրէնքին վրայ կըմտածեն :
 (Մատթ . Ի . 2 :) Սուրբ Իրք կարդալը չէ թէ
 մէկ բեռ մը , նեղութիւն մը և պատիժ մըն է ա-
 նոնց՝ այլ հաճութիւն մը : Անոնց ցանկալի է ա-
 նկայ ոսկիէն ու շատ փորձուած ոսկիէն . մեղրէն
 ու խորիսիսէ կաթած մեղրէն անուշ է : (Մատթ .
 ԺԹ . 10 :) Կըյարգեն զանկայ՝ աշխարհիս եր-
 կու մեծ կուռքերէն շատ աւելի , այսինքն՝ ստա-
 կէն ու հեշտութենէն : Այո՛ , Սաղմոսերգուին
 հետ կատարեալ սրտով պատրաստ են աղաղակելու .

«Մրչափ կըսիրեմ քու օրէնքդ . ան է ամէն օր իմ մտածութիւնս» : (Սաղմ . ճԺԺ . 97 :) Կարդացէք ճԺԺ երորդ սաղմոսը ամբողջ , ու պիտի տեսնէք թէ Լստուծմէ ծնած մէկը ի՞նչպէս կըսիրէ գովել Սուրբ Գիրքը . և ի՞նչ որ անիկայ կըզգար իր սրտին մէջը , նմանապէս ամէն Լստուծմէ ծնածներն ալ կըզգան : Ինչու որ ամէնքը մէկ Հոգիով մէկ մարմին ըլլալու մկրտուեցան . (ինչպէս Կորնթ . ԺԲ . 13 .) և թէ որ ասանկ է նորոգուած սրտին զգացումները Լստուծածաշունչին վրայով , ի՞նչպէս կրնայ նորոգուած սեպուիլ ան մարդուն սիրտը , որ փոխանակ գիշեր ցորեկ անոր վրայ մտածելու միայն պարտաւոր եղած ատենը կըկարդայ . նաև կաշխատի ալ որ ուրիշները զանիկայ կարդալէն արգիլէ , ու մինչև անգամ կրակը կընետէ և կայրէ զանիկայ :

Ա երստին ճննդեան ներքին հետևութիւնները չէ թէ միայն Լստուծոյ , երկինքին , ու հոգևոր բաներուն վրայ բարի զգացումներ ունենալն է . հասցա նաև թէ ընկերը «երեւն ալ անկից կըհետևի : Լստուծային պատուիրանքը ոչ միայն ամենամեծ սէր ունենալ կըպատուիրէ առ Լստուած , այլ և անաչառ սէր առ մարդիկ : Կան նապէս քրիստոնեային նշանաւոր հանգամանքը ոչ միայն դէպ ՚ի իր Ստեղծողին ունեցած ջերմեռանդ սիրովը կըյայտնուի , այլ նաև իր ընկերները սիրելովը : Քրիստոնէական բնութեան աս փորձը մեր Ֆրկիչը տուաւ մեզի : «Կոր պատուիրան մը կուտամ ձեզի» , ըսաւ , «որ մէկզմէկ սիրէք , ինտոր որ ես ձեզ սիրեցի» որ դուք ալ մէկզմէկ սիրէք : Լսով ամէնը պիտի գիտնան թէ իմ աշակերտներս էք , թէ որ մէկզմէկ սիրէք» : (Յովն . ԺԳ . 34 , 35 : ԺԷ . 12 , 17 :) «Իտեցէք ան զօրութիւնը

որ աս սէրը ունենալու էր , «ինտոր որ ես ձեզ սիրեցի» . և իր սէրը չէ թէ անանկ սէր մըն էր , որ խօսքերու վրայ կայանար , այլ անիկայ կառաջնորդէր անձնուրացութեան , չարչարանաց համբերելու , ու մինչև մահը յանձն առնելու : Յովհաննէս աղէկ կը բացատրէ ասիկայ՝ ըսելով . «Ես սով գիտցանք Եսաուծոյ սէրը . որ անիկայ իր անձը մեզի համար դրաւ . մենք ալ պարտաւոր ենք մեր եղբայրներուն համար դնել մեր անձերը» : (Թ 3^{րդ} . գ . 16 :) Եսանկ սէր մը , կըսէ ան , մեր նորէն ծնած ըլլալը կը ցուցնէ : «Մենք գիտենք որ մահէն կեանքի փոխուեցանք , ինչու որ եղբայրները կը սիրենք» : (Թ 3^{րդ} . գ . 14 : Բ . 10 : Եփե . Է . 1 , 2 :) Ես սէրը կարգիլէ ատելութիւնը . վասն զի նոյն Եռաքեալը կըսէ . «Են որ կըսէ՝ թէ Նոյսին մէջն է , ու իր եղբայրը կատէ , սուտ է . և անիկայ տակաւին խաւարին մէջն է : (Թ 3^{րդ} . Բ . 9 : գ . 10 : գ . 20 :) Մտածեցէք՝ ո՛վ քրիստոնեայ ընթերցողներ , թէ ինչպէս աս խօսքը դէմ է անանկներուն՝ որ կատեն , կընդովեն ու կը բանադրեն զանոնք , որ իրենց պէս քրիստոնեայ անուներ կը կրեն , սակայն տարբեր եկեղեցիէ և ժողովուրդէ են : Միթէ ասանկները կուտան ան վկայութիւնը՝ որով ամէն մարդ պիտի ճանչնայ թէ անոնք Քրիստոսի աշակերտն են : Գուցէ պիտի ըսեն թէ իրենց նզոված մարդիկը հերետիկոս են , և պէտք չէ որ զանոնք իրենց եղբայրները համարին . սակայն թող անոնք գիտցած ըլլան որ աս սէրը միայն եղբայրներուն վրայ ըլլալու չէ . իրաւ՝ անոնց վրայ աւելի զօրաւոր ըլլալու է , բայց չէ թէ ուրիշներէն բոլորովին պակսեցընելու է : Պօղոս կըսէ . «Բանի որ ժամանակը ձեռքերնիս է , աղէկութիւն ընենք ամենուն՝ մա-

'նաւանդ հաւատքին ընտանիքներուն' : (Գաղ .
 7 . 10 :) Միայն իր ազգակիցներուն և կրօնա-
 կիցներուն վրայ սէր ունենալու վարդապետութիւնը՝
 Հրէից վարդապետութիւնն էր : Բայց մտիկ ը-
 րէ մեր Փրկիչը ինչ կրտէ աս բանին վրայով . « Ասեք
 էք աս ալ որ ըսուեցաւ . Քու ընկերդ սիրես ,
 ու թշնամիդ ատես : Բայց ես ձեզի կրտեմ . Մի-
 րեցէք ձեր թշնամիները . օրհնեցէք ձեզ անիծող-
 ները . բարի ըրէք անոնց՝ որ ձեզ կատեն , և ա-
 դձիք ըրէք անոնց վրայ՝ որ ձեզ կրչարչրկեն ու
 կրհալածեն . որ ձեր երկնաւոր հօրը որդիքը ըլ-
 լաք . ինչու որ իր արեւը կրծագեցրնէ թէ չարե-
 րուն և թէ բարիներուն վրայ , և անձրև կրխրկէ
 թէ արդարներուն և թէ մեղաւորներուն վրայ :
 Ասան զի թէ որ դուք ձեզ սիրողները սիրէք ,
 ինչ վարձք ունիք . չէ՞ որ մաքսաւորներն ալ նոյնը
 կրնեն : Ալ թէ որ ձեր բարեկամներուն միայն
 բարև տաք՝ ինչ աւելի կրնէք ուրիշներէն . չէ՞
 որ մաքսաւորները ու մեղաւորներն ալ նոյնը կր-
 նեն : Աւրեմն դուք կատարեալ եղիք , ինչպէս
 որ ձեր երկնաւոր Հայրն ալ կատարեալ է » :
 (Մատթ . 5 . 43—48 : Ղ . 14 . 27—36 :)
 Ասանկ պարզ խօսքերը մեկնութեան կարօտ չեն :
 Իուցէ ըսէք թէ՛ դժուար բան է ասանկ պատուէրի
 մը նազանդիլը : Արդարև դժուար է չնորոգուած
 սրտի մը համար . և աս պատճառով հարկաւոր է
 սրտին ան փոփոխութիւնը՝ որուն վրայ մենք կը
 խօսինք , որպէս զի կարելի ըլլայ անոր նազանդե-
 լու : Ալ ան խօսքը՝ իբրև նոր ճննդեան նշան մը
 զրուցուած է . « որ ձեր երկնաւոր Հօրը որդիքը
 ըլլաք » : Աւրեմն որչափ անվայել է քրիստոնէա-
 կան բնաւորութեանը ուրիշները անիծելու սովո-
 րութիւնը : Քրիստոնէից արգիլուած է անիծելը .

Պօղոս կրսէ . «Չեզ հալածողները օրհնեցէք .
 օրհնեցէք ու մի՛ անհիծէք» : (Հռոմ . Ժբ . 14 :)
 Եւեթքը մարդու գործը չէ : «Արե՛ծխնդրու թիւնը
 իմն է , ու ես պիտի հատուցանեմ , կրսէ Տէրը» :
 (Հռոմ . Ժբ . 19 :) Թէ որ միշտ աս կանոն-
 ները պահուելու ըլլային , որչափ օգտակար պիտի
 ըլլային ճշմարտութեան յառաջանալուն ու կրօն-
 քին պատիւը պահուելուն : Թող քրիստոնէաները
 մէկզմէկ սիրեն , ինչպէս որ պատուիրուած է . «Մի-
 նակ անձերնուդ շահը մի՛ նայիք , հապա ամէն
 մէկը իր ընկերինն ալ» . (Փիլեպ . Բ . 4 .) ան ա-
 տենը անոնք ո՛չ միայն յայտնի կերպով պիտի ցու-
 ցենն ուրիշներուն՝ թէ իրենք Քրիստոսի աշա-
 կերտներն են , այլ նաև՝ թէ իրենց կրօնքը Ես-
 տուծմէ է , որ ինքը սէր է : (Իմ Յո՛ւն . Գ . 16 :)
 Դարձեալ նոյն միջոցով՝ և չէ՛ թէ նզովելով , Հե-
 րետիկոսները , ու քրիստոնէութեան թշնամիները
 աւելի դիւրաւ դարձի կրքերուին , Պօղոսին վար-
 դապետութեանը համեմատ . «Թէ որ քու թշնա-
 միտ անօթեցեր է , հա՛ց տուր անոր . և թէ որ
 ծարաւ է ջուր տուր անոր . աս ընելով՝ կրակի
 կայծերը անոր գլխուն վրայ կը դիզես : Չարէն մի՛
 յաղթուիր , հապա բարիով յաղթէ չարին» :
 (Հռոմ . Ժբ . 20 , 21 :) Ե՛հա՛՛ իսկապէս աս
 հոգին ունի Քրիստոսի կրօնքը , որ իր կեանքը
 դրաւ ապստամբ աշխարհի մը համար , ու խաչին
 վրայ աղօթք ըրաւ զինքը սպաննողներուն համար :
 Թէ որ աւելի կատարելապէս կուզէք իմանալ , թէ
 որչափ հարկաւոր է աս սէրը քրիստոնէական բը-
 նաւորութեանը , կարդացէք ինչ որ Պօղոս կրսէ
 սիրոյ վրայով՝ Իմ Արնթացւոց ԺԳ գլխուն մէջը :
 Արտոյն ճննդեան ներքին հետեութիւններէն
 մէկն ալ Խոնարհութիւնն է : «Թէ որ դարձի

չգաք" , կրսէ մեր Փրկիչը , « և տղոց պէս չըլլաք ,
 երկնից թագաւորութեան մէջը պիտի չմտնէք :
 Աւստի ո՛վ որ իր անձը աս տղին պէս կըխոնարհե-
 ցնէ , անիկայ է մեծ երկնից թագաւորութեան
 մէջը" : (Մատթ . ԺԶ . 3 , 4 : Մարկ . Ժ . 15 :)
 Խոնարհութիւնը՝ մարդուս դարձի գալուն հետե-
 ւանքն է , ու երկնից թագաւորութեանը մէջ մըտ-
 նելու պայմանն է : Մեր Փրկիչը կրսէ . « Արանի
 հոգւով աղքատներուն , ինչու որ երկնից թագա-
 ւորութիւնը անոնցն է" : (Մատթ . Ե . 3 :) Եւ
 Պօղոս կըյորդորէ Կողոսացիները , որ նոր մարդը
 հագնելով՝ մտքի խոնարհութիւնն ալ , ուրիշ հար-
 կաւոր շնորհքներու հետ մէկտեղ հագնին : (Կող .
 Գ . 10 – 12 :) Ըստուածաշունչին մէջ շատ տե-
 դեր կըցուցուի՝ թէ Ըստուած կըսիրէ և կընդունի
 խոնարհ մարդը . « Ըյսպէս կրսէ Բարձրը ու Բար-
 ձրեալը , որ յաւիտենականութեան մէջ կըբնակի ,
 ու անոր անունը Սուրբ է . Ես բարձր և սուրբ
 տեղը կըբնակիմ , բայց կոտրած ու խոնարհ հոգի
 ունեցողին հետ եմ , որ խոնարհներուն հոգին կեն-
 դանացընեմ , և կոտրած սիրտերը ապրեցընեմ" :
 (Եսայ . ԺԷ . 15 : Տես նաև Սաղմ . ԼԳ . 18 :
 Ճա . 17 : ՃԼԶ . 6 : Ըստի . Գ . 34 : Եսայ .
 ԿԼ . 1 , 2 : Մի + . Գ . 8 : Ղուկ . Է . 37 : Ժե .
 18 : Յոբ . խԳ . 6 :) Ընդհակառակն հպարտու-
 թիւնը Ըստուծոյ զգուելի է . իրեն զգուելի եղած
 վեց բաներուն մէջը՝ որոնք Սողոմոն կըյիշէ , ա-
 ռաջինը ամբարտաւան աչքն է : (Ըստի . Գ . 16 ,
 17 :) Սաղմոսերգուն ալ այսպէս կրսէ . « Ըն որ
 աչքերով բարձր է ու սրտով ամբարտաւան , ա-
 նոր պիտի չհամբերեմ" : (Սաղմ . Ճա . 5 : Տես
 նաև Սաղմ . ԺԶ . 27 : Ին Կորնթ . ԺԳ . 4 :)
 Պետրոս կըծանուցանէ թէ՛ « Ըստուած ամբարտա-

ւաններուն դէմ կրկենայ, խոնարհներուն շնորհք
 կուտայ” : (ԹՊԷՊ . Ե . 5 :) Յիրաւի անկա-
 րելի բան՝ որ մարդ մը առանց խոնարհութեան ա-
 պաշխարէ ու փրկուի : Աւետարանին նայելով՝ միայն
 Յիսուս Քրիստոսով փրկութիւնը ձեռք կրբերուի :
 Անոց թողութիւնը բոլորովին շնորհքէն կը լայ
 անոր ձեռքովը . և աս թողութիւնը ընդունելու
 համար պէտք է խոստովանիլ թէ առանց անոր բո-
 լորովին կորսուած ենք . և թէ մենք մեզմէ ար-
 ժանաւորութիւն մը չունինք, ու առանց անոր՝
 բոլորովին անյոյս ու կործանած ենք : Միայն ինք-
 զինքնիս բոլորովին Տէր Յիսուս Քրիստոսին ձը-
 գելով կարգարանանք ու կրփրկուինք : Աւստի
 ինչպէս որ Պօղոս կըսէ, պարծենալը կրխափանուի :
 (Հռովմ . Գ . 27 :) Անոր պատճառ մը չկայ .
 թողութեան համար Քրիստոսի գալովնիս կըցու-
 ցընենք որ բնաւ արժանաւորութիւն մը չունինք :
 Ահա՛ ասով ճշմարիտ քրիստոնէութիւնը՝ Աւե-
 տարանին վարդապետութիւնը կըտարբերի բոլոր
 միւս կրօնքներէն, անոնցմով մարդիկ կըջանան ինք-
 զինքնին փրկել . բարեգործութիւններ կընեն, և
 պահք կըբռնեն, և աղօթք կընեն, և ողորմութիւն
 կուտան, և խտազնացութիւն կընեն, և կընեղեն ու
 կըտանջեն իրենց մարմինները՝ բոլորը վարձք ստանա-
 լու համար, որով կարող ըլլան ինքզինքնին փրկել :
 Աւստի ամէն ասանկ կրօնական դրութիւններու մի-
 ջոցով հիմ մը դրուած է հպարտութեան . և
 հպարտութիւնը ան սուտ դրութիւններուն երևելի
 հանգամանքն է, անանկ որ ընդհանրապէս մարդ-
 որչափ յառաջադէմ որ ըլլայ անոնց մէջ, այնչափ
 աւելի կըհպարտանայ իր բարի ըլլալուն վրայով :
 Ասկայն ճշմարիտ քրիստոնէաները՝ աս գործերէն
 որը որ կատարելու ըլլան, անոր փոխարէն ար-

ժանաւորութիւն մը ունենալ չեն մտածեր . անոնք՝
 որ ատեն բոլոր բաները ընեն , կրտեն . «Մենք ան-
 պիտան ծառաներ ենք . ան որ պարտական էինք
 ընելու՝ ըրինք» : (Ղ՝-ի . ԺԷ . 10 :) Բոլոր ար-
 ժանաւորութիւնը ուրանալով , ու խոստովանելով՝
 թէ իրենց արդարութիւնները աղտեղի հին լաթե-
 րու պէս են , (Եսայ . կի . 6 ,) «Ետրոսին ըն-
 կըզմելու ատենը ըրածին պէս՝ կաղաղակեն . «Տէր՝
 տղատէ զիս» : (Մատթ . ԺԴ . 30 :) ‘Ամանապէս
 դուն ալ՝ ո՛վ ընթերցող՝ պարտիս Քրիստոսի դի-
 մել , ու աս կերպով պարտիս շարունակ Անոր
 վստահիլ , մի միայն Անոր . պէտք է որ բնաւ
 չյուսաս այլ ևս բարի գործքերուդ , որոնք ըրած
 ես , կամ կարող ես ընելու . աղտեղի հին լա-
 թերու պէս մեկդի հանէ ան ամէնը՝ որ կարող ըլ-
 լաս Քրիստոսի արդարութիւնովը հագուելու . և
 անով միշտ խոնարհ եղիր , գիտնալով որ ան փոխ
 առնուած զգեստ մըն է : Ե. յի , դուն քու ան-
 ձիգը չես . դուն գինով ծախու առնուեցար :
 (Ին Կորնթ . Է . 23 :) Պարծենալը ու հպար-
 տութիւնը՝ մասնաւորապէս հոգևոր հպարտութիւ-
 նը՝ քրիստոնէութեան հետ բան չունին . որով-
 հետև քրիստոնէութեան ոգին բոլորովին անոնց
 հակառակն է . անոնք սուտ կրօնքներուն կրկերա-
 բերին : Միայն անոնց հետևողներուն կրկայլէ հը-
 պարտ ըլլալ կրօնքի մէջ . վասն զի իրենց կրօնքը
 հպարտութիւն կրճնանի : Բայց քրիստոնեան երբ-
 որ հպարտ ըլլայ , իր կրօնքին բուն ոգին կուրա-
 նայ . ո՛հ , որչափ մարդիկ աս մեղքը կը գործեն .
 որչափ քրիստոնեայ ըսուողներ կան , որ ինքզինք-
 նին կըզովեն իրենց կրօնքովը , ծէսերովը ու մակ-
 անունովը : Իրենց ունայնութիւնովը վերջին աս-
 տիճանը կը հասնին ու ընչնէրը արհամարհելու , ու

բոնք որ ուրիշ ծէսէ մը կը լլան . ծաղը կընեն զանոնք , ու իբրև պիղծ կըմերժեն զանոնք , իրենց անձերուն վրայ վատահ ըլլալով՝ թէ արդար են , և ուրիշնորը արհամարհելով՝ ինքզինքը արդարացրնող փարիսեցիին առակը յարմար կուգայ իրենց . անոնք առանձին կայնելով՝ կըսեն կամ կըզգան . «Աստուած իմ՝ շնորհակալ եմ քեզմէ , որ ուրիշ մարդոց պէս չեմ , յափշտակող՝ անիրաւ՝ շնացող , կամ թէ աս մաքսաւորին պէս : Հապա շարաթը երկու անգամ ծով կըլլասեմ , և բոլոր ստացուածքիս տասանորդը կուտամ” : (Ղուկ . ԺԷ . 9—14 :) Բոլոր ուրիշներուն կըսեն . «Մէկդի կեցիր , ինձի մի՛ դպչիր , քանզի ես քեզմէ սուրբ եմ” : Սակայն Տէրը ինչ կըսէ բոլոր ասանկներուն համար . ահա՛ իր ըսածը մարդարէն մեզի կըյիշեցընէ . «Ասոնք իմ ռնգացս մէջը ծուխ են , ու ամէն օր այրող կրակ են : Ահա՛ իմ առջիս գրուած է . Պիտի չլսեմ , հապա պիտի հատուցանեմ . այո՛ , անոնց ծոցին մէջը պիտի հատուցանեմ” : (Եսայ . կէ . 5 , 6 :) Բայց ինչ ըսուած է ան խոնարհ մաքսաւորին համար՝ որ չէր ուզեր աչքը երկինքը վերցընել . հապա մէկ կողմը կայնած՝ իր կուրծքը կըծեծէր և կըսէր . «Աստուած՝ ներէ՛ ինձի մեղաւորիս” . Մտուած է թէ անիկայ՝ ան մէկայէն աւելի արդարացած՝ իր տունը իջաւ : (Ղուկ . ԺԷ . 13 , 14 :)

Վերստին Օննդեան ներքին հետեւութիւններուն բոլորը անկարելի է յիշել միայն մէկ համառօտ գլխու մը մէջ : Մէկ հատ մըն ալ պիտի բացատրեմ , որ է հոգի խաղաղութիւնը : Պօղոս կըյիշէ ասիկայ հոգիին պտուղներուն կարգը՝ Բաղատացւոց գրած թուղթին մէջ : (Բաղ . Ե . 22 :) Յիրաւի խաղաղութիւնը ուրիշնոր և իցէ բա-

ներէն աւելի յաճախ յիշուած է իբրև քրիստոն-
 նէական կրօնքին հանգամանքը : Մարգարէու-
 թեանց մէջ Քրիստոս «Խաղաղութեան Իշխան»
 կը կոչուի . (Նսայ . Թ . 6) . և նախագուշակուած
 է թէ իր օրերուն մէջ «շատ խաղաղութիւն պիտի
 ըլլայ , մինչև որ ալ լուսին չըլլայ» : (Սաղմ . Տր .
 7 :) Հրեշտակները իր ճնունդը աւետեցին՝ երգե-
 լով . «Արկրիս վրայ խաղաղութիւն , մարդիկնե-
 րուն հաճութիւն» : (Ղ . Գ . Բ . 14 :) Եւ որ
 ատեն ինքը աշխարհէս ելլելու վրայ էր , իր աշա-
 կերտներուն թողուցած կտակը աս էր . «Խաղաղու-
 թիւն կը թողում ձեզի , իմ խաղաղութիւնս կու-
 տամ ձեզի . չէ՛ թէ ինչպէս որ աշխարհս կուտայ՝
 ես ձեզի կուտամ» : (Յովն . Ժ . 27 :) Եւ ա-
 ռաքելական օրհնութեանց մէջ՝ խաղաղութենէն ՚ի
 զատ՝ աւելի յաճախ յիշուած բան մը չկայ : Բայց
 ան խաղաղութիւնը՝ որուն վրայով խօսեցան ա-
 նոնք , աշխարհի խաղաղութիւնը չէր , այլ «Ես-
 տուծոյ խաղաղութիւնը՝ որ ամէն խելքէ վեր է» :
 Ես խաղաղութեանս վրայով աշխարհս բան մը
 չգիտեր : «Եմբարիշտները ալէ՛ ծուփ ծովու պէս են ,
 որ չկրնար հանդարտիլ , որ անոր ջուրերը՝ տիղմը
 ու ցեխը դուրս կընետեն : Եմբարիշտները խա-
 ղաղութիւն պիտի չունենան , կըսէ իմ Եստուածս» :
 (Նսայ . ճէ . 20 , 21 : Խը . 22 :) Անոնք ոչ
 Եստուծոյ՝ հետ՝ և ոչ իրենց անձին հետ խաղա-
 ղութիւն ունին : Եստուծոյ՝ հետ թշնամի են .
 որովհետև «մարմնաւոր խորհուրդը Եստուծոյ
 դէմ թշնամութիւն է . ինչու որ Եստուծոյ օրէն-
 քին չնազանդիր , մանաւանդ չկրնար ալ» : (Հը-
 րովն . Բ . 7 :) Անոնք ապստամբ են , ու անոր
 հետ կը պատերազմին . «և դուրս ձգուած ան խօստ-
 մունքին ուխտերէն , ու յոյս մըն ալ չունին , և

աշխարհի մէջ անաստուած են" : (Նփե" . ք . 12 :) Եւ ասանկները ի նչպէս կրնան խաղաղութիւն ունենալ , որ ատեն թշնամութիւն ունին տիեզերաց թագաւորին հետ : Բայց անոնք որ սրտով նորոգուած են , « հաւատքով արդարացած ըլլալով , խաղաղութիւն ունին Լստուծոյ հետ՝ մեր Տէրոջը Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով » : (Հոմ . Է . 1 :) Ընոնք որ ատեն մը հեռաւոր էին , մեր ձաւոր եղան Քրիստոսի արիւնովը , որ իրենց խաղաղութիւնն է : (Նփե" . ք . 13 , 14 :) Եւ ահա՛ աս գործն է որ խաղաղութեան իշխանի տիտղոսը կրնձայէ մեր փրկչին : Չէ՛ թէ երկրի վրայի ազգերուն մէջտեղը խաղաղութիւն ընելով՝ հապա Լստուծոյ ու մարդոց մէջը խաղաղութիւն ընելով : Վասն զի Հրէաները ու Հեթանոսները մէկ մարմին ըրած հաշտեցուց Լստուծոյ հետ իր խաչովը , իր անձին մէջ սպաննելով թշնամութիւնը , և եկաւ խաղաղութիւն քարոզեց անոնց՝ որ հեռուն էին , ու խաղաղութիւն անոնց՝ որ մօտ էին : (Նփե" . ք . 16 , 17 : ք Կորնթ . Է . 18—20 :) Եւ անոր հաւատալով՝ նորէն ծնած մարդիկը բաժանորդ կը լլան աս խաղաղութեանը : Աշխարհի հետ խաղաղութիւն բնաւ չխոստացաւ անոնց , այլ անոր հակառակը : « Աշխարհի մէջ » , ըսաւ անիկայ , « նեղութիւն պիտի ունենաք » . (Յոմ . Ժ . 33 .) « Եւ ամենէն ատելի պիտի ըլլաք իմ անունիս համար » : (Մատթ . Ժ . 16—25 :) « Ես և կրտէ Տէրը « Մի խորհեք՝ թէ ես երկրի վրայ խաղաղութիւն ձգելու եկայ . խաղաղութիւն ձգելու չեկայ , հապա՛ թուր : Ինչու որ՝ եկայ մարդը իր հօրմէն զատելու , ու աղջիկը՝ իր մօրմէն , ու հարսը՝ իր կեսուրէն : Եւ մարդուն թշնամիները իր ընտանիքը պիտի ըլլան » : (Մատթ . Ժ . 34 , 35 :)

Ահա՛ ասանկ եղաւ մինչև հիմա : Արբոր մարդս
 իր սրտին նորոգութեամբը Աստուծոյ բարեկամ
 կըլլայ , աշխարհ՝ որուն ընթացքը անիկայ այնու-
 հետև մեկդի կըձգէ , անոր թշնամի կըլլայ , ու
 անոր կեանքը շարունակ պատերազմական կեանք
 մը կըլլայ աշխարհի հետ . աս պատճառով Ա-
 ռաքեալը կը յորդորէ՛ ըսելով . « Ա ըանիդ հագէք
 Աստուծոյ զէնքերը » . (Եփե՞ . զ . 11 , 12 — 17 .)
 նաև « պատերազմէ՛ հաւատքին աղէկ պատերազմը » :
 (ԹՅՏ . զ . 12 :) Բայց որչափ ատեն որ ինքը
 Աստուծոյ հետ խաղաղութիւն ունի , աս բաներէն
 մեկը նեղութիւն չեն տար իրեն , ու Առաքեալին
 հետ կըսէ . « Թէ որ Աստուած մեր կողմն է՝ ո՞վ
 պիտի ըլլայ մեզի հակառակ » . (Հռոմ . ը .
 31 .) գիտէ որ Աստուած իր օգնականն է , ու
 աս խորհուրդը խաղաղութիւն մը կուտայ իր ներ-
 սիդիին : Որուն վրայով բան մը չգիտեր աշխարհս :
 Աստուած կը պահանջէ զանիկայ իր մասնաւոր բա-
 րեկամութեամբը . և անիկայ աս գիտնալով՝ մինչև
 անգամ վտանգի ու փորձութեան մէջ՝ անանկ
 խաղաղութիւն և ցնծութիւն կըզգայ , որ անոնց
 հետ աշխարհի բերկրութիւնները չեն կրնար բաղ-
 դատուիլ : Անիկայ բնաւ մէկ չարէ մը չվախնար ,
 հապա կըսէ Առաքեալին հետ . « Ո՞վ պիտի հե-
 ռացընէ մեզ Քրիստոսի սէրէն . նեղութիւնը ,
 սրտմաշո՞ւքը , հալածա՞նքը , սո՞վը , մերկութիւնը ,
 վե՞շտը , սո՞ւրը , (ինչպէս որ գրուած է . « Ամէն օր
 քեզի համար կըմեռնինք , մորթուելու ոչխարի պէս
 սեպուեցանք » .) հապա աս ամէն բաներուն մէջ
 ալ աւելի կը յաղթենք անով՝ որ մեզ սիրեց : Ինչ-
 չու որ ես հաստատ գիտեմ՝ թէ ո՞չ մահը , և ո՞չ
 կեանքը , ու ո՞չ հրեշտակները , և ո՞չ իշխանու-
 թիւնները , ու ո՞չ ներկայ բաները , և ո՞չ գալու

բաները , ու ո՛չ զօրութիւնները , և ո՛չ բարձրու-
 թիւնը , ու ո՛չ խորունկութիւնը , և ո՛չ մէկ ու-
 թիշ արարած մը կրնայ մեզ բաժնել Աստուծոյ սէ-
 րէն , որ Քրիստոս Յիսուս մեր Տէրոջմով է :
 (Հռովմ . ք . 35 , 37—39 :) Այսպէս ինքը
 յառաջ կերթայ իր կեանքին մէջ՝ Աստուծոյ սիրոյն
 վրայ խաղաղ և հաստատուն վստահութիւն ու-
 նենալով . և երբ մահը կրմօտենայ , ինքը չզար-
 հուրիւր . վասն զի մահը իրեն թշնամի չէ , այլ
 իբրև դեսպան մը իր լաւագոյն բարեկամէն խըր-
 կուած , զինքը անոր գիրկը տանելու համար : Ա-
 ներկիւղ կրսէ Առաքեալին հետ . « Իմ դառնալուս
 ատենը հասեր է : Ան աղէկ պատերազմը պատե-
 րազմեցայ . ընթացքը կատարեցի . հաւատքը պա-
 հեցի : Ասկէ ետև կայ կրմնայ ինձի արդարու-
 թեան պսակը , որ Տէրը՝ արդար Իստուարը պիտի
 հատուցանէ ինձի ան օրը » : (ք Տե՛՛մ . դ . 6—8 :)
 Այսպէս՝ ո՛չ միայն իր կեանքը՝ այլ և իր մահը
 խաղաղութիւն է , ու Սաղմոսերգուին խօսքը կը
 կատարուի անոր վրայ . « Արդարը նկատէ ու ու-
 ղիղին նայէ . վասն զի ան մարդուն վերջը խաղա-
 ղութիւն է » : (Սաղմ . լէ . 37 :) Աշխարհս ինչ
 ունի տալու , որ կարենայ բաղդատուիլ ասանկ մէկ
 կեանքի մը հետ , ու ասանկ հոգևոր խաղաղու-
 թեան մահուան մը հետ : Աստուծոյ հետ խաղա-
 ղութիւն ունենալը՝ և զգալը թէ ամէն բան ապա-
 հով է՝ թէ՛ աս աշխարհիս մէջ և թէ՛ յաւիտենա-
 կանութեան մէջ , ամէն հաճութիւններուն ու բերկ-
 րութիւններուն գերագոյնն է : Աշխարհիս փառքը
 կանցնի , հարստութիւնը կրփճանայ , ու առող-
 ջութիւնը կրկորսուի . բայց Աստուծոյ խաղաղու-
 թիւնը յաւիտեան կրմնայ , ու ամէն մտքէն վեր է :

չար ծառ մը բարի պտուղ բերէ , այլ միանգամայն
կըջանայ նախ ծառը բարի ընել , ետքը քիչ
դժուարութիւն կը քաշէ պտուղին համար . ինչու որ
անիկայ 'ի հարկէ բարի պիտի ըլլայ : Աւ որովհե-
տե բնաւ յոյս չունի որ կրնայ բարի բան մը հա-
նել մարդու սրտէն՝ որ բնական վիճակի մէջ է ,
թէ և արտաքին դաստիարակութեան ենթակայ
ընէ զանիկայ , մէկէն 'ի մէկ կըջանայ փոխել
սիրտը , ու անատեն ապահով է որ վարքը ուղիղ
պիտի ըլլայ . որովհետե սիրտը կրկաննաւորէ
վարքը :

Ահա՛ աս պատճառով շատ անգամ ըսուած է
թէ՛ Աստուծոյ պատուիրանքներուն նազանդիլը վե-
րասին ճննդեան երևելի և յայտնի հետևութիւնն
է . ասիկայ է որ կըցուցընէ բոլոր միւս հետևու-
թիւններուն հարազատութիւնը . առանց ասոր՝
միւսները կեղծեալ են . ինչպէս մեր Փրկիչը կըսէ .
«Թէ որ մէկը զիս կըսիրէ՛ իմ խօսքս կըպահէ :
Աւ ան որ զիս չսիրեր , իմ խօսքերս չպահեր” :
(Յովհ . ԺԴ . 23 , 24 , նաև 15 , 21 :) Աւ
գարձեալ՝ «Վուք իմ բարեկամներս էք , թէ որ
ընելու ըլլաք՝ ինչ որ ես ձեզի կըպատուիրեմ” :
(Յովհ . ԺԵ . 14 , նաև 8 , 10 :) Կարգա՛ նաև
Մատթ . Է . 15—27 , ուր որ կըպատուիրէ
մեզի՝ մարդը իր գործքէն դատել , ըսելով . «Աչ
թէ ամէն մէկը՝ որ ինձի Տէր Տէր կըսէ , պիտի
մտնէ երկինքին թագաւորութիւնը . հապա ան՝ որ
իմ երկնաւոր Հօրս կամքը կըկատարէ” : Աւ ո՛վ
որ իր խօսքերը կըլսէ , ու անոնք կըկատարէ , կը
նմանցընէ զանիկայ խելացի մարդու մը՝ որ իր
տունը հաստատ վէմի վրայ շինեց : Մեր Տէրը
յայտնապէս կիմացընէ թէ վերջին օրը ճիշդ մար-
դուս վարմունքին համեմատ պիտի որոշուի իր յա-

ւիտենական վիճակը : Տես Մատթ . ի Ե . 31 —
 46 , ուր որ կը յիշուի նազանդութիւնը իբրև
 նշանակ մը աշակերտութեան , և հետեաբար Աս-
 տուծոյ սիրոյն : Աս Աստուծոյ վրայ եղած սէրէն
 կելլէ ճշմարիտ նազանդութիւնը : Ի՛նչ որ Աստուծոյ
 վրայ եղած սէրէն չէ , որչափ աղէկ ալ ըլլայ ըստ
 ինքեան , նազանդութիւն չսեպուիր , և ո՛չ անոր առ-
 ջևը յարգ մը ունի : Ասոր նման է Յովհաննէսին
 վարդապետութիւնը՝ որ կըսէ . «Ասով գիտենք՝ թէ
 անիկայ ճանչցանք , թէ որ անոր պատուիրանքները
 պահենք : Ան որ կըսէ՝ թէ Աս անիկայ ճանչցայ ,
 ու անոր պատուիրանքները չպահէր , սուտ է , և
 անոր մէջը ճշմարտութիւն չկայ : Իայց ան որ ա-
 նոր խօսքը կը պահէ՝ իրաւցընէ իր մէջը կատար-
 եալ է Աստուծոյ սէրը . ասով կը ճանչնանք՝ թէ
 անոր մէջն ենք » : (Խ Յովհ . ք . 3 — 6 :) Եւ
 դարձեալ . «Ասով կը ճանչնանք որ Աստուծոյ Որ-
 դին կըսիրենք , երբոր Աստուած սիրենք ու անոր
 պատուիրանքները պահենք » : (Խ Յովհ . Ե . 2 :)
 Եւ դարձեալ՝ շատ զօրաւոր կերպով կըսէ . «Ա-
 մէն ո՛վ որ Աստուծմէ ծնած է՝ մեղք չգործեր . ին-
 չու որ անոր սերմը իր մէջը կը մնայ , ու չկրնար
 մեղք գործել . պատճառն որ Աստուծմէ ծնած
 է » : (Խ Յովհ . Գ . 9 , նաև 3 — 8 :) Ասկից
 աւելի պարզ և հաստատ խօսք կրնայ ըլլալ ասոր
 վրայով՝ թէ վերստին ծննդեան հետեւութիւնը՝ կե-
 նաց սրբութիւն , հաստատ ու մնայուն նազան-
 դութիւն է Աստուծոյ կամացը . անոնք որ ասկէ
 զուրկ են , Աստուծմէ ծնած չեն , այլ տակաւին
 իրենց մեղքերուն մէջն են , ու չարին որդիներն
 են : Մտիկ ըրէք նաև ի՛նչ որ Յակոբոս կըսէ բարի
 գործքերուն հարկաւորութեանը վրայով . «Հա-
 ւատքը առանց գործքերու մեռած է » : (Յակ .

ք • 14—26 :) Մեռած հաւատքը՝ հաւատք չէ •
 անշուշտ՝ ան որ Եստուծոյ պատուիրանքներուն չը-
 նազանդիր , հաւատք չունի , քրիստոնեայ չէ :
 Սաղմոսերգուն ալ յայտնապէս կրկօսի աս նիւ-
 թիս վրայով • «Ո՛վ պիտի կենայ» , կրսէ ան , «քու
 վրանիդ մէջը , կամ ո՛վ պիտի բնակի քու սուրբ
 լեռանդ վրայ : Ըն որ անմեղութեամբ կը քալէ ,
 ու արդարութիւն կը գործէ» : (Սաղմ . ԺԵ . 1 ,
 2 , և՛ : Տես նաև ԼԴ . 3 , 4 :) Եստուած՝ իր
 քովը չընդունիր անոնք որ աննազանդ են , և անոնք
 որ մեղքի ետևէ կերթան : Ըննարին բան է ա-
 ռաջ բերել Սուրբ Իիրքին բոլոր ան խօսքերը՝ որ
 ասոնց նման են : Եստուածաշունչը՝ թէ՛ Հին և թէ՛
 Նոր Ատակարանը ասոնցմով լեցուն է : Ասղա-
 չեմ ձեզի՝ ո՛վ ընթերցողներ , կարդացէք և քննե-
 ցէք զանիկայ ամէն օր՝ և ուշադրութեամբ , որ
 կարող ըլլաք գտնել զանոնք • և ոչ միայն գրա-
 նէք , այլ նաև խորունկ տպաւորուին ձեր սրտին
 մէջը՝ իբրև Եստուծոյ ճշմարտութիւնը : Օգա-
 նոնք ձեր վրայ յարմարցուցէք • Եստուածաշունչը
 կարդանուդ ատենը՝ ձեր անձերուն վրայ քննութիւն
 ըրէք : Արբոր կրկարդաք , հարցուցէք ձեր անձին
 ու ըսէք • Երդեօք իմ բնաւորութիւնս ասա՞նկ
 է , ունի՞մ ես աս նազանդութիւնը • ես ասանկ
 ետ կրկենա՞մ մեղքէն , ու Եստուծոյ խօսքը սրը-
 տանց կը պահեմ : Ի ուր անկեղծ ու անկողմնասեր
 եղի՞ք դէպ՛ի ձեր անձերուն , գիտնալով որ ձեր ո-
 ռոշումը պիտի քննուի վերջին օրը արդար Իստա-
 ւորէ մը՝ որ բնաւ մէկու մը աչառութիւն չընէր :
 Արքան սոսկալի պիտի ըլլայ ձեր վիճակը՝ երբոր
 յանցաւոր գտնուիք • Թէ որ դուք Եստուծոյ որ-
 դի մը ըլլանիդ որոշելէն ետքը՝ յայտնի ըլլայ թէ
 չէք , յաւիտենական պատիժին պիտի խրկուիք :

Աւրեմն աւելի աղէկ է թէ՛ աս ձեր անձին քննութիւնը
 անաչառ. ու կատարեալ կերպով ըլլայ, քանի որ ձեր
 վիճակին դարման կրնայ տրուիլ : Աւրեմն թէ որ
 դեռ աս մտերիմ նազանդութիւնը չունիք դէպի
 Մատուծոյ պատուիրանքներուն, ու թէ որ աս
 վարքի սրբութիւնը չունիք, մի՛ սարսափիք Մատու-
 ծոյ որդի մը չըլլանիդ որոշելէն. որովհետեւ միայն աս
 կերպով կըլլայ ճշմարիտ որոշումը : Թէ որ Մա-
 տուծոյ Խօսքին նազանդիք, դուք զՄատուած չէք
 սիրեր. դուք Մատուծմէ ճնած չէք. ձեր մկր-
 տութեան ատենը՝ Սուրբ Հոգիով վերստին ճնած
 չէք. քանզի թէ որ այնպէս ըլլայիք, ձեր վար-
 մունքը պիտի ցուցնէր՝ Մատուծոյ որդիի մը նշան-
 ները. վերստին ճննդեան արտաքին հետեւութիւն-
 ները պիտի երևնային ձեր վրայ : Տակաւին դուք
 կրկարօտիք վերստին ճնանելու. ուրեմն խնդրեցէք
 Մատուծմէ իր Սուրբ Հոգին, որով աս գործը
 կատարելու է. ան Հոգին՝ որուն համար այսքան
 ատեն անհոգ եղաք՝ բնաւ ձեր սրտին մէջ իջնելու
 թոյլ չտալով : Թէպէտեւ երկար ժամանակ դէմ
 կեցաք անոր, բայց տակաւին անիկայ պատրաստ
 է ձեզի օգնելու : Ձեր երկնաւոր Հայրը՝ ևս ա-
 ռաւել պատրաստ է տալու զանիկայ, քան որչափ
 որ ձեր ճնողքը պատրաստ են աղէկ բաներ տալու
 ձեզի : Խնդրեցէք զՆիկայ ջերմեռանդ սրտով,
 ու պիտի տրուի ձեզի : Արբոր ձեր անձին քննու-
 թիւնը ընէք, ձեզի օգնութիւն մը պիտի ըլլայ
 որ պիտի գտնէք թէ Մատուածաշունչը չէ թէ միայն
 ընդհանուր խօսքերով կրկօսի ան նազանդութեա-
 նը վրայով՝ որ ամէն մարդոցմէ կրպահանջուի,
 բայց մասնաւորապէս կը յիշէ զանազան մեղքեր՝ ո-
 թոնցմէ պարտինք հեռու կենալ, և զանազան պար-
 տաւորութիւններ՝ որոնք պարտինք կատարել :

Մտիկ ըրէ Պօղոս ինչ կրսէ Կորնթացւոց . «Մի
խարուիք , ոչ պոռնիկները , ոչ կռապաշտները՝
ոչ շնացողները , ոչ իգացեալները՝ ոչ արուագէտ-
ները՝ ոչ գողերը՝ ոչ ագաւները՝ ոչ գինովները՝ ոչ
բամբասողները ու ոչ յափշտակողները՝ Եստուծոյ
թագաւորութիւնը չեն ժառանգեր" : (ա Կորնթ .
դ . 9 , 10 :) Եւ դարձեալ՝ Քաղատացւոց .
«Մարմինին գործքերը յայտնի են , որ ասոնք են .
շնութիւն , պոռնկութիւն , պղծութիւն , գիծու-
թիւն , կռապաշտութիւն , կախարդութիւն , թրշ-
նամութիւն , կռիւ , նախանձ , բարկութիւն ,
հակառակութիւններ , երկպառակութիւններ , բա-
ժանումներ , չար նայուածքներ , սպանութիւններ ,
գինովութիւններ , անառակութիւններ , ու ինչ
որ ասոնց նման են . որ հիմակուց ես ձեզի կը
զրուցեմ , ինչպէս առաջուց ալ կըզրուցէի , որ
ասանկ բաներ գործողները Եստուծոյ արքայու-
թիւնը չեն ժառանգեր" : (Քաղ . ե . 19—21 :
Տես նաև Եփե . ե . 5 : Կաղ . դ . 5 , 8 , 9 :)
Եւ Յովհաննէս իր՝ Նոր Երուսաղեմի տեսիլքին
մէջ կըզրուցէ թէ՛ «Օոյլերուն ու անհաւատ-
ներուն՝ սպաննողներուն ու պոռնիկներուն՝ և կա-
խարդներուն ու կռապաշտներուն՝ ու զեղ տուող-
ներուն՝ և բոլոր սուտզրուց ամբարիշտներուն բա-
ժինը՝ կրակով ու ծծումբով այրած լիճին մէջն
է . որ է երկրորդ մահը" : (Յայտ . իա . 8 :)
Եսոնք դատարկ և աննշան խօսքեր չեն . Ես-
տուծոյ ճշմարտութիւնն են : Եւ դուք ինչ աս-
տիճանի ու կրօնքի տէր ալ ըլլաք , սակայն աս
ըսուածներէն ազատ չէք : Եսանկ գործքերը՝ մար-
մինին գործքերն են , և թէ որ զանոնք գործելու
ըլլաք , անոնցմով կըցուցընէք թէ դուք տակաւին
մարմինին մէջն էք . սրտերնիդ նորոգուած չէ , ու

չէք կրնար մտնել երկինքը : Աստուծոյ Իօսօքն է
 որ կրսէ թէ՛ Ասանկ բաներ գործողները Աստուծոյ
 թագաւորութիւնը պիտի չժառանգեն : Մտիկ ը-
 րէք անոր • անկից փախչելու ճամբայ մը չկայ • Ինչ
 արարողութիւններ ու ծէսեր որ կատարէք , թէ որ
 տակաւին ասանկ մեղսալից բաներ կրնէք , պիտի
 չժառանգէք Աստուծոյ թագաւորութիւնը : Թող
 խօսքը նչէ՛ ձեր ականջին , մինչև որ ձեր խրդ-
 մտանքը արթննայ իր թմրութենէն՝ ձեզ ապաշ-
 խարութեան բերելու : Արբոր սրտերնիդ ձեզ կը
 փորձէ աս մեղքերէն մէկը գործելու , կամ ուրիշ
 ինչ և իցէ մեղք մը , միշտ յիշեցէ՛ք՝ թէ անոնք որ
 ասանկ բաներ կրնեն , Աստուծոյ թագաւորու-
 թիւնը պիտի չժառանգեն : Ամանապէս Աստուած-
 աշունչին մէջ մասնաւոր կերպով յիշուած են
 ան պարտաւորութիւնները՝ որ կրպահանջուի նո-
 րէն ճնածէն իբրև իր փոխուելուն հետևութիւնները :
 Առաքելոց գրութիւններուն մէջ շատ տեղ յիշուած
 են աս պարտաւորութիւնները : Անկարելի է հոս տեղ
 մէկ քանի վկայութենէն աւելի յառաջ բերել :
 Պետրոս կրսէ • «Բոլոր ջանքերնիդ դրած՝ ձեր
 հաւատքին վրայ առաքինութիւն աւելցուցէք , ու
 առաքինութեանը վրայ՝ գիտութիւն , և գիտու-
 թեանը վրայ՝ ժուժկալութիւն , ու ժուժկալու-
 թեանը վրայ՝ համբերութիւն , և համբերութեանը
 վրայ՝ աստուածպաշտութիւն , ու աստուածպաշ-
 տութեանը վրայ՝ եղբայրսիրութիւն , և եղբայր-
 սիրութեանը վրայ՝ սէր” : «Աս որ ընէք՝ բնաւ յան-
 ցանք մը չէք գործեր • Ինչու որ ասանկ ձեզի ա-
 ռատապէս պիտի շնորհուի մեր Տէր ու Փրկիչ
 Յիսուս Քրիստոսի յաւիտենական թագաւորու-
 թիւնը մտնելը” : (Բ Պե . Գ . Կ . 5—7 , 10 ,
 11 :) Եւ Պօղոս՝ Հռովմայեցիները յորդորելէն

ետքը՝ որ իրենց մտքին նորոգութեամբը նորոգուին
 (Հոգ. ԺԷ . 2) , աս ալ կրսէ . « Աէրը ա-
 ոանց կեղծաւորութեան ըլլայ . չարը ատելով՝
 բարիին ետեւն երթալով՝ եղբայրսիրութեան մէջ
 մէկզմէկու վրայ գթա՛ծ եղիք . պատուելու մէջ
 մէկզմէկէ անցէք . ջանքի մէջ՝ թուլասիրտ չըլլաք .
 հոգիով բորբոքեցէք . Տէրոջը ծառայեցէք . յու-
 սով ուրա՛խ եղիք . նեղութեան համբերեցէք . ա-
 ղօթքի ստէ՛պ կեցէք . սուրբերուն պիտոյիցը հա-
 ղորդեցէք . հիւրասիրութեան ետեւ՝ եղիք : Չեզ-
 հալածողները օրհնեցէք . օրհնեցէք՝ ու մի՛ անիծէք :
 Խնդացողներուն հետ խնդացէք . լացողներուն հետ
 լացէք : Իրարու վրայ մի և նոյն խորհուրդը ու-
 նեցէք . ամբարտաւանութիւն մի՛ ընէք , հապա-
 խոնարհներուն հետ խոնարհեցէք . ինքզինքնիդ ի-
 մաստունի տեղ մի՛ դնէք : Վեշութեան փոխարէն
 մէկուն գեշութիւն մի՛ ընէք . ամէն մարդոց առ-
 ջևը՝ բարի բաներ մտմտացէք՝ : (Հոգ. ԺԷ .
 9—18 :) Եսոր նման խօսքերով լեցուն են իր
 թուղթերը : Աարդացէք ան պարտաւորութիւննե-
 րը՝ որ ինքը կրպահանջէ Աողոսացւոցմէ իբրև նշան
 նոր մարդը վրանին հագնելուն : (Աող . Գ . 9—
 24 :) Եսանկ են հոգիին պտուղները , ու սրտին
 նորոգութեանը հետևութիւնները , որ նորոգուած
 մարդուն վարքին մէջը կերևնան : Ենոնք անոր
 բնական հետևանքներն են , և չէ՛ թէ ստիպողա-
 կան . անոնք նորոգուած սրտին յատուկ ու հարա-
 զատ պտուղներն են : Ենիկայ կրնէ զանոնք . չէ՛
 թէ միայն անոր համար՝ որ սորված է թէ անոնք
 ուղիղ են , բայց անոր համար՝ որ կրհաճի զանոնք
 ընելը : Են բարի պտուղները սրտէն կրբղխին ,
 ինտոր որ առուն աղբիւրէն կրբղխի : Թէ որ ա-
 նոնք աս կերպովը չեն ըլլար , յայտնի կըլլայ թէ

սրտին փոփոխութեանը հետեանքները չեն, հապա ստիպողական բաներ են:

Ամենուն բովանդակութիւնը աս է: Հաւատացեալ մը իր բնութեանը փոփոխութիւնովը՝ Քրիստոսի հետեող կը լայ, և ասոր իբրև մէկ հետեանք մը կը պահանջուի որ Քրիստոսի օրինակին հետևի: Յովհաննէս յայտնապէս կըսէ. «Անոր կըսէ թէ անոր մէջը կը բնակի, անանկ պէտք է երթայ՝ ինտոր որ ան գնաց» (Ի Յովհ. Ի. 6:) Եւ մեր փրկչին ըսածն ալ անոր պէս է. «Չեզի մէկ օրինակ մը տուի, որ ինտոր ես ձեզի ըրի՝ դուք ալ ընէք»: (Յովհ. Ժգ. 15:) Եւ ի՞նչ էր իր տուած օրինակը. ան ամէն առաքիւնութեանց հաւաքումն էր, որոնք մարդկային բարքը կը զարդարեն, Քրիստոս անմեղ էր, և կատարեալ ամէն պարտաւորութեանց մէջ առ Աստուած և առ մարդիկ: Քննեցէք իր բնաւորութիւնը՝ որ աւետարանիչները կը ստորագրեն, ու անոր նմանող եղիք: Անոր մէջ պիտի գտնէք մէկ օրինակ մը՝ որով ամէն պարագաներու մէջ ձեր վարքը ուղղէք: Անկայ երևելի էր իր խոնարհութեամբը, հեղութեամբը և բարի կամեցողութեամբը. և մասնաւորապէս աս բաներուս համար ինքը օրինակ մը ցուցուած է մեզի, ինտոր որ ինքը կը խօսի վերը յիշուած վկայութեանը մէջ: Աւ Անտրոս կըսէ. «Հապա թէ որ բարիք գործելու ըլլաք, չարչարուիք ու համբերէք, ան Աստուծոյ շնորհք մըն է: Քանզի դուք աս բանիս համար կանչուեցաք. որ Քրիստոս ալ ձեզի համար մեռաւ, ու ձեզի օրինակ թողուց՝ որ անոր շաւիղներուն հետևիք. որ ինքը մեղք մը չգործեց, ու անոր բերանը խաբերայութիւն մը չգտնուեցաւ. որ կը բամբասուէր, և փոխարէնը չէր բամբասեր»:

կը չարչարուէր, ու սպառնալիք չէր ընել. հապա
 իրաւունք ունենալով՝ դատաւորին կըմատնուէր” :
 (ԹՎԵՊ . Բ . 20—23 : Տես նաև Փիլիպ .
 Բ . 5—8 :) ‘Ակատեցէք թէ աս վկայութիւնը
 ինչպէս անոր մարդասիրութիւնը երևան կըհա-
 նէ : Պօղոս ալ նոյն կերպով Քրիստոսը մե-
 զի իբրև օրինակ կըցուցընէ՝ ըսելով . “Աստու-
 ծոյ նմանող եղիք՝ սիրելի զաւկըներու պէս . և սի-
 րով վարուեցէք՝ ինչպէս որ Քրիստոս ալ մեզ սի-
 րեց, ու իր անձը մեզի համար մատնեց, անու-
 շահոտ պատարագ ու զոհ ըլլալով Աստուծոյ” :
 (Ափե . Ե . 1, 2 :) Ասկէ մեծ մարդասիրու-
 թիւն կրնա՞ր ըլլալ, որ Աստուծոյ Արդին աշխար-
 հի մեղաւորները անանկ սիրեց, մինչև որ ինքզինքը
 մահուան մատնեց իբրև զոհ մը անոնց համար :
 Մտածեցէք թէ ինչպէս ուրացաւ իր անձը, ու
 ինչպէս չարչարանք կրեց : “Աստուծոյ կերպարան-
 քը ունենալով, յափշտակելու բան մը չսեպեց Աս-
 տուծոյ հաւասար ըլլալը . հապա անձը ունայնա-
 ցուց՝ ծառայի կերպարանք առնելով՝ մարդոց նման
 ըլլալով . և կերպարանքովը մարդու պէս գտնուե-
 լով, ինքզինքը խոնարհեցուց՝ մինչև մահուան հը-
 նազանդ եղաւ, ու ան ալ խաչին մահուանը” :
 (Փիլիպ . Բ . 6—8 :) Այսու ամենայնիւ իր մարդա-
 սիրական անձնուրացութեամբը և ուրիշներուն հա-
 մար չարչարուելովը իրեն հետևողներուն օրինակ մը
 ձգեց, որ իր շաւիղներուն հետևին : Ալ անշուշտ
 իր աշակերտները ըլլալու համար, պէտք է որ իր
 Հոգին ունենան . վասն զի Առաքեալը կըսէ . “Թէ
 որ մէկը Քրիստոսի Հոգին չունի՝ անիկայ անորը չէ” :
 (Հոգով . Է . 9 :) Աս հոգին անձնուրացութիւն
 և մարդասիրութիւն կըսորվեցընէ քրիստոնեային .
 ուստի անիկայ ուրիշները շահելու համար՝ բուն իր

շահերը զոհելու ինքնայօժար է: Իր բոլոր մը-
 տածմունքները այլ ևս իր անձին օգտին և ի-
 րեն վերաբերեալ բաներուն համար չեն. հապա
 անիկայ հոգ կրտանի ուրիշներուն համար, անոնց
 մարմնոյն ու անոնց հոգիին համար: Աղքատները
 կրկերակրէ, մերկերը կը հագուեցընէ, չարերը կը
 խրատէ ու կը կրթէ, Աւետարանը կը խորկէ Հեթա-
 նոսներուն, և անոր քարոզութիւնը չլսողներուն,
 որ անոնք ալ մասնակից ըլլան ան մեծ փրկութեա-
 նը. և աս ամենուն մէջը՝ անիկայ ինքզինքը կը
 մոռնայ. այլ ևս հարցընէր թէ ասկից մէկ աշ-
 խարհային կամ հոգևոր շահ մը ելլելու է իրեն:
 Անիկայ կրնէ աս բանը միայն մարդասիրութեան
 ոգիէն շարժուած, այնպիսի մարդասիրութիւն
 մը՝ որուն վրայով աշխարհի մարդիկը տեղեկու-
 թիւն մը չունին, որովհետև վերստին ճննդեան
 ինչ ըլլալը չեն գիտեր: Անիկայ բնաւ ան դրու-
 թիւնը չընդունիր՝ թէ ողորմութիւն տալով կրնայ
 փրկութիւնը գնոյ առնել: Ան դրութիւնը չգտներ
 Աւետարանին մէջ. իր ողորմութեան ճնչին գործ-
 քերովը՝ իր Արարչին հետ տալիքի ու առնելիքի
 հաշիւ մը չունի ան: Իրեն սեպհականած է աս
 գեղեցիկ խօսքը. «Չրի առեր էք՝ և ձրի տուէք»:
 (Մատթ. Ժ. 8:) Իր անձին փրկութիւնը ըն-
 դունած է իբրև ձրի պարգև մը, և սիրտը սիրով
 լեցուած՝ ինչ որ կրնէ ուրիշներուն համար՝ ձրի-
 ապէս կրնէ: Ասանկ է քրիստոնէութեան ճշմա-
 րիտ հոգին. աս հոգին զօրացուցած էր անոր Հիմ-
 նադիրը, և անով բոլոր իր ճշմարիտ աշակերտ-
 ները կը զօրանան:

Ա Ր Բ Ո Ր Դ. Սրտին նորոգութեան և սրբութեան
 յաւիտեանական հեղեղութեան նմանը հիմա համառօ-
 տաբար պիտի յիշենք, և այսպէս վերջացընենք:

Ես ճառը սկսած աստե՛ննիս՝ մեր նպատակը աս էր որ քննենք, թէ Սուրբ Հոգին ի՛նչ պաշտօն ունի՝ մարդս երկինքին համար յարմարցընելու: Մենք մեր ճառին սկիզբը մեր աչքին առջևը ունեցանք երկինքը, նմանապէս պիտի վերջացընենք՝ երկինքը մեր աչքին առջևը ունենալով: Յուստիանական կեանքը երկինքին ճշ՝ հոգեւոր ծննդեան յաւիտեանական հետեւութիւնն է: Ես էր մեր Փրկչին վարդապետութիւնը, ինտոր որ մեր ճառին վարդապետութիւնն ալ աս եղաւ. «Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու հոգիէն չճնանի, չկրնար Եստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել»: Հետեւութիւնը աս է որ՝ եթէ անիկայ նորէն ճնանի, պիտի մտնէ Եստուծոյ թագաւորութիւնը. կամ ինչպէս որ մեր Փրկիչը ուրիշ տեղ կրգրուցէ. «Են որ հաւատայ ու մկրտուի՝ պիտի փրկուի»: (Մարկ. Ժ. 16:)

Հոս անիկայ հաւատքը՝ Հոգիէն ծնած ըլլալուն տեղը կրգնէ. վասն զի միայն անոնք՝ որ Հոգիէն կրճնանին, ճշմարտապէս կրհաւատան: Եսանկ խօսքերով անիկայ շատ անգամ կրխօսի յաւիտեանական կենաց համար՝ թէ անոնցն է: «Եստուծանանկ սիրեց աշխարհը», ըսաւ ան, «մինչև որ իր միածին Արդին տուաւ. որ ամէն ո՛վ որ անոր հաւատայ՝ չկորսուի, հապա յաւիտենական կեանքը ընդունի»: (Յովհ. Գ. 16, նաև 15:)

Եւ դարձեալ՝ քանի մը անգամ կրկրկնէ աս խօսքը. «Են որ ինձի կրհաւատայ՝ յաւիտենական կեանքը կրնդունի»: (Յովհ. Գ. 47, նաև 40: Գ. 36:)

Յովհաննէսին կրկնած խօսքերը նոյնպէս են. «Ես գրեցի ձեզի՝ որ գիտնաք թէ յաւիտենական կեանք ունիք. և որ Եստուծոյ Արդւոյն անունին հաւատաք»: (Ս. Յովհ. Է. 13:)

Եւ ելի վկայութիւններ հարկաւոր չեն. մեր ճեռնարկութեան

բովանդակ զօրութիւնը կըցուցընէ թէ՛ յաւիտե-
 նական կեանքը սրտին նորոգութենէն յառաջ կու-
 գայ : Մեղաւորի մը երկինքը մտնելուն մեծ ար-
 գելքը՝ որ իր չար բնութիւնն է , նորոգութեամբ
 կըվերնայ • այնպիսի բնութիւն մը կընդունի անիկայ՝
 որ զինքը յարմար կընէ երկնից համար • և Սուրբ
 Հոգին կըտրուի անոր՝ իբրև գրաւ մը գնոյ առ-
 նուած ժառանգութեանը : Ինքը արդէն երկրի
 վրայ ըլլալով երկինքի երջանկութիւններուն համը
 առած է : Այո՛ , ան նոր հոգևոր կեանքը՝ որ կը
 տրուի անոր , իրական սկզբունք մըն է յաւիտե-
 նական կենաց՝ որ անոր խոստացուած է • ուստի
 երկինքի կեանքը միայն անոր յառաջանալն ու ա-
 նոր կատարելագործուիլն է :

Արդ՝ մտածեցէք թէ բնութեան աս մեծ փոփո-
 խութիւնը ինտոր կատարելապէս մարդս վայելուչ և
 յարմար կընէ յաւիտենական աշխարհին համար :
 Մենք հոս տեղ միայն ժամանակաւոր պանդուխտ-
 ներ ենք • ոմանք շատ ատեն՝ և ոմանք քիչ ատեն
 կըմնան , բայց ամէնքս ալ ճամբորդներ ենք դէպ ՚ի
 յաւիտենականութիւնը , ուր որ պիտի գտնենք մեր
 մշտնջենաւոր բնակարանը • մենք հոն երթալու ա-
 տեննիս՝ անոր համար պատրաստութիւն կըտեսնենք :
 Անոնք որ նորէն ծնած չեն , և կը շարունակեն կեան-
 քերնին ան չար բնութեամբը՝ որով իրենք ծնած
 են , ինքզինքնին մեղաց բնակարանի մը համար կը
 պատրաստեն , ցաւոց բնակարանի մը համար՝ դը-
 ժոխքին մէջ • ան մի միայն տեղը՝ ուր որ չար էակ
 մը յաւիտենական բնակարան մը կընայ ունենալ :
 Իայց անոնք որ նորոգուած են , սրբուած բնու-
 թիւն մը կըստանան , երկնային բաներու յարմար
 բնութիւն մը : Քանի որ իրենք կապրին , կըմշա-
 կեն աս բնութիւնը , ու այսպէս ինքզինքնին կըյար-

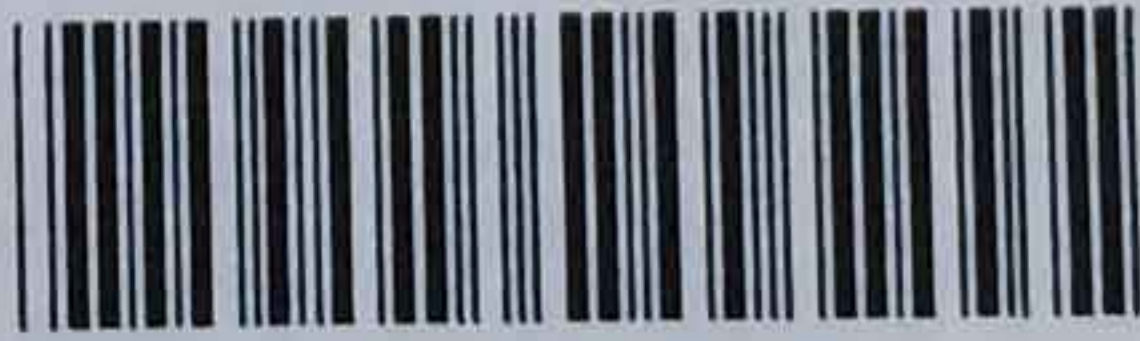
մարցընեն սուրբ և երջանիկ բնակարանի մը համար երկնից մէջ, ուր որ բոլոր սուրբ էակներուն պատրաստուած բնակարան է :

Մենք չենք կրնար վերցընել ան բողբ՝ որ հիմա կրճածկէ ան երջանիկ աշխարհը մահկանացու տեսութենէն, որպէս զի կարող ըլլանք ստորագրել ան ուրախութիւնը՝ որ հոն կըսպասէ Աստուծոյ ճնածներուն : Աս բանը մեր ստորագրութենէն, մեր խելքէն, ու մեր տեսութենէն վեր է . վասն զի «Ան բաները որ աչք չէ տեսեր, և ականջ չէ լսուեր, ու մարդու սրտին մէջ չէ ինկեր, Աստուծոյ իր սիրելիներուն պատրաստեց» : (Թ Կորնթ . Բ . 9 :) Միայն կըհրաւիրեմ աս գիրքը կարդացողներուն ամէն մէկը՝ որ իր սրտին նորոգութիւնովը ջանայ պատրաստուիլ երկինքը մտնելու, որ ոչ միայն հեռուէն տեսնէ և յուսայ, այլ իրօք յաւիտեանս յաւիտենից վայելէ ան անտեսանելի և անիմանալի ուրախութիւնները : Անհոգ մի՛ ըլլաք, կողաչեմ ձեզի, աս ամենահարկաւոր ու անհրաժեշտ պարտաւորութեանս վրայ : Արովհետեւ թանկագին բան կըհամարիք երկնից երջանկութիւնը, ու կըսոսկաք դժոխքին տանջանքներէն, մի՛ մոռնաք ու զանց մի՛ ընէք զանիկայ, ու մէկդի մի՛ ձգէք . վասն զի կեանքը անստոյգ է, ու գիշերը վրայ կուգայ, որ ատեն աս գործը չկրնար կատարուիլ : Աչքերնուդ քուն մի՛ տաք, և ձեր արտեանունքները թող չմրափեն, քանի որ ձեր սիրտերը նորոգուած չեն, և դուք հետեալքար յաւիտենական կործանման վտանգին մէջ կը գտնուիք : Թող մեր Փրկչին աս խօսքը՝ թէ «Պէտք է ձեզի նորէն ճնանիլ», միշտ նչէ ձեր ականջներուն, մինչև որ գործը կատարուի, ու ձեր հոգիները փրկուին :

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is mostly obscured by the paper's texture and some dark spots.

300005

İBB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0979

255.07.02.01.06.00/

